MAGDALENA KONCZEWSKA, PAWEŁ KONCZEWSKI

ZABYTKI METALOWE Z FOSY MIEJSKIEJ WE WROCŁAWIU

Przedmiotem opracowania są zabytki metalowe wydobyte z zasypiska tzw. wewnętrznej fosy miejskiej we Wrocławiu w trakcie ratowniczych badań archeologicznych, prowadzonych w latach 1998-1999 przez zespół pracowników i współpracowników firmy AKME – Zdzisław Wiśniewski, pod kierunkiem prof. dr. hab. Jerzego Lodowskiego. Omawiane stanowisko zlokalizowane jest we wschodniej części placu Dominikańskiego we Wrocławiu, w obrębie nieistniejącej dziś ulicy Zaułek Koci.

Zabudowa miejska na tym terenie istniała do 1945 r. W wyniku zniszczeń wojennych i późniejszych wyburzeń powstał obszerny plac ograniczony al. Juliusza Słowackiego od północy, ul. Błogosławionego Czesława od zachodu, ul. Oławską od południa i istniejącą zewnętrzną Fosą Miejską od wschodu.

Kompleksowe badania archeologiczno-architektoniczne w tym rejonie prowadzono już w latach 1992-1993. Wydzieloną wówczas wewnętrzną fosę miejską potraktowano jako zwarty obiekt i oznaczono nr 1 (Piwko, Romanow 1993, s. 71-83; Wiśniewski 1993b. s. 331-353). Kolejny odcinek fosy odkryto w 1998 r. podczas ratowniczych prac wykopaliskowych przy przebudowie sieci kanalizacyjnej na terenie al. J. Słowackiego, przy skrzyżowaniu z ul. K. Janickiego (Konczewski 2001, s. 385-393).

Materiał zabytkowy przedstawiony w niniejszej pracy pochodzi z badań z lat 1998-1999. Wyeksplorowano wówczas obszar o powierzchni ok. 2000 m^2, zaś miąższość nawarstwień wyniosła ok. 3 m. Wody gruntowe, występujące na poziomie ok. 0,4 m poniżej współczesnych zasypów gruzowo-ziemnych, uniemożliwiły ręczne wydobycie. Nawarstwienia wydobyto za pomocą koparki, a następnie hałdę urobku przebierano ręcznie, a odnalezione przedmioty wstępnie segregowano.

Ramy czasowe zabytków metalowych wyznaczają dwa wydarzenia: czas powstania fosy (2. poł. XIII w.) i okres jej zasypania (2. poł. XIX w.). Źródła pisane podają, że w 1291 r. w wytyczony odcinek fosy wprowadzono wody rzeki Oławy, kończąc tym samym budowę pierwszej wewnętrznej linii fortyfikacji miejskich (Leonhard 1901, s. 34-37). Po zakończeniu ok. poł. XIV w. budowy drugiego, zewnętrznego pasa umocnień miejskich, opisywana fosa utraciła znaczenie militarne i stała się kanałem wewnątrzmiejskim, a przy jej obu brzegach pojawiła się z czasem zwarta zabudowa mieszkalna. W okresie 600-letniego funkcjonowania wewnętrznej fosy miejskiej wielokrotnie zawężano jej koryto i zagospodarowywano nabrzeże, a w 1868 r ostatecznie zasypano i przekształcono w ok. 7 metrowej szerokości ulicę Zaułek Koci, otoczoną z obu stron zabudowaniami usytuowanymi przy ul. Zaułek Niski i Kacerska Górka (Kulak 1999, s. 203-204; Piwko, Romanow 1993, s. 82; Wiśniewski 1993a, s. 22).

W opracowaniu – lapidarnym ze względu na obfitość materiału – nie uwzględniono przedmiotów skorodowanych w stopniu uniemożliwiającym rozpoznanie ich pierwotnego kształtu. Analizie poddano ok. 5305 wyrobów metalowych oraz około 4000 szpilek, a także liczne fragmenty półfabrykatów i odpadów metalowych [1]. Z uwagi na brak analiz metaloznawczych surowiec przedmiotów określono na podstawie cech zewnętrznych. Zespół zabytków podzielono na 5 kategorii:

– Militaria i elementy oporządzenia jeździeckiego.

– Narzędzia i sprzęt gospodarstwa domowego – przedmioty związane z zawodowymi i codziennymi zajęciami ludności.

– Osprzęt żelazny – przedmioty związane z konstrukcją i wyposażeniem budynków.

– Części stroju i przedmioty osobiste.

– Przedmioty różne.

Podział ten nie jest doskonały, pozwala jednak wstępnie pogrupować zróżnicowany materiał.

[1] Składamy serdeczne podziękowania prof. dr. hab. Krzysztofowi Wachowskiemu i prof. dr hab. Jerzemu Piekalskiemu za poświęconą uwagę i liczne cenne wskazówki pozwalające na ukończenie tej pracy.

MILITARIA I ELEMENTY OPORZĄDZENIA JEŹDZIECKIEGO

Systematyczne prace nad historią uzbrojenia podjęto w Polsce już w okresie międzywojennym. Po II wojnie światowej, w związku z intensyfikacją badań archeologicznych, powstały liczne prace monograficzne poświęcone poszczególnym częściom uzbrojenia i oporządzenia jeździeckiego. Szczegółowe omówienie historii badań nad średniowieczną bronią zamieścił M. Głosek w pracy z 1996 roku (s. 15-20).

Najbardziej znaną i uniwersalną klasyfikację czekanów, toporów i siekier z X-XII w, stosowaną do dnia dzisiejszego nie tylko w Polsce, stworzył A. Nadolski (1954). Kontynuatorem jego badań jest M. Głosek, który uzupełnił i poszerzył schemat A. Nadolskiego o zabytki z późnego średniowiecza (1996, s. 27-54).

Podstawową pracą omawiającą klasyfikację ostróg z X-XIII w., pochodzących z ziem polskich, jest monografia Z. Hilczerówny (1956). Jej podział uzupełnił K. Wachowski (1984, s. 31-35; 37-38), zwracając uwagę na rozwój bodźca i formę zaczepów. Problematyką ostróg typu III zajął się S. Kołodziejski (1985, s. 161-179). Opierając się na wcześniejszym artykule A. Nowakowskiego (1976, s. 75-82), przedstawił schemat chronologicznego zróżnicowania wyróżnionych przez siebie wariantów.

Zagadnieniu podków na Śląsku poświęcona jest monografia J. Kaźmierczyka z 1978 r. Stworzona przez niego klasyfikacja ma charakter uniwersalny i bez większych modyfikacji stosowana jest do dnia dzisiejszego w literaturze archeologicznej. Historię polskiej broni białej na tle zjawisk kulturowych, od 2. poł. X w. do czasów nam współczesnych, przedstawił w sposób popularyzatorski A. Nadolski w pracy z 1984 roku. Przegląd ważniejszych konstrukcji bagnetów oraz ich historię znajdziemy w pracy T. Królikiewicza (1998). Warto też przytoczyć artykuł W. Czarniawskiego (2001, s. 49-51) o pociskach artyleryjskich z XIX w.

Omawianą listę zabytków otwiera broń obuchowa. Według polskich bronioznawców są nią siekiery i topory – osadzone na drzewcu i używane do rażenia przeciwnika lub przedmiotu swoją masą (Nadolski 1954, s. 36; Głosek 1996, s. 9-10). Do tej samej kategorii należą również czekany, tj. takie topory, które w miejscu obucha mają uformowany młotek lub kolec, przeznaczony do zwiększenia skuteczności ciosu (Głosek 1996, s. 28). W języku polskim termin „topór" stosuje się w odniesieniu zarówno do toporów bojowych, jak i ciesielskich, rzeźnickich, katowskich, natomiast termin „siekiera" jest jednoznacznie utożsamiany z narzędziem pracy, które w razie potrzeby mogło być użyte jako broń (Głosek 1996, s. 9-10).

Najliczniej na omawianym stanowisku reprezentowane są topory i siekiery typu VIII (Głosek 1996, s. 38-40). Należą do niego okazy o wydzielonej osadzie, w rzucie bocznym prostokątnej, z wąskim i długim żeleźcem nieco przekraczającym długość osady oraz ze słabo ukształtowaną brodą (ryc. 1a, e, 2c, 3b). Ich długość wynosi od 15,8 do 22,7 cm. Dwa egzemplarze (ryc. 2c, 3b) mają z jednej strony, wybite prawdopodobnie za pomocą stempla, znaki kowalskie w postaci liter umieszczonych w polu wgłębionym (inicjały wytwórcy?). Znak w kształcie litery K (ryc. 3b), o nieco odmiennej formie stylistycznej i bez wgłębionego pola, wystąpił na toporze z grodu w Plemiętach i siekierze z Mielnicy Dużej (Głosek 1996, s. 65-66; Kola, 1985c, s. 149-151). Do podtypu VIIIa zaliczono egzemplarz z wyraźnie zaznaczoną szyjką i ściętą brodą (ryc. 1b). Chronologia typu VIII i podtypu VIIIa zamyka się między 2. poł. XIII a poł. XVI w. (Głosek 1996, s. 38-40), chociaż nie wyklucza się późniejszego ich datowania.

Do typu IX zaklasyfikowano 2 siekiery (ryc. 1c, 3a) z krótką szyjką podkreśloną poprzez podcięcie od strony obucha szerokim żeleźcem, z brodą ukształtowaną kończasto i łukowatym ostrzem (Głosek 1996, s. 40-42). Jeden okaz ma na szyjce wybity nieczytelny znak kowalski (ryc. 3a). Do podtypu IXa należy topór różniący się od typu IX wyraźnie ściętą brodą i prawie prostym ostrzem (ryc. 1d).

Najwcześniejsze, dobrze datowane zabytki typu IX i podtypu IXa pochodzą z 2. poł. XIII w. i w niezmienionym kształcie trwają w głąb czasów nowożytnych. Jako przykład może posłużyć okaz z Raciążka, znaleziony w nawarstwieniach XVII-wiecznych (Głosek 1996, s. 41-43).

Pierwszy z dwóch znalezionych w fosie czekanów (ryc. 2b) nawiązuje do podtypu Ig wg Głoska (1996, s. 30-31). Ma średniej długości osadę na toporzysko, żeleźce ze ściętą brodą zaopatrzoną w trójkątne wycięcie i ostrze nieznacznie ścięte od strony jednego płazu. Na szyjce wybito znaki kowalskie. Asymetryczny, krótki młotek ozdobiono poprzecznymi nacięciami. W żeleźcu umieszczono otwór w kształcie trójlistnej koniczynki z łodyżką skierowaną ku obuchowi. Służył on do zawieszenia czekana na ścianie, przytroczenia przy pasie, do wyciągania gwoździ lub jako element dekoracyjny. Otwory takie pojawiają się w Polsce na początku XIV wieku i występują zarówno na toporach, siekierach, jak i czekanach (Głosek 1996, s. 68). Do wyjmowania gwoździ nadawały się także 2 trójkątne wycięcia umieszczone w brodzie i w dolnej części szyjki, niespotykane na egzemplarzach późnośredniowiecznych (Głosek 1996, s. 68). W świetle obecnego stanu badań, chronologię omó-

wionego podtypu określa się na wiek XV i czasy nowożytne (Głosek 1996, s. 30-31). Identyczny zabytek datowany na XVII w. odkryto ostatnio w trakcie prac wykopaliskowych przy ul. H. Pobożnego we Wrocławiu (informacja ustna mgr K. Kwaśnicy).

Drugi czekan stanowi formę pośrednią między czekanem a nadziakiem i ma w miejscu młotka czworokątny w przekroju kolec (ryc. 2a). M. Głosek (1996, s. 32-33) tego typu zabytki zalicza do podtypu Ii. Najwcześniejsze czekany z kolcem pojawiają się w Europie w połowie XI w. (Głosek 1996, s. 33). Egzemplarz zbliżony do naszego wystąpił na zamku Radosno. Ma on zapewne nowożytną chronologię i przez znalazców wiązany jest ze sprzętem gaśniczym (toporkiem strażackim) (Kastek i in. 1996, ryc. 8b). Inny, bliźniaczo podobny do naszego okazu czekan znaleziono kilkadziesiąt metrów na południe od fosy, w warstwie gruzu szachulcowego, wypełniającego piwnicę budynku z XIII/XIV w. (Bykowski i in. 2000. s. 81). I na ten właśnie okres należałoby datować nasz zabytek.

Do walki wręcz oraz do obrony przed atakami jazdy służyły bagnety tulejowe – broń biała nakładana na lufę karabinu, używana do zadawania pchnięć i cięcia. Pierwsze oddziały piechoty wyposażone w karabiny skałkowe z bagnetami tulejowymi powstały we Francji w latach 90. XVII w. Na Śląsku i w Polsce w większej liczbie pojawiły się na przełomie XVII i XVIII w. wraz z oddziałami piechoty saskiej Augusta II (Królikiewicz 1998, s. 23 i 74). Znaleziony w fosie żelazny bagnet tulejowy (ryc. 4c) należy do grupy bagnetów o średniej długości (420-560 mm). Ma kłującą, trójgraniastą w przekroju głownię i wykrój tulei w kształcie litery Z. Najprawdopodobniej jest to bagnet francuski z 2. poł. XVIII w., zbliżony formą do wzoru 1777 lub 1789 (Królikiewicz 1998, s. 41-42). Obecność w tulei bagnetu fragmentów drewna świadczy o tym, że w pewnym okresie, najprawdopodobniej tuż przed trafieniem do wody, wykorzystywany był jako grot broni drzewcowej.

Pozostałością siatek kolczych są kółka wykonane z drutu z końcami stykającymi się, o średn. 1-1,2 cm (ryc. 4e,f). Inne rozwiązanie konstrukcyjne mają ogniwka plecionki z ciasno splecionych, żelaznych kółek o rozklepanych, połączonych nitem końcach i średnicy 0,5-0,7 cm. Znalezisko pochodzi z górnych warstw sedymentacyjnych wypełniska fosy, w związku z tym nie wiemy, jaką pełniło pierwotnie funkcję. Kolczugi wykonane z kółek nitowanych były w użyciu w Europie Łacińskiej do przełomu XIV i XV w. (Nadolski, Grabarczykowa 1985, s. 87). Podobnie datowane są ogniwka o stykających się końcach, znalezione na Ostrówku w Opolu (Wachowski 1984, s. 17) i w Plemiętach (Nadolski, Grabarczykowa 1985, s. 85-87).

Z bronią białą mają związek także trzy okucia pochwy. Pierwsze z nich, wykonane z blachy brązowej, pokrytej rytym ornamentem florystycznym, jest prawdopodobnie trzewikiem pochwy sztyletu, rapiera lub szpady (ryc. 4d). Na podstawie samego trzewika nie można precyzyjnie określić chronologii, chociaż sposób wykonania i zdobnictwo, nawiązujące do motywów renesansowych, skłania nas do przypuszczenia, że jest to wyrób z tego właśnie okresu. Drugi egzemplarz (ryc. 54h) mógł być trzewikiem pochwy krótkiej broni białej, trzeci zaś – z pewnym zastrzeżeniem – uznano za trzewik i szyjkę pochwy szpady (ryc. 54a).

Do broni palnej zaliczono odnalezioną amunicję i przyrządy do czyszczenia luf karabinowych. Z fragmentów relacji Janka z Czarnkowa o oblężeniu Pyzdr przez Mazowszan w 1383 r. dowiadujemy się po raz pierwszy o użyciu w Polsce dział. Na początku stosowano do nich kule kamienne, które w ciągu XVI w. zostały wyparte przez kule ołowiane lane i żelazne kute oraz bardziej poszukiwane żelazne lane (Wyrobisz 1978, s. 162; Kobielski 1975, s. 83). W fosie miejskiej odkryto 23 kule. Większość z nich ma regularny kształt, widoczny szew odlewniczy, a w miejscu wlewu na jednym biegunie występuje charakterystyczna blizna (pęcherz odlewniczy) (ryc. 5e, f, n, o, p). Największy egzemplarz (ryc. 5a) o wagomiarze 6 funtów i średn. ok. 89 mm był kulą armatnią pełną, odlaną z żelaza, stosowaną do działa 6 funtowego tzw. falkony (ćwierćszlangi) (Goliński, Żerelik 1993, il.6, Czarniawski 2001, s. 50-51). W artylerii używano powszechnie kartaczy. Były to kulki żeliwne (żelazne) ułożone warstwami w blaszanej puszce lub w charakterystyczne grona, bez dodatkowej obudowy bocznej (Czarniawski 2001, s. 50-51). Kule kartaczowe znalezione w fosie mają średn. od 21 do 35 mm. Aż 10 z nich to pociski żelazne lane (ryc. 5b, c, e, f, n, o, p), 4 natomiast wykonano metodą kucia (ryc. 5h, i, j). Na powierzchni niektórych egzemplarzy widoczne są niewielkie wgłębienia powstałe wskutek kontaktu z sąsiednimi kulami w czasie wystrzału. Ostatnią grupę tworzą pociski karabinowe z lanego ołowiu, o średn. 13-17 mm (5k, ł, m, r, g). Jeden z nich (ryc. 5d) ma pośrodku przebity na wylot otwór, drugi, o formie półkolistej, w literaturze broznawczej nazywany jest pociskiem grzybkowatym (ryc. 5l). Zwykłe kule karabinowe były też nierzadko wykorzystywane do wypełniania szrapneli (Czarniawski 2001, s. 50). Kule pełne stosowane były jako amunicja do zwalczania kolumn nieprzyjaciela na większą odległość oraz do burzenia fortyfikacji. Końcowy okres istnienia artylerii gładkolufowej przypada na lata 60. XIX w.[2] (Czarniawski 2001, s. 49).

[2] Oznaczenia typów kul karabinowych i armatnich dokonał mgr J. Zarawski, kustosz Arsenału Wrocławskiego, za co mu serdecznie dziękujemy.

Do czyszczenia luf oraz wyjmowania niewypałów (ryc. 4a, b) służyły tzw. igły. W fosie znaleziono 2 takie przyrządy. Sądząc po rozmiarach partii pracującej, używano ich do karabinów lub muszkietów o kalibrze lufy co najmniej 13 mm. Podobny zabytek, lecz o nieco większych parametrach, znajduje się w Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu i jest datowany na 2. poł. XVIII w.

Z elementami oporządzenia jeździeckiego nieodzownie wiążą się ostrogi. Dysponujemy zbiorem 6 uszkodzonych ostróg. Dwie z nich (ryc. 6a, e) nawiązują do typu III – ostróg z bodźcem gwieździstym umieszczonym w widełkach, który pojawił się w 2. poł. XIII w. i z różnymi modyfikacjami występował aż do przełomu XV i XVI w. (Hilczerówna 1956; Nowakowski 1976, s. 75-82; Kołodziejski 1985, s. 161-179). Należy jednak zwrócić uwagę, że oba egzemplarze nie mają bezpośrednich odpowiedników wśród ostróg znanych z późnego średniowiecza, a jeden okaz (ryc. 6e) zaopatrzony był dodatkowo w kolec (ułamany), który pełnił rolę zaczepu, za pomocą którego mocowano ostrogę na stałe do obcasa. Podobną konstrukcję mają 4 pozostałe ostrogi z długim bodźcem zakończonym kolistą wypustką, ustawionym prostopadle do płaszczyzny kabłąka (ryc. 6b, c, d, f). Ostrogi, zamocowane nitami na stałe do obuwia (ryc. 6b, c, d, f), używane były powszechnie w armii pruskiej w XVIII i XIX w. Egzemplarze analogiczne do odkrytych na omawianym stanowisku odnaleziono w trakcie ekshumacji żołnierzy pruskich na cmentarzu Garnizonu Wrocławskiego przy ul. Wiśniowej we Wrocławiu (bad. P. Konczewskiego).

Z oporządzeniem konia związane są podkowy, mające za zadanie chronić puszkę rogową zwierzęcia przed urazami powstającymi w czasie biegu po twardej, wyboistej drodze. Włączamy je do militariów, pomimo że materiał źródłowy nie dostarcza nam jednoznacznych dowodów na to, że koń używany był przez ludzi, których zajęciem była wyłącznie walka (Polak 1996, s. 238). Egzemplarze znalezione w fosie charakteryzują się opływowym układem linii brzegowej, owalnym prześwitem oraz silnym zużyciem, zwłaszcza przedniej części ramy. Wszystkie wykonano z żelaza, a ostateczny kształt nadano im w drodze kucia. Pośród 9 okazów, tylko 2 zachowały się niemal w całości. Trzy fragmenty (ryc. 7d, e, f) mają ramiona zakończone piętką i należą do typu VI wg J. Kaźmierczyka (1978, s. 85-99). Jedna z nich z zaczepem odmiany E/1 i bruzdą dookolną reprezentuje typ VI/3 (ryc. 7d) .

Do typu IV zaklasyfikowano 3 egzemplarze (Kaźmierczyk 1978). Pierwszy (ryc. 7a) ma bruzdę dookolną, 3 otwory bez gniazd w każdym ramieniu i zaczepy odmiany A/2 lub B. Drugi okaz z zaczepem odmiany A/1 i ze zredukowanym gniazdem na podkowiak należy do typu IV/2 (ryc. 7b). Ostatnia, mocno zużyta podkowa (ryc. 7c) zaopatrzona w zaczep odmiany B/3 i 6 otworów umieszczonych w gniazdach na podkowiaki, nawiązuje do typu IV/3.

Typ IV pojawił się na przełomie XII i XIII w., natomiast typ VI występuje na Śląsku od XIII w. (Kaźmierczyk 1978, s. 74-78, 86-97). Oba wymienione typy podków są w użyciu do dnia dzisiejszego.

NARZĘDZIA I SPRZĘT GOSPODARSTWA DOMOWEGO – PRZEDMIOTY ZWIĄZANE Z ZAWODOWYMI I CODZIENNYMI ZAJĘCIAMI LUDNOŚCI

Z uwagi na swoją funkcję i, co za tym idzie, małą zmienność formy nie nadają się one do ustaleń chronologicznych. Z tego względu rzadko stanowią przedmiot szczegółowych studiów i często opisywane są marginalnie. Na temat rzemiosł metalowych powstało wiele publikacji (np. Haisig 1962; Kaźmierczyk 1966 i 1970; Sztetyłło 1978). Na uwagę zasługuje praca historyczno-etnograficzna Z. Jasiewicza (1963) o kowalstwie Wielkopolskim, stanowiąca cenne źródło do poznania funkcji, odmian i nazewnictwa narzędzi używanych powszechnie w XVII-XVIII w. Należy również wspomnieć o pracy B. A. Kolčina (1959) poświęconej metalurgii i wyrobom metalowym z Nowogrodu Wielkiego, w której przedstawił schemat typologiczno-chronologiczny krzesiw (s. 98-104, ryc. 85), kłódek i kluczy (s. 78-91, ryc. 70 i 76) od X do 1. poł. XVI w. Plomby z terenów Słowacji zebrał i opracował J. Hunka (1999), zwracając przy tym uwagę na brak tego typu publikacji dla Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej na tle Europy Zachodniej. Tematyce okuć opraw książkowych kilka uwag poświęcił W. Kurpik w artykule z 1982 r.

Omówienie narzędzi rozpoczniemy od bosaków. Są to przedmioty używane po dziś dzień w wielu dziedzinach życia m.in. w rybołóstwie, transporcie wodnym, przy gaszeniu pożarów, itp. Identyczną funkcję mogły pełnić okazy znalezione w zasypisku fosy. W świetle ostatnich badań nie można wykluczyć istnienia na fosie toru wodnego, po którym odbywała się żegluga śródlądowa. Wyeksplorowane żelazne bosaki różnią się między sobą wielkością oraz sposobem ukształtowania osady. Ich długość wynosi od 17 do 32 cm. Wszystkie mają dwa (jedno proste, drugie zakrzywione), czworoboczne w przekroju, ostro zakończone ramiona. Trzy egzemplarze mają niestarannie skutą tuleję przechodzącą w wąs z otworami na gwoździe, za pomocą których mocowano je do drzewca (ryc. 8a, c). Pozostałe 3 okazy (ryc. 8b, d)

zaopatrzone są w tuleję, uformowaną z blachy o zachodzących na siebie końcach, z otworami na gwoździe. Bosak tego rodzaju (prawdopodobnie nowożytny) odkryto w trakcie ratowniczych badań archeologicznych przy ul. H. Pobożnego we Wrocławiu (informacja ustna mgr. K. Kwaśnicy). Bosakiem mógł być również zniszczony przedmiot żelazny z zachowaną tuleją (ryc. 8e). O bosakach przeciwpożarowych z XVIII w. wspomina Z. Jasiewicz (1963, s. 78), ale mają one nieco odmienną od naszych egzemplarzy formę.

Na uwagę zasługują 2 przedmioty w kształcie widełek o dwóch ramionach z tuleją do osadzenia na drzewcu (ryc. 9b, d). Podobny przedmiot znaleziony przy szczątkach łodzi z Elbląga określony został jako okucie pychówki, czyli żerdki, którą odpychano się, pływając po płytkich rozlewiskach (Prosnak 1980, ryc. 5). Kolejne egzemplarze znane są z grodu w Pułtusku (XIII-XIV w.), z działki 37 przy ul. E. Gierczak w Kołobrzegu, z Pasewalk i Kolonii (Polak 1998, s. 215, ryc. 6:13). Ich funkcja nie została do końca wyjaśniona, chociaż związek z rybołóstwem i wykorzystaniem łodzi wydaje się prawdopodobny. Mogły też być pomocne przy zdejmowaniu sieci z żerdzi, rozbijaniu lodu, czy rozwieszaniu np. prania. Należy zwrócić uwagę, że jeden z naszych zabytków cechuje staranniejsze wykonane (ryc. 9b), ma on też dłuższe i smuklejsze widełki, których jedno ramię wywinięto na zewnątrz. Być może jest to forkiet – podpórka, na której opierano w czasie oddawania strzału ciężki muszkiet lub arkebuz (Kobielski 1975, s. 179, ryc. 33). Taką właśnie funkcję przypisuje się analogicznym zabytkom znalezionym w 1993 r. w wypełnisku fosy miejskiej we Wrocławiu (Wiśniewski 1993b, rys. 5b, f).

Do różnych prac domowych i gospodarskich oraz żniw i sianokosów używano wideł. Widły trójzębne określane są jako narzędzia do gnoju, w przeciwieństwie do ich dwuzębnych odpowiedników do siana. Dwa egzemplarze znalezione w zasypisku fosy to okazy trójzębne (ryc. 9a), odkute z czworokątnych żelaznych sztabek, natomiast staranniej wykonany zabytek (ryc. 9c) należy do typu wideł dwuzębnych. Pierwsze widły wyrabiano w całości z drewna, potem zaczęto okuwać ich końce żelazem. Nie wiadomo dokładnie, kiedy pojawiły się pierwsze widły wykonane w całości z żelaza. Z. Jasiewicz (1963, s. 96) sugeruje, że stało się to w momencie rozpoczęcia produkcji fabrycznej, czemu przeczą znaleziska z początku XIV w. z Semonic i z początku XV w. z Sezimovo Ústi w Czechach (Beranova 1974, ryc. 9:1, 2, tab. II:2). W Polsce widły trójzębne znane są z późnośredniowiecznego zamku w Bardzie (Francke, Lodowski 1991, s. 192, ryc. 17a).

Kolejnym narzędziem są łopaty. Oba zabytki z zasypiska fosy (ryc. 11a) nie różnią się w zasadniczy sposób od stosowanych obecnie. Jeden z nich przypomina kształtem szufle do węgla. Podobną łopatkę, ale znacznie mniejszych rozmiarów odkryto przy ul. E. Gierczak w Kołobrzegu (Polak 1998, s. 217, tab. 108, 1).

Nieznana jest funkcja 3 żelaznych okuć o trapezowato odkutych, zaostrzonych na końcach ramionach (ryc. 36a, c, d). Być może stanowiły one okucie łopaty. Kolejny przedmiot żelazny o nieznanym przeznaczeniu, przypomina nieco tasak z szeroką, obustronnie wyodrębnioną od sztabkowatego trzpienia głownią, do której zamocowano za pomocą 4 nitów prostokątną płytkę (ryc. 11f). Niestety, z uwagi na uszkodzenie nie wiemy, czy jej dolną krawędź zakończono ząbkowaniem, co sugerowałoby użycie omówionego wyrobu jako piły do cięcia drewna.

W warsztatach szewskich, kuśnierskich i rymarskich używano powszechnie szydeł. Służyły one do robienia otworów i nakłuć. Nie różniące się od nich formą i wielkością szydła koszykarskie były pomocne podczas wyplatania i zagęszczania plecionki (Wrzesiński 1994, s. 156-157, ryc. 8, 8a). Egzemplarze z naszego zbioru reprezentują 2 różne typy. Typ I to szydła z jednym ostrzem (10 sztuk) i trzpieniem do osadzenia rękojeści w postaci płytki (ryc. 43m) lub kolca (ryc. 11c, e). Do typu II należą wyroby (3 sztuki) z dwoma ostrzami, o formie dwustożkowatej. Ostrza szydeł mają przekrój okrągły lub czworokątny. Zastanawiająca jest też długość niektórych okazów (21,2; 22,7 cm). Podobnej długości szpikulec o kwadratowym przekroju, osadzony w drewnianej rękojeści znaleziono w Kołobrzegu, w warstwie datowanej na XV w. (Polak 1998, s. 217, tab. 99:3). Nie określono jednak jego funkcji.

Do narzędzi używanych w pracowniach ślusarskich i kowalskich należą kliny oraz przecinaki. Używano ich do przecinania sztab żelaznych na zimno lub na gorąco. Do tego drugiego celu stosowano raczej przecinaki osadzone na trzonku, o formach zbliżonych do młotów (Jasiewicz 1963, s. 46-47). Zabytki pozyskane z omawianego stanowiska wykonane są z czworokątnych w przekroju sztabek, zwężających się ku dołowi. Dwa największe kliny noszą ślady użytkowania (ryc. 33e, f). Mają górny koniec rozklepany, co pozwala sądzić, że w trakcie przecinania uderzano w nie obuchem młota lub siekiery. Pozostałe 4 okazy o dług. 5,8-11,8 cm to przecinaki (ryc. 5z) lub sztabki klinowate, na których nie zaobserwowano wyraźnych śladów zużycia. Nieodbiegające formą od naszych egzemplarzy kliny i przecinaki pochodzą z grodu w Plemiętach (Kola 1985b, s. 140), Będzina (Błaszczyk 1982, ryc. 414:c-h), Wrocławia (Romanow 1978, s. 176), gdzie datowane są na późne średniowiecze.

Do podstawowych narzędzi ciesielskich związanych z obróbką drewna należą świdry. Używano ich

do drążenia otworów. W fosie znaleziono 2 świdry o ślimakowato ukształtowanym ostrzu, różniące się między sobą sposobem ukształtowania osady rękojeści. Egzemplarz pierwszy (ryc. 10f), o dług. 27,8 cm, ma tulejowate zakończenie do osadzenia najczęściej drewnianego trzonka rękojeści. Drugi zabytek (ryc. 10i), znacznie mniejszy, o dług. 13,2 cm, ma część górną, przeznaczoną do umocowania rękojeści, rozklepaną i prawdopodobnie (ułamana końcówka) zagiętą. Omówione odmiany świdrów spotykane są w materiałach średniowiecznych i nowożytnych. Podobne zabytki datowane na XIV-XV w., znane są m.in. z grodziska w Plemiętach (Kola 1985c, s. 154-155), Międzyrzecza (Kurnatowski, Nalepa 1961, s. 137), Będzina (Błaszczyk 1982, ryc. 419: a-c), z zamku Szczerba w Gniewoszowie (Francke 1993, s. 356, ryc. 11c, d).

Jedyne obcęgi znalezione w fosie mają symetrycznie ukształtowane szczęki i ramiona połączone nitem (ryc. 10b). Różnią się od kleszczy ostro zakończonymi szczękami, które służyły do wyciągania gwoździ, podkowiaków i do odcinania rogu narosłego na kopytach końskich (Jasiewicz 1963, s. 56). Zbliżone formą narzędzie widzimy na drzeworycie Joasta Ammana z 1568 r. przedstawiającym wyposażenie pracowni kowalskiej z XVI w. (Haisig 1962, ryc. 1).

Z warsztatem cieśli lub kowala wiąże się niewielkich rozmiarów młotek z podwójnym ostrzem i kwadratowym obuchem (ryc. 10g), używany do wyjmowania i przybijania gwoździ. Posiada on czworokątną, pełną osadę, przechodzącą prawdopodobnie w wąs, za pomocą którego był mocowany na drzewcu lub główkę narzędzia wykonaną razem z uchwytem. Taki typ młotków występuje na Rusi w XVI w. (Kolčin 1959, s. 46-47, ryc. 32:3). Znacznie większych rozmiarów młotek z rozdwojonym dziobem odnaleziono na zamku w Inowłodzu, a jego chronologię ustalono na wiek XVI. Różni się on jednak od naszego okazu sposobem zamocowania trzonka (osada w formie otworu) (Augustyniak 1992, s. 80, ryc. 86). Kolejny zabytek ma dług. 9,7 cm i obuszek o powierzchni ok. 1 cm^2 (ryc. 10c). Tego rodzaju narzędzia interpretowane są jako młoteczki, wchodzące w skład wyposażenia warsztatu złotniczego (Kaźmierczyk 1966).

W wypełnisku fosy znaleziono 2 zniszczone egzemplarze szczypczyków żelaznych. Są to okazy konstrukcyjnie najprostsze, wykonane z taśmy zgiętej na pół (ryc. 12f). Oba mają taśmowate ramiona, dołem rozszerzone i zagięte do wewnątrz w celu lepszej chwytności. Szczypczyki znane są już od epoki brązu. Przypisuje się im zwykle funkcję narzędzi jubilerskich (Kaźmierczyk 1970, s. 131-134) oraz przyborów toaletowych. Dyskusyjne wydaje się przeznaczenie przedmiotu (ryc. 12e) przypominającego pincetę toaletową (?). Ma on ułamane jedno ramię i rozdwojoną, poszerzoną na końcu szczękę, zaopatrzoną w ogniwko służące do jej unieruchomienia.

Do obróbki metalu, drewna i kości służyły pilniki oraz gładziki. Za ich pomocą ostrzono narzędzia, wyrównywano i polerowano powierzchnie, wykonywano małe detale. Pilniki i gładziki, pochodzące z wypełniska fosy (5 sztuk), zaopatrzone są w trzpień (ryc. 10e, h) lub płytkę (ryc. 11b) do osadzenia w kościanej lub drewnianej rękojeści. Część pracująca w poszczególnych egzemplarzach ma przekrój trójgraniasty, ośmiokątny – tzw. iglak (ryc. 10e), półkolisty (ryc. 11b), prostokątny (ryc. 10h), okrągły. Powierzchnia pracująca pilników pokryta jest gęstą siecią poprzecznych nacięć. Jeden gładzik o znacznej długości (33,2 cm), wykonany z okrągłego pręta, ma kwadratowy w przekroju trzpień wzmocniony okrągłym jelcem. Pilniki znali już Celtowie, a pochodzące z okresu rzymskiego odkryto m.in. w Biskupinie i Poznaniu (Jasiewicz 1963, s. 48).

Innym narzędziem używanym do obróbki drewna, kości, do cięcia i tarcia jest piła. Pojawiła się ona stosunkowo późno wg K. Jasiewicza (1963, s. 100), bo dopiero we wczesnym średniowieczu. Odkryte w fosie 2 egzemplarze zachowały się fragmentarycznie (ryc. 10d). Wielkość, sposób ząbkowania i niewielka grubość obu zabytków pozwalają przypuszczać, że używano ich jako narzędzi rogowiarskich. Znany z Międzyrzecza, podobny XIV-wieczny zabytek, interpretowany jest jako piłka do obróbki rogu i kości (Kurnatowski, Nalepa 1961), podobnie jak fragment piły znaleziony na Ołbinie we Wrocławiu w obiekcie datowanym na XI-XII w. (Piekalski 1991, s. 74).

Kolejnym narzędziem tnącym są nożyce: jednoczęściowe ze sprężynującym kabłąkiem i dwuczęściowe łączone nitem, zwane powszechnie nożyczkami. Geneza tych narzędzi związana jest prawdopodobnie z kręgiem kultury celtyckiej. Nożyce dwuczęściowe pojawiły się w Europie w VI-VII w., upowszechniły się jednak dopiero w ciągu XIII i XIV w., co związane było zapewne z bardziej skomplikowanym i kosztowniejszym sposobem ich wykonania (Kolčin 1959, s. 58-63; Polak 1996, s. 236). Z omawianego stanowiska pochodzą 2 egzemplarze żelaznych nożyc jednoczęściowych. Zabytek pierwszy ma płynnie wyprowadzone z kabłąka taśmowate uchwyty (ryc. 10a), drugi zaś wyraźne oddzielone od kabłąka sztabkowate ramiona (ryc. 18f). Wyroby tego typu interpretowane są jako narzędzia związane z hodowlą (Nowakowski 1985, s. 161) lub nożyce krawieckie (Grążawski 1989, s. 330-336). Źródła ikonograficzne poświadczają użycie nożyc kabłąkowych do strzyżenia zarówno owiec, jak i ludzi (de Neergaard 1987, s. 60).

Liczniej na naszym stanowisku reprezentowane są żelazne nożyce dwuczęściowe (5 sztuk) z uchwytami w formie pierścieniowatych ogniwek (ryc. 12a,

b, c, d). Jedna para ma wybity po obu stronach znak, w kształcie schematycznej sylwetki ludzkiej, zrobiony prawdopodobnie puncą (ryc. 12a). Sama forma nożyc, które nie różnią się w zasadniczy sposób od stosowanych obecnie, nie pozwala nam na określenie chronologii znalezisk. Nożyc dwuczęściowych używano najczęściej do celów domowych i zawodowych, posługiwali się nimi np. krawcy, rękawicznicy, kapelusznicy itp. Nożyce tego typu ilustruje B. A. Kolčin (1959, s. 58-63, ryc. 47). Omawiane przez niego okazy datowane są na XIII-XIV w. Na uwagę zasługują również nożyczki do obcinania knotów, zaopatrzone w miseczkowaty zbiorniczek (ryc. 12d). Zbliżony formą egzemplarz znaleziono w 1993 r. na placu Dominikańskim (Wiśniewski 1993b, s. 335-338, rys. 4c).

Z krawiectwem i szewstwem wiążą się igły, szpilki, haftki, naparstki i igielniki. Dysponujemy bogatym zbiorem tych wyrobów. W spisie podatkowym z 1403 r. m.in. wymieniono igielnika zamieszkującego przy ulicy Kacerska Górka (Goliński 1997, s. 422). Fosa miejska znajdowała się na zapleczu kilku posesji zlokalizowanych przy północnej pierzei wspomnianej ulicy. Powszechne i równomierne występowanie igieł i szpilek oraz półfabrykatów, wykonanych z metali kolorowych, w obrębie całej fosy, być może, świadczy o istnieniu w okresie nowożytnym większej ilości warsztatów, zajmujących się produkcją metalurgiczną. W zbiorze 23 igieł znalezionych w wypełnisku fosy wyróżnia się jedna, o znacznej długości (15,8 cm), zakończona z obu stron dużym uszkiem (ryc. 43a). Służyła zapewne do szycia skór, do reperowania sieci. Istnieje też możliwość zszywania nią suszonych ryb (Polak 1998, s. 214-215). Pozostałe egzemplarze (ryc. 43f, g, h, k, l, ł) należą do typu igieł z tordowanym trzpieniem zakończonym kulką – zapobiegającą zaciągnięciu materiału i używanych do czasów nam współczesnych, do szycia delikatnych tkanin i materiałów o rzadkim splocie. Ich dług. wynosi 4,9-7,0 cm, najczęściej 5,3 cm.

Do przechowywania igieł służyły igielniki. Z omawianego stanowiska pochodzi tylko 1 metalowy zabytek tego typu (ryc. 49b). Jest to przedmiot w kształcie tulejki, zdobionej dwoma żeberkami. Za nakrętki igielników należałoby uznać 2 ołowiane kapturki (ryc. 52h, i) w kształcie stożka, zaopatrzone w gwint.

Najliczniejszą grupą zabytków metalowych znalezionych w fosie są szpilki z mosiądzu i stali (?) o zróżnicowanej dług. od 2,5 do 6,2 cm, z okrągłymi, gładkimi lub podkreślonymi żłobkiem główkami (ryc. 43i, o, r, s).

Wśród 21 haftek binoklowatych o wys. 0,8-1,7 cm (ryc. 12i, j) wyróżnia się jedna w kształcie serca (ryc. 12k). Być może jest to aplikacja np. mankietu rękawiczki.

Naparstki brązowe znalezione w liczbie 3 sztuk (ryc. 12g, h) charakteryzują się starannym wykonaniem i bogatym zdobnictwem. Podobne zabytki znane są z działki nr 3 przy ul. Wierzbowej we Wrocławiu (Babij i in. 2001, s. 57, ryc. 58), gdzie datowane są na podstawie materiałów ceramicznych na XV i początek XVI w. Późniejsze są analogiczne egzemplarze odkryte w warsztacie rusznikarskim przy ul. Kowalskiej 11 w Elblągu, istniejącym w XVII/XVIII w. (Nawrolscy 1985, ryc. 15: 8, 9).

Przyrządy miernicze reprezentowane są przez 2 fragm. miarek brązowych. Pierwsza z nich zaopatrzona jest w podziałkę punktową (ryc. 50h), druga natomiast w podziałkę cyfrową (ryc. 50g), wyrażoną w calach.

Przedmiotami związanymi z codziennymi zajęciami ludności były krzesiwa, służące do niecenia ognia. Za pomocą uchwytu zawieszano je na kołku, na ścianie lub noszono przytroczone do pasa. Do tej kategorii zabytków (z pewnymi zastrzeżeniami) zaliczono 13 egzemplarzy. Wątpliwości budzą dwa przedmioty (ryc. 13b i 38b). Wśród znalezionych okazów można wyróżnić dwa zasadnicze typy: krzesiwa ogniwkowe (ryc. 13e, 32g) i kabłąkowe (10 sztuk). Okazy typu drugiego, bardziej zróżnicowane pod względem morfologicznym, mają formę sztabek lub płytek zaopatrzonych w zakrzywiony sierpowato (ryc. 13a, c, g), kątowo (ryc. 13f) bądź koliście (ryc. 13b, d) uchwyt. Trzonki mogą być tordowane (ryc. 13g), w kształcie rybiego ogona (ryc. 5y), wywinięte na końcu w uszko (ryc. 13a) lub spiralnie skręcone (ryc. 38b). Podobne krzesiwa kabłąkowe datowane na XVII i XVIII w. znajdują się w Muzeum Narodowym w Poznaniu (Jasiewicz 1963, s. 111, ryc. 56).

Pod koniec późnego średniowiecza pojawiają się pierwsze przedmioty związane z zastawą stołową. W fosie odkryto 69 łyżek i łyżeczek w różnym stopniu deformacji oraz 1 fragm. łyżki cedzakowej. Surowcem, z którego je wykonano był brąz, mosiądz, cyna i stop cyny z ołowiem. W całości zachowało się tylko kilka łyżeczek. Ich długość wynosi od 6,3 do 14,5 cm. Nabierki łyżeczek i łyżek są płaskie lub głębokie, w kształcie wydłużonego owalu (ryc. 14c, e, 15a, c, 16a, b) bądź okrągłe (ryc. 16e) jak u czerpaków. Bogactwo stylistyczne obserwujemy także w kształcie i zdobnictwie trzonków. Mają one przekrój czworokątny (ryc. 14a, b, c, i, 15a, b, h, 16i, l, 25g), wielokątny (ryc. 14d, g, h, 15d, f), trapezowaty (ryc. 14e, j, 15g, i, 16b, d, k), płasko-wypukły (ryc. 16f, g, h), okrągły (ryc. 16c) lub owalny (ryc. 15c, e). Pod koniec XVI w. pojawiają się trzonki sześcioboczne, bardziej wydłużone i smuklejsze (Keckowa, Molenda 1978, s. 317). Najliczniej na omawianym stanowisku reprezentowane są łyżki z gładkimi, niezdobionymi trzonkami, na końcu zaokrąglonymi (ryc.

14c, j, 15g, 16h, k), płaskimi (ryc. 15e) lub uformowanymi w ostry łuk czy szpic (ryc. 14i, 15d, 16f, j, 25g). W dwóch przypadkach zakończenia trzonków ozdobiono plastycznym przedstawieniem postaci ludzkiej (ryc. 15h, i),co było popularne zwłaszcza w 2. ćw. XVIII w., w pięciu motywem wachlarza (ryc. 14f, g, h, 16i). Dwa egzemplarze mają wydłużony trzonek zakończony wypustką w kształcie szyszki, zdobionej granulkami (ryc. 15f, 16c). Cztery kolejne okazy zaopatrzone są w poszerzenie w formie stylizowanego liścia (ryc. 14a, d, 16l), a jeden trzonek zwieńczony dwustożkowatą wypustką (ryc. 14b) zdobiony jest ażurowym sercowatym wycięciem. Od schyłku XVI w. nowością są napisy umieszczone wzdłuż trzonków. Litery AD we wgłębionym polu są zapewne inicjałami wytwórcy lub nabywcy (ryc. 25g). Natomiast napisy „OBST", „3 PARC", HO. (ryc. 14i) i inne mogły pełnić odmienną funkcję. W XVII wieku popularne stało się umieszczanie na trzonkach napisów o charakterze obyczajowym, np. aforyzmów (Keckowa, Molenda 1978, s. 315-317). Bogatą kolekcję łyżek pozyskano w trakcie badań fosy miejskiej we Wrocławiu, przeprowadzonych w 1993 r. Znaleziono tam, oprócz okazów pospolitych, egzemplarze z trzonkami zakończonymi wypustką w kształcie szyszki, liścia, trójlistnej koniczynki, itp. (Wiśniewski 1993b, rys. 4d, e, f). Na XV w. datowane są analogiczne łyżki odkryte na zamku w Starym Drawsku (Janocha, Lachowicz, Ptaszyńska 1972, ryc. 72). W większości jednak sztućce z napisami pochodzą z XVIII-XIX w.

Najliczniejszy a zarazem najbardziej uniwersalny zespół wyrobów tworzą noże. Tylko nieliczne dotrwały do naszych czasów w stanie kompletnym. Większość egzemplarzy jest zniszczona, rzadko zachowały się całe głownie, a te którymi dysponujemy są najczęściej ułamane. Część znalezisk zakwalifikowano do tej kategorii tylko na podstawie formy rękojeści, chociaż podział w oparciu o tę cechę może być dyskusyjny. Ogółem na stanowisku odnaleziono 116 noży i ich fragmentów, 9 scyzoryków, 2 elementy konstrukcyjne scyzoryka, 1 fragm. głowicy, 3 blaszki (nakładki). Długość zachowanych egzemplarzy wynosiła od 8,9 do 16 cm, a średnia długość rękojeści 8-9 cm. Głownie, poza 2 wyjątkami, mają prosty grzbiet, niekiedy podgięty przy sztychu (ryc. 18c, e). Największa szerokość głowni mieści się w przedziale 1,1-2,2 cm, zaś grubość grzbietu 0,15-0,4 cm (najczęściej 0,2-0,3 cm).

Z uwagi na sposób zamocowania rękojeści wyróżniono 2 typy noży.

Typ I – noże z trzpieniem w postaci kolca, który wbijano w kościany lub drewniany trzonek rękojeści.

Typ II – noże z trzpieniem w postaci płytkowej, płaskiej rękojeści (będącej bezpośrednim przedłużeniem głowni), do której za pomocą nitów mocowano okładziny.

Najprostsze konstrukcyjnie są noże typu I, w obrębie których można wydzielić 2 odmiany. Do pierwszej należą okazy z jednostronnie wyodrębnionym od głowni trzpieniem (ryc. 18d, 26f, c), do drugiej, i tych jest większość, okazy z obustronnie wyodrębnionym trzpieniem (ryc. 17c, e, h, 18a, b, c, h, 26b). Znalezione w zasypisku fosy egzemplarze mają okrągły (ryc. 18b, d) lub czworokątny (ryc. 17c, e, h, 18a, h) w przekroju kolec, osadzany w trzonku rękojeści poprzez wbicie. Dodatkowo dla lepszej stabilizacji i jako element dekoracyjny stosowano metalowe skuwki, niekiedy umieszczane w specjalnie do tego celu przygotowanych frezach (ryc. 21b, g, 23d). U trzech okazów nasada trzpienia zaopatrzona jest w żeberko, służące do silniejszego nasadzenia rękojeści (ryc. 17e, 18a, 26b). W jednym przypadku zamiast żeberka zastosowano wysokie, pierścieniowate przejście (ryc. 18b). Surowcem, z którego wyrabiano trzonki była kość, róg i drewno. Umiejętne wykorzystanie surowca, np. parostków sarny czy drewna sprawiało, że rękojeść nabierała znamion ozdobności (ryc. 21b, c, g). Na uwagę zasługuje nóż ze skręconym trzpieniem (ryc. 17e). Gdyby nie fakt, że jest on ułamany na końcu, moglibyśmy sądzić, że mamy do czynienia z działaniem intencjonalnym. Warto jeszcze zwrócić uwagę na zabytek (ryc. 26c), którego głownia przechodzi w metalową rękojeść – być może był to skalpel.

Noże typu II są liczniejsze i bardziej zróżnicowane. Wszystkie egzemplarze mają głownię jednostronnie wyodrębnioną od trzpienia. Niekiedy miejsce przejścia zaakcentowano pierścieniowatym zgrubieniem (ryc. 17a, 20a), które oprócz znaczenia funkcjonalnego miało także charakter ozdobny. Okładziny spojone są z płytką do rękojeści najczęściej 3 nitami, niekiedy, zwłaszcza w przypadku okładzin drewnianych, dodatkowo przytrzymane metalową skuwką lub okute na węższych płaszczyznach blachą (ryc. 20f). Głownie dwóch noży od strony jednego płazu mają wybite znaki: na jednym krzyżyk i kółko (ryc. 17b), na drugim koronę (ryc. 17a). Najliczniej reprezentowane są noże z rękojeścią z kościanymi okładzinami, rzadziej z drewnianymi bądź rogowymi. Do zupełnych wyjątków należy zabytek (ryc. 21f) z owalną w przekroju rączką podzieloną na segmenty, w których za pomocą nitów zamocowano 4 okładziny z masy perłowej. Najbardziej rozpowszechnione były okładziny o gładkich, niezdobionych powierzchniach (ryc. 25), nie różniące się w zasadniczy sposób od spotykanych obecnie. Niekiedy miały facetowane, ukośnie ścięte krawędzie. Czasami na całej powierzchni zdobione były poprzecznymi nacięciami (ryc. 19a) lub podłużnymi pasma-

mi żłobków i szerszych żeberek (ryc. 20b, 23e). Inną techniką zdobniczą było malowanie ornamentów czerwoną lub czarną farbą. W ten sposób ozdobiono 3 egzemplarze (ryc. 22d, 23b). Do interesujących znalezisk należy rękojeść z wytrawionym na jednej stronie kościanej płytki napisem „Gerse"(?) w otoku linii falistej (ryc. 20j). Kolejny zabytek ma okładziny zdobione koncentrycznymi, nieregularnie rozmieszczonymi kołami (ryc. 19h). Podobne okładziny znaleziono na Starym Mieście we Wrocławiu w warstwach datowanych na XIII w. (Romanow 1978, s. 176, ryc. 3h). W pięć ozdobnych nitów powlekanych cyną zaopatrzono nóż z drewnianą okładziną rękojeści, podbitą od spodu soczewkowatą blaszką z podłużnym otworem (ryc. 20a). Na omawianym stanowisku znaleziono luzem jeszcze 3 takie tarczki. Analogiczne przedmioty odkryto m.in. w Kołobrzegu (Polak 1998, s. 213). Mogły one być używane także jako jelce lub głowice, czego przykładem jest rękojeść z rogowymi okładzinami i nałożoną na głowicę owalną blaszką (ryc. 24e). Elementem zdobniczym następnego okazu były nity – pięć małych ułożonych w grupy i trzy większe pokryte poprzecznymi nacięciami. Te ostatnie były zapewne elementem łączącym drewniane okładziny z metalową płytką noża (ryc. 24d). Warto jeszcze zwrócić uwagę na kształt rękojeści noży typu II. Oprócz form prostych – okładziny w postaci prostokątnej lub trapezowatej, wydłużonej płytki, występują też egzemplarze z głowicą pochyloną do przodu (ryc. 20f, g, 21d). Analogiczne do tych ostatnich wystąpiły na zamku Szczerba w Gniewoszowie w warstwach z XIV- pocz. XV w. (Francke 1993, ryc. 11, g, h). Egzemplarze mniejszych rozmiarów cechowała duża staranność wykonania i efektowne zdobnictwo (ryc. 20f, g, 21f, 22d, g), noszono je zapewne na co dzień przy pasie. Niemal wszystkie zachowane głownie mają prostą linię grzbietu, a tylko 2 egzemplarze posiadały wypukły grzbiet. Przyjmuje się, że noże o krótkich i łukowato uformowanych głowniach służyły do obróbki drewna. Znane są m.in. z grodziska w Plemiętach (Kochanowski 1985b, s. 173). Natomiast z głownią o równoległym przebiegu linii ostrza i grzbietu mogły pełnić funkcję noży stołowych (Polak 1996, s. 235).

Następną kategorią zabytków są scyzoryki. Do tej grupy przedmiotów zaliczono 8 egzemplarzy (ryc. 19e, g, 21a, e, h, 22a, h) i dalsze dwa (ryc. 20e, 22e) z pewnym zastrzeżeniem. Konstrukcję scyzoryka najlepiej obrazuje zachowany metalowy szkielet (ryc. 20k) w postaci cienkiej, poszerzonej na końcach sztabki zaopatrzonej w 3 otwory. Do dolnego otworu przytwierdzono ruchomą głownię, do pozostałych dwóch przynitowano metalowe płytki, do których za pomocą nitów mocowano okładziny. Głowice scyzoryków są pochylone do przodu, a rękojeści z metalowymi okładzinami efektownie zdobione. Głównym elementem zdobniczym są motywy geometryczne: romb z drewnianym wypełnieniem (ryc. 21h), poprzeczne żeberka (ryc. 22a) oraz roślinne (ryc. 21e, 22h). Niemal identyczny zabytek jak nasz, pokryty ornamentem kwiatowym (ryc. 22h), zaprezentowano w sprawozdaniu z badań fosy miejskiej we Wrocławiu (Wiśniewski 1993b, rys. 2b). Kwestią otwartą pozostaje sprawa datowania scyzoryków, z pewnością nie jest to forma występująca w późnym średniowieczu.

Stosunkowo późno pojawiają się widelce. W XVI-XVII w. występowały głównie okazy 2 zębne. Pod nazwą widełki lub grabki wspomniane są jedynie przy opisach stołów magnackich i królewskich. Służyły zapewne do nabierania jadła z mis i półmisków na talerze (Keckowa, Molenda 1978, s. 318). Z zasypiska fosy pochodzi 28 widelców lub ich fragmentów i 1 szpikulec (ryc. 27l). Wszystkie poza dwoma wyjątkami wykonano z żelaza (jeden okaz z cyny, drugi powleczono cyną) (ryc. 27a). Wyróżniono 3 grupy widelców:

– z kolcem do rękojeści służącym do wbicia w drewnianą lub kościaną rękojeść;

– z płytką do rękojeści, do której nitowano okładziny;

– z metalową rękojeścią nakładaną na trzpień.

Najliczniejsza i najbardziej zróżnicowana jest grupa pierwsza (ryc. 24f, 26d, g, k, 27b, c, g, h, i, j). Rękojeść z kościaną (ryc. 24f) lub drewnianą okładziną (ryc. 26h) zachowała się tylko u 3 egzemplarzy. U jednego z nich ma ona kształt trójkąta równoramiennego i zdobiona jest intarsją w kształcie liścia wierzby (ryc. 24f). Grupa druga jest znacznie mniej liczna. Należą do niej tylko 4 widelce (ryc. 23f, 26e, 27f, k). Dwa z nich mają kościane okładziny, spięte 3 nitami (ryc. 23f, 27f). Do ostatniej grupy zakwalifikowano 2 zabytki. Jeden egzemplarz o owalnym w przekroju trzonku nie różni się w zasadniczy sposób od współczesnych dwuzębnych widelców kuchennych do nabierania mięs. Ze względu na koliste poszerzenie uniemożliwiające osadzenie w okładzinie, ostatni okaz z ułamanym trzonkiem uznano z małym zastrzeżeniem za reprezentanta grupy trzeciej (ryc. 27a). Widelce z fosy mają widełki dwu- (ryc. 26e, g, i, k, 27a, b, e, f, h), trój- (ryc. 27c, d), cztero- (ryc. 27g, 54l) i pięciozębne? (ryc. 27j), krótkie (2-3 cm) lub długie (5-8,5 cm), okrągłe w przekroju albo czworokątne. W niektórych egzemplarzach miejsce przejścia trzpienia w kolec lub płytkę do rękojeści wzmocniono pierścieniowatym lub dzwonowatym kolankiem (ryc. 26g, 27a, c, d, f, h). Oprócz zabezpieczenia przed ściekającym sosem mogły one pełnić również rolę elementu zdobniczego (ryc. 27b). W jednym przypadku drewnianą okładzinę dodatkowo przytrzymuje metalowa skuwka (ryc. 26h).

W zbiorze naczyń wydobytych z zasypiska fosy na uwagę zasługuje misa brązowa z wywiniętym na zewnątrz kołnierzowatym wylewem o szer. brzegu 1,2 cm. Wykonano ją metodą kucia, a następnie powierzchnie wykończono skrobakiem lub oszlifowano na tokarce (Chmielowska, Poklewski 1978, s. 90). Była ona dla właściciela przedmiotem o znacznej wartości, o czym świadczy ślad reperacji uszkodzonego w dolnej części naczynia za pomocą metalowej płytki (ryc. 51c). Technika wykonania oraz prosta forma misy skłania nas do przypuszczenia, że mamy do czynienia z wyrobem średniowiecznym (XIII-XVI w.). Omówiony egzemplarz nawiązuje do mis typu VI wg T. Poklewskiego (1961, s. 22-28) z XI-XIII w. S. Krabath (2001, s. 146-149) uważa, że w datowaniu niezdobionych okazów pomocne mogą być parametry wielkości. Według niego misy z wąskim brzegiem, o szer. powyżej 1 cm, pojawiają się dopiero ok. 1400 r. i są typowe dla okresu późnego średniowiecza. W ustaleniu chronologii, z braku innych danych, mogłaby pomóc analiza spektralna, pozwalająca określić skład surowcowy i być może proweniencję wyrobu. Naczyniom tego typu przypisuje się charakter zarówno świecki, jak i sakralny, związany z obrzędami liturgicznymi. Mogły być także używane w gospodarstwie domowym jako naczynia stołowe lub np. do mycia rąk (Poklewski 1961, s. 58-61, Krabath 2001, s. 148). Kolejną misę? lub kociołek? wykonano z żelaza. Niestety, na podstawie zachowanego fragmentu niemożliwe jest określenie jej pierwotnej wielkości (ryc. 51d). Funkcję naczynia liturgicznego mogła pełnić niewielka patena cynowa (ryc. 53j). Wśród naczyń miniaturowych wyróżniono dwa małe naczyńka (ryc. 53a, l), dwie miseczki mosiężne i korytko metalowe (ryc. 53ł). W literaturze przedmiotu zwykło się przypisywać im wieloraką funkcję. Widziano w nich pojemniki na maści, cenne płyny, pachnidła, niewykluczone, że mogły też służyć jako zabawki (Borkowski 1995, s. 104). Jeden fragment w kształcie wydłużonego owalu uznano za dno puszki.

Zwyczaj picia alkoholu najlepiej dokumentuje prosty cylindryczny kieliszek ołowiano-cynowy, zdobiony ornamentem łuczków i listew plastycznych (ryc. 52b). Podobny kieliszek odkryto w zasypisku fosy we Wrocławiu w 1993 r. (Wiśniewski 1993b, rys. 4g). Drugie znalezisko to cynowa pokrywka kufla lub dzbana, pokryta ozdobnym motywem roślinnym (ryc. 51a). Szyjki butelek szklanych okuwano metalem. Czasami, jak to obserwujemy na przykładzie kanelurowanego okucia (ryc. 51b) przybierały postać efektownych detali zdobniczych. Warto jeszcze wspomnieć o pucharku na stopce (ryc. 49a), stanowiącym prawdopodobnie dolną część lampy naftowej, jak na to wskazuje obejma i dodatkowy luźno osadzony metalowy pierścień.

Świadectwem rosnącej specjalizacji rzemiosła i organizacji handlu są plomby ołowiane. Okazy pochodzące z ziem polskich dotychczas nie doczekały się szczegółowego opracowania, a istniejące prace skupiają się raczej na kwestiach historycznych, traktując zagadnienie plomb w sposób marginalny. Na przykładzie miast strefy bałtyckiej wiemy, że plombowanie sukna znakiem miasta zostało wprowadzone w XIV w. przez producentów dbających o swoją pozycję na rynkach zbytu, a od 1402 r. na mocy zarządzenia Wielkiego Mistrza stało się przymusowe. Towar spełniający normy plombowano tłokiem nadawanym cechowi przez miasto i pieczęcią cechową. Za fałszerstwo groziła grzywna, konfiskata towaru, a w ostateczności pozbawienie prawa do wykonywania rzemiosła (Herbst 1933, s. 55, 122-124).

Plomba była znakiem wytwórcy (warsztatu rzemieślniczego), dokumentowała miejsce pochodzenia wyrobu, a przede wszystkim stanowiła gwarancję jego wysokiej jakości i zabezpieczała towar podczas transportu na szlakach handlowych (np. skrzynie i worki z solą, rybami, korzeniami, perłami itd.). Ze znakami na plombach identyfikowani są wytwórcy, kontrolerzy jakości, kupcy, przewoźnicy, itp. Na omawianym stanowisku zarejestrowano 34 plomby ołowiane, reprezentujące dwie odmienne grupy: dwu- i czterotarczowe oraz jednotarczowe. Najliczniejsze są egzemplarze typu 1 wg J. Hunka (1999, s. 296-297, obr. 2/1) w postaci dwóch tarczek: dolnej z bolcem i górnej z otworem, połączonych wąskim ramieniem, które składano na pół i stemplowano tłokiem – plombownicą (ryc. 48a, b, c, g, i, k, ł, m, o, p, r, s, t). Niektóre z nich nigdy nie zostały użyte. Identyczne zabytki służące do znakowania towarów odkryto podczas badań archeologicznych na terenie Rynku we Wrocławiu (Buśko 2000, s. 239, ryc. 8).

Nieco odmienny sposób zamocowania mają plomby złożone z dwóch gładkich tarczek, bez bolca i otworu (typ 2) oraz okazy czterotarczowe z bolcem w pierwszej tarczce i otworem w ostatniej (typ 3) (Hunka 1999, s. 296-297, obr. 2/2-3). Do typu 3 zaklasyfikowano zabytek z przedstawieniem dwóch aniołów podtrzymujących koronę (ryc. 48l). Schematycznie potraktowane sylwetki nawiązują do stylu gotyckiego, podobnie jak wyobrażenie łodzi i wioseł umieszczone na drugiej stronie plomby. Motyw stojących aniołów wystąpił na kaflu odkrytym w trakcie badań trasy W-Z we Wrocławiu i w budynku przy ul. Więziennej we Wrocławiu. K. Dymek (1999, s. 48-49, 51) określiła ich chronologię na wiek XV-XVI/XVII.

Średnica tarczek egzemplarzy z fosy wynosi 1,1-3,5 cm, najczęściej ok. 1,5 cm. Wśród nich wyróżnia się plomba z herbem Wrocławia (ryc. 48m), nadanym miastu na mocy przywileju herbowego z 10 lip-

ca 1530 r. (Kulak 1999, s. 97). W centrum znajduje się głowa św. Jana Chrzciciela na misie, a w jednym z czterech pól umieszczono literę W. Na odwrocie zabytku widzimy litery BRE.... będące zapewne fragmentem słowa BREIT, które wybito na innej plombie wraz z cyfrą 4 (ryc. 48a). Litera W pojawiła się także na egzemplarzu z wybitą na odwrocie literą Y (ryc. 45k).

Od końca XIII w. stosowano we Wrocławiu równolegle dwie pieczęcie miejskie: z literą W i głową św. Jana Chrzciciela na misie – patrona miasta i katedry wrocławskiej (Kulak 1999, s. 46-47, 97). Okres występowania plomb dwu – i czterotarczowych na terenie Słowacji zamyka się między XIV a XVII w. (Hunka 1999, s. 295-306).

Z panowaniem pruskim, czyli okresem po 1742 r. wiąże się następna plomba z monogramem FR (Fridericus Rex) pod koroną królewską i napisem BRESLAU BUREAU umieszczonym na awersie (ryc. 48n). Na rewersie zaś odciśnięto orła w koronie, symbol władzy Hohenzollernów. Identycznym rytowanym monogramem FR (Fryderyka Wielkiego) ozdobiono puchar szklany wydobyty przy ul. Więziennej 29 we Wrocławiu (Gajewska 1996, s. 287-288, ryc. 5). Na uwagę zasługuje również plomba z napisem BESTE SORTE i wizerunkiem dwóch krzyży (ryc. 48s).

Do drugiej grupy, mniej licznej, należą plomby jednotarczowe w postaci krążka o grubości kilku milimetrów, z otworkami w bocznej płaszczyźnie, przez które przechodziło zabezpieczenie w postaci sznurka lub metalowego pręcika (ryc. 48d, e, f, h). Jeden egzemplarz z napisem ZU PLOMBI DIR COLL i wizerunkiem orła na odwrocie, zaopatrzony był w dodatkowy, przebity na wylot otwór w korpusie plomby (ryc. 48f). Plombę z pionowym otworem znaleziono w trakcie badań przy ul. E. Gierczak w Kołobrzegu, w warstwie datowanej na XIV w. (Polak 1997, tab. 53:3, ryc. VI-5, s. 180).

Bezpośrednio z handlem związane są odważniki i wagi. Z fosy pochodzi 1 ołowiany odważnik w formie ściętego stożka z niewielkimi zagłębieniami na górnej powierzchni, interpretowanymi jako oznaczenie masy (ryc. 52f).

Pozostałością wag są szalki. Pierwsza z nich z 3 otworkami do zawieszenia łańcuszka, z uwagi na niewielkie rozmiary (średn. 4,0, wys. 0,4 cm) stanowi zapewne część składową wagi jubilerskiej (ryc. 53i). Drugi przedmiot o średn. ok. 6,2 cm z uwagi na zły stan zachowania zakwalifikowano do tej kategorii wyrobów tylko na podstawie domniemania. Liczne fragmenty znalezionych luźno ogniw wiązać można z łańcuszkami do zawieszania szalek wagi (ryc. 53e). Identyczne egzemplarze, zinterpretowane jako łańcuszki wagi szalkowej, odkryto na Rynku we Wrocławiu (Buśko 2000, ryc. 7). Według K. Wachowskiego są to raczej łańcuszki do zawieszania puginałów (informacja ustna prof. dr. hab. K. Wachowskiego).

Wynalazek druku w XV w. przyczynił się do rozwoju introligatorstwa i upowszechnienia książek (Wyrobisz 1978, s. 186). W celu zabezpieczenia wnętrza książek przed kurzem, światłem, zagięciem i zabrudzeniem kart, stosowano zapięcia bloków księgi w postaci rzemieni (pasek przyszyty do oprawy, opasujący książkę) i metalowych klamer.

Okucia przymocowywano do opraw za pomocą gwoździ lub nitów, często o ozdobnych główkach. W Europie środkowej popularne było mocowanie zapięcia na tylnej okładce i spinanie na przedniej, natomiast w Europie południowej i we Francji stosowano układ odwrotny. Liczba zapięć uwarunkowana była grubością tomu i niekiedy dochodziła do kilku sztuk (Encyklopedia 1971, s. 2579).

W zasypisku fosy wystąpiły zapięcia (klamry) składające się z zapinki przytwierdzonej do jednej okładki i zaczepu w formie szczeliny lub ogniwka umieszczonego na drugiej okładce. W sumie odkryto 13 okuć metalowych w tym 1 zaczep ze szczeliną (ryc. 47e), 2 zaczepy zakończone pierścieniowatym ogniwkiem (ryc. 47f), 1 fragm. zapięcia zakończonego z jednej strony tulejką do osadzenia zawiasu, dzięki któremu możliwe było przyjęcie dogodnego kształtu do objęcia księgi (ryc. 47a). Podobny formą zabytek, datowany na XV w., znaleziono na zamku w Starym Drawsku (Janocha, Lachowicz, Ptaszyńska 1972, ryc. 72) i w obrębie pl. Dominikańskiego (Wiśniewski 1993b, rys. 2i, j). Ostatnią najliczniejszą grupę tworzy 7 języczków zapinek szczelinowych lub sztyftowych (ryc. 47b, c, d, g, h, i, j). Analogiczny przedmiot znaleziono na Srebrnym Wzgórzu w Wolinie w warstwie datowanej na 1. poł. XI w. (Wojtasik 1978, tabl. III:12; Heindel 1990). Niemal identyczne egzemplarze znane są z pl. Dominikańskiego we Wrocławiu, gdzie ich chronologię określono na XV-XVI w. (Gemsa 1996, tabl. XX 1-5, XXI 1-6, XXII 1-5). Wśród motywów zdobniczych występujących na omawianych okuciach, można wyróżnić ornament geometryczny w postaci krótkich nacięć i rytych kółek (ryc. 47d, g, h, i, j) oraz ornament roślinny (ryc. 47a, e). Najefektowniejszy zabytek (ryc. 47f), z wyobrażeniem brodatej twarzy ludzkiej, ma swoją analogię wśród znalezisk XV-XVI-wiecznych, odkrytych na pl. Dominikańskim (Gemsa 1996, tabl. XXIII 4).

OSPRZĘT ŻELAZNY – PRZEDMIOTY ZWIĄZANE Z KONSTRUKCJĄ I WYPOSAŻENIEM BUDYNKÓW

Jednym z najstarszych wytworów ślusarskich są klucze, stanowiące ważny element wyposażenia budynków. Większe egzemplarze stosowano do zamków drzwiowych, mniejsze do zamków meblowych i kłódek. Na omawianym stanowisku zarejestrowano ogółem 35 kluczy żelaznych i ich fragmentów o dług. od 3,6 do 13,6 cm. Wszystkie należą do typu kluczy piórowych. Ze względu na formę uchwytu wydzielono 2 podtypy:

– klucze o uchwycie pierścieniowatym, kolistym i owalnym,

– klucze o uchwycie sercowatym.

Trzy egzemplarze mają czworokątną w przekroju laskę (ryc. 29b, 37a). U pozostałych okazów jest ona okrągła, pusta w środku tzw. tulejowata albo pełna. Tę ostatnią stwierdzono w 6 przypadkach (ryc. 28g, 29c). Laska u niektórych zabytków była przedłużona poza pióro (ryc. 28a, b, d, k, l, m, 30d, f) i zdobiona profilowanymi pierścieniami (ryc. 20b, h, 30d, f). Na uwagę zasługuje starannie wykonany klucz z laską zwieńczoną gałką i żeberkami przy uchwycie (ryc. 28d). Większość kluczy zaopatrzona była w różnej wielkości kolanko umieszczone przy uchwycie, będące elementem zdobniczym, a zarazem wzmacniającym całość konstrukcji (ryc. 28c, e, f, g, h, i, j, k, 29a, c). Nieliczne zachowane pióra mają postać prostokątnej płytki z wycięciami. Skomplikowane wzory piór zaobserwowano u 2 okazów. Pierwszy ma pióro z czterema wycięciami krawędzi zewnętrznych i jednym wewnętrznym (ryc. 28b), drugi dwa wycięcia krawędzi poziomych i T – kształtne (krzyżowe) nacięcie (ryc. 29a). Klucze małe o dług. 3,6-4,5 cm, używane do zamykania sekretarzyków, kasetek i kłódek, zaopatrzone były najczęściej w gładkie, pozbawione nacięć pióra (ryc. 28k, l, m, 29b).

W świetle znanych materiałów archeologicznych datowanie kluczy piórowych mieści się w okresie od około połowy XIII w. po czasy nam współczesne. Na przełomie XV i XVI w. pojawia się nowy element w konstrukcji kluczy, jest nim kolanko przy uchwycie. Egzemplarze o uchwytach pierścieniowatych, kolistych i sercowatych, zaopatrzone w kolanko i charakterystyczne dla późnego gotyku pióro z zębami krawędzi pionowej, występują do początku XVII w., a nawet w okresie późniejszym (Haisig 1962, s. 120-121). Odnotowano je m.in. na zamku w Inowłodzu (Augustyniak 1992, s. 77-78, ryc. 72). Innym elementem gotyckiego zdobnictwa jest krzyżowe nacięcie pióra (ryc. 29a), występujące częściej dopiero w wytworach XIV-wiecznych (Haisig 1962, s. 110, tabl. IV.3). Zupełny brak w omawianym zespole kluczy gotyckich o romboidalnych uchwytach, spotykanych w zespołach z XIV w., pozwala sądzić, że chronologia naszych zabytków jest późniejsza. Przemawia za tym dodatkowo obecność kolanek przy uchwytach oraz układ nacięć krawężnych piór.

Bezpośrednio z kluczami wiążą się kłódki. Do tej kategorii przedmiotów zakwalifikowano z pewnym zastrzeżeniem 7 egzemplarzy żelaznych, w większości uszkodzonych. Pierwsza kłódka, nazywana w literaturze ruską (ryc. 30e), nawiązuje do typu E wg Kolčina (1959, rys. 68,3; 70), występującego na Rusi od połowy XV do końca XVI w. Składa się ona z 2 zasadniczych części: walcowatego cylindra z dwoma osadzonymi na przeciwległych krawędziach ramionami i poprzecznej laski, przechodzącej przez łożyska w końcach występów, stanowiącej rygiel kłódki. M. Haisig (1962, s. 108-109) uważa, że tego typu kłódki są naśladownictwem kłódek z okresu rzymskiego (III, IV w.n.e.). Często spotyka się je na terenie Niemiec, Szwajcarii i Anglii. Z ziem polskich można wymienić znaleziska z Będzina (Błaszczyk 1982, ryc. 427a-e), Barda (Francke, Lodowski 1991, ryc. 16p), z zamku Szczerba w Gniewoszowie (Francke 1993, ryc. 10i, j, l), z Siedlątkowa (Kamińska 1968, s. 64), Opola-Ostrówka (Haisig 1956, tabl. 39:1, 3; 1962 tabl. II,1) i Kołobrzegu (Polak 1996, tab. 57:2). Z. Polak (1996, s. 233) uważa, że jest to forma długotrwała, występująca od XII do końca XVI w., która w ciągu XIV i XV w. praktycznie wyparła wszystkie inne typy zamykane sprężynami w formie „kotwiczek". Nieco odmienną konstrukcję ma szczątkowo zachowana kłódka walcowata z kabłąkowatym ramieniem zaczepu. Zbliżony formą zabytek znany jest z ul. Kotlarskiej we Wrocławiu i datowany na XIII w. (Haisig 1962, s. 109-110, tabl. III,1). Na Rusi tego typu wyroby występują od XII do poł. XVI w. (Kolčin 1959, rys. 70).

Kolejną grupę tworzą 2 skorodowane kłódki trójkątne (ryc. 29f, h), typowe dla 1. poł. XVII w. (Haisig 1962, s. 128, tabl. XXVI 1, 2, 3). Ostatnie 3 egzemplarze nawiązują do kłódek współczesnych. Mają obudowę owalnego kształtu i dziurkę na kluczyk pośrodku ścianki frontowej (ryc. 29d, g?, 30b). Podobny zabytek odkryto w Będzinie w warstwie XVIII-XIX-wiecznej (Błaszczyk 1982, ryc. 427h).

Najpowszechniejszymi przedmiotami umożliwiającymi zamknięcie drzwi są wrzeciądze oraz skoble. Zasada ich działania jest prosta. Za pomocą jednego skobla przytwierdzano wrzeciądz do drzwi, drugi wbity w futrynę służył do przekładania przez niego wrzeciądza i zawieszania kłódki lub przetyczki. Nasza kolekcja składa się z 6 wrzeciądzów i 19 skobli żelaznych. W zbiorze wrzeciądzów wyróżniono za

Z. Jasiewiczem (1963, s. 113-114) 2 podstawowe typy: ogniwkowy i płytowy. Do pierwszego zaliczono 1 egzemplarz w postaci przewężonego w środkowej części ogniwa. Typ drugi reprezentują 3 okazy w formie płaskiej, wydłużonej sztabki z otworami na obu końcach: okrągłym do zamocowania skobla i podłużnym do zakładania na skobel (ryc. 30g, 31j). Oba typy używane były aż po wiek XX, przy czym w średniowieczu w większym stopniu służyły zabezpieczeniu pomieszczeń mieszkalnych niż gospodarczych. Według Z. Jasiewicza (1963, s. 113-114) jeszcze w XVIII w. stosowano wrzeciądze do zamykania chałup, a nawet dworów, a właściwie spotyka się je do dnia dzisiejszego.

Pozyskane z fosy skoble różnią się wielkością i kształtem. Najliczniejsze (16 sztuk) są okazy z łukowatym grzbietem, odkute z czworokątnego lub okrągłego w przekroju pręta, uformowanego w kształt litery U (ryc. 30c, 31c, g, 37ł). Odmiana druga charakteryzuje się szerokim rozstawem ramion i prostym, odkutym kątowo grzbietem (ryc. 31d). Większe egzemplarze skobli z szerokim rozstawem ramion mogły pełnić funkcję uchwytów, natomiast okazy o znacznej długości były zapewne klamrami do spinania belek (ryc. 36f). Tego typu przedmioty, podobnie jak inne okucia budowlane, są często znajdowane w materiałach rozbiórkowych. Warto w tym miejscu wspomnieć o okuciach kołków i słupów. Wykonano je z blachy żelaznej, uformowanej w zaostrzoną na końcu tuleję (ryc. 36b, e, g). Do elementów zamknięcia należą również uchwyty, haczyk do drzwi (ryc. 31i), fragm. konstrukcji zamka? (ryc. 37j) oraz fragm. okucia drzwi lub skrzyni, zakończony dwoma haczykowatymi odnogami (ryc. 32b).

Kilka uwag należy poświęcić uchwytom (ryc. 38g). Ósemkowate ogniwko ze skoblem (ryc. 31h) mogło pełnić funkcję wrzeciądza, uchwytu lub kołatki do drzwi. Dwie gałki o grzybkowatej główce, zakończone kolcem do osadzenia w tworzywie, były zapewne uchwytami meblowymi (ryc. 31f, k), podobnie jak przedmiot o dzwonowato ukształtowanych ramionach (ryc. 38c). Natomiast kółko z żelazną skuwką mogło być używane np. do podnoszenia wieka skrzyni lub jako kołatka (ryc. 31b).

Z konstrukcją otworów okiennych i drzwiowych wiążą się zawiasy i haki zawiasowe. Na omawianym stanowisku znaleziono 8 żelaznych zawiasów i 4 haki zawiasowe. Najprostsze i najbardziej popularne wśród znalezisk średniowiecznych są zawiasy z krótkiego płaskownika z węższym końcem zwiniętym w tulejkę i szerszym uformowanym w trójkąt, zaopatrzony w otwory na gwoździe (ryc. 32c, h, i). W użyciu były również zawiasy długie i wąskie, określane mianem sztabkowatych (ryc. 32d) oraz niezbyt długie i szerokie wykonane z cienkiej blachy. Długość omówionych egzemplarzy tulejowych wynosi ok. 5,6-9,6, szer. 1,7-4,0 cm. Odmienną konstrukcję mają 2 zawiasy zbliżone formą do stosowanych obecnie (ryc. 32a). Bolec (czop), zakończony z obu stron kulką, do którego przynitowano 2 płytki osadza się w tulei, jedną płytkę przymocowuje się do drzwi, drugą do ościeżnicy. W budownictwie szkieletowym stosowano charakterystyczne haki zawiasów w postaci pionowego, okrągłego w przekroju bolca, na którym obracał się zawias i połączonego z nim pod kątem prostym kolca, który wbijano w ościeżnice – słup stanowiący obramienie otworu drzwiowego lub okiennego. Długość naszych egzemplarzy wynosi 8,6-13 cm, co pozwala sądzić, że osadzano na nich zarówno drzwi, jak i okiennice (ryc. 32e, f). Analogiczny egzemplarz odkryto na posesji przy ul. Więziennej we Wrocławiu (Wachowski 1999a, ryc. 13:1).

Do mocowania ościeżnic w budynkach murowanych używano haków zwanych krukami lub bankazją. Miały one formę masywnego kolca z główką i wydłużoną płytką. Kolec wbijano w mur, płytkę natomiast przybijano do ościeżnicy co najmniej jednym gwoździem. W zależności od wielkości używano ich jako element łączący oboknie lub odrzwia z murem (Tajchman 1993, s. 2). Pięć żelaznych egzemplarzy wydobytych z zasypiska fosy ma dług. 15,3-17,5 cm (ryc. 33a, c, 37f). Identyczne zabytki odnotowano m. in. w Kołobrzegu (Polak 1997, tab. 21;12, 1998, tab. 5:18) i Będzinie (Błaszczyk 1982, s. 547, ryc. 423g).

Zbliżoną formę, lecz zapewne odmienną funkcję mają przedmioty w formie czworobocznego w przekroju kolca zakończonego płytką (ryc. 33b, c, d, 34a). Nieokreśloną funkcję posiada również bardzo długi hak (42 cm) przechodzący w esowato zwiniętą sztabę. Przedmioty w kształcie litery L, odkute kątowo z żelaznej, czworokątnej sztabki identyfikowane są z hakami budowlanymi (ryc. 34d, e, g, j, k, 37c). Znalezione w Będzinie egzemplarze były używane do wiązania elementów konstrukcyjnych (Błaszczyk 1982, ryc. 423, s. 545-546). Podobną rolę pełnił zapewne masywny kolec ze skrzydełkami, zwinięty na końcu w uszko (ryc. 34f), trzpień z długą, prostokątną główką (ryc. 37g), czy zagięta dwukrotnie sztabka, zakończona tarczką z otworem (ryc. 34i).

Z okuciami budowlanymi wiążą się także 2 przedmioty w formie czworokątnego kolca zakończonego uszkiem, przez które przechodzi okrągły czop, rozklepany na jednym końcu w płytkę zaopatrzoną w 2 otwory (ryc.37b) oraz 2 okucia śmigiełkowate do zamykania skrzydeł okiennych (ryc. 34b, 37l).

Szklenie okien rozpowszechnia się w XVI i XVII wieku. Stosowano je zwykle w górnych kwaterach okien pomieszczeń mieszkalnych, często zresztą nie w formie uchylnych skrzydeł, ale w ramiakach mocowanych na stałe, dolną część otworu okiennego

zamykano drewnianymi okiennicami. Szklane okna tzw. błony szklane składały się z małych szybek spojonych w jedną taflę za pomocą ołowianych listew. W Europie środkowej za najstarszą formę stosowaną w budynkach mieszkalnych uznaje się szybki w kształcie rombu, których używano powszechnie od 2. poł. XIV do XVII w. (Tajchman 1993, s. 1). W XIV-XVI wieku w domach mieszkalnych szyby wykonane były z oprawnych w ołów gomółek i uzupełniających je trójkątów międzygomółkowych. Okna taflowe pojawiły się np. w Raciążku dopiero w XVII w. (Kajzer 1990, s. 190). Z fosy pochodzi kilka fragmentów ołowianych szczeblin i jedna szybka w kształcie trójkąta, oprawiona w ołowianą ramkę (ryc. 49f). Zbliżone formą zabytki znaleziono na działce nr 10A w Kołobrzegu (Polak 1996, s. 233, tab. 50:5, 6) i na zamku w Raciążku (Kajzer 1990, s. 190).

Najliczniejszą kategorią zabytków metalowych, związanych z konstrukcją i wyposażeniem budynków, są gwoździe, używane do łączenia elementów drewnianych.

Dysponujemy zbiorem 326 gwoździ o różnym stopniu zniszczenia w wyniku korozji.

Ze względu na kształt i sposób wyodrębnienia główki wydzielono 4 zasadnicze typy.

Typ I – gwoździe bez wykształconej główki, tzw. sztabki gwoździowate, reprezentowane przez 5 sztuk.

Typ II – gwoździe z jednostronnie wyodrębnioną główką (ryc. 35h, r), (8 sztuk). Na ul. Więziennej 10-11 we Wrocławiu wystąpiły w warstwach datowanych na XV w. i czasy późniejsze (Wachowski 1999a, ryc. 14:36-39).

Typ III – gwoździe z obustronnie wykształconą płaską główką, występuje w 3 odmianach.

Odmiana 1 z główką w rzucie poziomym prostokątną jest najliczniejsza i stanowi około 46% ogólnej liczby gwoździ (ryc. 35d, g, i, k, l, p, 37d, 53k), przy czym u kilku gwoździ główka jest asymetryczna w stosunku do czworokątnego trzpienia (ryc. 35c). Do odmiany 2 zaliczono 21 egzemplarzy o kwadratowych główkach (ryc. 35a). Odmiana 3 (ryc. 35b, n, 37h) obejmuje okazy z okrągłą lub owalną w rzucie poziomym główką (17,5%).

Typ IV – gwoździe z obustronnie wykształconą mniej lub bardziej wypukłą główką, ma 2 odmiany: 1 – z główką stożkowatą (10 egz.), 2 – z główką daszkowatą (46 egz.), dwuspadową (ryc. 35f, j, ł) i czterospadową (ryc. 35m).

Typ V – gwoździe z obustronnie wyodrębnioną dużą, grzybkowatą główką (11 sztuk, ryc. 35e).

W zbiorze gwoździ najliczniejsze są egzemplarze mieszczące się w przedziale od 7 do 10 cm. Do rzadkości nie należą też gwoździe większe, których dług. dochodzi do 22,7 cm, jak i mniejsze od 1,3 do 4,7 cm. Sądząc po wymiarach, pierwsze z nich służyły do łączenia belek konstrukcyjnych, natomiast egzemplarzy niewielkich używano do wykonania mebli, mocowania okuć na niewielkich przedmiotach, itp. (Gierlach 1972, s. 127). Gwoździe z dużymi, lekko grzybkowatymi łebkami, tzw. bretnale, służyły do przybijania zawiasów i innych okuć. Dość licznie reprezentowane są w materiale pochodzącym z badań przy ul. Ratuszowej w Kołobrzegu (Polak 1996, s. 231). Wszystkie omówione typy gwoździ występują zarówno na stanowiskach średniowiecznych, jak i w materiałach nowożytnych, do czasu kiedy gwoździe kowalskie zostały wyparte przez wykonywane maszynowo.

Osobną grupę tworzą 2 podkowiaki (ryc. 35s, t), 1 nit metalowy i 2 ozdobne brązowe gwoździki z grzybkowatą główką.

Sprzętem powszechnie używanym w pomieszczeniach mieszkalnych i gospodarczych są piece. W zasypisku fosy odkryto fragment zniszczonej fajerki (ryc. 32j) i ozdobę drzwiczek pieca (?) z emblematem kwiatu pod koroną (ryc. 38a).

CZĘŚCI STROJU I PRZEDMIOTY OSOBISTE

Kolejną grupą wytworów, będącą w kręgu zainteresowań wielu badaczy są części pasa. Istniejąca klasyfikacja sprzączek i okuć końca pasa z terenów ziem polskich autorstwa R. Madydy (1977) dotyczy okresów późnolateńskiego i wpływów rzymskich. Pas z pełnego i późnego średniowiecza doczekał się szczegółowego opracowania przez I. Fingerlin (1971). Autorka uwzględniła w monografii zabytki pochodzące głównie ze zbiorów muzealnych, w niewielkim tylko stopniu uwzględniając materiał archeologiczny i pominęła prawie zupełnie znaleziska z Europy środkowo-wschodniej. Lukę tę wypełnia w pewnym stopniu praca I. Heindla (1990), w której opublikował średniowieczne sprzączki z terenów ziem słowiańskich. Duże zasługi w badaniach nad częściami pasa średniowiecznego położył K. Wachowski (1984, s. 19-23). Na podstawie materiałów z grodziska na Ostrówku w Opolu, w oparciu o cechy konstrukcyjne, wydzielił dwa podstawowe typy sprzączek. Rozwinął również problematykę sprzączek profilowanych z terenu Śląska, rozszerzając podział I. Fingerlin (1971, s. 58-93) i I. Heindla (1990, s. 23) o dalsze warianty (Wachowski 1995, s. 247-251). Na uwagę zasługują również artykuły o renesansowych okuciach do podwieszania przy pasie szpady (Wachowski 1996, s. 379-380) i o XVI-XVII-wiecznych ozdobach stroju polskiego (Czarnowski 1986, s. 478-484).

Ważnym elementem stroju był pas. Oprócz funkcjonalności (przymocowywano do niego sakiewki, puginały i inne przedmioty podręczne) miał też znaczenie ozdobne, nierzadko był wyznacznikiem pozycji społecznej. Pewna grupa pasów pełniła na przykład rolę symbolu świadczącego o przynależności do stanu rycerskiego (Wachowski 1999b, s. 66). Pas składał się z taśmy nośnej, którą mógł być rzemień lub tkanina oraz z metalowych okuć: sprzączki, skuwki, zakończenia pasa, okuć dziurek pasa, naszywek, aplikacji, ćwieków itp.

Z omawianego stanowiska pochodzi bogaty i różnorodny zbiór okuć pasa, z których najliczniej reprezentowane są sprzączki. Nie wszystkie jednak tego typu zabytki należy łączyć z pasem. Część z nich mogła bowiem wiązać się z elementami rzędu końskiego lub uprzęży. Mniejsze okazy mogły pełnić funkcję zapięcia butów, albo wchodzić w skład garnituru do ostróg (Błaszczyk 1982, ryc. 408:f; Wachowski 1984, s. 18 i 62). W zależności od tego czy sprzączka została wykonana z jednego kawałka metalu, pomijając kolec, czy też posiada oś, stosuje się odpowiednio terminy: sprzączka o ramie jednodzielnej i sprzączka o ramie dwudzielnej. Wśród 26 egzemplarzy sprzączek lub ich fragmentów wyróżniono 4 zasadnicze grupy, w ramach których wystąpiły odmiany:

Do grupy 1 zakwalifikowano 4 sprzączki o ramie jednodzielnej, które ze względu na technikę wykonania podzielono na dwie podgrupy:

– sprzączki żelazne kute o ramie prostokątnej (ryc. 39i, 40h);

– sprzączki o ramie odlewnej: prostokątne (ryc. 70k) i migdałowate (ryc. 40c).

Grupę 2 reprezentuje dwudzielna sprzączka o ramie prostokątnej (ryc. 39e) z okrągłą osią do osadzenia kolca.

Grupę 3 tworzy 7 egzemplarzy jednodzielnych sprzączek tzw. podwójnych. Można wśród nich zaobserwować 2 podstawowe odmiany, związane z szerokością pasa, do którego były zamocowane: wąską (ryc. 39a, f, n, 40i, j) i szeroką (ryc. 39 c, h). Ze względu na kształt ramy wydzielono okazy z ramą czworokątną (ryc. 39n, 40j), ósemkowatą (ryc. 39f, h), prostokątną o ściętych narożach (ryc. 39c), w kształcie podwójnej litery D (ryc. 39a), migdałowatą (ryc. 40i). Do grupy 4 należy 6 dwudzielnych sprzączek z ruchomą osią, umieszczoną w specjalnie do tego celu przygotowanych otworkach, na spodniej stronie wyprofilowanej ramy (ryc. 39d, g, l, ł, 40l). 3 egzemplarze mają ramę w kształcie prostokąta (ryc. 39d, g, 40l), 1 w kształcie kwadratu (ryc. 39ł) i 1 w formie kwadratu z falistym układem linii brzegowej (ryc. 39ł).

Omówione wyżej sprzączki wykonano techniką odlewu lub kucia, najczęściej z brązu lub mosiądzu. Na niektórych egzemplarzach widoczne są szwy odlewnicze (ryc. 39d, l, 40c, k, l). W oparciu o znaleziska półfabrykatów sprzączek wiemy, że w formie odlewano jednocześnie kilka sztuk, a następnie miejsca łącza przecinano i wygładzano pilnikami (Wachowski 1995, s. 228; T. Płonka, A. Wiśniewski 2000, ryc. 13c).

Egzemplarze żelazne (7 sztuk), poza jednym wyjątkiem, (ryc. 39a) są niezdobione i należą do okazów pospolitych. Najczęstszym motywem ornamentacyjnym są skośne, poprzeczne nacięcia (ryc. 39a, f) oraz ryte kółka (ryc. 40c, i). Do najefektowniejszych wyrobów należy sprzączka z profilowaną ramą, zdobiona ażurowymi wycięciami i drobnymi granulkami (ryc. 39l). W podwójny kolec umieszczony na ruchomej osi zaopatrzony jest zabytek reprezentujący grupę 4 (ryc. 39g). Pozostałością brązowej sprzączki dwudzielnej jest trójkątna skuwka z kolcem osadzonym na osi (ryc. 39b). Szerokość taśmy nośnej, do której była przytwierdzona za pomocą nitu z dużą okrągłą główką, wynosi 1,2-1,5 cm. Drugą skuwkę (ryc. 39f), niestety nie zachowaną w całości, odnotowujemy na sprzączce ósemkowatej (grupa 3). Zbliżony formą zabytek brązowy, datowany na XVI-XVII w. publikują I. Fingerlin (1971, s. 387) i I. Heindel (1990, Tafel 6, 197, 198).

Jednodzielne formy o ramie prostokątnej niektórzy badacze łączą z pasem wojskowym. Okazy z fosy (grupa 1a) pozbawione są zdobień i wykonane z żelaza metodą kucia. Analogiczne egzemplarze odkryto w Opolu w warstwach z 2. poł. XI-XV w. (Wachowski 1984, s. 21). Dwudzielne sprzączki typu 2 pojawiają się w materiałach z Ostrówka w Opolu około połowy XII w. i spotykane są dość powszechnie przez następne 200 lat (Wachowski 1984, s. 23). I. Heindel (1990, Tafel 7, 210-217) określa ich chronologię na XI-XIV w.

Nową jakością w Europie są sprzączki podwójne. Według I. Fingerlin odmiana związana z szerokim pasem pojawia się około 1400 r. i trwa do 1440 r. Natomiast odmiana wąska występuje po 1430/40 roku do końca XV w. (1971, s. 184, ryc. 293-295, 300-307), chociaż na obecnym etapie badań nie można wykluczyć ich występowania w okresie późniejszym. Dla sprzączek z grupy 4 (ryc. 39d, g, l, ł, 40l) znaleziono analogie – identyczne egzemplarze datowane na koniec XVII i połowę XVIII w. pochodzą z warsztatu rusznikarskiego, zlokalizowanego w przedprożu kamienicy przy ul. Kowalskiej 11, w Elblągu (Nawrolscy 1985, ryc. 15:12, 13).

Funkcje sprzączek mogły pełnić również kółka, wykonane z okrągłego drutu (np. ryc. 5t, w), jednak z uwagi na brak kolca nie możemy tej kwestii w sposób pozytywny rozstrzygnąć. Podobnie ma się rzecz w przypadku mosiężnej ramy w kształcie litery D z kwadratowym wycięciem na kabłąku (ryc. 38e). W

podobne, prostokątne wycięcie zaopatrzona była sprzączka znaleziona w Kołobrzegu w warstwie datowanej na 1. ćwierć XIV w. (Polak 1997, s. 176, tab. 53:7). Sprzączki koliste nie należą do znalezisk częstych, zapewne z uwagi na kształt sprawiający kłopoty z zamocowaniem rzemienia (Polak 1998, s. 218). Według I. Heindla (1990, tab. I) okazy o średnicy ok. 4 cm pojawiają się na terenach zamieszkałych przez Słowian przed rokiem 1100 i na większą skalę upowszechniają się po roku 1300.

Następną kategorię zabytków, poza omówionymi już sprzączkami, tworzą różnorodne okucia pasa. Pierwsze z nich to okucie z uszkiem do mocowania szpady (ryc. 39m). Pełny garnitur składał się z pasa nośnego, bocznego oraz rapci. Towarzyszyły im metalowe okucia: sprzączka do spinania pasa nośnego i dwa okucia z dodatkowym uszkiem u dołu. Rekonstrukcję sposobu mocowania szpady wg I. Fingerlin, zamieścił K. Wachowski w artykule dotyczącym analogicznych do naszego okuć z uszkiem, odkrytych podczas badań fosy miejskiej we Wrocławiu w 1993 r. (1996, s. 379-380). Przedstawiony typ mocowania szpady był typowy dla całego XVI i 1. ćwierci XVII w. (Wachowski 1996, s. 380). Na ten okres należałoby również datować nasz zabytek. Kolejne prostokątne okucia związane były prawdopodobnie z zapięciem pasa (ryc. 40b, e) i mogły pełnić funkcję klamry. Sposób zapięcia pasa za pomocą dwóch okuć zamocowanych na przeciwległych końcach taśmy nośnej: jednego zakończonego uszkiem, drugiego haczykowatym zaczepem, przedstawia I. Fingerlin (1971, ryc. 255-257). Omówione przez nią okazy brązowe datowane są na 2. poł. XV w. (1971, s. 144). Do jednego z nich (Fingerlin 1971, ryc. 255) dołączony jest łańcuch złożony z omegowatych ogniwek, identyczny jak odkryty na naszym stanowisku (ryc. 40f). Analogiczny łańcuszek o mniejszych rozmiarach znany jest z Będzina (Błaszczyk 1982, s. 600, ryc. 431:b). Jego chronologię ustalono na XI-XIII w.

Za część klamry można uznać brązową płytkę z prostokątnym wycięciem do zamocowania końcówki pasa (ryc. 39j). Drugi koniec w kształcie szpica mógł być zaopatrzony w zaczep, po którym pozostał ślad niewielkiego zgrubienia. Przykładem tego typu klamer jest egzemplarz z początku XVI w. ze zbiorów paryskich (Fingerlin 1971, ryc. 259).

Znalezione w zasypisku fosy zakończenia rzemieni (ryc. 40d, e, 54k) wiążą się z tzw. pasem naddługim, w którym część końcowa wraz z metalowym zakończeniem, zgodnie ze średniowieczną modą, nie biegła wokół talii, lecz zwisała luźno ku dołowi (Fingerlin 1971, s. 84n., Wachowski 1999b, s. 68).

Na uwagę zasługuje długie, prostokątne okucie końca pasa, zdobione romboidalną szachownicą i drobnymi granulkami (ryc. 40d), złożone z 3 warstw: dwóch zewnętrznych płytek i wewnętrznej grubszej, umożliwiającej wsunięcie rzemienia między płytki zewnętrzne. Podobną konstrukcję ma metalowe zakończenie pasa z ul. Więziennej we Wrocławiu, należące do okuć pospolitych, odlewanych z brązu, popularnych w XIV wieku w Europie (Fingerlin 1971, s. 98, Wachowski 1999b, s. 67-69). Identyczny zabytek jak nasz odkryto w 1993 r. w zasypisku fosy we Wrocławiu (Wiśniewski 1993b, rys. 2c), który wstępnie zakwalifikowano mylnie do metalowych okładzin rękojeści noży. Ornamentyka występująca na okuciu nawiązuje do motywów renesansowych i na ten okres należy go datować. Drugi egzemplarz, w kształcie wydłużonego prostokąta, ma konstrukcję skrzynkową. Niestety, niewiele możemy o nim powiedzieć, ponieważ zachowała się tylko jego spodnia strona (ryc. 54k). Ostatnie uszkodzone okucie brązowe z półkolistym wycięciem zdobione jest ornamentem wiciowym (ryc. 40e). Zbliżone pod względem formy i motywów ornamentacyjnych okucie końcówki pasa znaleziono m.in. na zamku Szczerba w Gniewoszowie (Francke 1993, ryc. 14l). Podobny zabytek odkryto w Kołobrzegu w warstwie datowanej na 2. poł. XIV w. (Polak 1998, s. 218, tab. 3:4).

Do interesujących wyrobów należy trybowana blaszka (ryc. 40g), zdobiona motywem kwiatu. Niemal identyczny kształt ma zabytek odkryty na zamku Szczerba w Gniewoszowie, który wraz z innymi okrągłymi okuciami uznany został za ozdobny element uprzęży (Francke 1993, ryc. 14o-r). Niewielkich rozmiarów blaszki, z otworem pośrodku i otworkami na nity, pełniły rolę okuć ochraniających dziurki do pasa (ryc. 47m). Brązową płytkę pokrytą rytym ornamentem wiciowym (ryc. 40a) łączyć należy zapewne z ozdobnym okuciem taśmy nośnej pasa, za czym przemawia staranność wykonania i dbałość o detale zdobnicze. Podobne okucia czworokątne I. Fingerlin (1971, s. 85n.) datuje na XIV-XV w. Puginał oraz inne przedmioty, zawieszano przy pasie za pomocą troczków, rzemieni i metalowych łańcuszków (ryc. 40f, 53e).

W skład kolekcji ozdób odkrytych w wypełnisku fosy wchodzą: bransoleta z taśmy brązowej, zdobiona ornamentem wypukłych kropek i łuczków (ryc. 42b), 4 pierścionki ołowiane (ryc. 42c, d, e), zawieszka ołowiana w kształcie krzyża (ryc. 41w), zawieszka z ołowiu w formie szpili z młotkowatą główką (ryc. 43j), fragm. łańcuszków metalowych, dzwoneczek (ryc. 52j), okucia i aplikacje (ryc. 41c-s, 42g,h, i, j, n, o, 49e). Zdobnictwo bransolety jest charakterystyczne dla okresu renesansu (informacja ustna prof. dr hab. K. Wachowskiego). Wśród pierścionków wyróżnia się egzemplarz z gniazdem na osadzenie oczka i

obręczą zdobioną z jednej strony motywem róży (ryc. 42c). Asymetryczna kompozycja pierścionków jest charakterystyczna dla sztuki okresu rokoko (Czarnowski 1986, s. 482).

Ołów nie był cennym surowcem, a wykonane z niego ozdoby nosiła ludność uboga. Biżuteria z ołowiu brudziła ciało i ubranie, nie miała połysku, była nadmiernie giętka i niekorzystnie wpływała na organizm (Kaźmierczyk 1966, s. 168). Już w XIV w. rada miejska Gdańska w trosce o zdrowie użytkowników interweniowała, aby domieszka ołowiu zwłaszcza w naczyniach stołowych nie była zbyt duża.

W zbiorze aplikacji i okuć ozdobnych wyróżnia się misternie wykonana zawieszka brązowa, złożona z trzech połączonych ze sobą okręgów, z których każdy ozdobiono przedstawieniem głowy ludzkiej (ryc. 41f). Na uwagę zasługują również okrągła plakietka z wyobrażeniem jeźdźca na koniu (ryc. 42j), tarczka z otworem zdobiona motywem rozety (42i), okucie w kształcie stylizowanego liścia (ryc. 41h) czy ośmio-szprychowego koła (ryc. 42n), aplikacje ołowiane w formie kwiatów (ryc. 41g), wici (ryc. 41c, i, o, p) i innych przedstawień (ryc. 41d, e, j, k, ł, m, n, s).

Jedyny grzebień jednostronny, znaleziony na omawianym stanowisku, nawiązuje formą do egzemplarzy kościanych typu IA wg A. Chmielowskiej (1971, s. 22-23). Nasz zabytek, wykonany w całości z brązu, ma prosty uchwyt i stosunkowo krótkie zęby (ryc. 49h). Analogiczny wyrób pochodzi z warsztatu rusznikarskiego w Elblągu i jest datowany na koniec XVII i pierwszą połowę XVIII w. (Nawrolscy 1985, ryc. 15:11).

Do podtrzymania misternie ułożonych koków używano szpil metalowych, pełniących jednocześnie funkcję ozdoby włosów. W fosie odkryto14 brązowych i mosiężnych egzemplarzy tego typu przedmiotów o dług. od 5,9 do 15,0 cm. Z uwagi na kształt główki wyróżniono okazy z główką okrągłą (ryc. 43b, p), kolistą z poprzecznym żłobkiem (ryc. 43n), pastorałowatą, pierścieniowatą (ryc. 43e), zwiniętą w uszko, uformowaną esowato (ryc. 43c) lub w kształcie ósemki (43d). Szpile pełniły jeszcze inną rolę, a mianowicie stosowano je do upinania wierzchniej odzieży. Tego typu zabytki znane są od epoki brązu do czasów nam współczesnych. Szpile o różnie ukształtowanych główkach, nawiązujące formą do naszych egzemplarzy, znane są m. in. z terenów Rusi, gdzie występują od X w. (Kolčin 1959, s. 106, ryc. 94:1-8).

Najliczniejszą grupę przedmiotów związanych z garderobą tworzą guziki. Wśród 131 guzików metalowych dominują okazy okrągłe o średn. od 0,9 do 3,7 cm, najczęściej 1,0-1,7 cm. Główkę prostokątną o zaokrąglonych rogach ma tylko jeden zabytek (ryc. 44k'). Trzy egzemplarze cechuje misterne wykonanie i dbałość o szczegóły zdobnicze. Dwa z nich mają formę kilkupłatkowego kwiatu z ażurowymi wycięciami (ryc. 42k, l), trzeci natomiast wykonano w kształcie stylizowanego liścia zakończonego pierścieniem (ryc. 42ł). W kolekcji guzików dostrzegamy dużą różnorodność stylistyczną. Główki naszych zabytków są płaskie (ryc. 44f, k, m-s, c', g', 45b, e, f, m-o, r-u, z, a'), wypukłe, grzybkowate (ryc. 44d, g, j, ł, t, w-z, a', b', f', h'-j', 45a, g-j, ł, t, w, b', e', h'), stożkowate (ryc. 44h, 45p, y), z gniazdem do osadzenia szkiełka (ryc. 44d', f'). Znaczna część guzików ma ornamentowane główki. Do częstych wątków zdobniczych należą pasma dookolnych żłobków, koncentryczne okręgi (ryc. 44k, w, c', e', i', 45n), promieniście rozchodzące się żłobki i żeberka (ryc. 42l, 44m), motywy roślinne, linearne i geometryczne. Wśród ornamentyki roślinnej i geometrycznej pojawia się przedstawienie kwiatu i drzewka (ryc. 44a, b, g-i, p, t, u, h', 45a, r), linia falista, zygzakowata, pseudogranulacja (ryc. 42l, 44h, o, 45o, r), motyw sześciokąta, gwiazdy (ryc. 44e, r, j', 45d), szachownicy (ryc. 44o, z, 45f). W kilku przypadkach główki mają ząbkowane krawędzie (ryc. 44k'). Niekiedy jedyną dekorację stanowi romboidalny szlif (ryc. 44l, 45p). Stosunkowo duże rozmiary mają 2 guziki. Pierwszy z nich (średn. 3,7 cm) zdobiony jest na obwodzie pasmem rytych kropek i łuczków ułożonych na przemian (ryc. 45b), drugi motywem kwiatu i gwiazdy (ryc. 45r). Na uwagę zasługuje guzik-grzybek, na którym umieszczono wizerunek brodatej twarzy ludzkiej (ryc. 44d) oraz guzik z osadzoną kameą (ryc. 44d'). Do interesujących znalezisk należy guzik z napisem LEGION i cyfrą 1 (ryc. 44c). Identyczne guziki nosiła Legia Akademicka sformowana ze studentów Uniwersytetu Wrocławskiego w okresie Wojen Napoleońskich (informacja ustna mgr Jarosława Falińskiego). Na odwrocie niektórych egzemplarzy umieszczono napisy będące znakami wytwórcy. Anglojęzyczne słowa: GILT; BIRMINGHAM GILT (ryc. 44n, 45f') są świadectwem kontaktów handlowych z Anglią. Guziki łączono z tkaniną za pomocą nitu, grzybka w postaci dwóch tarczek połączonych krótkim trzpieniem (ryc. 44d, f', h', 45h, z, d') lub przyszywano, przeciągając nitkę przez uszko lub dziurki guzika. Z uwagi na formę i sposób wykonania wydzielono uszka drucikowate, sztabkowate i iksowate. Pierwsze z nich wykonano z cienkiego drucika, który odlewano razem z główką lub przymocowywano w późniejszym etapie obróbki (ryc. 44c, e, g, i-k, m-p, 45b, r, t, y, f'), drugie mają formę cienkiej sztabki, zaopatrzonej w otwór (ryc. 44c', d', g', 45j, s, u, a', h'). Trzecia odmiana, jak sama nazwa wskazuje, przypomina kształtem literę X (ryc. 44s, b'). Brązowe, odlewane guziki o płaskich i grzybko-

watych główkach oraz z uszkami 1 i 2 odmiany, wystąpiły na Starym Mieście w Elblągu w warstwach datowanych na koniec XVII i 1. poł. XVIII w. (Nawrolscy 1985, ryc. 15:5, 6, 7).

Przedmiotem noszonym w kieszonce kamizelki, zawieszonym najczęściej na łańcuszku zabezpieczającym przed zgubieniem, był zegarek. Znaleziono 2 metalowe koperty zegarków o średn. 3,7 i 5,5 cm (ryc. 50j) i 2 zniszczone tarcze, pokryte białą emalią. Na obu zegarkach godziny oznaczono cyframi rzymskimi według systemu 12-godzinnego (ryc. 50d, e). Na jednym cyferblacie dodatkowo umieszczono skalę w cyfrach arabskich, odmierzającą minuty w odstępach pięciominutowych (ryc. 50e). Do końca XVI w. dominował w Polsce system włoski, w którym zegary wskazywały godziny od 1-24. Dopiero na początku XVII w. zaczął rozpowszechniać się system 12 godzinny, czyli taki jaki mamy obecnie. Chronologię naszych zabytków można więc określić na k. XVII-poł. XIX w. Na ten sam okres należałoby datować monokl z uchwytem (ryc. 50i) i dwie metalowe ramy portmonetek (ryc. 52l, m).

W fosie odkryto także 7 podkówek żelaznych i 1 brązowe okucie noska buta. Pierwsze podkówki pojawiają się dopiero w XIII w. i upowszechniają się w ciągu następnych stuleci (Gierlach 1972, s. 48-49). Przymocowywano je do podeszwy pod napiętkiem, w celu zabezpieczenia butów przed szybkim zniszczeniem. W XVIII w. szlachta polska nosiła buty z podkówkami wysokimi na trzy palce, a warstwy biedniejsze z niskimi. W późniejszym okresie panowania Augusta III popularne stały się płaskie podkówki przybijane do podeszwy 3 ćwiekami. W końcu zarzucono je na rzecz obcasów skórzanych, wyrabianych na wzór butów niemieckich (Bartkiewicz 1979, s. 114). W naszym zbiorze wystąpiły podkówki z płaską ramą o grub. 0,15-0,4 cm i rozpiętości 3-5,6 cm, zaopatrzone w trzy otwory na gwoździe i 2 zaczepy, powstałe przez zagięcie ramion (ryc. 42b, c, d). Najmniejsza podkówka (ryc. 46e) z 7 zachowanymi otworkami, nie posiadała zapewne zaczepów i była prawdopodobnie zamocowana do obcasa damskiego pantofla. Dwa egzemplarze miały falisty układ wewnętrznej linii brzegowej (ryc. 42a, c), przy czym w jednym przypadku otwory na podkowiaki umieszczono w kolistych wybrzuszeniach ramy (ryc. 42a).

Ozdobne okucie sakiewki, pokryte rytym ornamentem ukośnych kresek okuwało trapezowatego kształtu nosek buta (ryc. 46f), zamocowane było za pomocą 10 nitów i 2 pierścieniowatych zaczepów. Wysoka jakość wykonania i użyty surowiec (brąz) pozwalają przypuszczać, że jest ono pozostałością obuwia paradnego lub wojskowego. Niejasno przedstawia się chronologia opisanego zabytku, gdyż nie znane są żadne bliższe analogie. Możemy tylko stwierdzić, opierając się na wiedzy o dawnej modzie, że jest ono późniejsze niż XV w., do końca którego noszono obuwie spiczasto zakończone, a długość noska przybierała niekiedy karykaturalne rozmiary.

Z czynnością palenia fajki wiążą się zbiorniki kondensatowe i pokrywki zakładane na główki fajek. W 2. poł. XVIII w. pojawiły się fajki porcelanowe, które w przeciwieństwie do glinianych nie wchłaniały soku wydzielanego przez tytoń podczas palenia, tzw. kondensatu. Aby temu zapobiec, pod koniec XVIII w. wiedeński lekarz Vicarius rozbudował fajkę o nowy element: zbiornik kondensatowy (Witkowska 1998, s. 319-320). Zabytek znaleziony w fosie (ryc. 50f) ma spiczaste dno i dwa wyloty: jeden do osadzenia główki fajki, drugi do długiego, drewnianego cybucha. Identyczny, zarówno pod względem formy, jak i zdobnictwa, egzemplarz pochodzi z badań prowadzonych na terenie pl. Dominikańskiego we Wrocławiu (Witkowska 1998, ryc. 24a). Jedyna pokrywka znaleziona na stanowisku, zdobiona ornamentem geometrycznym, ma tulejkę do osadzenia bolca zawiasu oraz profilowany uchwyt (ryc. 50a). Zbliżone kształtem pokrywki drewnianych fajek używane są aż po czasy nam współczesne.

Materialnym świadectwem gier i zabaw są figurki ołowianych żołnierzyków, zwierząt (ryc. 50c, 54b), miniaturki: latarni (ryc. 42a), szpady (ryc. 53c), drzewka (ryc. 53h) i inne przedmioty umieszczone na podstawkach (ryc. 41a, b). Niewykluczone, że niektórych z nich używano jako pionów do gier planszowych, podobnie jak w przypadku krążków ceramicznych, guzików, ciężarków i itp. Można je było także stosować do inscenizacji np. scen batalistycznych. Wśród dwóch figurek postaci ludzkiej, jedna przedstawia żołnierzyka odzianego w mundur przypominający umundurowanie żołnierza osiemnastowiecznej piechoty (ryc. 50b), druga żołnierza ubranego w strój huzara (47n). Jednostki huzarów o bardzo podobnym umundurowaniu były formowane w XVIII w. zarówno w państwach niemieckich, w Cesarstwie Austriackim, na Węgrzech, jak i w Polsce (Förster i in. 1978, s. 58-282). W spisie inwentarza zbrojowni książęcej Ludwika IV legnickiego z 1662 r. odnotowano m.in. dwa bataliony żołnierzyków (Goliński, Żerelik 1993, s. 14). Niestety, nie podano żadnych bliższych szczegółów dotyczących wielkości i surowca z jakiego je wykonano.

PRZEDMIOTY RÓŻNE

Do tej grupy należą przedmioty o nieustalonej funkcji, takie jak: okucia (ryc. 37i, 38h), krążki (ryc. 54d), kółka (ryc. 5s, x, 54j), ogniwka (ryc. 41t, 42f), haki i haczyki (ryc. 34h, 38i, 52ł), sprężynki (ryc. 54f, g), taśmy ołowiane (ryc. 37k, 53d) i inne (ryc. 38k, 42g, 47l, ł, 52c, d, g, 54c). Na uwagę zasługuje przedmiot, który uznać by można za fragment kabłąka jelca broni siecznej? (ryc. 38f), dwie tulejki (ryc. 52k, 54e) mogące pełnić rolę okucia drzewca, przedmiot z gwintowaną tulejką (ryc. 11d). Odpady i półfabrykaty reprezentowane są przez liczne wytopki i bryłki ołowiane, druty i pręty miedziane i żelazne, fragmenty blach i taśm z żelaza, miedzi i brązu oraz sztabki żelazne.

* * *

Intencją autorów było przedstawienie pozyskanych z zasypiska fosy przedmiotów metalowych oraz ich wstępna analiza w oparciu o istniejące schematy chronologiczno-typologiczne. Mamy nadzieję, że cel pracy został osiągnięty. Na omawianym stanowisku wystąpił bogaty i różnorodny zarówno pod względem chronologicznym, jak i funkcjonalnym materiał archeologiczny, stanowiący cenne źródło do poznania kultury materialnej okresu późnego średniowiecza i czasów nowożytnych.

Większość omówionych wyrobów nie jest czułym wyznacznikiem chronologicznym, również określenie funkcji niektórych z nich nastręczało pewnych trudności, z uwagi na fragmentaryczność ich zachowania, a także brak możliwości powiązania ich z jakimkolwiek zespołem zabytków.

W polskiej literaturze archeologicznej odczuwa się niedosyt szczegółowych studiów i opracowań typologiczno-chronologicznych dla materiałów pochodzących z przełomu XV/XVI w. oraz czasów nowożytnych. Prace historyków sztuki skupiają się głównie na przedmiotach luksusowych i w bardzo niewielkim stopniu odnoszą się do wyrobów będących w powszechnym użyciu. Niedostateczny stan badań związany jest z nieuwzględnianiem w publikacjach materiału młodszego niż późnośredniowieczny. Materiał pochodzi w większości z czasów nowożytnych, co może mieć związek z oczyszczaniem fosy w XVI w.

KATALOG

Z uwagi na bardzo dużą liczebność materiału, już na poziomie wstępnej selekcji nie nadawano wszystkim przedmiotom oddzielnych numerów inwentarzowych, lecz ujęto je w kategorie zespołów złożonych z większej liczby wyrobów, w obrębie których zrobiono wybór. Przedmiotów w znacznym stopniu zniszczonych i mało charakterystycznych nie rysowano.

MILITARIA I ELEMENTY OPORZĄDZENIA JEŹDZIECKIEGO

SIEKIERY, TOPORY, CZEKANY

1. Siekiera żel. z wąskim, długim żeleźcem. Na żeleźcu w polu wgłębionym, wyryte litery WB. Dług. 21 cm, szer. ostrza 9,8 cm, szer. szyjki 4,1 cm, dług. osady 5,9 cm, średn. światła osady 3,8 x 4,6 cm. Typ VIII lub VIIIa. Brak nr inw. (ryc. 2c).

2. Siekiera żel. Długie, wąskie żeleźce. Na szyjce wgłębienie ze znakiem w kształcie litery K. Dług. 22,7 cm, szer. ostrza 7 cm, szer. szyjki 3,5 cm, dług. osady 6 cm, średn. światła osady 4,2 x 4,8 cm. Typ VIII. Brak nr inw. (ryc. 3b).

3. Siekiera żel. z szerokim żeleźcem i krótką szyjką, podkreśloną poprzez podcięcie od strony obucha. Ostrze łukowate. Na szyjce, nieczytelny znak zrobiony puncą. Dług. 14,5 cm, szer. ostrza 11,8 cm, szer. szyjki 5,2 cm, dług. osady 7,1 cm, wymiary światła osady: 2,2 x 5,1 cm. Typ IX. Brak nr inw. (ryc. 3a).

4. Skorodowana siekiera z zachowanym fragmentarycznie żeleźcem. Dług. zachowana 12,2 cm, górne światło osady: 2,5 x 3,5 cm. Wybrane z zespołu 23735-23747.

5. Zniszczona siekiera żel. z wąskim żeleźcem. Dług. zachowana 21,6 cm, najmn. szer. szyjki 4,1 cm, dług. osady 4,5 cm, szer. ostrza ok. 7,5 cm, górne światło osady: 3,5 x 5,8 cm. Podobna do typu VIII. Wybrane z zespołu 23735-23747 (ryc. 1e).

6. Siekiera żel. z wąskim żeleźcem, niestarannie skutą osadą i lekko wygiętą ku górze górną krawędzią. Dług. 15,8 cm, szer. ostrza ok. 5 cm, najmn. szer. szyjki 3,1 cm, dług. osady 3,4 cm, wymiary światła osady: 2,9 x 4,6 cm. Typ VIII. Wybrane z zespołu 23735-23747 (ryc. 1a).

7. Siekiera żel. z długim, wąskim żeleźcem. Zniszczone ostrze i uszkodzona osada. Dług. 20,8 cm, szer. ostrza ok. 7,5 cm, najmn. szer. szyjki 6,1 cm, dług. osady ok. 6,5 cm, górne światło osady: 4,4 x 5,9 cm. Zbliżony do typu VIII. Wybrane z zespołu 23735-23747.

8. Topór żel. z długą szyjką i szerokim żeleźcem. Skorodowany, ostrze uszkodzone. Dług. ok.18,1 cm, szer. ostrza 11,4 cm, szer. szyjki 2,1 cm, dług. osady 5 cm, wymiary światła osady: 2,6 x 4,1 cm. Typ IX. Wybrane z zespołu 23735-23747 (ryc. 1c).

9. Siekiera żel. z wąskim żeleźcem przekraczającym nieco długość osady i ze ściętą brodą. Dług. 16,6 cm, szer. ostrza 6,5 cm, najmn. szer. szyjki 2,4 cm, dług. osady 4,3 cm, górne światło osady: 2,5 x 3,4 cm. Typ VIIIa. Wybrane z zespołu 23735-23747 (ryc. 1b).

10. Topór żel. z szerokim żeleźcem i ściętą brodą. Szyjka podkreślona poprzez podcięcie od strony obucha. Dług. 16,7 cm, szer. ostrza 13,1 cm, najmn. szer. szyjki 2,6 cm, dług. osady 4,3 cm, światło osady: 2,7 x 3,6 cm. Typ IXa. Wybrane z zespołu 23735-23747 (ryc. 1d).

11. Czekan żel. z prostokątnym, krótkim młotkiem i krótką osadą na toporzysko. Żeleźce ze ściętą brodą z trójkątnym wcięciem oraz z otworem w kształcie trójlistnej koniczyny, z łodyżką skierowaną w kierunku obucha. W pobliżu szyjki wąskie żeberko. Młotek umiejscowiony asymetrycznie w stosunku do ostrza, zdobiony poprzecznymi nacięciami. Na szyjce prostokątne wgłębienia – znak kowalski (?). Dług. 15,0 cm, szer. ostrza 12,9 cm, min. szer. szyjki 6 cm, dług. osady 7,5 cm, dług. i szer. młotka: 3,6 x 5,0 cm, dolne światło osady: 2,7 x 4,4 cm, górne światło osady: 1,7 x 3,3 cm. Typ Ig. Wybrane z zespołu 23735-23747 (ryc. 2b).

12. Czekan żel. z młotkiem w kształcie długiego, czworokątnego kolca. Górna krawędź tworzy linię prostą, ostrze łukowate, żeleźce z wyraźnie ściętą brodą. Dług. 24,9 cm, szer. ostrza 6,4 cm, najmn. szer. szyjki 1,9 cm, dług. młotka 9,5 cm, przekrój młotka: 1,4 x 1,4 cm, dług. osady 3 cm, światło osady: 1,5 x 5,6 cm. Typ Ii. Wybrane z zespołu 23735-23747 (ryc. 2a).

Bagnety

1. Bagnet tulejowy żel., z kłującą, trójkątną w przekroju głownią. Wykrój tulei w kształcie litery Z. Dług. 46 cm, dług. głowni 35 cm, najw. szer. głowni 3,1 cm, średn. tulei 2,8 cm. Brak nr inw. (ryc. 4c).

Siatki kolcze

1. Fragm. siatki kolczej, pokrytej zieloną patyną, złożonej z kółek o stykających się końcach. Średn. kółek 1,0-1,2 cm. Brak nr inw. (ryc. 4e, f).

2. Fragm. żel. siatki kolczej, z kółek o rozklepanych, połączonych nitem końcach. Średn. kółek 0,6-0,7 cm. Wymiary zachowanego fragm.: 5,0 x 15,8 cm. Nr inw. 17083-7754.

Okucia pochwy

1. Ołowiano-cynowy trzewik pochwy sztyletu (?). Ażurowy, zdobiony w dolnej partii dookolnymi żeberkami. Dług. 3,6 cm, średn. 1,2 cm. Nr inw. 36637 (ryc. 54h).

2. Trzewik pochwy rapiera lub szpady (?), wykonany z blachy brązowej o zachodzących na siebie końcach, wzmocniony 3 skuwkami i dolnym okuciem w kształcie stylizowanych liści. Całość zdobiona rytym ornamentem roślinnym. Dług. 17,5 cm, najw. szer. 2 cm. Wybrane z zespołu 27397-27413 (ryc. 4d).

3. Okucia mosiężne pochwy szpady(?), szyjka i trzewik. Zniszczone, pogięte. Dług. 4,2 i 2,8 cm, szer. 2,3 i 1,5 cm. Wybrane z zespołu 37142-37143 (ryc. 54a).

Przyrządy do czyszczenia luf karabinowych

1. Igła żelazna do czyszczenia lufy i wyjmowania niewypałów w postaci okrągłego w przekroju trzpienia i skręconych spiralnie dwóch ramion. Dług. 7,1 cm, średn. trzpienia 0,65 cm. Wybrane z zespołu 36842-36848 (ryc. 4a).

2. Igła żelazna do czyszczenia lufy i wyjmowania niewypałów. Okrągły w przekroju trzpień, wzmocniony skuwką. Dwa ramiona skręcone spiralnie. Dług. 6,6 cm, średn. trzpienia 0,4 cm. Wybrane z zespołu 36842-36848 (ryc. 4b).

Pociski armatnie i karabinowe

1. Kula wykonane z lanego żelaza. Średn. 2,7 cm. Wybrane z zespołu 12590-12734.

2. Kula z lanego żelaza. Średn. 2,7 cm. Wybrane z zespołu 12590-12734. (ryc. 5f).

3. Kula odlana z żelaza. Średn. 2,8 cm. Wybrane z zespołu 12429-12589. (ryc. 5e).

4. Kula pełna 6 funtowa odlana z żelaza. Średn. ok. 8,9 cm. Brak nr inw. (ryc. 5a).

5. Kula z lanego żelaza. Średn. 3,5 cm. Brak nr inw. (ryc. 5c).

6. Kula z lanego żelaza. Średn. 3,2 cm. Brak nr inw. (ryc. 5b).

7. Kula z lanego żelaza. Średn. 3,2 cm. Brak nr inw.

8. Kula z lanego żelaza. Średn. 3,1 cm. Brak nr inw.

9. Kula z lanego żelaza. Średn. 2,5 cm. Brak nr inw. (ryc. 5n).

10. Kula z lanego żelaza. Średn. 2,4 cm. Brak nr inw. (ryc. 5o).

11. Kula z lanego żelaza. Średn. 2,1 cm. Brak nr inw. (ryc. 5p).

12. Kula żel. kuta ze śladami niewielkich wgłębień. Średn. 3,3 cm. Brak nr inw. (ryc. 5i).

13. Kula żel. kuta ze śladami otarć. Średn. 2,8 cm. Brak nr inw. (ryc. 5j).

14. Kula żel. kuta. Średn. 2,7 cm. Brak nr inw. (ryc. 5h).

15. Kula żel. kuta ze śladami niewielkich wgłębień. Średn. 2,2 cm. Brak nr inw.

16. Kula ołowiana. Średn. 1,7 cm. Brak nr inw. (ryc. 5k).

17. Kula ołowiana. Średn. 1,7 cm. Brak nr inw. (ryc. 5ł).

18. Kula ołowiana. Średn. 1,7 cm. Brak nr inw.

19. Kula ołowiana. Średn. 1,6 cm. Brak nr inw. (ryc. 5r).

20. Kula ołowiana. Średn. 1,4 cm. Brak nr inw. (ryc. 5m).

21. Kula ołowiana. Średn. 1,3 cm. Brak nr inw. (ryc. 5g).

22. Kula ołowiana z otworem na wylot. Średn. 1,6 cm. Brak nr inw. (ryc. 5d).

23. Pocisk grzybkowaty. Średn. 1,4 cm. Brak nr inw. (ryc. 5l).

Ostrogi

1. Fragm. ostrogi żel. z długim, ułamanym na końcu bodźcem i ustawionym w linii prostej od niego kolcem. Kabłąk łukowato wygięty, okrągły w przekroju, ramiona ułamane. Dług. bodźca 6 cm, jego najw. średn. 0,7 cm, średn. kabłąka 0,3 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608 (ryc. 6c).

2. Prosty bodziec ostrogi żel. zakończony kolistą wypustką, z zachowanym fragm. kabłąka. Od strony wewnętrznej pozostałość kolca. Dług. bodźca 8,4 cm, jego najw. średn. 0,8 cm, średn. kabłąka 0,3 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608 (ryc. 6f).

3. Fragm. ostrogi żel. z okrągłym w przekroju, zakończonym krótkimi widełkami bodźcem. Kabłąk taśmowaty, ułamany. Dług. bodźca 3,9 cm, jego średn. 0,5 cm, przekrój kabłąka: 0,2 x 0,7 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608 (ryc. 6a).

4. Masywny bodziec ostrogi żel. z kulką na szyjce, z zachowanym fragm. okrągłego w przekroju kabłąka i skierowanym prosto kolcem. Dług. bodźca 8,3 cm, średn. 0,6 cm. Wybrane z zespołu 36842-36848 (ryc. 6b).

5. Fragm. ostrogi żel. z długim, profilowanym, zakończonym widełkami bodźcem ustawionym niemal prostopadle do płaszczyzny taśmowatego kabłąka oraz ze śladem po kolcu na stronie wewnętrznej. Dług. zachowana 9 cm, dług. bodźca 5,4 cm, wymiary kabłąka: 0,2 x 0,8 cm. Nr inw. 23747/99 (ryc. 6e).

6. Fragm. ostrogi żel. z długim, prostym bodźcem zakończonym kolistą wypustką i kolcem po przeciwległej stronie, usytuowanym prostopadle do płaszczyzny kabłąka. Dług. bodźca 7,4 cm, jego średn. 0,7 cm, średn. kabłąka 0,3 cm. Wybrane z zespołu 18769-19570 (ryc. 6d).

Podkowy

1. Fragm. ramienia skorodowanej podkowy żel. Dług. 6,4 cm, grub. 0,3 cm. Wybrane z zespołu 21138-21901.

2. Fragm. ramienia podkowy żel. z zachowanym jednym otworem, w którym tkwił podkowiak. Opływowy kształt brzegu ramy. Przekrój ramy płasko-wypukły. Dług. 7,8 cm, szer. 3 cm, grub. 0,6 cm. Wybrane z zespołu 21902-22214.

3. Podkowa żel. z bruzdą dookolną i dwoma zaczepami odmiany A/2 lub B. Otwory na podkowiaki bez gniazd, po 3 w każdym ramieniu. Dług. 11,2 cm, rozpiętość ramion 10,6 cm, najw. szer. 3 cm, grub. 0,5 cm, szer. bruzdy 0,3 cm. Typ IV?. Nr inw. 36641 (ryc. 7a).

4. Ramię podkowy żel. z zaczepem odmiany A/1. Zachował się jeden otwór ze zredukowanym gniazdem na podkowiak. Dług. 11 cm, najw. szer. 3,2 cm, grub. 0,6 cm. Typ IV/2. Wybrane z zespołu 17083-17754 (ryc. 7b).

5. Ramię podkowy żel. z zaczepem z piętką odmiany E/1 i bruzdą dookolną. Dług. 10,4 cm, najw. szer. 3 cm. Typ VI/3. Wybrane z zespołu 17755-18357 (ryc. 7d).

6. Fragm. ramienia zniszczonej podkowy żel. Dług. 9,5 cm, najw. szer. 2,7 cm. Wybrane z zespołu 25320-25706.

7. Uszkodzona, zniszczona podkowa żel. z zachowanym 1 zaczepem odmiany B/3 i 3 otworami z gniazdami na podkowiak. Dług. 11,2 cm, rozpiętość ramion 11 cm, najw. szer. 2,2 cm, grub. 0,5 cm. Typ III/2 lub IV/3. Wybrane z zespołu 37100-37101 (ryc. 7c).

8. Fragm. ramienia podkowy żel. z zaczepem z piętką. Skorodowana. Dług. 9,9 cm, najw. szer. 2,9 cm, grub. 0,6 cm. Typ VI. Nr inw. 27171 (ryc. 7f).

9. Dwa fragm. podkowy żel. z zaczepem z piętką. Dług. 8,6 i 2,4 cm, najw. szer. 3 cm, grub. 0,7 cm. Typ VI/2 lub VI/3. Wybrane z zespołu 18769-19570 (ryc. 7e).

NARZĘDZIA I SPRZĘT GOSPODARSTWA DOMOWEGO

Bosaki

1. Bosak żel. ze zniszczoną tuleją i wąsem z 3 otworami. Dług. 32 cm, dług. tulei z wąsem 21,5 cm, najw. średn. tulei 4,3 cm, przekrój ramion: 1,2 x 2,6 cm. Brak nr inw. (ryc. 8c).

2. Bosak żel. z tuleją i wąsem z 2 prostokątnymi otworami. Skorodowany. Dług. 26,3 cm, dług. tulei 15,5 cm, najw. średn. tulei 4,3 cm, przekrój ramion: 1,2 x 2,9 cm. Brak nr inw. (ryc. 8a).

3. Bosak żel. z niestarannie skutą tuleją z 3 prostokątnymi otworami. Dług. 26 cm, dług. tulei 14 cm, najw. średn. tulei 4,8 cm, przekrój ramion: 1,4 x 2,3 cm. Brak nr inw. (ryc. 8b).

4. Bosak żel. z tuleją z 3 otworami (w jednym tkwił gwóźdź). Dług. 17 cm, dług. tulei 5,8 cm, najw. średn. tulei 3,1 cm, przekrój ramion: 0,9 x 1,9 cm. Brak nr inw. (ryc. 8d).

5. Bosak żel. z niestarannie skutą tuleją z otworem na gwóźdź i wąskim źle zachowanym wąsem. Jedno ramię ułamane, drugie sierpowato zakrzywione. Skorodowany. Dług. 25,2 cm, najw. średn. tulei 5,4 cm, przekrój ramion: 1,1 x 1,9 cm. Wybrane z zespołu 23735-23747.

6. Bosak żel. Tuleja o zachodzących na siebie końcach z fragm. drzewca wewnątrz. Jedno ramię proste, drugie zakrzywione. Dług. 19,6 cm, najw. średn. tulei ok. 3,8 cm, przekrój ramion: 1,0 x 1,5 cm. Wybrane z zespołu 23735-23747.

Widły

1. Widły żel. dwuzębne. Jedno ramię ułamane. Dług. 34 cm, średn. tulei 3,7 cm. Brak nr inw. (ryc. 9c).

2. Widły trójzębne żel. z ułamaną u nasady tuleją. Środkowy ząb krótszy. Dług. 16,1 cm, rozpiętość ramion 17,2 cm, przekrój ramion: 1,0 x 1,3 cm. Wybrane z zespołu 23735 – 23747.

3. Widły trójzębne żel. z ułamaną tuleją. Dług. 23,8 cm, rozpiętość ramion 17,5 cm, przekrój ramion: 0,9 x 1,1 cm. Wybrane z zespołu 23735-23747 (ryc. 9a).

Żerdki, pychówki

1. Dwuzębne widełki żel. Jedno ramię proste, drugie z końcem wywiniętym na zewnątrz. Dług. 23,5 cm, rozpiętość ramion 6,5 cm, przekrój ramion: 0,9 x 1,1 cm, średn. tulei 3,6 cm. Wybrane z zespołu 23735-23747 (ryc. 9b).

2. Dwuzębne, krótkie widełki żel. z tuleją zaopatrzoną w otwór na gwóźdź. Dług. 10 cm, dług. tulei 5,2 cm, najw. średn. tulei 3,5 cm. Brak nr inw. (ryc. 9d).

Łopaty

1. Fragm. skorodowanej łopaty, szufli? żel. z niestarannie skutą tuleją. Dług. zachowana 25,8 cm, średn. tulei ok. 5 cm. Wybrane z zespołu 17755-18357.

2. Łopata żel. Tuleja z okuciem przytwierdzona do żel. części pracującej 8 nitami. Wymiary: 20 x 23 cm, średn. tulei 4,2 cm. Wybrane z zespołu 27380-27413 (ryc. 11a).

Świdry

1. Świder żel. o ostrzu ukształtowanym ślimakowato, z osadą rękojeści w postaci tulei. Dług. 27,8 cm, średn. ostrza 1,9 cm. Brak nr inw. (ryc. 10f).

2. Niewielki świder żel., typu tzw. ślimakowatego. Część górna, przeznaczona do umocowania rękojeści, rozklepana, ułamana na końcu. Dług. 13,2 cm, średn. ostrza 0,8 cm. Nr inw. 37079 (ryc. 10i).

Obcęgi

1. Obcęgi żel. o symetrycznych, ostro zakończonych szczękach. Dług. 23,3 cm. Wybrane z zespołu 21902-22214 (ryc. 10b).

Nożyce i nożyczki

1. Fragm. żel. nożyc kabłąkowych. Dług. zachowana 17,7 cm, najw. szer. ostrza 2,4 cm, szer. kabłąka 1,2 cm. Wybrane z zespołu 22886-23064 (ryc. 10a).

2. Fragm. żel. nożyc kabłąkowych. Dług. 11 cm, najw. szer. ostrza 1,1 cm, przekrój ramion 0,4 x 0,5 cm. Wybrane z zespołu 15704-16005 (ryc. 18f).

3. Nożyczki żel. dwudzielne z obustronną puncą, przedstawiającą schematyczną postać ludzką. Dług. 14,4 cm. Nr inw. 37089 (ryc. 12a).

4. Fragm. dwudzielnych nożyczek żel. Zachowane jedno ramię z owalnym uchwytem i otworem na nit. Dług. 7,9 cm, wymiary uchwytu 1,8 x 2,4 cm. Wybrane z zespołu 18769-19570.

5. Połowa zniszczonych dwudzielnych nożyczek żel. Dług. 12,6 cm, średn. uchwytu 2,5 cm. Nr inw. 36465 (ryc. 12b).

6. Fragm. dwudzielnych nożyczek żel. o długich, wąskich ramionach, bez zachowanych ostrzy i uchwytów. Dług. zachowana 11 cm. Wybrane z zespołu 20348-21137 (ryc. 12c).

7. Nożyczki do obcinania knotów. Dług. 10,8 cm. Wybrane z zespołu 16006-16492 (ryc. 12d).

Młotki

1. Młoteczek z okrągłym, pogrubionym na końcu trzonkiem, wykonany w całości z żelaza. Dług. 9,7 cm, szer. 3,6 cm, średn. trzonka 0,45 i 0,7 cm, powierzchnia obuszka ok. 1cm^2. Wybrane z zespołu 16006-16492 (ryc. 10c).

2. Młotek żel. z podwójnym ostrzem i odkutą czworokątną, pełną osadą przechodzącą w wąs (ułamany). Dług. 9,5 cm, wys. 6,2 cm, wymiary obucha 2,3 x 2,5 cm. Wybrane z zespołu 21138-21901 (ryc. 10g).

Pilniki i gładziki

1. Pilnik żel. z trzpieniem i ośmioboczną w przekroju częścią pracującą, pokrytą ukośnymi nacięciami. Dług. 8 cm, średn. ok. 1,2 cm. Wybrane z zespołu 22886-23064 (ryc. 10e).

2. Pilnik żel. trójgraniasty z poprzecznymi nacięciami. Dług. 20 cm, przekrój poprzeczny 0,9 x 0,9 x 1 cm. Wybrane z zespołu 20348-21137.

3. Pilnik żel. z ułamaną płytką do rękojeści. Część pracująca soczewkowata w przekroju, pokryta siatką krzyżujących się żłobków. Dług. 13,2 cm, szer. 1,7 cm, grub. 0,5 cm. Wybrane z zespołu 27380-27413 (ryc. 11b).

4. Pręt żel. z kolcem do rękojeści wzmocnionym okrągłym jelcem. Dług. 33,2 cm, średn. 0,9 cm, średn. jelca 1,5 cm. Wybrane z zespołu 21902-22214.

5. Fragm. gładzika (pilnika?) żel. z prostokątnym trzpieniem. Dług. zachowana 11,5 cm, szer. 2,3 cm, grub. 0,3 cm. Wybrane z zespołu 25320-25706 (ryc. 10h).

Szczypce (pincety)

1. Fragm. szczypiec żel. z lekko poszerzonymi końcami ramion. Dług. 13 cm, najw. szer. taśmy 1,7 cm. Wybrane z zespołu 24610-25059.

2. Szczypce żel. z pierścieniowatym kabłąkiem. Ramiona lekko poszerzone na końcach i zagięte do wewnątrz. Dług. 5,5 cm, szer. taśmy 0,8 cm. Nr inw. 12428/99 (ryc. 12f).

3. Pinceta (?) z ogniwkiem do unieruchomiania szczęk. Dług. 8,8 cm. Nr inw. 12428/99 (ryc. 12e).

Piły

1. Fragm. brzeszczotu piły żel. Dług. 10,8 cm, szer. 3 cm, grub. 0,2 cm. Wybrane z zespołu 23065-23221 (ryc. 10d).

2. Fragm. brzeszczotu piły żel. Wymiary: 4,9 x 2,7 x 0,2 cm. Wybrane z zespołu 15704-16005.

Przyrządy miernicze

1. Fragm. składanej miarki brąz. z podziałką cyfrową i otworem na końcu. Dług. 13,2 cm, szer. 1,3 cm. Nr inw. 37139 (ryc. 50g).

2. Miarka brąz. w kształcie wskazówki zegara, z podziałką punktową i prostokątnym otworem na szerszym końcu. Dług. 13,7 cm, szer. 0,5 cm. Nr inw. 37088 (ryc. 50h).

Szydła i rylce

1. Szydło żel. z jednym ostrzem, okrągłe w przekroju. Dług. 9,7 cm, średn. 0,6 cm. Nr inw. 36323.

2. Szydło z jednym ostrzem, wykonane z okrągłego pręta żel. Dług. 16,7 cm, średn. 0,4 cm. Wybrane z zespołu 22214-22425.

3. Szydło żel. z okrągłym trzpieniem i kwadratowym w przekroju ostrzem. Dług. 14,4 cm, średn. 0,8 cm. Wybrane z zespołu 23223-23734.

4. Szydło żel. z jednym ostrzem i trzpieniem (ułamany) w postaci płytki do rękojeści, podkreślonym wąskim żeberkiem. Dług. 10,1 cm, średn. 0,4 cm. Nr inw. 12428/99 (ryc. 43 m).

5. Fragm. szydła żel. z okrągłym w przekroju ostrzem. Dług. zachowana 8,8 cm. Nr inw. 12429/99.

6. Szydło żel. odkute z czworokątnej sztabki (0,5 x 0,6 cm), rozklepanej na końcu w płytkę. Przekrój ostrza kwadratowy. Dług. 22,7 cm, najw. przekrój: 0,5 x 0,6 cm. Nr inw. 12428a/99.

7. Szydło żel. z kwadratowym ostrzem. Płytka do rękojeści ułamana, z zachowanym jednym otworem. Dług. 9,6 cm, najw. przekrój 0,4 x 0,4 cm. Wybrane z zespołu 23065-23221.

8. Szydło żel. z czworokątnym ostrzem. Drugi koniec sklepany na końcu. Dług. 21,2 cm, najw. przekrój: 0,5 x 0,6 cm. Nr inw. 12429a/99.

9. Szydło żel. o sylwecie dwuostożkowatej, z kolcem do rękojeści. Dług. 10,3 cm, średn. 0,6 cm. Wybrane z zespołu 19919-20017.

10. Fragm. szydła żel. z okrągłym trzpieniem i ułamanym, prostokątnym w przekroju ostrzem. Dług.10 cm, średn. 0,5 cm. Wybrane z zespołu 18769-19570 (ryc. 11e).

11. Szydło żel. dwustożkowate z podwójnym ostrzem. Dług. 15,5 cm, średn. 0,4 cm. Wybrane z zespołu 19571-19864.

12. Pręt żel. okrągły z nałożoną małą, metalową tulejką. Dług. 17 cm, średn. 0,4 cm. Wybrane z zespołu 17755-18357.

13. Pręt żel. okrągły o zaostrzonych końcach. Szydło? tłoczek? Dług. 16,2 cm, średn. 0,7 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608 (ryc. 11c).

Kliny

1. Klin żel. ze śladami uderzeń na kwadratowym obuchu. Dług. 29 cm, najw. szer. 4,6 cm, grub. 4,6 cm. Wybrane z zespołu 34764-34779 (ryc. 33e).

2. Klin żel. wykonany z czworokątnej sztabki. Dług. 7,3 cm, najw. przekrój: 1,0 x 1,2 cm. Wybrane z zespołu 15124-17703.

3. Klin żel. o sylwecie trójkąta, ze śladami rozklepania górnej części. Dług. 15,9 cm, najw. przekrój poprzeczny: 3,5 x 5,1 cm. Wybrane z zespołu 21902-22214 (ryc. 33f).

4. Klinowata sztabka żel., czworokątna w przekroju. Dług. 11,8, najw. przekrój: 1,1 x 1,3 cm. Wybrane z zespołu 18358-18768.

5. Klinowata sztabka żel. w kształcie wydłużonego trójkąta równoramiennego. Wymiary: 5,8 x 1,3 x 0,3 cm. Wybrane z zespołu 19571-19864 (ryc. 5z).

6. Klinowata sztabka żel. Wymiary: 7,1 x 1,2 x 0,8 cm. Wybrane z zespołu 17755-18357.

Haftki

1. Haftka mosiężna w kształcie serca z esowato wywiniętymi końcami. Wymiary: 2,4 x 1,6 x 0,1 cm. Wybrane z zespołu 12429-12689 (ryc. 12k).

2. 3 haftki mosiężne wykonane z okrągłego w przekroju drucika. Wys. 1,1-1,3 cm. Nr inw. 36340.

3. Haftka metalowa z zaczepem. Wys. 1,4 cm. Nr inw. 36323 (ryc. 12j).

4. 4 haftki metalowe z zaczepami. Wys. 1,1-1,8 cm. Nr inw. 36225/99.

5. 3 haftki żel. Wys. 0,8-1,2 cm. Nr inw. 36225/99.

6. 8 haftek metalowych. Wys. 1,1-1,7 cm. Nr inw. 36225/99.

7. Haftka metalowa. Wys. 1 cm. Wybrane z zespołu 12590-12734 (ryc. 12i).

Naparstki

1. Naparstek zdobiony brąz. Wewnątrz wciśnięty drugi naparstek. Wys. 2,1 cm, średn. 1,7 i 1,2 cm. Wybrane z zespołu 37097-37098 (ryc. 12g).

2. Naparstek zdobiony brąz.. Wys. 1,7 cm, średn. 1,6 cm. Nr inw. 37099 (ryc. 12h).

3. Naparstek metalowy z zaokrąglonym wierzchołkiem, zdobiony rzędami dookolnych punktów. Wys. 2,2 cm, średn. 1,4 cm. Nr inw. 36611.

Igły

1. 4 igły metalowe z prostokątnym uszkiem i trzpieniem zakończonym kulką, powstałym przez skręcenie ze sobą 2 okrągłych w przekroju drucików. Dług. 5,1 cm. Nr inw. 36225/99 (zob. przykład ryc. 43ł).

2. 3 igły metalowe z okrągłym uszkiem i tordowanym trzpieniem zakończonym kulką. Dług. 5,3 cm. Nr inw. 36225/99 (zob. przykład ryc. 43h).

3. Fragm. igły metalowej z okrągłym uszkiem i skręconym trzpieniem. Dług. 6,8 cm. Nr inw. 36225/99.

4. Fragm. igły metalowej ze skręconym trzpieniem i sklepanym uszkiem. Dług. 4,5 cm. Nr inw. 36225/99 (ryc. 43l).

5. Fragm. igły z ułamanym uszkiem i tordowanym trzpieniem zakończonym kulką. Dług. 4,2 cm. Nr inw. 36225/99.

6. 3 igły metalowe z okrągłym uszkiem i tordowanym trzpieniem zakończonym kulką. Dług. 5,3 cm. Nr inw. 36323.

7. 2 igły metalowe z okrągłym uszkiem i tordowanym trzpieniem zakończonym kulką. Dług. 5,5 cm. Nr inw. 36323 (zob. przykład ryc. 43g).

8. Igła mosiężna z prostokątnym uszkiem i tordowanym trzpieniem zakończonym kulką. Dług. 4,9 cm. Nr inw. 36340 (ryc. 43f).

9. Igła mosiężna z prostokątnym uszkiem i tordowanym trzpieniem zakończonym kulką. Dług. 5,2 cm. Nr inw. 36340 (ryc. 43k).

10. 2 fragm. igieł mosiężnych z tordowanym trzpieniem. Nr inw. 36579.

11. Igła mosiężna z prostokątnym uszkiem i tordowanym trzpieniem zakończonym kulką. Dług. 7 cm. Nr inw.36579.

12. Fragm. igły mosiężnej z tordowanym trzpieniem. Dług. 4,1 cm. Nr inw. 36461.

13. Igła mosiężna z prostokątnym uszkiem i tordowanym trzpieniem zakończonym kulką. Dług. 5 cm. Wybrane z zespołu 20348-21137.

14. Igła (?) metalowa zakończona z obu stron dużymi uszkami, jedno rozszczepione na końcu. Dług. 15,8 cm, średn. 0,2 cm. Nr inw. 36340 (ryc. 43a).

Igielniki

1. Igielnik (?) metalowy w kształcie tulejki zakończonej kulką, zdobiony dwoma żeberkami. Wys. 6,0 cm, najw. średn. 1,8 cm. Wybrane z zespołu 20101-20103 (ryc. 49b).

2. Nakrętka igielnika stożkowata, ołowiano-cynowa z gwintem, zdobiona 2 pasmami podwójnych żłobków. Wys. 2,4 cm, średn. 2,1 cm. Nr inw. 37090 (ryc. 52i).

3. Nakrętka igielnika? w kształcie stożka ołowiana, zdobiona na szczycie współśrodkowymi okręgami. Wys. 2,2 cm, średn. przy gwincie 2,2 cm. Nr inw. 37093 (ryc. 52h).

Nakrętki

1. Mosiężna nakrętka? Średn. 2,8 cm, wys. 0,8 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608 (ryc. 53f).

2. „Korek" z ołowiu, zdobiony koncentrycznymi kołami. Średn. 2,2 cm i 1,8 cm. Wybrane z zespołu 12590-12734.

3. Nakrętka z ołowiu i cyny. Wys. 0,7 cm, średn. 1,8 i 1,4 cm. Brak nr inw.

Krzesiwa

1. Krzesiwo kabłąkowe uszkodzone żel. Dług. zachowana 9 cm, grub. 0,3 cm, przekrój trzonka 0,5 x 0,6 cm. Wybrane z zespołu 23223-23734.

2. Krzesiwo kabłąkowe żel. Dług. 9,1 cm, średn. trzonka 0,5 cm. Wybrane z zespołu 21138-21901 (ryc. 13a).

3. Krzesiwo? sztabkowe żel. Dług. 14,8 cm, grub. 0,3 cm, średn. uchwytu 0,3 cm. Wybrane z zespołu 20348-21137 (ryc. 13b).

4. Krzesiwo kabłąkowe żel. z tordowanym uchwytem. Dług. 8,7 cm, grub. 0,4 cm. Wybrane z zespołu 17083-17754 (ryc. 13g).

5. Krzesiwo kabłąkowe żel. Dług. 10 cm, grub. 0,5 cm, średn. uchwytu 0,6 cm. Wybrane z zespołu 23065-23221 (ryc. 13f).

6. Fragm. żel. krzesiwa kabłąkowego. Uchwyt zwinięty na końcu w uszko. Dług. zachowana 6 cm, przekrój trzonka 0,4 x 0,7 cm. Wybrane z zespołu 23065-23221.

7. Krzesiwo żel. z uchwytem w kształcie otwartego uszka, równoległym do części pracującej ukształtowanej schodkowo. Dług. 7,1

Tab. 1. Szpilki (wymiary w cm)
Tab 1. Stecknadeln (Größe in Zentimeter)

Lp.	Liczba	Surowiec	Długość	Średn. główki	Średn. trzpienia	Nr inw.	Rycina
1	48	mosiądz	3,0	0,2	0,1	36579	
2	27	mosiądz	3,0	0,2	0,1	36124-36149	
3	ok. kilku	mosiądz	3,0-4,9	0,2-0,3	0,1	36722	43i
4	10	mosiądz	3,0			21138-21901	
5	ok. kilku	mosiądz	3,0			16006-16492	
6	ok. kilku	mosiądz				16006-16492	
7	ok. kilku	mosiądz				12429-12689	
8	ok. kilku	mosiądz				12171-12425/99	
9	ok. kilku	mosiądz i żelazo	2,5-6,0			36225/99	
10	10	mosiądz i żelazo	3,0-4,0			22214-22425	
11	32	żelazo	ok. 3,0			18769-19570	
12	30	mosiądz i żelazo				15124-17703	
13	ok. kilku	mosiądz i żelazo	2,5-6,0			25320-25620 25621-25670	43o
14	ok. kilku	mosiądz	ok. 3,0			12171-12425	
15	10	mosiądz	ok. 3,0			17083-17754	
16	40	mosiądz i żelazo	2,5-6,2			12590-12734	43r, s

cm, przekrój trzonka 0,4 x 0,5 cm. Wybrane z zespołu 23065-23221 (ryc. 13d).

8. Fragm. krzesiwa kabłąkowego żel. Dług. zachowana 4,5 cm, przekrój uchwytu 0,4 x 0,5 cm. Wybrane z zespołu 25320-25620 (ryc. 13c).

9. Krzesiwo ogniwkowe żel. owalnego kształtu, ze śladami zużycia na dłuższych bokach. Dług. 7,6 cm, szer. 2,3 cm, grub. 0,3 cm. Wybrane z zespołu 27380-27413.

10. Krzesiwo żel. (?) ogniwkowe. Dług. 7,9 cm, szer. 3 cm, najw. przekrój 0,3 x 0,8 cm. Wybrane z zespołu 18769-19570 (ryc. 32g).

11. Krzesiwo żel. (?) ogniwkowe. Przekrój ramy prostokątny. Wymiary: 7 x 2,7 x 0,2 cm. Wybrane z zespołu 21902-22214 (ryc. 13e).

12. Fragm. krzesiwa? żel. z rozszczepionym w formie dwóch wywiniętych na zewnątrz odgałęzień uchwytem. Dług. zachowana 4,5 cm, grub. 0,4 cm. Wybrane z zespołu 19571-19864 (ryc. 5y).

13. Fragm. krzesiwa kabłąkowego żel. Uchwyt spiralnie zwinięty, zakończony kulką. Dług. 7,5 cm, grub. 0,8 cm. Wybrane z zespołu 25320-25620, 25621-25706 (ryc. 38b).

Plomby

1. Plomba ołowiana dwutarczowa. Dolna tarczka z bolcem, górna z otworem, połączone ze sobą wąskim ramieniem. Dług. 4,1 cm, średn. tarczek 1,2 cm. Wybrane z zespołu 18358-18768 (ryc. 48t).

2. Plomba ołowiana dwutarczowa z bolcem i otworem. Dług. 4,6 cm, średn. tarczek 1,9 cm. Wybrane z zespołu 16006-16492.

3. Fragm. plomby ołowianej. Tarczka z otworem i fragm. ramienia. Dług. 2,6 cm, średn. tarczki 1,3 cm. Nr inw. 36225/99.

4. Fragm. dwutarczowej plomby ołowianej. Dług. 2,3 cm. Nr inw. 36225/99.

5. Fragm. dwutarczowej plomby ołowianej. Dług. 3,3 cm, średn. tarczki 1,6 cm. Wybrane z zespołu 12590-12734.

6. Fragm. zniszczonej plomby ołowianej. Tarczka z nieczytelnym stemplem. Dług. 3,5 cm, średn. tarczki 1,4 cm. Wybrane z zespołu 12429-12689.

7. Plomba ołowiana pogięta dwutarczowa z bolcem i otworem. Dług. 4,9 cm, średn. tarczek 1,6 cm. Brak nr inw.

8. Fragm. dwutarczowej plomby ołowianej. Średn. tarczki 1,8 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608.

9. 2 fragm. dwutarczowych plomb ołowianych z bolcem i otworem. Średn. 1,8 cm. Brak nr inw.

10. Plomba ołowiana dwutarczowa z bolcem i otworem. Dług. 4,2 cm, średn. tarczek 1,1 cm, szer. ramienia 0,3 cm . Wybrane z zespołu 36424-36430 (ryc. 48p).

11. Fragm. dwutarczowej plomby ołowianej z zachowanym otworem. Dług. 2,5 cm, średn. tarczki 1,6 cm. Wybrane z zespołu 36424-36430 (ryc. 48o).

12. Fragm. dwutarczowej plomby ołowianej. Dług. 2,3 cm, średn. tarczki 1,3 cm. Wybrane z zespołu 36424- 36430 (ryc. 48c).

13. Dwustronna plomba ołowiana. Na awersie zniszczony herb Wrocławia i litery NEUS... UTA..., na rewersie napis ...BRE... Dług. 3,6 cm, średn. tarczek 2,5 cm. Wybrane z zespołu 36424-36430 (ryc. 48m).

14. Plomba ołowiana z głębokim dookolnym żłobkiem. Średn. 2,6 cm. Wybrane z zespołu 36424-36430.

15. Plomba ołowiana, obustronnie stemplowana. Na jednej płaszczyźnie orzeł w koronie, na drugiej napis i inicjały króla Fryderyka Wilhelma. Średn. 2,2 cm. Wybrane z zespołu 36424-36430 (ryc. 48n).

16. Plomba ołowiana, jednotarczowa. Średn. 3,2 cm, grub. 0,15 cm. Brak nr inw.

17. Plomba ołowiana, jednotarczowa. Średn. 0,9 cm, grub. 0,5 cm. Brak nr inw.

18. Dwa krążki ołowiane z otworem pośrodku. Prawdopodobnie fragm. plomby. Wybrane z zespołu 36621-36622.

19. Plomba ołowiana dwutarczowa z bolcem i otworem. Dług. 3,8 cm, średn. tarczek 1,1 cm. Nr inw. 36627 (ryc. 48i).

20. Plomba ołowiana dwutarczowa z bolcem i otworem. Dług. 3,5 cm, średn. tarczek 0,9 cm. Nr inw. 36663.

21. Fragm. plomby ołowianej. Dług. 2,2 cm, średn. tarczki 1,3 cm. Nr inw. 36664.

22. Plomba ołowiana okrągła z wybitą literą W na jednej stronie i literą Y na drugiej. Średn. 1,4 cm. Nr inw. 37131 (ryc. 45k).

23. Plomba ołowiana dwutarczowa z bolcem i otworem, pogięta. Dług. 4,2 cm, średn. tarczek 1,3 cm. Nr inw. 37149 (ryc. 48g).

24. Plomba ołowiana w postaci kolistej tarczki umieszczonej na okrągłej w przekroju, krótkiej łodyżce. Jedna strona o ząbkowanym obwodzie, pokryta szachownicą złożoną z poziomych i pionowych rzędów kresek. Na drugiej stronie przedstawienie gałązki. Dług. 2,3 cm, średn. tarczki 1,7 cm. Nr inw. 37150 (ryc. 48j).

25. Plomba ołowiana dwutarczowa z bolcem i otworem. Dług. 4,2 cm, średn. tarczek 1,1 cm. Brak nr inw. (ryc. 48b).

26. Plomba ołowiana jednotarczowa z małym otworem i 2 otworkami w bocznej płaszczyźnie. Na awersie wizerunek orła i nieczytelny napis, na rewersie napis: „ZU PLOMBI DIR COLL". Średn. 1,8 cm. Brak nr inw. (ryc. 48f).

27. Plomba ołowiana jednotarczowa z 5 otworami w bocznej płaszczyźnie. Średn. 1,8 cm, grub. 0,5 cm. Brak nr inw. (ryc. 48h).

28. Plomba ołowiana jednotarczowa z 4 otworkami w bocznej płaszczyźnie. Średn. 1,5 cm, grub. 0,6 cm. Brak nr inw. (ryc. 48d).

29. Plomba ołowiana dwustronna ze słabo czytelnym odciskiem stempla. Na jednej stronie widoczny napis BREIT i cyfra 4. Średn. ok. 3,5 cm. Brak nr inw. (ryc. 48a).

30. Czterotarczowa plomba dwustronna ołowiana. Na jednej stronie przedstawienie dwóch aniołów skupionych wokół kwiatu, nad nimi w górze korona. Na drugiej stronie motyw łódki i wioseł oraz słabo czytelny napis „ SER?C?E .. ? DE". Wymiary: 2,6 x 3,9 cm. Brak nr inw. (ryc. 48l).

31. Okrągła plomba ołowiana z 4 otworkami w płaszczyźnie bocznej i 2 na górnej. Słabo czytelny odcisk pieczęci (wizerunek orła ?). Średn. 1,8 cm, grub. 0,4 cm. Brak nr inw. (ryc. 48e).

32. Plomba ołowiana dwustronna. Dwie okrągłe tarczki połączone ramieniem na którym odciśnięto cyfry 052 ?. Dług. 5 cm, średn. tarczek 1,7 cm, szer. ramienia 0,9 cm. Brak nr inw. (ryc. 48k).

33. Fragm. dwutarczowej plomby ołowianej. Dług. 2,9 cm, średn. tarczki 1,7 cm. Nr inw. 36593 (ryc. 48ł).

34. Dwustronna plomba ołowiana. Na jednej stronie napis: BESTE SORTE, na drugiej 2 krzyże. Dług. 3,3 cm, średn. tarczek 2,2 cm. Nr inw. 36370 (ryc. 48s).

Wagi i odważniki

1. Miedziana szalka wagi? z 3 otworkami do zamocowania łańcuszka. Średn. 4 cm, wys. 0,4 cm. Wybrane z zespołu 27397-27413 (ryc. 53i).

2. Brązowa szalka wagi ? Średn. 6,2 cm. Wybrane z zespołu 17755-18357.

3. Odważnik ołowiany w kształcie niskiego, ściętego stożka. Średn. 3,5 cm, wys. 1,3 cm. Nr inw. 36882 (ryc. 52f).

Okucia ksiąg

1. Brązowe zapięcie bloku księgi, zakończone z obu stron ogniwkiem, złożone z dwóch warstw: zewnętrznej zdobionej wyobrażeniem brodatej głowy ludzkiej i wewnętrznej w postaci małej płytki. Dług. 2,7 cm, szer. 0,9 cm. Nr inw. 36340 (ryc. 47f).

2. Brązowe zapięcie bloku księgi, zakończone z jednej strony pierścieniowatym ogniwkiem z drugiej trójkątną tarczką z otworem. Skorodowane. Dług. 3 cm, szer. 0,9 cm. Wybrane z zespołu 36124-36149.

3. Mosiężne zapięcie bloku księgi, zdobiona 2 rytymi kółkami, zakończone z jednej strony zaczepem, z drugiej wypustką z 4 wycięciami i otworem na nit. Na spodniej stronie przynitowana blaszka zabezpieczająca oprawę przed wyrwaniem. Dług. 3,1 cm, najw. szer. 1,6 cm. Nr inw. 37141 (ryc. 47g).

4. Brązowe zapięcie bloku książki z zaczepem i 2 otworami. Na spodniej stronie fragm. płytki zabezpieczającej oprawę przed wyrwaniem. Dług. 4 cm, najw. szer. 1,7 cm. Nr inw. 37110 (ryc. 47k).

5. Brązowe zapięcie bloku księgi, zdobionego ornamentem roślinnym, zakończone na jednym końcu tulejką, na drugim T – kształtną tarczką z 2 otworami na nity. Dług. 6,6 cm, szer. 1,2 cm. Nr inw. 36325 (ryc. 47a).

6. Brązowe zapięcie bloku księgi z wycięciem, zdobionego ornamentem roślinnym. Jeden koniec zagięty w uszko, drugi zakończony prostokątną szczeliną. Dług. 3,5 cm, szer. 1,5 cm. Nr inw. 36326 (ryc. 47e).

7. Miedziane zapięcie bloku księgi z 2 zaczepami i 2 otworami na nity, zdobiona poprzecznymi nacięciami. Dług. 2,8 cm, maks. szer. 0,8 cm. Nr inw. 36323 (ryc. 47j).

8. Metalowe zapięcie bloku księgi z zaczepem i 2 otworami. Dług. 2,5 cm, szer. 0,9 cm. Nr inw. 36323 (ryc. 47d).

9. Fragm. okucia brąz. do zamykania księgi, zakończonego z jednej strony wypustką z 3 wcięciami. Drugi koniec (z zaczepem) ułamany. Od spodu przynitowana blaszka zabezpieczająca oprawę przed wyrwaniem. Dług. 4,4 cm, maks. szer. 2,2 cm. Brak nr inw. (ryc. 47b).

10. Część brąz. zapięcia bloku księgi z zaczepem i otworem, zdobiona motywem żeberek i kulek. Od spodu przynitowana blaszka. Dług. 3,2 cm, szer. 0,5 cm. Nr inw. 36637 (ryc. 47h).

11. Część metalowego zapięcia bloku księgi z zaczepem i 2 otworami, zdobiona ornamentem kółek. Dług. 3,1 cm, szer. 0,6 cm. Wybrane z zespołu 37133-37137 (ryc. 47i).

12. Fragm. brąz. okucia księgi? z 2 otworami, zakończonego z jednej strony trójlistną wypustką. Dług. 4,5 cm, najw. szer. 1,5 cm. Nr inw. 36438 (ryc. 47c).

Naczynia i okucia naczyń

1. Misa mosiężna lub brązowa z wywiniętym na zewnątrz kołnierzowatym wylewem. Zniszczona przy dnie i pogięta na krawędzi. Ścianki boczne proste i słabo zaokrąglone. Od wewnętrznej strony przymocowana 4 nitami czworokątna płytka (ślad naprawy). Wys. 5,2 cm, średn. wylewu ok. 19,5 cm, grub. blachy 0,1 cm (przy krawędzi) i 0,05 cm (przy dnie), szer. brzegu 1,2 cm. Nr inw. 27523/99 (ryc. 51c).

2. Fragm. pateny cynowej. Średn. 7,6 cm. Wybrane z zespołu 27397-27413 (ryc. 53j).

3. Naczyńko z cyny miniaturowe. Wys. 0,7 cm, średn. wylewu 6 cm. Wybrane z zespołu 18358-18768 (ryc. 53l).

4. Podstawa mosiężnej, powlekanej cyną lampki (?) w kształcie pucharka na stopce. Dzwonowaty wylew zdobiony listwą plastyczną, stopka wyprofilowana schodkowo. Wewnątrz nałożony pierścień. Wys. 6,9 cm, średn. wylewu 8,2 cm. Brak nr inw. (ryc. 49a).

5. Naczyńko brązowe miniaturowe. Wylew uszkodzony. Wys. 1,7 cm. Wybrane z zespołu 27397-27413 (ryc. 53a).

6. Fragm. dużego naczynia żel. (kociołek?) z wywiniętym na zewnątrz wylewem. Wybrane z zespołu 22886-23064 (ryc. 51d).

7. Cylindryczny kieliszek, wykonany ze stopu ołowiu i cyny (?), zdobiony ornamentem łuczków i listew. Pogięty. Wys. 3,2 cm, średn. wylewu 2,5 cm. Nr inw. 37095/99 (ryc. 52b).

8. Cynowa pokrywka kufla zdobiona ornamentem roślinnym z ułamaną rączką zaopatrzoną w zawias. Górna część uszkodzona. Średn. 6 cm, wys. 4 cm. Nr inw. 36188/99 (ryc. 51a).

9. Mosiężna, płytka miseczka. Średn. wylewu 5,4 cm. Wybrane z zespołu 36366-36367.

10. Mosiężna, półkolista miseczka. Średn. wylewu 4,8 cm. Wybrane z zespołu 36366-36367.

11. Fragm. dna puszki(?) z ołowiu w kształcie wydłużonego owalu. Wymiary: 8,7 x 3,4 x 0,2 cm. Wybrane z zespołu 20348-1137.

12. Korytko metalowe. Dług. 10,6 cm, szer. 5,2 cm. Nr inw. 36700 (ryc. 53ł).

13. Okucie szyjki butelki ze stopu cyny i ołowiu, zwieńczone na szczycie taśmowatym uszkiem. Wewnątrz zachowane fragm. szkła. Wys. 3 cm, najw. średn. 2,8 cm. Nr inw. 36445 (ryc. 52a).

14. Ozdobne, ołowiane okucie szyjki butelki, pokryte ornamentem roślinnym i kanelurami na szyjce. Wys. zachowana 6,6 cm, średn. wylewu 3,4 cm. Nr inw. 36908 (ryc. 51b).

15. Fragm. zdobionego ażurem przedmiotu z cienkiej blaszki cynowej, prawdopodobnie koszyczek lampy naftowej. Średn. ok. 5 cm, grub. 0,1 cm. Nr inw. 12428/99 (ryc. 38j).

Różne

1. Przedmiot żel. w kształcie dwuzębnych wideł. W soczewkowatym otworze (3,1 x 7,0 cm) fragm. drewna zamocowanego 3 gwoździami. Dług. 10,5 cm, rozpiętość ramion 17,2 cm, wymiary otworów: 0,9 x 1,2 cm. Brak nr inw. (ryc. 36a)

2. Przedmiot żel. w formie wideł o trapezowato odkutych ramionach z 3 czworokątnymi otworami. Dług. 11,5 cm, rozpiętość ramion 19,3 cm. Wybrane z zespołu 27380-27413 (ryc. 36d).

3. Przedmiot żel. w formie wideł z dwoma zębami, z soczewkowatym otworem i 3 prostokątnymi otworami. W dwóch z nich tkwiły gwoździe. Dług. 14,5 cm, rozpiętość ramion 19,2 cm, przekrój ramion: 1,6 x 1,8 cm. Wybrane z zespołu 24610-25059 (ryc. 36c).

4. Tuleja żel. z ułamaną częścią pracującą. Średn. 3,2 cm. Brak nr inw. (ryc. 8e).

5. Skorodowany żel. tasak? z prostokątnym trzpieniem wyodrębnionym od głowni obustronnie i ustawionym do niej asymetrycznie. Do głowni przymocowana 4 nitami płytka. Dług. 30 cm, dług. głowni 23,5 cm, najw. szer. głowni 11,7 cm, grub. głowni 0,7 cm, przekrój trzpienia 0,6 x 1,5 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608 (ryc. 11f).

Tab. 2. Łyżki (wymiary w cm)
Tab. 2. Löffel (Größe in Zentimeter)

Lp.	Stan zachowania	Forma	Długość	Przekrój trzonka		Nr inw.	Uwagi	Rycina
				kształt	wymiary w części środkowej			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	trzonek cynowy	zakończony spiczasto	14,8	wieloboczny	0,2 x 0,6	27397-27413		15d
2	trzonek mosiężny	wydłużony z puncą (litery AD) ze spiczastym, zagiętym do wewnątrz, pogrubionym końcem	17,7	czworoboczny	0,25 x 0,9	27397-27413	uchwyt chochli ?	25g
3	trzonek brązowy (?)	zakończony wypustką w kształcie szyszki zdobionej granulkami	10,8	sześcioboczny	0,2 x 0,6	20101-20103		15f
4	zniszczona łyżka cynowa	płaski trzonek zakończony wypustkami	14,4	czworoboczny	0,2 x 0,6	21138-21901		
5	fragm. łyżki cedzakowej	zachowane 3 otworki	5,3	czworoboczny	0,3 x 0,8	22886-23064		
6	trzonek cynowy	wydłużony zaokrąglony na końcu	6,1	płasko-wypukły	0,4 x 0,8	36630-36634	najw. szer. 1,8	16h
7	fragm. trzonka miedzianego	płaski, zakończony półkoliście, zdobiony 6 wzdłużnymi żeberkami	3,0	czworoboczny	0,4 x 0,7	36630-36634	najw. szer. 0,9	16i
8	fragm. trzonka cynowego	płaski, zakończony ostrołukowato	3,8	czworoboczny	0,15 x 0,6	36630-36634	najw. szer. 1,2	16j
9	fragm. trzonka cynowego	zaokrąglony, pogrubiony na końcu	4,5	trapezowaty	0,15 x 0,4	36630-36634	najw. szer. 1,2	16k
10	fragm. trzonka cynowego		2,0	trapezowaty	0,1 x 0,4	36630-36634		
11	łyżka cynowa z ułamanym trzonkiem	głęboka nabierka w kształcie wydłużonego owalu	12,5	owalny	0,25 x 0,6	36433		
12	fragm. nabierki i trzonek łyżki cynowej	wydłużony, zaokrąglony na końcu trzonek	11,6	sześcioboczny	0,35 x 0,6	36378-36379		
13	nabierka i fragm. trzonka łyżki ołowiowo-cynowej	średniej wielkości, płaska nabierka	10,0			36378-36379		
14	łyżeczka cynowa	wydłużony, spiczasto zakończony trzonek z napisem „OBST", koroną i nieczytelnymi inicjałami	14,5	sześcioboczny	0,2 x 0,5	36341-36365	najw. szer. trzonka 1,3	
15	łyżeczka cynowa	wzdłuż trzonka zakończonego szpicem wygrawerowano napis: 3 PARC	13,4	sześcioboczny	0,2 x 0,4	36341-36365	najw. szer. trzonka 1,3	
16	łyżeczka cynowa	zaokrąglony na końcu trzonek zagięty lekko do wewnątrz	12,0	trapezowaty	0,2 x 0,4	36341-36365	najw. szer. trzonka 1,0	

1	2	3	4	5	6	7	8	9
17	łyżeczka cynowa	wydłużony trzonek zaokrąglony na końcu	13,0	sześcioboczny	0,2 x 0,4	36341-36365	najw. szer. 1,2	
18	łyżka cynowa	średniej wielkości nabierka, koniec trzonka lekko zagięty do wewnątrz	14,2	beczułkowaty	0,3 x 0,4	36341-36365	najw. szer. trzonka 1,4	
19	łyżeczka mosiężna	trzonek zaokrąglony na końcu	13,0	płasko -wypukły	0,1 x 0,4	36341-36365		
20	łyżeczka mosiężna	wydłużony trzonek, zaokrąglony na końcu	12,3	trapezowaty	0,15 x 0,4	36701-36710	najw. szer. 1,0	
19	łyżeczka mosiężna	trzonek zaokrąglony na końcu	13,0	płasko -wypukły	0,1 x 0,4	36341-36365		
20	łyżeczka mosiężna	wydłużony trzonek, zaokrąglony na końcu	12,3	trapezowaty	0,15 x 0,4	36701-36710	najw. szer. 1,0	
21	łyżeczka mosiężna	płaski trzonek o zaokrąglonych narożach	11,7	czworoboczny	0,15 x 0,4	36701-36710	najw. szer. 1,0	14c
22	łyżeczka cynowa	płaski trzonek z żeberkiem środkowym, zakończony wachlarzowatą wypustką	6,3	sześcioboczny	0,1 x 0,3	36701-36710	najw. szer. trzonka 1,1	14h
23	fragm. łyżeczki mosiężnej	trzonek zaokrąglony na końcu, zdobiony wzdłużnymi karbami	8,3	sześcioboczny	0,1 x 0,2	36701-36710	najw. szer. trzonka 1,1	14g
24	nabierka mosiężna z nasadą trzonka	owalna nabierka	5,1			36701-36710		
25	nabierka mosiężna		4,2			36701-36710		
26	fragm. trzonka cynowego	wydłużony, na końcu poszerzony i lekko zagięty do wewnątrz	7,2	owalny	0,2 x 0,6	36701-36710	najw. szer. 2,0	
27	trzonek cynowy	wydłużony, zaokrąglony na końcu	8,2	trapezowaty	0,2 x 0,4	36701-36710	najw. szer. 1,1	
28	trzonek mosiężny	zakończony wypustką w kształcie stylizowanego liścia z 5 występami	12,3	czworoboczny	0,1 x 0,7	36701-36710	najw. szer. 1,9	14a
29	posrebrzany (?) trzonek	zakończony ósemkowatą wypustką zwieńczoną kulką	7,1	sześcioboczny	0,3 x 0,5	36701-36710	najw. szer. 1,6	14d
30	łyżka cynowa z ułamanym trzonkiem	duża, głęboka nabierka	11,5			36341-36365		
31	łyżka cynowa bez trzonka	duża, głęboka nabierka	7,1			36341-36365		
32	nabierka mosiężnej łyżki	duża, głęboka nabierka	7,4			36341-36365		
33	trzonek cynowy	wydłużony zaokrąglony na końcu z wyrytym znakiem wytwórcy (?)	10,7	sześcioboczny	0,3 x 0,6	36341-36365		

1	2	3	4	5	6	7	8	9
34	trzonek mosiężny	wydłużony o zaokrąglonych narożach, na końcu poszerzony i zagięty do wewnątrz	12,4	płasko-wypukły	0,3 x 0,6	36341-36365	najw. szer. 2,1	
35	fragm. trzonka cynowego	koniec zaokrąglony	6,8	owalny	0,3 x 0,8	36341-36365	najw. szer. 2,0	
36	fragm. trzonka z ołowiu	zakończony ostrołukowato z żeberkiem środkowym	5,2	trapezowaty	0,2 x 0,4	36341-36365	najw. szer. 0,9	
37	fragm. trzonka cynowego	zaokrąglony na końcu	3,9			36341-36365		
38	fragm. trzonka mosiężnego	wydłużony, zdobiony wachlarzowato układającymi się żeberkami	4,1	owalny	0,1 x 0,4	36341-36365	najw. szer. 1,2	
39	trzonek mosiężny	koniec zaokrąglony, zagięty do wewnątrz zdobiony motywem wachlarza	7,6		0,1 x 0,4	36341-36365	najw. szer. 1,2	14f
40	nabierka cynowo-ołowiana z pozostałością trzonka	płaska nabierka	6,8		0,3 x 0,4	36341-36365		
41	nabierka cynowo-ołowiana z pozostałością trzonka	mała, płaska nabierka	6,8	owalny	0,3 x 0,4	36341-36365		
42	fragm. trzonka cynowego	zakończony dwoma dwustożkowatymi wypustkami, zdobiony ażurowym sercowatym wycięciem i ornamentem imitującym skręt drutu	5,4	czworoboczny	0,2 x 0,3	36341-36365	najw. szer. 1,2	14b
43	łyżka cynowa z ułamanym na końcu trzonkiem	głęboka, średniej wielkości nabierka	9,3	sześcioboczny	0,2 x 0,5	36341-36365		
44	fragm. łyżeczki cynowej	średniej wielkości nabierka	5,1			36341-36365		
45	łyżeczka mosiężna z ułamanym trzonkiem	średniej wielkości, spiczasto zakończona nabierka	9,7	trapezowaty	0,15 x 0,4	36341-36365		14e
46	łyżeczka cynowa z ułamanym trzonkiem	duża, głęboka nabierka	8,0	płasko-wypukły	0,15 x 0,4	36341-36365		
47	fragm. trzonka cynowego	wydłużony o zaokrąglonych narożach	6,6	trapezowaty	0,3 x 0,7	36341-36365		
48	fragm. trzonka mosiężnego	w formie wydłużonego trójkąta o zaokrąglonych narożach	6,0	płasko-wypukły	0,3 x 0,7	36341-36365		

1	2	3	4	5	6	7	8	9
49	fragm. łyżeczki cynowej	nabierka spiczasto zakończona	6,5	sześcioboczny	0,2 x 0,3	36341-36365		
50	łyżka brązowa z ułamanym trzonkiem	okrągła, głęboka nabierka	5,6	okrągły	5,4	36366		
51	fragm. trzonka żel.		8,7	czworoboczny	0,3 x 0,6	34764-34779		
52	ułamany trzonek cynowy		3,6	czworoboczny	0,15 x 0,4	36457	najw. szer. 0,9	15b
53	łyżka brązowa z ułamanym trzonkiem	nabierka w formie okrągłej miseczki	5,6			36435	głęb. 1,1, szer. 4,8	16e
54	łyżka cynowa z ułamanym trzonkiem	nabierka w formie wydłużonego owalu	9,3	trapezowaty	0,4 x 0,8	36463	dług. nabierki 7,5	16b
55	łyżka cynowa z ułamanym trzonkiem	średniej wielkości nabierka	8,8	płasko-wypukły	0,4 x 0,5	36464	dług. nabierki 6,0	16a
56	zniszczona łyżeczka cynowa, trzonek ułamany		7,8	trapezowaty	0,3 x 0,5	36421		16d
57	fragm. zniszczonej łyżeczki brązowej		6,5	płasko-wypukły	0,15 x 0,25	36422		16g
58	trzonek brązowy	zakończony motywem stylizowanej postaci	5,4	trapezowaty	0,15 x 0,4	36439		15i
59	trzonek żel.	zakończony wypustką w kształcie szyszki	11,4	okrągły	0,3	24359-24608		16c
60	trzonek cynowy	kształt wydłużonej elipsy zwężającej się u nasady	7,2	płasko-wypukły	0,2 x 1,5	12429-12689		16f
61	fragm. trzonka	kształt prostokątny z bocznymi wypustkami	4,3	czworoboczny	0,1 x 2,1	12429-12689		16l
62	łyżka cynowa (?) z ułamanym trzonkiem	duża, głęboka nabierka	11,7	czworoboczny	0,4 x 0,6	brak nr inw.	dług. nabierki 7,7	15a
63	trzonek cynowy (?)	koniec poszerzony z zaokrąglonymi narożami, lekko zagięty do wewnątrz	5,3	trapezowaty	0,15 x 0,4	16006-16492		14j
64	trzonek metalowy	wydłużony, z zaokrąglonymi narożami i końcem zagiętym lekko do wewnątrz	10,3	trapezowaty	0,25 x 0,8	20348-21137		15g
65	trzonek mosiężny	w kształcie wydłużonego trójkąta	9,1	owalny	0,25 x 0,6	25799-25845		15e

1	2	3	4	5	6	7	8	9
66	fragm. trzonka cynowego	wydłużony, spiczasto zakończony z wybitym znakiem w prostokątnym polu	5,8	czworoboczny	0,25 x 0,9	19571-19864		14i
67	łyżka mosiężna z ułamanym trzonkiem	głęboka, średniej wielkości nabierka	12,0	owalny	0,2 x 0,4	24609		15c
68	trzonek cynowy	zakończony schematycznym popiersiem kobiecym umieszczonym na cokole, pokrytym ornamentem zachodzących na siebie łusek	6,1	romboidalny	0,4 x 0,4	19919-20017		15h
69	nabierka brązowa	okrągła, głęboka	średn. 2,8			20280		

Tab. 3. Widelce (wymiary w cm)
Tab. 3. Gabeln (Größe in Zentimeter)

Lp.	Stan zachowania	Forma	Długość	Przekrój trzonka		Nr inw.	Uwagi	Rycina
				kształt	wymiary w części środkowej			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	rękojeść z drewnianą okładziną i z ułamanymi zębami widełek	okładzina z wyrytą literą T osadzona na żel. trzpieniu poprzez wbicie	12,6	owalny	1,0 x 1,5	36841	trzpień okrągły w przekroju o średn. 0,7	
2	fragm. trzonka i widełek		6,2	okrągły	0,7	36841		
3	trzonek cynowy		8,4	czworoboczny	0,25 x 0,6	15124-17703		
4	trzonek żelazny		9,5	czworoboczny	0,3 x 0,6	23223-23734		
5	fragm. żelaznego trzonka z widełkami	widełki dwuzębne czworokątne w przekroju	8,1	okrągły	0,5	22886-23064	dług. widełek ok. 5	
6	widelec żel. z krótkim kolcem do rękojeści	trzpień podkreślony pierścieniowatym kolankiem, widełki z 2 zębami	7,4	czworoboczny	0,3 x 0,4	36617	ramiona widełek okrągłe	27h
7	fragm. widelca z zachowanym 1 zębem		6,6	okrągły	0,3	36618		26k
8	widelec żel. powlekany cyną z ułamanym trzpieniem	widełki dwuzębne, trzonek poszerzony na końcu, zdobiony profilowanym pierścieniem	10,6	okrągły	0,6	36368		27a

1	2	3	4	5	6	7	8	9
9	zgięty widelec żel. z ułamanym kolcem do rękojeści	profilowany trzpień zakończony jelcem przechodzi w kolec, widełki trójzębne	5,8	okrągły	0,4	36711-36721		27d
10	widelec żel. z ułamanym kolcem do rękojeści	trójzębne widełki, przejście trzpienia w kolec podkreślone stożkowatym jelcem	6,7	okrągły	0,3	36711-36721		27c
11	widelec żel. z ułamanymi zębami widełek	widełki czterozębne, trzpień przechodzący w kolec do rękojeści	8,5	sześcioboczny	0,6 x 0,8	36711-36721		27g
12	fragm. trzonka żel.		6,7	okrągły	0,8	36711-36721		27i
13	fragm. widelca żel.	widełki dwuzębne	5,3	czworoboczny	0,4 x 0,5	36711- 36721		
14	fragm. widelca żel. z ułamanymi zębami widełek	pięciozębne? widełki, trzpień w postaci kolca do rękojeści	7,1	okrągły	0,35	36711-36721		27j
15	fragm. widelca żel.	widełki z 2 lub 3 zębami	6,6	owalny	0,4 x 1,0	36711-36721		27k
16	trzonek żel. z zachowanym fragm. zęba widełek	dwuzębne widełki okrągłe w przekroju	13,0	owalny	0,7 x 1,4	36842-36848		26i
17	widelec żel.	widełki dwuzębne i trzpień w formie kolca do rękojeści	7,5	kwadratowy	0,3 x 0,3	17755-18357		
18	fragm. widelca żel.	trzpień w formie kolca do rękojeści	6,0	okrągły	0,3	34764-34779		
19	widelec żel.? z rękojścią z kościanymi okładzinami	widełki dwuzębne, okładziny spojone z płytką sztućca za pomocą 3 nitów	11,0	zbliżony do owalu	0,8 x 1,6	3494/99		23f
20	widelec żel. z kolcem do rękojeści	przejście trzpienia w długie dwuzębne widełki zaakcentowane profilowanymi kolankami, kolec wzmocniony jelcem	12,4	kwadratowy	0,3 x 0,3	36466	dług. widełek 8,5	27b
21	widelec żel. z rękojeścią z kościanymi okładzinami	okładziny spięte z żel. płytką 3 nitami powlekanymi miedzią, trzpień wzmocniony kolistym kolankiem, widełki dwuzębne	15,3	czworoboczny	0,8 x 1,6	36467		27f
22	widelczyk żel. z ułamanym trzonkiem	widełki z czterema zębami	7,3	czworoboczny		18358-18768	najw. szer. 1,3	54l

1	2	3	4	5	6	7	8	9
23	fragm. widelczyka żel., płytka do rękojeści ułamana	płytka z otworem, dwuzębne widełki kwadratowe w przekroju	4,8	prostokątny	0,15 x 1,1	24359-24608		26e
24	fragm. widelca żel.	długie dwuzębne widełki	9,0	czworoboczny	0,3 x 0,4	27380-27413	dług. widełek 7,7	27e
25	fragm. widelczyka żel.	trzpień w formie kolca do rękojeści	6,2	owalny	0,2 x 0,3	34764-34779		26g
26	fragm. widelca żel.		8,6	owalny	0,3 x 0,5	34764-34779		26d
27	rękojeść z drewnianą okładziną	okładzina wzmocniona metalową skuwką, nasadzona na żel. okrągłym trzpieniu	9,8	okrągły	0,9	25799-25845		26h
28	szpikulec żel.	ostrze oddzielone od sztabkowatego trzonka ośmiokątną tarczką	6,5	prostokątny	0,3 x 0,5	27380-27413		27l
29	rękojeść z kościaną okładziną i fragm. żel. trzpienia	okładzina w kształcie trójkąta równoramiennego, osadzona, poprzez wbicie, na okrągłym trzpieniu, zdobiona na jednej płaszczyźnie intarsją w kształcie liścia wierzby, wykonaną białym metalem	11,9	sześciokątny	0,7 x 1,8	36473		24f

Tab. 4. Noże i okładziny kościane (wymiary w cm)
Tab. 4. Messer und Griffe aus Geweih und Knochen (Größe in Zentimeter)

Lp.	Stan zachowania	Długość		Głownia		Przekrój trzpienia / rękojeści	Rękojeść	Nr inw.	Uwagi	Rycina
		zachowana	w tym głowni	najw. szer.	grubość					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	nóż żel. z kolcem do rękojeści	11	7	1,8	0,2	0,2 x 0,4	głownia oddzielona od trzpienia poprzecznym żeberkiem	36842-36848		18a
2	nóż żel. z kolcem do rękojeści	13,5	8,3	1,1	0,2	średn. 0,3	trzpień wyodrębniony jednostronnie od strony ostrza, podkreślony kolankowatym przejściem	36842-36848		18b
3	zniszczona żel. płytka do rękojeści, oddzielona od fragm. zachowanej głowni metalową skuwką	14,1	2,4		0,3	0,2 x 2,0	2 otwory na nity do przymocowania okładzin, trzpień wyodrębniony jednostronnie od strony ostrza	36842-36848		26j
4	fragm. głowni żel.	9,4	9,2	1,9	0,3			12171-12425		
5	fragm. głowni żel.	5,2	5,2	1,4	0,3			12171-12425		
6	głownia z ułamanym sztychem i fragm. trzpienia	9	8,4	1,9	0,2	0,3 x 0,5	trzpień wyodrębniony obustronnie	20348-21137		
7	nóż żel. z kolcem do rękojeści, sztych głowni ułamany	16	9,2	1,7	0,25	0,4 x 0,6	sztabkowaty trzpień wyodrębniony obustronnie od głowni prostokątnymi uskokami	20348-21137	prosty grzbiet	17c
8	nóż żel. z kościanymi okładzinami, głownia skorodowana	13	5	1,4	0,3	0,7 x 1,6	okładziny o daszkowato ściętych brzegach spięte z płytką noża 3 nitami	23065-23221	prosty grzbiet	17f
9	fragm. rękojeści z kościanymi okładzinami i pozostałością głowni	8	1,4			szer. 1,5	okładziny spięte z żel. płytką 2 nitami	17755-18357		
10	głownia żel.	8,9	8,9	1,1	0,25			25320-25620	prosta linia grzbietu i ostrza	17g
11	rękojeść z kościanymi okładzinami i pozostałością głowni	9,5	0,5			0,8 x 1,7	okładziny przytwierdzone do żel. trzpienia 3 nitami	36448		25b
12	rękojeść noża / sztućca	8,7				0,9 x 1,5	kościane okładziny spięte z każdej strony 3 nitami	36449		25c
13	rękojeść z kościanymi okładzinami	7,9				0,8 x 1,3	okładziny z facetowanymi krawędziami przymocowane do żel. płytki 3 nitami	36450		23a
14	rękojeść z kościanymi okładzinami	8,2				0,6 x 1,4	okładziny o lekko facetowanych brzegach przymocowane z każdej strony 3 nitami	36451		23c
15	kościane okładziny spięte z fragm. żel. płytki sztućca	7,9				0,7 x 1,3	przekrój rękojeści soczewkowaty, spękane okładziny przymocowane z obu stron 3 nitami.	36452		19i
16	rękojeść sztućca (?) z kościanymi okładzinami	7,8					powierzchnie okładzin pokryte wytrawionym na czerwono ornamentem linii falistej, spięte 3 nitami	36453		23b

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
17	rękojeść z drewnianą okładziną	9,5				1,1 x 1,6	okładzina osadzona na okrągłym żel. trzpieniu	22886-23064		
18	fragm. żel. trzpienia i fragm. okładziny kościanej	6				0,3 x 1,2	trzpień w postaci płytki do rękojeści z zachowanymi 2 nitami	18358-18768		54i
19	rękojeść z kościanymi okładzinami, okuta z boków blachą miedzianą	6,4					głowica pochylona do przodu, okładziny zdobione rytym ornamentem, spojone z obu stron 3 nitami	36373-36376		20f
20	fragm. żel. trzpienia rękojeści z mosiężną skuwką	11,5	0,3			0,2 x 0,6	zachowały się 2 nity do zamocowania okładzin; skuwka zdobiona dwoma poprzecznymi żeberkami	36419	wys. skuwki 1,4; szer. 1,6	
21	okładziny kościane z resztkami żelaza	5,6				0,6 x 1,3	na obu płytkach po 3 otwory na nity	36833-36841		
22	rękojeść z drewnianymi okładzinami wzmocniona metalową skuwką	9,3					okładziny spięte 4 nitami, 1 nit w skuwce, płaszczyzny węższe rękojeści okute blachą	36833-36841		
23	rękojeść (pochewka) scyzoryka z kościanymi okładzinami	9,2				0,1 x 0,3	okładziny spięte z płytką żel. 3 nitami; ostrze schowane, przymocowane za pomocą nitu	36833-36841		
24	rękojeść mosiężna (?) scyzoryka bez zachowanych okładzin	10,0					głowica pochylona do przodu, spiczasta; ostrze schowane, zamocowane za pomocą nitu; płytki mosiężne z żeberkami tworzącymi obramowanie dla brakujących okładzin, spięte 2 nitami; zachowane 3 nity do przytwierdzenia okładzin	36833-36841		21a
25	posrebrzana (?) rękojeść scyzoryka inkrustowana ciemnym drewnem	6,3				0,6 x 0,7	głownia schowana, przymocowane za pomocą nitu, okładziny zdobione w partii centralnej rombem z drewnianym wypełnieniem	36833-36841		21h
26	fragm. noża żel. z kolcem do rękojeści	7,6	4,4	1,4	0,2	0,3 x 0,4	głownia obustronnie wyodrębniona od sztabkowatego trzpienia	brak nr inw.	prosta linia grzbietu i ostrza	
27	rękojeść metalowa z okładzinami z masy perłowej i fragm. głowni	9,5	1,8			0,7 x 0,8	rękojeść podzielona na segmenty profilowanymi obręczami; każda z 4 okładzin połączona z trzonem 2 nitami; wystający poza okładziny fragm. trzonu nakryto prawdopodobnie głowicą	36833-36841		21f
28	rękojeść z drewnianą okładziną i fragm. żel. głowni	8,9	1,3		0,15	1,3	okrągły żel. trzpień (średn. 0,8) wzmocniony metalową skuwką	brak nr inw.		
29	obie strony okładzin kościanych	8,1					spojone z płytką sztućca 3 nitami	brak nr inw.		
30	rękojeść z rogowymi okładzinami i fragm. głowni żel.	9,7	2,1		0,3		głowica pochylona do przodu, okładzina przymocowana do płytki noża 4 nitami	brak nr inw.		

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
31	rękojeść z masywnymi rogowymi okładzinami	12					głowica pochylona do przodu, okładziny połączone za pomocą 2 nitów o średn. 0,35	brak nr inw.		21d
31	rękojeść z masywnymi rogowymi okładzinami	12					głowica pochylona do przodu, okładziny połączone za pomocą 2 nitów o średn. 0,35	brak nr inw.		21d
32	rękojeść z kościanymi okładzinami	8,1					okładziny zdobione ornamentem czarnych kresek i łuczków, spięte 3 nitami	brak nr inw.		
33	rękojeść z rogowymi okładzinami	7,3					spięte 3 nitami	brak nr inw.		
34	rękojeść z rogowymi okładzinami	7				1,6 x 2,0	okładziny połączone 3 nitami o średn. 0,25	brak nr inw.		
35	rękojeść z kościanymi okładzinami	7,6				0,7 x 1,3	okładziny spojone z płytką noża 3 nitami	brak nr inw.		
36	rękojeść z kościanymi okładzinami	8				szer. 1,7	okładziny o lekko facetowanych brzegach spojone z płytką noża 3 nitami	brak nr inw.		
37	rękojeść z kościanymi okładzinami	7,8				szer. 1,3	okładziny o lekko facetowanych brzegach spojone z płytką noża 3 nitami	brak nr inw.		
38	rękojeść z kościanymi okładzinami	8,6				szer. 1,8	okładziny spojone z płytką noża 3 nitami	brak nr inw.		
39	rękojeść z kościaną okładziną	8,7					okładzina osadzona poprzez wbicie na okrągłym żel. trzpieniu (średn. 0,4)	brak nr inw.		
40	rękojeść z kościanymi okładzinami	4,6				1,7 x 1,8	okładziny spojone z płytką noża z każdej strony 3 nitami, w centrum otwór	brak nr inw.		
41	rękojeść z kościanymi okładzinami	8,3				0,75 x 1,8	okładzina spojona z płytką noża 3 nitami	brak nr inw.		
42	rękojeść z drewnianymi okładzinami z metalową skuwką u nasady	8,9				0,9 x 1,7	okładzina spojona z płytką noża z każdej strony 4 nitami	brak nr inw.	wys. skuwki 0,7	
43	fragm. rękojeści z rogowymi okładzinami	6,8				1,0 x 2,0	okładzina spojona z płytką noża 3 nitami	brak nr inw.		
44	rękojeść z drewnianymi okładzinami	6,4				1,2 x 1,7	okładziny spojone z płytką noża 3 nitami	brak nr inw.		
45	rękojeść z jedną stroną okładziny kościanej i fragm. głowni żel.	8,5	2,5				w okładzinie o wklęsło-wypukłych brzegach zachowały się 2 nity	brak nr inw.		
46	okładzina rogowa z parostka sarny z pozostałością żel. trzpienia	6,2					okładzina osadzona, poprzez wbicie, na okrągłym trzpieniu (średn. 0,5), sklepanym przy głowicy; u nasady frez na skuwkę	brak nr inw.		21g
47	rękojeść z drewnianą okładziną i okuciem z blachy miedzianej	9,8				średn. 1,6	okładzina osadzona na okrągłym trzpieniu poprzez wbicie, wzmocniona skuwką (wys. 1,6)	brak nr inw.		21c

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
48	scyzoryk żel. z kościanymi okładzinami, wysuniętym fragm. głowni i metalową skuwką	9,7	3,6			1,1 x 1,3	okładziny zdobione ornamentem punktowym spięte z żel. płytką 3 nitami przykrytymi okrągłymi blaszkami (zachowane 4), zdobionymi motywem roślinnym	brak nr inw.	wys. skuwki 1,8	21e
49	jedna strona okładziny kościanej z fragm. żelaza	6,7					okładzina (najw. szer. 2,2) spięta z płytką noża 3 nitami	24359-24608		19b
50	okładziny kościane i pozostałość trzpienia	6,9				najw. szer. 1,1	okładziny z 3 otworami na nity, zdobione na powierzchni skośnymi, poprzecznymi nacięciami	25621-25706		19a
51	rękojeść z kościanymi okładzinami	8,6				szer. 1,8	okładzina zaopatrzona w 3 otwory na nity	24359-24608		22b
52	rękojeść z kościanymi okładzinami	8,2				szer. 1,6	okładzina zaopatrzona w 3 otwory na nity	24359 –24608		20h
53	trzpień noża w postaci żel. płytki	12,3				0,3 x 1,6	płytka z otworem, 2 kołkami pustymi wewnątrz i podkładką do osadzenia okładzin	24359-24608		20i
54	skorodowany scyzoryk z fragm. okładziny metalowej	9,8				szer. 1,3	okładzina przymocowana 2 nitami, w górnej części zdobiona poprzecznymi żeberkami	24359-24608		22a
55	drewniana okładzina okuta blachą miedzianą	8				średn. 1,3	okładzinę nasadzono na kwadratowy w przekroju kolec (0,4 x 0,4)	16493-17082	uchwyt sztućca, szydła, szpikulca	
56	rękojeść z kościanymi okładzinami i fragm. żel. głowni	8,5	2			0,8 x 1,6	okładzina przymocowana do płytki noża 3 nitami	16493-17082		
57	fragm. okładziny kościanej z resztkami żelaza	4,8				szer. 1,3	okładzina z 2 otworami, w jednym zachował się nit	16493-17082		
58	skorodowana żel. głownia	15,1	15,1	2,2	0,25			16493-17082	prosty grzbiet	20f
59	rękojeść z drewnianą okładziną i fragm. głowni	9,7	1,3				okładzina osadzona, poprzez wbicie, na trzpieniu prostokątnym w przekroju (0,2 x 0,3)	16493-17082	trzpień wyodrębniony obustronnie	
60	fragm. głowni żel.	6,7	6,7	1,4	0,3			19919-20017	prosty grzbiet i ostrze	
61	rękojeść z kościanymi okładzinami	10,2				szer. 1,7	okładziny zdobione podłużnymi pasmami żłobków i szerszych żeberek, spięte 2 nitami	36419		20b
62	rękojeść z rogowymi okładzinami	6					pochylona, spiczasta głowica; okładziny spięte 4 asymetrycznie rozmieszczonymi nitami	36684-36686		20g
63	fragm. rękojeści z kościanymi okładzinami i resztkami żelaza	5,5				szer. 1,7	płytki okładzin z klinowatym wcięciem, połączone za pomocą 2 nitów o średn. 0,4	36684-36686		

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
64	nóż żel. z drewnianymi okładzinami, sztych główni ułamany	14,9	6,7	1,4	0,35	1,2 x 1,8	przejście rękojeści w głownię wzmocnione pierścieniowatym kolankiem, od spodu podbita soczewkowatą blaszką z otworem; okładziny spięte z żel. płytką noża 5 ozdobnymi nitami	36459-36460		20a
65	rękojeść z kościaną okładziną	12,3				1,5 x 1,7	romboidalną w przekroju okładzinę nasadzono na okrągły w przekroju kolec o średn. 0,5	36124-36149		20d
66	rękojeść z kościanymi okładzinami	7,6				szer. 1,5	okładziny zdobione podłużnym żłobkowaniem, połączono z żel. płytką sztućca za pomocą 2 nitów	brak nr inw.		
67	scyzoryk? metalowy z kościanymi okładzinami	9,7					głowica pochylona do przodu; w trzonie otwór do zamocowania głowni; okładziny spięte 3 nitami	36373-36376		20e
68	rękojeść z kościanymi okładzinami	5,5				szer. 1,6	okładziny połączone z każdej strony 3 nitami	36373-36376		
69	rękojeść z rogowymi okładzinami i metalowa skuwką	9,5				1,2 x 1,5	okładziny spojone z płytką noża 3 nitami; głowica zakończona owalną tarczką	16006-16492		24e
70	rękojeść (pochewka) scyzoryka z kościanymi okładzinami	10,0				szer. 1,8	głowica pochylona do przodu; głownia schowana, przymocowana nitem; płytki metalowe spojone ze szkieletem 3 nitami; okładziny spięte 16 małymi gwoź dzikami ułożonymi w grupach po 2 i po 4	16006-16492		19e
71	pochewka scyzoryka (?) z kościanymi okładzinami i pozostałością głowni	6,6				1,0 x 1,9	głowica pochylona do przodu; okładziny spięte 2 nitami; głownia schowana w pochewce	36700		19g
72	rękojeść z drewnianymi okładzinami i metalową skuwką oraz pozostałość głowni	9,2	1,9	0,9		1,2 x 1,2	na obu szerszych płaszczyznach po 3 nity zdobione poprzecznymi nacięciami i 5 mniejszych, skuwka pokryta rytymi pasmami żłobków	brak nr inw.		24d
73	trzpień noża (?) w postaci płytki	8				0,8 x 1,3	w płytce 3 otwory do przytwierdzenia okładzin i szczelina do osadzenia głowni; płaszczyzny boczne zdobione linią falistą	22886-23064		19f
74	nóż żel. z ułamaną głownią i prostokątnym w przekroju trzpieniem	10,5	6,2		0,25	0,3 x 0,5	trzpień skręcony na końcu, obustronnie wyodrębniony od głowni, wzmocniony jelcem w kształcie kwadratu o zaokrąglonych narożach	22214-22425	prosty grzbiet	17e
75	fragm. noża żel. z płytką do rękojeści i metalową skuwką	9,1	6,2	1,3		0,2 x 1,2	w płytce otwór na nit, skuwka spięta nitem	22214-22425	prosta linia ostrza i grzbietu	
76	fragm. głowni żel.	4,9						15124-17703		

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
77	okładzina rogowa (parostek sarny) z fragm. kolca do rękojeści	9,2				średn. u nasady 1,3	okładzina nasadzona na czworokątny w przekroju trzpień, zaopatrzona u nasady w frez na skuwkę	36474		21b
78	rękojeść z kościaną okładziną	12,5				1,1 x 2,1	okładzina z frezem na skuwkę, osadzona na okrągłym trzpieniu, umocowana dodatkowo 2 gwoździkami (pośrodku i na szczycie głowicy)	36181-36183		23d
79	nóż żelazny ze zniszczoną głownią	18,8	9,4		0,2	0,2 x 1,4	trzpień w postaci sztabkowatej płytki	brak nr inw.	grzbiet wypukły	
80	nóż żel.	9,7	6,5	2,2	0,3	0,2 x 0,6	prostokątny w przekroju trzpień wyodrębniony obustronnie od głowni	19919-20017	prosta linia ostrza i grzbietu	
81	fragm. głowni żel.	9	9	1,5	0,35			15704-16005	prosty grzbiet	20l
82	fragm. noża żel.	6,2	5,1	1,5	0,3	0,2	ułamany, okrągły trzpień wyodrębniony od głowni jednostronnie, od strony ostrza	15704-16005	prosty grzbiet	18d
83	nóż żel. z ułamaną głownią	8,7	4,6	1,3	0,2	0,2 x 0,4	trzpień w postaci kolca, wyodrębniony obustronnie	15704-16005	prosty grzbiet	18h
84	skorodowany nóż żel. z ułamanym sztychem	12,4	8,1	1,5	0,3	0,5 x 0,6	trzpień w formie sztabki wyodrębniony od głowni jednostronnie pod kątem rozwartym	18769-19570	prosta linia ostrza i grzbietu	26f
85	głownia noża żel. z fragm. trzpienia	10,2	9,8	1,6	0,2		trzpień wyodrębniony obustronnie	18769-19570	prosty grzbiet podgięty przy sztychu	18c
86	fragm. głowni żel. z ostrym sztychem	6,7	6,7	2,0	0,3			18769-19570	prosty grzbiet podgięty przy sztychu	18e
87	nóż żel. z wybitym na głowni znakiem krzyża z kółkiem	11,5	7,7	1,3	0,2	0,2 x 0,8	trzpień w postaci płytki do rękojeści z 3 otworami, wyodrębniony od głowni od strony ostrza	19571-19864	prosty grzbiet, ostrze podgięte przy sztychu	17b
88	rękojeść z kościanymi okładzinami i fragm. głowni	11,9	4,1		0,2		okładziny spięte z płytką noża 6 nitami pokrytymi kolistymi blaszkami zdobionymi rytymi kreskami	21138-21901	prosty grzbiet	
89	nożyk żel. z ułamanym sztychem	7,9	6,2		0,15	0,1 x 0,3	trzpień w postaci kolca do rękojeści, wyodrębniony od głowni obustronnie	16006-16492	prosty grzbiet	17h
90	skorodowana żel. głownia i fragm. trzpienia	10,0	8,2		0,4		trzpień w postaci płytki do rękojeści z zachowanym 1 otworem	16006-16492	grzbiet łukowaty	
91	fragm. żel. szkieletu scyzoryka	5,5						16006-16492		
92	nóż żel. z kościanymi okładzinami i metalową skuwką	16,2	12,4	1,6	0,2		okładziny przymocowane 2 nitami	22886-23064	prosty grzbiet	
93	zniszczona głownia przechodząca w płytkę do rękojeści	17	13,5		0,35			18358-18769		

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
94	trzpień w postaci płytki do rękojeści i fragm. głowni	15,4	4,7		0,2		płytka z 3 otworami na nity	18358-18769	prosty grzbiet	17d
95	skuwka brązowa z fragm. głowni scyzoryka	3	1,2	1,7	0,2			36637	wys. skuwki 1,8	
96	rękojeść metalowa	5,8				szer. 2,1	rękojeść zdobiona wytłaczanym ornamentem linearnym, głowica pochylona do wewnątrz	36372		
97	fragm. żel. płytki do rękojeści	6,8				szer. 1,3	zachowane 2 nity do przytwierdzenia okładzin	27380- 27396		
98	fragm. głowni noża żel. i pozostałość trzpienia	5,3	4,8				trzpień w postaci płytki do rękojeści, wyodrębniony od głowni jednostronnie	36711-36721		
99	nóż żel. z kolcem do rękojeści	10,5	6,4		0,2	0,2 x 0,4	trzpień wyodrębniony obustronnie, od głowni oddzielony poprzecznym żeberkiem	36711-36721		26b
100	nóż żel. z ułamaną głownią	10,1	4,4		0,2	0,7 x 0,9	trzpień rozszerzający się ku dołowi, owalny w przekroju, wyodrębniony jednostronnie od głowni	36711-36721		26c
101	nóż żel. z ułamaną płytką do rękojeści, na głowni punca z przedstawieniem korony	13,2	9,2	1,4	0,3	0,2 x 1,4	trzpień z 2 otworami; miejsce przejścia w głownie zaakcentowane 3 pierścieniowatymi kolankami	36711-36721	prosta linia ostrza i grzbietu	17a
102	fragm. zdobionej okładziny kościanej	6,6				szer. 2,0	okładzina zdobiona pionowymi żeberkami, obramowanymi listwą złożoną z ukośnych karbów	36876		
103	nożyk żel. z ułamaną rękojeścią z kościanymi okładzinami	12	5,2			0,4 x 0,6 1,0 x 1,3	owalny w przekroju trzpień, wyodrębniony od głowni jednostronnie, sklepany w połowie dług. w płytkę do której przymocowano 3 nitami okładziny	37075	prosta linia ostrza i grzbietu	26a
104	rękojeść z rogowymi okładzinami	8,8				0,9 x 1,7	okładziny spięte z płytką sztućca 3 nitami	36863		25a
105	rękojeść z kościanymi okładzinami	7				1,1 x 2,2	głowica pochylona do wewnątrz; okładziny połączone z płytką sztućca 3 nitami	36219		22e
106	jedna strona okładziny kościanej	8,2				szer. 1,5	3 otwory z jednym zachowanym nitem	36468		24c
107	rękojeść z kościanymi okładzinami	5,9				0,7 x 1,1	okładziny spięte 3 nitami z każdej strony, zdobione 6 pasmami podwójnych poziomych żłobków	36220		22g
108	rękojeść z kościanymi okładzinami	5,1				0,9 x 1,3	okładziny spięte z żel. płytką 2 nitami, zdobione malowanym na czarno ornamentem wiciowym	35004-35005		22d

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
109	jedna strona uszkodzonej okładziny kościanej z pozostałością żelaza	9,5				szer. 1,3	zachowany 1 otwór na nit	35006		20c
110	okładzina drewniana z pozostałością kolca do rękojeści	6,8				1,3	Osadzona, poprzez wbicie, na okrągłym trzpieniu	35007		22c
111	rękojeść z kościanymi okładzinami	9				0,9 x 1,7	okładziny o facetowanych krawędziach, spięte 3 nitami	36181		23h
112	rękojeść z kościanymi okładzinami i ułamek głowni	10	0,8			1,0 x 1,9	okładziny połączone z płytką noża 3 nitami	36182		23g
113	rękojeść z kościanymi okładzinami	8,5				1,1 x 1,9	okładziny zdobione gęstą siecią pionowych żłobków, spięte z płytką sztućca 3 nitami	36183		
114	rękojeść z kościanymi okładzinami i pozostałość głowni	9,2	0,8			0,7 x 1,6	okładziny o lekko ściętych brzegach, przytwierdzone do płytowego trzpienia 3 nitami	36469		25f
115	rękojeść z kościanymi okładzinami, nity powlekane metalem kolorowym	8,9				0,8 x 1,7	okładziny o lekko ściętych brzegach, przytwierdzone do płytowego trzpienia 3 nitami	36470		25e
116	rękojeść z kościanymi okładzinami	8,9				1,3 x 1,9	okładziny połączone z żel. płytką 3 nitami	36471		25d
117	rękojeść z kościanymi okładzinami	6,7				1,1 x 1,7	okładziny zdobione koncentrycznymi kołami i podłużną, podwójną linią rytą, spojone z płytowym trzpieniem 4 małymi nitami	36472		19h
118	metalowa rękojeść scyzoryka?	6,0				szer. 0,8	okładziny zdobione ornamentem roślinnym (wić z pąkami kwiatów), głowica pochylona do wewnątrz; otwór w trzonie metalowej płytki do przymocowania głowni	37119		22h
119	fragm. głowni z 2 otworkami	4,6	4,6	1,1				37120		22i
120	rękojeść z drewnianymi okładzinami i fragm. głowni	10,9	1,3	1,3		szer. 1,5	rękojeść zaopatrzona w metalową skuwkę spiętą nitem, okładziny połączone z żel. płytką 2 nitami	36370		18g
121	żel. trzpień w postaci kolca do rękojeści i fragm. głowni	6,3	0,6			0,4 x 0,3		36722		
122	rękojeść z kościanymi okładzinami	8,2				szer. 1,3	okładziny o skośnie ściętych krawędziach spięte z płytką sztućca 3 nitami; na jednej płaszczyźnie napis obwiedziony linią falistą	brak nr inw.		20j
123	jedna strona kościanej okładziny	8,1				szer. 1,9		34787/99		24b

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
124	rękojeść z kościanymi okładzinami	8,0				szer. 1,4	okładziny spięte z każdej strony 3 nitami	34756/99		24a
125	szkielet żel. scyzoryka z ułamaną końcówką	9,1					zaopatrzony w 2 otwory do przymocowania metalowych płytek	24359-24608		20k
126	fragm. głowicy metalowej	1,6						24359-24608	szer. 1,3	
127	tarczka ołowiana migdałowatego kształtu (nakładka na głowice, skuwka)	1,4						15124-17703	szer. 1,4	
128	okucie płytki noża z 4 klamerkami	3,8						24359-24608		19d
129	mosiężna tarczka owalna z otworem pośrodku (jelec lub nakładka na głowicę)	1,7						37132	szer. 1,2	
130	blaszka brąz. migdałowatego kształtu z otworem pośrodku (nakładka na głowicę, jelec)	2,0						97105/99		

OSPRZĘT ŻELAZNY

Tab. 5. Klucze (wymiary w cm)
Tab. 5. Schlüssel (Größe in Zentimeter)

L.p.	Stan zachowania	Forma*	Długość	Laska			Uchwyt		Nr inw.	Rycina
				średn. koło sklepania	przekrój		kształt	średnica		
					kształt	wymiary				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	uszko żel. z pozostałością laski	przekrój ramy uszka prostokątny	3,3	1,1	okrągły		okrągły	2,3	16493-17082	
2	uszko żel. z fragm. laski	rama uszka kolista w przekroju	3,5	1,1	okrągły	0,6	owalny	1,7	16493-17082	
3	uszko żel. z fragm. laski	rama uszka kwadratowa	3,3	0,6	czworokątny	0,3 x 0,4	okrągły	2,2	16493-17082	
4	uszko żel. z fragm. laski	rama uszka prostokątna, pełna laska	4,1	1,5	okrągły	0,8	kolisty	3,8	27380-27413	29c
5	zniszczona laska żel. z uszkiem	rama uszka prostokątna w przekroju	7,6	0,5	czworokątny	0,2 x 0,3	owalny	1,9 x 2,6	22886-23064	37a
6	uszko żel. z fragm. laski	laska pełna, przekrój ramy uszka prostokątny	4,8	1,3	okrągły	0,8	okrągły	4,1	22886-23064	
7	klucz żel.	laska zakończona kolistą wypustką, pióro w kształcie płytki z prostokątnym wycięciem, uchwyt wzmocniony kolankiem	13,6	0,9	okrągły	0,7	owalny	3,1 x 4,7	21902-22214	30d
8	klucz żel. ze zniszczoną laską	laska z trójzębnym piórem zwieńczona u nasady uszka kolistą wypustką	8,8	1,3	okrągły	0,6	okrągły	3,3	21902-22214	30a
9	uszko żel.	rama okrągła w przekroju	4,5				okrągły	4,3	21902-22214	
10	fragm. laski żel.		2,0		okrągły	0,6			36339	
11	laska żel z uchwytem	uchwyt z wąskim kolankiem	6,8	1,4	okrągły	0,5	sercowaty	3,0	brak nr inw.	28j
12	klucz żel.	przedłużona poza pióro laska, miejsce przejścia w uchwyt zaakcentowane niewielkim pierścieniem, pióro w formie płytki z prostokątnym wycięciem	7,8	0,6	okrągły	0,4	kolisty	ok. 3,5	36821-36832	28a
13	zniszczony klucz żel. z ułamanym uchwytem	pióro czterozębne?	9,8	1,5	okrągły	0,9	sercowaty		36821-36832	28c
14	żel. laska z piórem	pióro z wewnętrzną szczeliną i 4 wycięciami krawężnymi	9,2	0,9	okrągły	0,5			36821-36832	28b
15	uchwyt żel. z fragm. laski	przejście laski w uchwyt zaakcentowane kolankiem	6,9	1,7	okrągły	1,0	sercowaty	4,2	36821-36832	28
16	uchwyt żel.	wzmocniony kolankiem	4,5	1,8			sercowaty	4,5	36821-36832	28f

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
17	kluczyk żel.	pióro prostokątne	4,5	0,3	okrągły	0,3	owalny	1,8 x 2,3	36821-36832	28l
18	kluczyk żel.	laska z czworokątnym piórem, uchwyt wzmocniony masywnym kolankiem	3,9	0,6	okrągły	0,3	okrągły	1,3	36821-36832	28k
19	kluczyk żel.	laska z prostokątnym piórem, przewężona w miejscu przejścia w uchwyt	3,9	0,4	okrągły	0,3	kolisty	2,0	36821-36832	28m
20	uszko żel. z fragm. laski	laska pełna	4,2	0,5	okrągły	0,4	okrągły	2,3	36821-36832	
21	uchwyt żel. z fragm. laski	wzmocniony kolankiem	4,2	1,4	okrągły	0,7	sercowaty	3,5	36821-36832	
22	uszko żel.	z pierścieniowatym kolankiem	3,5	1,1	okrągły (?)		owalny	2,7 x 3,7	36821-36832	
23	laska żel. z piórem	laska z pierścieniowatym kolankiem i prostokątnym piórem ze szczeliną krawężną	10,1	0,8	okrągły	0,6			20348-21137	
24	uchwyt żel.	zwieńczony kolankiem	4,8	1,3	okrągły	0,9	owalny	3,0 x 3,7	20348-21137	
25	żel. laska z ułamanym uchwytem	laska pełna zdobiona 2 profilowanymi pierścieniami	10,3		okrągły	0,5	kolisty		25621-25706	
26	kluczyk żel. z ułamanym uszkiem	pióro prostokątne	3,6		czworokątny	0,2 x 0,3	kolisty (?)		36589	29b
27	klucz żel.	pióro z 2 krawężnymi wcięciami i środkowym wycięciem w kształcie litery T, uchwyt wzmocniony ośmiokątnym kolankiem	12,4	1,8	okrągły	0,9	sercowaty	3,8 x 4,2	37082/99	29a
28	klucz żel. z uszkodzonym piórem	wierzchołek laski zwieńczony gałką, prostokątne pióro z dwoma występami, przejście w uchwyt podkreślone 3 pierścieniami	9,5	0,6	okrągły	0,6	owalny	2,4 x 3,9	37083	28d
29	uchwyt żel. z fragm. laski	laska pełna, uchwyt wzmocniony kolankiem	4,8	1,7	okrągły	0,8	sercowaty	3,6 x 4,1	37084	28g
30	fragm. laski bez pióra i fragm. uchwytu	laska pełna, uchwyt wzmocniony kolankiem	5,9	1,6	okrągły	0,9	sercowaty		37085	28h
31	skorodowany uchwyt żel.		3,8	0,6			kolisty	3	27187	
32	klucz żel. ze zniszczonym piórem	uchwyt wzmocniony kolankiem, pióro dwuzębne (?)	7,7	0,8	okrągły	0,5	okrągły	2,6	27186	28i
33	fragm. laski bez pióra i fragm. uchwytu	laska pełna z 2 pierścieniowatymi kolankami	5,9	1,6	okrągły	0,9	sercowaty		37085	

* w rubryce uzwględniono również formę pióra

Tab. 6. Gwoździe (wymiary w cm)
Tab. 6. Nägel (Größe in Zentimeter)

Lp.	Stan zachowania	Długość		Kształt główki	Wymiary główki	Trzpień		Wyodrębnienie główki od trzpienia	Nr inw.	Rycina
		pełna	zachowana			przekrój	wymiary w części środkowej			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	gwóźdź żel.	11,6		grzybkowata	2,8	prostokątny	0,6 x 1,2	obustronne	12428	
2	gwóźdź żel.	11,8		trójkątna	1,9 x 1,6 x 0,4	prostokątny	0,6 x 1,0	jednostronne	12428	
3	7 fragm. gwoździ żel.		5,0 – 8,8	okrągła	2,0 – 2,6	prostokątny	0,3 x 0,8	obustronne	12428	
4	2 fragm. gwoździ żel.		5,0 – 6,4	grzybkowata	2,7	prostokątny	0,3 x 0,6	obustronne	12428	
5	fragm. gwoździa żel.		5,5	okrągła	1,8	okrągły	0,4	obustronne	12428	
6	gwóźdź żel.	13,2		okrągła	1,3	okrągły	0,5	obustronne	12428	
7	7 gwoździków żel.	2,2 – 2,6		prostokątna	0,4 x 0,9	kwadratowy	0,2 x 0,25	obustronne	12428	
8	6 gwoździków żel.	2,5		okrągła	0,8	prostokątny	0,2 x 0,3	obustronne	12428	
9	15 gwoździ żel.	7,8		prostokątna	0,7 x 1,6	prostokątny	0,2 x 0,6	obustronne	12428	
10	16 fragm. gwoździ żel.		5,8 – 6,5	prostokątna	0,5 x 1,4	prostokątny	0,2 x 0,5	obustronne	12428	
11	11 fragm. gwoździ żel.		5,5 – 6,6	prostokątna	0,5 x 0,9	prostokątny	0,2 x 0,4	obustronne	12428	
12	4 gwoździe żel.	7,8		okrągła	1,0	prostokątny	0,25 x 0,4	obustronne	12428/99	
13	4 gwoździe żel.		5,0	okrągła	1,0	prostokątny	0,25 x 0,4	obustronne	12428/99	
14	8 gwoździ żel.	8,9		daszkowata	0,7 x 1,4	prostokątny	0,4 x 0,7	obustronne	12428/99	
15	5 gwoździ żel.	7,0		daszkowata	0,5 x 1,2	prostokątny	0,4 x 0,7	obustronne	12428/99	
16	5 gwoździ żel.	6,0		daszkowata	0,5 x 1,2	prostokątny	0,2 x 0,4	obustronne	12428/99	
17	6 fragm. gwoździ żel.		5,7	daszkowata	0,5 x 1,2	prostokątny	0,2 x 0,4	obustronne	12428/99	
18	2 gwoździe żel.	7,1		prostokątna	0,7 x 1,8	prostokątny	0,3 x 0,5	jednostronne	12428/99	
19	2 gwoździe żel.	6,6		prostokątna	0,7 x 1,3	prostokątny	0,3 x 0,5	jednostronne	21428/99	
20	3 gwoździe żel.		5,2	prostokątna	0,4 x 1,3	prostokątny	0,3 x 0,5	jednostronne	12428/99	
21	6 fragm. gwoździ żel.		6,2	kwadratowa	0,6 x 0,6	prostokątny	0,2 x 0,4	obustronne	12428/99	
22	15 fragm. gwoździ żel.		5,8	prostokątna	0,6 x 0,9	prostokątny	0,3 x 0,5	obustronne	12428/99	
23	5 fragm. gwoździ żel.		3,0 – 4,2	prostokątna	0,7 x 1,3	prostokątny	0,2 x 0,5	obustronne	12428/99	
24	5 gwoździ żel.	5,0		prostokątna	0,7 x 1,3	prostokątny	0,2 x 0,5	obustronne	12428/99	
25	8 fragm. gwoździ żel.		3,2 – 5,6	stożkowata	1,3	prostokątny	0,4 x 0,6	obustronne	12428/99	
26	7 gwoździ żel.	3,5 – 4,0		okrągła	1,0	okrągły	0,25	obustronne	12428/99	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
27	10 gwoździ żel.	8,2 – 11,1		prostokątna	0,5 x 1,2	prostokątny	0,2 x 0,5	obustronne	12428/99	
28	10 fragm. gwoździ żel.		6,9-7,5	prostokątna	0,5 x 1,0	prostokątny	0,2 x 0,5	obustronne	12428/99	
29	3 gwoździe żel.	9,8		kwadratowa	1,0 x 1,0	prostokątny	0,3 x 0,6	obustronne	12428/99	
30	6 gwoździ żel.	9,1		daszkowata	0,7 x 1,6	prostokątny	0,25 x 0,5	obustronne	12428/99	
31	2 gwoździe żel.	7,6		daszkowata	0,7 x 1,6	prostokątny	0,3 x 0,6	obustronne	12428/99	
32	fragm. gwoździa żel.		6,3	okrągła	3,0	kwadratowy	0,1 x 1,0	obustronnie	12429-12689	
33	8 gwoździ żel.	1,8 – 3,5		okrągła	0,6 x 0,6	kwadratowy	0,2 x 0,2	obustronnie	12429-12689	
34	7 gwoździ żel.	2,0 – 3,5		kwadratowa	0,4 x 0,4	kwadratowy	0,2 x 0,2	obustronnie	12429-12689	
35	3 fragm. gwoździ żel.		2,8 – 5,0	prostokątna	0,7 x 1,8	prostokątny	0,4 x 0,6	obustronnie	12429-12689	
36	3 gwoździki żel.	1,7 – 1,9		okrągła	0,7	okrągły	0,2	obustronnie	12429-12689	
37	2 gwoździe żel.	8,0 – 9,0		prostokątna	0,5 x 1,0	prostokątny	0,3 x 0,6	niesymetrycznie	12429-12689	
38	6 fragm. gwoździ żel.		2,7 – 5,7	prostokątna	0,5 x 0,7	prostokątny	0,3 x 0,6	niesymetrycznie	12429-12689	
39	gwóźdź żel.	7,2		czworokątna	0,4 x 0,5	prostokątny	0,15 x 0,4	obustronnie	36722	
40	fragm. gwoździa żel.		4,2	prostokątna	0,4 x 1,2	prostokątny	0,15 x 0,4	obustronnie	36722	
41	2 gwoździe żel.	3,3		prostokątna	0,4 x 1,0	kwadratowy	0,2 x 0,2	obustronnie	36722	
42	2 fragm. gwoździ żel.		2,2	prostokątna	0,7 x 1,1	kwadratowy	0,2 x 0,2	obustronnie	36722	
43	fragm. gwoździa żel.		8,0	okrągła	2,9	prostokątny	0,4 x 0,7	obustronnie	24359-24608	
44	gwóźdź żel.	8,6		prostokątna	0,9 x 1,5	prostokątny	0,3 x 0,6	obustronnie	16943-17082	
45	zgięty gwóźdź żel.	12,2		owalna	2,4 x 3,0	prostokątny	0,5 x 0,8	obustronnie	19919-20017	
46	gwóźdź żel.	8,4		wypukła	2,3 x 2,9	prostokątny	0,4 x 0,6	obustronnie	19919-20017	
47	gwóźdź żel.	15,4		prostokątna	0,4 x 0,8	prostokątny	0,4 x 1,0	obustronnie	19919-20017	
48	gwóźdź żel.	3,8		prostokątna	0,7 x 1,5	prostokątny	0,4 x 0,5	obustronnie	19919-20017	
49	sztabka gwoździowata	15,5				prostokątny	0,6 x 1,1	brak	19919-20017	
50	fragm. gwoździa żel.		3,4	prostokątna	0,5 x 1,1	prostokątny	0,2 x 0,5	obustronnie	25320-25670	
51	gwoździk żel.	1,3		okrągła	0,5	prostokątny	0,15 x 0,15	obustronnie	25320-25670	
52	gwoździk żel.	2,3		okrągła	0,3	prostokątny	0,15 x 0,15	obustronnie	25320-25670	
53	3 gwoździki żel.	1,5 – 2,3		prostokątna	0,6 x 0,8	okrągły	0,3	obustronnie	12590-12734	
54	podkowiak żel.	3,6		daszkowata	0,4 x 0,7	prostokątny	0,2 x 0,4	obustronnie	12590-12734	35t
55	podkowiak żel., zgięty	2,2		stożkowata	0,3 x 0,6	kwadratowy	0,2 x 0,2	obustronnie	12590-12734	35s
56	fragm. gwoździa żel.		7,8	prostokątna	0,5 x 1,8	prostokątny	0,4 x 0,6	obustronnie	12590-12734	53k
57	2 gwoździe żel.	6,7		prostokątna	0,4 x 0,5	prostokątny	0,2 x 0,5	obustronnie	12590-12734	
58	2 gwoździe żel.	3,0 – 3,5		kwadratowa	0,8 x 0,8	prostokątny	0,3 x 0,5	obustronnie	12590-12734	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
59	2 fragm. gwoździ żel.		2,3	kwadratowa	0,7 x 0,8	prostokątny	0,3 x 0,5	obustronnie	12590-12734	
60	2 fragm. gwoździ żel.		3,7	daszkowata	0,5 x 1,0	prostokątny	0,2 x 0,4	obustronnie	12590-12734	
61	gwóźdź żel.	4,7		prostokątna	0,6 x 0,8	prostokątny	0,3 x 0,5	jednostronnie	12590-12734	
62	3 fragm. gwoździ żel.		4,2 – 4,5	prostokątna	0,6 x 0,8	prostokątny	0,3 x 0,5	jednostronnie	12590-12734	35r
63	3 gwoździe żel.	5,8		prostokątna	0,4 x 0,9	prostokątny	0,3 x 0,4	obustronnie	brak nr inw.	
64	2 gwoździe żel.	3,6 – 4,2		prostokątna	0,3 x 0,5	kwadratowy	0,2 x 0,2	obustronnie	15124-17703	
65	gwóźdź żel.	11,6		trójkątna	0,2 x 0,9 x 1,5	prostokątny	0,2 x 0,2	jednostronnie	15124-17703	
66	fragm. gwoździa żel.		8,0	prostokątna	0,5 x 1,3	prostokątny	0,2 x 0,5	obustronnie	21138-21901	
67	zgięty gwóźdź żel.	22,7		wypukła	2,8	prostokątny	0,7 x 1,2	obustronnie	21138-21901	
68	sztabka gwoździowata	8,3				prostokątny	0,3 x 0,9	brak	34757-34763	
69	gwóźdź żel.	9,6		wypukła	2,5	okrągły	0,6	obustronnie	16006-16492	
70	2 gwoździe żel.	6,2		prostokątna	0,4 x 0,8	prostokątny	0,2 x 0,4	obustronnie	22886-23064	
71	gwóźdź żel.	5,5		okrągła	1,1	prostokątny	0,3 x 0,4	obustronnie	22886-23064	
72	gwóźdź żel.	20,5		kwadratowa	1,6 x 1,6	prostokątny	0,6 x 1,1	obustronnie	18358-18768	
73	nit metalowy	1,2		okrągła	3,2	okrągły	0,7	obustronnie	12171-12425	
74	zgięty gwóźdź żel.	16,0		daszkowata	0,8 x 2,3	prostokątny	0,4 x 0,9	obustronnie	12428/99	
75	fragm. wygiętego gwoździa żel.		8,8	prostokątna	0,7 x 1,1	prostokątny	0,3 x 0,7	obustronnie	12428/99	
76	pogięty gwóźdź żel.	14		stożkowata	0,4 x 0,8	prostokątny	0,3 x 0,7	obustronnie	27177-27184	
77	2 gwoździe żel.	6,2		daszkowata	0,5 x 1,1	prostokątny	0,2 x 0,4	obustronnie	27177-27184	
78	sztabka gwoździowata	6,0				prostokątny	0,2 x 0,5	brak	17083-17754	
79	fragm. gwoździa żel.		6,0	kwadratowa	2,0 x 2,0	prostokątny	0,5 x 0,6	obustronnie	34764-34779	
80	fragm. żel. sztabki gwoździowatej		5,4			prostokątny	0,2 x 0,5	brak	34764-34779	
81	3 fragm. gwoździ żel.		2,6 – 5,2	prostokątna	0,6 x 1,2	prostokątny	0,3 x 0,5	obustronnie	34764-34779	
82	gwóźdź żel.	7,8		prostokątna	0,7 x 1,2	kwadratowy	0,5 x 0,5	obustronnie	19919-20017	
83	fragm. gwoździa żel.		4,7	kwadratowa	3,2 x 3,4	prostokątny	0,3 x 0,7	obustronnie	18769-19570	35a
84	fragm. gwoździa żel.		7,4	daszkowata	2,5 x 2,6	prostokątny	0,3 x 0,6	obustronnie	18769-19570	35m
85	fragm. gwoździa żel.		6,1	okrągła	2,5	prostokątny	0,6 x 1,0	obustronnie	18769-19570	35b
86	gwóźdź żel.	13,2		okrągła	2,3	kwadratowy	0,4 x 0,4	obustronnie	18769-19570	37h
87	gwóźdź żel.	9,7		prostokątna	1,1 x 1,7	prostokątny	0,3 x 0,7	obustronnie	18769-19570	37d
88	fragm. gwoździa żel.		6,4	stożkowata	0,6 x 0,9	prostokątny	0,4 x 0,7	obustronnie	18769-19570	
89	fragm. gwoździa żel.		4,8	kwadratowa	2,6 x 2,6	prostokątny	0,3 x 0,6	obustronnie	18769- 19570	
90	gwóźdź żel.	8,2		prostokątna	0,6 x 1,1	prostokątny	0,2 x 0,4	obustronnie	18769-19570	35d

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
91	zgięty gwóźdź żel.	8,1		prostokątna	0,7 x 1,0	prostokątny	0,3 x 0,5	obustronnie	18769-19570	35p
92	zgięty gwóźdź żel.	8		prostokątna	0,5 x 0,8	prostokątny	0,2 x 0,4	obustronnie	18769-19570	
93	fragm. gwoździa żel.		10,2	wypukła	3,2	prostokątny	0,7 x 1,2	obustronnie	brak nr inw.	
94	gwóźdź żel. ze zniszczoną główką	10,9				prostokątny	0,7 x 1,1	obustronnie	27380-27396	
95	gwóźdź żel.	12,0		okrągła	2,6	prostokątny	0,6 x 1,0	obustronnie	25790-25845	
96	fragm. gwoździa żel.		11,6	grzybkowata	1,7	okrągły	0,5	obustronnie	25790-25845	
97	gwóźdź żel.	10,6		okrągła	1,0	prostokątny	0,6 x 1,0	obustronnie	25790-25845	
98	gwóźdź żel.	7,5		okrągła	1,2	prostokątny	0,25 x 0,4	obustronnie	25790-25845	
99	gwóźdź żel.	8,8		okrągła	1,2	prostokątny	0,2 x 0,4	obustronnie	25790-25845	
100	fragm. gwoździa żel.		6,4	okrągła	2,6	prostokątny	0,5 x 0,6	obustronnie	25060-25319	
101	gwóźdź żel.	9,2		daszkowata	0,6 x 1,8	prostokątny	0,2 x 0,6	obustronnie	25060-25319	
102	gwóźdź żel.	8,6		daszkowata	0,6 x 1,8	prostokątny	0,2 x 0,6	obustronnie	25060-25319	
103	gwóźdź żel.	7,6		daszkowata	0,6 x 1,5	prostokątny	0,25 x 0,5	obustronnie	25060-25319	
104	gwóźdź żel.	9,0		prostokątna	0,5 x 1,0	prostokątny	0,3 x 0,5	obustronnie	25060-25319	
105	2 gwoździe żel.	8,1		prostokątna	0,5 x 1,0	prostokątny	0,3 x 0,5	obustronnie	25060-25319	
106	gwóźdź żel.	9,6		okrągła	0,9	prostokątny	0,3 x 0,5	obustronnie	25060-25319	
107	gwóźdź żel.	5,7		okrągła	1,0	prostokątny	0,2 x 0,4	obustronnie	25060-25319	35n
108	gwóźdź żel.	4,7		okrągła	1,0	prostokątny	0,2 x 0,4	obustronnie	25060-25319	
109	fragm. żel. sztabki gwoździowatej		4,7			prostokątny	0,2 x 0,7			
110	fragm. gwoździa żel.		6,0	prostokątna	1,9 x 2,2	prostokątny	0,4 x 0,7	brak	36124-36149	
111	gwóźdź żel.	10,3		prostokątna	0,7 x 1,0	prostokątny	0,3 x 0,5	obustronnie	36124-36149	
112	gwóźdź żel.	11,3		prostokątna	0,5 x 1,1	prostokątny	0,2 x 0,6	obustronnie	17755-18357	
113	gwóźdź żel.	11,2		daszkowata	0,6 x 1,6	prostokątny	0,2 x 0,6	obustronnie	17755-18357	
114	fragm. gwoździa żel.		6,2	daszkowata	0,6 x 1,6	prostokątny	0,2 x 0,6	obustronnie	17755-18357	
115	fragm. gwoździa żel.		3,2	kwadratowa	2,3 x 2,3	prostokątny	0,5 x 0,8	obustronnie	21188	
116	gwóźdź żel. zgięty	12,6		wypukła	3,0	kwadratowy	0,7 x 0,7	obustronnie	brak nr inw.	35e
117	gwóźdź żel.	10,2		prostokątna	0,6 x 1,4	prostokątny	0,3 x 0,4	obustronnie	brak nr inw.	35k
118	fragm. gwoździa żel.		4,2	daszkowata	0,8 x 1,7	prostokątny	0,3 x 0,5	obustronnie	brak nr inw.	35f
119	gwóźdź żel.	11,0		okrągła	2,2	prostokątny	0,4 x 0,7	obustronnie	brak nr inw.	
120	fragm. gwoździa żel.		4,3	kwadratowa	1,0 x 1,0	kwadratowy	0,4 x 0,4	obustronnie	brak nr inw.	
121	ozdobny gwóźdź brąz.	2,0		grzybkowata	1,0	kwadratowy	0,1 x 0,15	obustronnie	36810	
122	fragm. gwoździa brąz.		0,8	grzybkowata	1,0	kwadratowy	0,1 x 0,15	obustronnie	36811	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
123	gwóźdź żel.	8,6		prostokątna	0,6 x 0,8	prostokątny	0,2 x 0,4	obustronnie	19571-19864	35g
124	gwóźdź żel.	8,3		daszkowata	0,7 x 1,6	prostokątny	0,25 x 0,7	obustronnie	19571-19864	35f
125	fragm. gwoździa żel.		5,1	prostokątna	1,1 x 1,8	prostokątny	0,2 x 0,3	obustronnie	19571-19864	35l
126	gwóźdź żel.	7,2		prostokątna	0,4 x 1,2	prostokątny	0,2 x 0,3	jednostronnie	19571-19864	35h
127	fragm. zgiętego gwoździa żel.		5,8	daszkowata	0,6 x 1,4	prostokątny	0,2 x 0,5	obustronnie	19571-19864	35j
128	fragm. trzpienia		5,0			prostokątny	0,3 x 0,5		16493-17082	
129	sztabka gwoździowata		9,1			prostokątny	0,3 x 0,8		12171-12425	
130	trzpień żel.		9,7			prostokątny	0,5 x 0,9		19919-20017	
131	fragm. gwoździa żel.		7,6	wypukła	1,4 x 2,2	prostokątny	0,3 x 0,5	niesymetrycznie	brak nr inw.	35c
132	fragm. gwoździa żel.		4,2	prostokątna	0,2 x 0,6	prostokątny	0,2 x 0,5	obustronnie	brak nr inw.	35i

KŁÓDKI

1. Fragm. trójkątnej kłódki? żel. Cylinder okuty po bokach blachą miedzianą, pośrodku ścianki frontowej okrągły otwór na klucz. Wymiary: 5,7 x 4,9 x 3,1 cm, średn. otworu 0,9 cm. Brak nr inw. (ryc. 29h).

2. Mała kłódka żel. z dziurką na kluczyk i kabłąkowatym ramieniem zaczepu. Dług. 3,6 cm, szer. 2 cm, grub. 1,9 cm. Nr inw. 36594 (ryc. 29d).

3. Żel. kłódka trójkątna. Zniszczona, zachowana we fragmentach. Wymiary cylindra: 2,1 x 1,5 cm. Nr inw. 27185 (ryc. 29f).

4. Żel. kłódka z dziurką do kluczyka, zamykana półkolistym kabłąkiem. Czworokątna obudowa cylindra wykonana z 2 płytek, połączonych ze sobą nitami o półkolistych główkach. Wymiary: 8,9 x 5,5 x 1,5 cm. Wybrane z zespołu 22886-23064 (ryc. 30b).

5. Fragmenty żel. kłódki walcowatej z cylindryczną, zdobioną 3 żeberkami obudową i kabłąkowatym ramieniem zaczepu. Dług. 3,8 cm, szer. 1,3 cm. Wybrane z zespołu 21138- 21901.

6. Zniszczona czworokątna kłódka żel., składająca się z walcowatego cylindra zdobionego podłużnymi żeberkami oraz 2 ramion, osadzonych na przeciwległych krawędziach. Zachował się fragm. łożyska dla laski zasuwy zamykającej cylinder. Płaszczyźnie dolnej i górnej dodano opaski. Wys. puszki 4,4 cm, szer. 5,4 cm, średn. cylindra ok. 2,6 cm. Brak nr inw. (ryc. 30e).

7. Fragm. mocno skorodowanej kłódki (?) żel. z kabłąkowatym ramieniem zaczepu. Wymiary: 7 x 3 x 0,9 cm (ryc. 29 g).

WRZECIĄDZE

1. Fragm. zasuwki żel. z podłużnym otworem i 1 nitem. Dług. 7,5 cm, szer. 3 cm. Wybrane z zespołu 34769-34779.

2. Żel. wrzeciądz płytowy, z podłużnym otworem do skobla. Drugi koniec ułamany. Wymiary: 16,7 x 4,1 x 0,7 cm. Wybrane z zespołu 21902-22214.

3. Żel. wrzeciądz płytowy z podłużnym otworem. Drugi koniec ułamany. Dług. zachowana 10,4 cm, szer. 1,9 cm. Wybrane z zespołu 28043-28089 (ryc. 31j).

4. Żel. wrzeciądz płytowy z dwoma otworami: prostokątnym i okrągłym. Dług. 13,5 cm, szer. 3,2 cm, grub. 0,3 cm. Wybrane z zespołu 22886-23064 (ryc. 30g).

5. Pogięty żel. wrzeciądz ogniwkowy wykonany z pręta o przekroju prostokątnym. Kształt owalny z przewężeniem w części środkowej. Dług. 10,8 cm, szer. 2,6 cm, przekrój pręta: 0,4 x 0,7 cm. Wybrane z zespołu 19571-19864.

6. Ogniwo wykonane z żel. pręta, przewężone w 1/3 długości i zaopatrzone w skobel. Dług. 6,2 cm, szer. 7 cm, średn. pręta 0,7 cm. Wybrane z zespołu 18769-19570 (ryc. 31h).

SKOBLE

1. Skobel. żel. w kształcie wydłużonej litery U, odkuty z okrągłego pręta. Końce ramion ułamane. Dług. zachowana 7,6 cm, rozpiętość ramion 3 cm, średn. pręta 0,6 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608.

2. Skobel. żel w kształcie litery U. Dług. 4,7 cm, rozpiętość ramion 2,7 cm, przekrój ramy: 0,5 x 0,6 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608.

3. Skorodowany skobel żel. Dług. 4,7 cm, rozpiętość ramion 4 cm, przekrój ramy: 0,7 x 1,1 cm. Wybrane z zespołu 12590-12734 (ryc. 37f).

4. Skobel żel. z ułamanymi końcami ramion. Dług. zachowana 5,3 cm, rozpiętość ramion 3 cm, przekrój ramy: 0,9 x 1 cm. Wybrane z zespołu 21138-21901.

5. Skobel żel. w kształcie wydłużonej litery U. Dług. 7,8 cm, rozpiętość ramion 3,6 cm, przekrój pręta: 0,6 x 0,7 cm. Wybrane z zespołu 16006-6492 (ryc. 31c).

6. Skobel żel. w kształcie wydłużonej litery U. Dług. 5,8 cm, rozpiętość ramion 2,1 cm, przekrój pręta: 0,5 x 0,6 cm. Wybrane z zespołu 16006-16492.

7. Skobel żel. w kształcie wydłużonej litery U. Dług. 5,8 cm, rozpiętość ramion 2,4 cm, przekrój pręta: 0,6 x 0,7 cm. Wybrane z zespołu 16006-6492.

8. Skobel żel. w kształcie wydłużonej litery U. Dług. 7 cm, rozpiętość ramion 3,4 cm, przekrój pręta: 0,5 x 0,5 cm. Wybrane z zespołu 22886-23064 (ryc. 30c).

9. Skobel żel. w kształcie wydłużonej litery U. Dług. 7,9 cm, rozpiętość ramion 3,2 cm, przekrój pręta: 0,5 x 0,5 cm. Wybrane z zespołu 25060-25319.

10. Skobel żel. w kształcie litery U odkuty z pręta o przekroju prostokątnym. Dług. 5,6 cm, rozpiętość ramion 3,1 cm, przekrój ramy: 0,4 x 0,6 cm. Wybrane z zespołu 17083-17754.

11. Skobel żel. z ułamanym jednym ramieniem. Dług. 5,2 cm, rozpiętość ramion 3,1 cm, przekrój ramy: 0,25 x 0,8 cm. Wybrane z zespołu 17755-18357.

12. Skobel żel. w kształcie litery U, odkuty z prostokątnego w przekroju pręta. Jeden koniec ułamany. Dług. 5 cm, rozpiętość ramion 3,1 cm, przekrój ramion: 0,4 x 0,5 cm. . Wybrane z zespołu 17755-18357.

13. Skobel żel. o długich ostro zakończonych ramionach. Dług. 9,6 cm, rozpiętość ramion 3,2 cm, przekrój pręta: 0,8 x 0,9 cm. Wybrane z zespołu 25320-25620.

14. Skobel żel. w kształcie wydłużonej litery U. Dług. 7,6 cm, rozpiętość ramion 4,1 cm, przekrój pręta: 0,9 x 1,0 cm. Wybrane z zespołu 18769-19570.

15. Skobel żel. z odłamanym jednym końcem. Dług. 5,8 cm, rozpiętość ramion 2 cm, przekrój pręta: 0,4 x 0,5 cm. Wybrane z zespołu 18769-19570.

16. Skobel żel. z łukowatym grzbietem i z 2 wypustkami wewnątrz ramion. Dług. 4,8 cm, rozpiętość ramion 2,2 cm, przekrój: ramy 0,4 x 0,5 cm, ramion 0,2 x 0,8. Wybrane z zespołu 18769-19570 (ryc. 31g).

17. Skobel żel. z prostym grzbietem. Dług. 5,8 cm, rozpiętość ramion 3,1 cm, przekrój ramy: 0,3 x 0,7 cm. Wybrane z zespołu 18769-19570.

18. Skobel żel. z prostym grzbietem i ostro zakończonymi ramionami. Dług. 5 cm, rozpiętość ramion 2,5 cm, przekrój ramy: 0,3 x 0,6 cm. Wybrane z zespołu 18769-19570.

19. Skobel żel. odkuty kątowo z czworokątnej sztabki. Dług. 4,2 cm, rozpiętość ramion 8,2 cm, najw. przekrój: 0,6 x 0,7 cm. Wybrane z zespołu 15124-17703 (ryc. 31d).

Haczyki do zamykania drzwi

1. Haczyk żel. zakończony uszkiem, w którym tkwił skobel. Dług. 20,3 cm, średn. 0,5 cm. Wybrane z zespołu 16006-16492 (ryc. 31i).

2. Haczyk żel. zagięty na drugim końcu w niedomknięte uszko, w które wprowadzono skobel. Dług. 13,5 cm, średn. pręta 0,6 cm. Wybrane z zespołu 27380-27413 (ryc. 31e).

Zamki

1. Fragm. mechanizmu zamka do drzwi (?). Dług. 9 cm, szer. 5,1 cm, grub. 0,1 cm. Wybrane z zespołu 27380-27413 (ryc. 37j).

Okucia drzwi, wieka skrzyń

1. Fragm. okucia żel. w kształcie prostokąta zakończonego półkoliście rozchodzącymi się wąsami. Zachował się 1 otwór z nitem. Dług. 5,7 cm, najw. szer. 5,4 cm, grub. 0,2 cm. Wybrane z zespołu 21902-22214 (ryc. 32b).

Uchwyty, obręcze

1. Żel. gałka z kolcem do zamocowania. Dług. 3,4 cm, średn. 2,1 cm. Nr inw. 36700 (ryc. 31f).

2. Fragm. kabłąka brąz,. jeden koniec sklepany i zaopatrzony w otwór, drugi ułamany. Dług. zachowana 11,8 cm, średn. pręta 0,2 cm, średn. otworów 0,25 cm. Wybrane z zespołu 25799-25845.

3. Obręcz z taśmy żel. przerwana w miejscu styku. Średn. ok. 4,5 cm, przekrój: 0,3 x 0,8 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608.

4. Kółko żel. z nawiniętą, podwójnie złożoną taśmą. Uchwyt wieka skrzyni? Dług. 6 cm, średn. kółka 3,4 cm, średn. drutu 0,5 cm. Wybrane z zespołu 25320-25706 (ryc. 31b).

5. Taśmowaty uchwyt żel. z fragm. blachy, zakończony półkolistymi tarczkami, w których tkwiły nity o dużych, okrągłych główkach. Dług. 12,4 cm, szer. taśmy 1,2 cm, szer. tarczek 3,6 cm, średn. nitów 1,5 cm. Wybrane z zespołu 25320-25706 (ryc. 38g).

6. Gałka mosiężna z kolcem do mocowania. Dług. 2,6 cm, średn. 1,5 cm. Wybrane z zespołu 18769-19570 (ryc. 31k).

Klamry do spinania belek

1. Klamra żel. Okrągły pręt o spiczastych końcach odkuty kątowo w czworokątne w przekroju ramiona. Dług. 6,9 cm, szer. 7,3 cm, średn. ramy 0,7 cm. Wybrane z zespołu 21138-21901.

2. Klamra żel. z czworokątnej sztabki o zaostrzonych końcach. Rozpiętość ramion 20,1 cm, najw. przekrój ramion: 0,5 x 1,8 cm. Wybrane z zespołu 24610-25059.

3. Klamra żel. lub skobel, odkuta kątowo z czworokątnej w przekroju sztabki. Dług. 14,8 cm, rozpiętość ramion ok. 13,5 cm, najw. przekrój: 1,1 x 1,4 cm. Wybrane z zespołu 27380-27413 (ryc. 36f).

Okucia słupów

1. Okucie żel. kołka z zaostrzonym wierzchołkiem i 2 otworami. Dług. 14,4 cm, najw. szer. 4,7 cm. Wybrane z zespołu 19571-19864 (ryc. 36b).

2. Okucie żel. kołka z czworokątną tuleją, w której tkwił gwóźdź i wąsem w kształcie prostokątnej płytki z otworem. Dług. 7,8 cm, najw. szer. 2,4 cm, dług. gwoździa 2,2 cm. Wybrane z zespołu 15704-16005.

3. Sztaba żel. w kształcie trójkąta, rozczepionego u podstawy z przebitym otworem. Dług. 14,3 cm, najw. szer. 7,2 cm, grub. 3,3 cm, średn. otworów 1,5 cm. Wybrane z zespołu 15704-16005 (ryc. 36g).

4. Zachowane fragmentarycznie okucia żel. z pozostałością kołka. Dług. 10,6 cm, najw. szer. 4,6 cm. Wybrane z zespołu 18358-18768.

5. Okucie żel. Ostro zakończona otwarta tuleja z wąsem i 3 otworami. Dług. 25,7 cm, szer. 9,5 cm, średn. otworów: 0,5 x 0,9 cm. Wybrane z zespołu 19571-19864 (ryc. 36e).

6. Okucie żel. słupa z blachy wygiętej w formie trójkąta. Dług. 13 cm, szer. 5,2 cm, grub. blachy 0,5 cm. Wybrane z zespołu 27339-27363.

Zawiasy, haki zawiasowe

1. Zawias żel. wykonany z płaskownika, którego jeden koniec zwinięto w tulejkę, drugi sklepano w trójkąt. Dług. 5,6 cm, szer. 2,5 cm, średn. tulei 1,3 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608 (ryc. 32h).

2. Zawias żel. z płaskownika uformowanego na końcu w uszko, w którym tkwił fragm. bolca. W płytce 4 otwory. Dług. 9,6 cm, szer. 1,7 cm. Wybrane z zespołu 22886-23064 (ryc. 32d).

3. Zawias żel. z płaskownika z tulejką do osadzenia czopa. Drugi koniec sklepany w trójkąt z 2 otworami. Dług. 4,5 cm, średn. tulei 1,3 cm. Wybrane z zespołu 18769-19570 (ryc. 32i).

4. Zawias żel. z fragm. bolca w tulejce. Dług. 8,3 cm, szer. 2,1 cm. Wybrane z zespołu 16006-16492.

5. Zawias żel. tulejowy. Dług. 7 cm, szer. 2,8 cm, średn. tulei 2,1 cm. Wybrane z zespołu 21902-22214 (ryc. 32c).

6. Zawias żel. tulejowy z 2 otworami na gwoździe. Dług. 8,6 cm, szer. 4 cm, średn. tulei 1,1 cm. Wybrane z zespołu 19919-20017.

7. Zawias żel. w formie bolca zakończonego z obu stron kulką. Na środku przynitowane dwie płytki, każda z nich zaopatrzona w 2 otwory na gwoździe. Zachowane 2 gwoździe mają dług. ok. 2,1 cm. Dług. całkowita 15,3 cm, średn. bolca 1 cm. Wybrane z zespołu 22886-23064 (ryc. 32a).

8. Fragm. zawiasu żel. składającego się z bolca i płytki. Bolec zakończony kulką, drugi koniec ułamany. Płytka zaopatrzona w dwa otwory, w jednym z nich tkwił gwóźdź. Dług. zachowana 11,5 cm, szer. 7,5 cm, średn. bolca 2 cm. Wybrane z zespołu 19919-20017.

9. Żel. hak zawiasowy. Dług. 8,6 cm, wys. 5,8 cm, średn. czopa 1 cm. Wybrane z zespołu 18358-18768 (ryc. 32e).

10. Żel. hak zawiasowy. Dług. 13,3 cm, średn. czopa 1,3 cm, wys. 4,8 cm. Wybrane z zespołu 34764-34779.

11. Żel. hak zawiasowy z ułamanym na końcu trzpieniem. Dług. zachowana 7,5 cm, średn. czopa 1,1 cm, wys. 4,5 cm. Wybrane z zespołu 18769-19570 (ryc. 32f).

12. Żel. hak zawiasowy. Dług. 6,2 cm, średn. czopa 0,7 cm, przekrój trzpienia: 0,4 x 0,7 cm. Nr inw. 12428/99.

Haki ościeżnicowe

1. Żel. hak do ościeżnicy w postaci masywnego kolca z główką oraz wydłużonej płytki z 2 otworami na gwoździe. Skorodowany, ułamany w górnej części. Dług. 17,5 cm, najw. przekrój kolca: 0,7 x 1,8 cm, wymiary płytki: 10,5 x 2,1 x 0,2 cm. Wybrane z zespołu 27380-27413 (ryc. 33a).

2. Żel. kolec z główką i fragm. płytki z otworem. Dług. zachowana 8,7 cm, w tym kolca 5,6 cm, najw. przekrój kolca: 0,4 x 0,5 cm. Wybrane z zespołu 22886-23064 (ryc. 37f).

3. Żel. hak do ościeżnicy z prostokątną płytką z 3 czworokątny-

mi otworami. Dług. 15,3 cm, najw. przekrój kolca: 0,5 x 0,7 cm, wymiary płytki: 7,2 x 2,1 x 0,2 cm. Wybrane z zespołu 25320-25620, 25621-25706 (ryc. 33c).

4. Żel. kolec z główką zakończony łopatkowatą płytką. Dług. 13,6 cm, najw. przekrój kolca: 1,2 x 2,2 cm, wymiary płytki 3,3 x 2,3 x 0,2 cm. Wybrane z zespołu 27380-27413 (ryc. 33b).

5. Hak żel. składający się z masywnego kolca z główką i wydłużonej sztaby zagiętej esowato. Dług. 42 cm, najw. przekrój kolca: 1,2 x 1,2 cm, wymiary sztaby: 24 x 2,2 x 0,5 cm. Wybrane z zespołu 22886-23064.

6. Żel. kolec z główką i fragm. płytki. Dług. zachowana 12,6 cm, w tym kolca 10,7 cm, najw. przekrój: 0,7 x 0,8 cm. Wybrane z zespołu 22886-23064.

7. Żel. kolec z główką i fragm. płytki. Dług. 9,8 cm, najw. przekrój kolca: 0,7 x 1,2 cm. Wybrane z zespołu 17755-18357.

8. Żel. kolec zakończony trapezowatą płytką z półkolistym otworem. Dług. 9,1 cm, w tym kolca 7,2 cm, najw. przekrój: 0,3 x 1,2 cm. Wybrane z zespołu 25320-25620, 25621-25706 (ryc. 34a).

9. Kolec żel. z główką i owalną płytką. Dług. 14 cm, w tym kolca 10,2 cm, najw. przekrój: 0,6 x 1,6 cm. Wybrane z zespołu 25799-25845 (ryc. 33d).

10. Kolec żel. z prostokątną płytką. Dług. 10,6 cm, w tym kolca 7 cm, najw. przekrój: 0,4 x 1,3 cm. Wybrane z zespołu 25799-25845 (ryc. 34c).

Inne okucia budowlane

1. Hak żel. Czworokątna sztabka wygięta w kształcie litery L. Dług. 6,6 cm, najw. przekrój: 0,5 x 0,8 cm, dług. haka 5,6 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608.

2. Fragm. okucia śmigiełkowatego do zamykania okien. Dług. 11 cm. Brak nr inw. (ryc. 37l).

3. Okucie śmigiełkowate z trzpieniem służące do zamykania okien (?). Dług. 8 cm, szer. 10,1 cm, przekrój trzpienia 0,4 x 0,4 cm. Wybrane z zespołu 25799-25845 (ryc. 34b).

4. Żel. sztabka czworokątna zagięta łukowato. Dług. 5,4 cm, najw. przekrój: 0,4 x 0,8 cm, dług. haka 2 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608.

5. Hak żel. Czworokątny, ułamany trzpień z odkutym półkolistym ramieniem. Dług. zachowana 5,4 cm, najw. przekrój: 0,4 x 0,8 cm, dług. haka 1,5 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608.

6. Hak żel. w kształt litery L. Dług. 15,4 cm, najw. przekrój: 0,5 x 1,1 cm, dług. haka 2,9 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608 (ryc. 34k).

7. Ułamana na końcu żel. sztabka czworokątna z jednostronnie odkutą w formie haka główką. Dług. 12,6 cm, najw. przekrój: 0,4 x 1,1 cm, dług. haka 2,3 cm. Gwóźdź budowlany (?). Wybrane z zespołu 24359-24608.

8. Hak żel. w kształcie litery L, ułamany. Dług. zachowana 5,2 cm, najw. przekrój: 0,6 x 0,8 cm, dług. haka 3 cm. Wybrane z zespołu 12590-12734.

9. Okrągły zaostrzony żel. pręt wygięty kątowo. Dług. 11,6 cm, średn. 0,7 cm, dług. haka 2,3 cm. Wybrane z zespołu 22214-22425.

10. Hak żel. wygięty kątowo w kształcie litery L. Dług. 8,6 cm, najw. przekrój: 0,6 x 1 cm, dług. haka 3 cm. Wybrane z zespołu 15124-17703.

11. Hak żel. odkuty z czworokątnej sztabki. Dług. 11,2 cm, najw. przekrój: 0,4 x 1,0 cm, dług. haka 1,8 cm. Wybrane z zespołu 15124-17703.

12. Hak żel. odkuty z czworokątnej sztabki. Dług. 9,6 cm, najw. przekrój: 0,6 x 0,8 cm, dług. haka 1,6 cm. Wybrane z zespołu 23223-23734.

13. Hak żel. w kształcie zagiętej kątowo litery Z. Dług. 14,3 cm, najw. przekrój: 0,5 x 1,2 cm, dług. haka 6 cm. Wybrane z zespołu 21138-21901.

14. Hak żel. w kształcie litery L. Dług. 12,1 cm, najw. przekrój: 0,4 x 1,2 cm, dług. haka 2,5 cm. Wybrane z zespołu 22886-23064.

15. Hak żel. wygięty kątowo w kształcie litery L. Dług. 16,5 cm, najw. przekrój: 0,9 x 1,6 cm, dług. haka 4,4 cm. Wybrane z zespołu 22886-23064.

16. Czworokątna, ostro zakończona żel. sztabka, zagięta prostopadle. Dług. 14,2 cm, najw. przekrój: 0,5 x 0,8 cm, dług. haka 3,5 cm. Wybrane z zespołu 24610-25059.

17. Hak żel. w kształcie litery L. Dług. 13,5 cm, najw. przekrój: 0,4 x 0,9 cm, dług. haka 2,1 cm. Nr inw. 12428/99.

18. Czworokątna żel. sztabka wygięta kątowo. Krótszy bok rozklepany w kształcie łopatki. Dług. 7,2 cm, najw. przekrój: 0,6 x 0,9 cm, dług. haka 4,1 cm. Nr inw. 12428/99.

19. Hak żel. wygięty kątowo w kształcie litery L. Dług. 13,3 cm, najw. przekrój: 0,5 x 1,2 cm, dług. haka 3,6 cm. Wybrane z zespołu 25320-25620, 25621-25706 (ryc. 34g).

20. Kwadratowy trzpień żel. zgięty prostopadle i sklepany w owalną płytkę. Dług. 9,7 cm, najw. przekrój: 0,8 x 0,8 cm, dług. płytki (haka) 4,6 cm. Wybrane z zespołu 25320-25620, 25621-25706.

21. Sztabka żel. dwukrotnie zagięta pod kątem prostym. Jeden koniec sklepany w formie owalnej tarczki z otworem, drugi ostro zakończony. Dług. 13,8 cm, najw. przekrój: 0,6 x 1,2 cm. Wybrane z zespołu 25320-25620, 25621-25706 (ryc. 34i).

22. Hak żel. wygięty kątowo w kształcie litery L. Dług. 4,5 cm, najw. przekrój: 0,7 x 1,0 cm, dług. haka 3,2 cm. Wybrane z zespołu 34764-34779.

23. Hak żel. w kształcie litery L, ułamany na końcu. Dług. 9,6 cm, najw. przekrój: 0,6 x 0,7 cm, dług. haka 5,7 cm. Wybrane z zespołu 19919-20017.

24. Hak żel. zagięty kątowo w kształt litery L. Dług. 11,6 cm, najw. przekrój: 0,5 x 1,1 cm, dług. haka 1,7 cm. Wybrane z zespołu 15704-16005 (ryc. 34d).

25. Hak żel. w kształcie litery L. Dług. 12,3 cm, najw. przekrój: 0,4 x 0,9 cm, dług. haka 2,2 cm. Wybrane z zespołu 18769-19570 (ryc. 37c).

26. Hak żel. zagięty kątowo w kształcie litery L. Dług. 7,6 cm, najw. przekrój: 0,4 x 0,7 cm, dług. haka 2,2 cm. Wybrane z zespołu 18769-19570 (ryc. 34e).

27. Ułamany żel. trzpień z długą, prostokątną główką. Dług. zachowana 4,6 cm, wymiary główki: 8,0 x 1,4 cm, przekrój trzpienia: 0,6 x 0,8 cm. Wybrane z zespołu 18769-19570 (ryc. 37g).

28. Hak żel. w kształcie litery L. Dług. 14,4 cm, najw. przekrój: 0,4 x 0,8 cm, dług. haka 2,2 cm. Wybrane z zespołu 18769-19570 (ryc. 34j).

29. Hak żel. Czworokątna sztabka, rozklepana w 2/3 długości i zagięta na końcu w otwarte uszko, po bokach zaopatrzona w 2 żeberka. Drugi koniec w formie kolca. Dług. 20 cm, najw. przekrój: 1,3 x 3,1 cm. Wybrane z zespołu 15704-16005 (ryc. 34f).

30. Sztabka żel. w postaci kolca zakończonego uszkiem, przez które przechodzi prostopadły do kolca okrągły czop, rozklepany w dalszej części w płytkę z 2 otworami. Dług. kolca 11,7 cm, przekrój: 0,9 x 1,3 cm, dług. czopa 19,5 cm, średn. 1,2 cm. Wybrane z zespołu 22886-23064 (ryc. 37b).

31. Sztabka żel. w postaci kolca zakończonego uszkiem, przez które przechodzi okrągły czop, rozklepany na jednym końcu w płytkę. Dług. 7,2 cm, szer. 7,4 cm. Wybrane z zespołu 19919-20017.

32. Hak żel. zagięty dwukrotnie pod kątem prostym, do którego przynitowano blaszkę zaopatrzoną w 2 otwory. Wieszak (?). Dług. 10,5 cm, średn. pręta 0,4 cm. Wybrane z zespołu 18769-19570.

33. Hak żel. w kształcie litery L, ułamany. Dług. 7,5 cm. Wybrane z zespołu 15704-16005 (ryc. 34e).

Ramki szybek okiennych, witraże

1. Trójkątna szybka oprawiona w ołowianą listwę. Wymiary: 4,8 x 4,6 x 4,5 cm. Wybrane z zespołu 27173-27174 (ryc. 49f).

2. 2 fragm. pogiętej ramki ołowianej, wykonanej ze złożonej na pół taśmy uformowanej w czworokąt. Wymiary: 8,4 x 5,5 x 0,8 cm. Wybrane z zespołu 20101-21138.

Inne

1. Zniszczona fajerka. Średn. 16,4 cm. Wybrane z zespołu 19571-19864 (ryc. 32j).

2. Fragm. okrągłej żel. tarczki zdobionej plakietką z ośmiopłatkowym kwiatem z koroną. Ozdoba drzwiczek pieca ? Średn. 7,4 cm, grub. 0,3 cm. Wybrane z zespołu 34764-34779 (ryc. 38a).

3. Sztabka żel. zagięta kątowo w linię łamaną z 2 gwoździami umieszczonymi na obu końcach na kwadratowych podkładkach. Element konstrukcyjny rusztu? Dług. 14,2 cm, szer. 1,8 cm, grub. 0,4 cm, dług. gwoździ 4,1 cm. Wybrane z zespołu 22886-23064.

CZĘŚCI STROJU I PRZEDMIOTY OSOBISTE

Sprzączki, okucia pasa

1. Fragm. podwójnej sprzączki żel., zdobionej na kabłąku 3 nacięciami. Dług. zachowana 2,9 cm, przekrój ramy: 0,2 x 0,4 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608 (ryc. 39a).

2. Brąz. skuwka trójkątnego kształtu z kolcem osadzonym na osi, zaopatrzona w okrągły nit do spięcia z pasem. Dług. 2,9 cm, maks. szer. 1,6 cm, średn. nitu 1,0 cm, dług. kolca 2,0 cm. Wybrane z zespołu 20101-20103 (ryc. 39b).

3. Żel. sprzączka prostokątna. Dług. 7,7 cm, szer. 5,8 cm, średn. pręta 0,5 cm. Wybrane z zespołu 23223-23734 (ryc. 40h).

4. Metalowa, odlana sprzączka z ramą kształtu migdałowatego i beleczką wewnętrzną, zdobioną różnej wielkości kółkami. Dług. 2,4 cm, szer. 1,4 cm, przekrój ramy soczewkowaty: 0,15 x 0,3 cm. Wybrane z zespołu 36833-36841 (ryc. 40i).

5. Żel. sprzączka podwójna z prostokątną ramą. Dług. 2,1 cm, szer. 1,8 cm, przekrój ramy płasko-wypukły. Nr inw. 36462 (ryc. 40j).

6. Żel. sprzączka podwójna o ósemkowatej ramie. Dług. 5,2 cm, szer. 3,3 cm, przekrój ramy prostokątny: 0,1 x 0,5 cm, średn. beleczki środkowej 0,2 cm. Nr inw. 36456 (ryc. 39h).

7. Żel. sprzączka o ramie dwudzielnej, z prostokątnym kabłąkiem, w którego rozklepanych końcach osadzono okrągłą w przekroju oś. Dług. 2,6 cm, szer. 2,2 cm, przekrój ramy: 0,3 x 0,3 cm. Wybrane z zespołu 18358-18768 (ryc. 39e).

8. Odlana sprzączka migdałowatego kształtu, zdobiona motywem rytych kółek. Przekrój ramy soczewkowaty. Wymiary: 1,8 x 2,5 cm. Wybrane z zespołu 37133-37137 (ryc. 40c).

9. Mosiężna, odlana sprzączka o prostokątnej ramie. W połowie szer. ramy pogrubienie z otworkami na oś. Wys. 2,4 cm, szer. 3,2 cm, przekrój ramy wieloboczny: 0,1 x 0,5 cm. Nr inw. 37144 (ryc. 39d).

10. Fragm. brąz. profilowanej ramy sprzączki z poszerzeniem na spodniej stronie na oś. Dług. 3,6 cm, przekrój ramy soczewkowaty: 0,2 x 0,5 cm. Nr inw. 36637.

11. Sprzączka żel. z profilowaną kwadratową ramą z otworkami na oś w połowie szer. Dług. 4,6 cm, szer. 4,5 cm, przekrój ramy półkolisty: 0,4 x 0,6 cm. Nr inw. 36437 (ryc. 39ł).

12. Brąz. odlana rama sprzączki prostokątnej. Dług. 4,1 cm, szer. 2,0 cm, przekrój ramy: 0,3 x 0,2 cm. Nr inw. 37106 (ryc. 40k).

13. Odlana, brąz. sprzączka podwójna o ramie kwadratowej. Dług. 2,2 cm, szer. 2,0 cm, przekrój ramy trapezowaty: 0,15 x 0,2 cm. Nr inw. 37107 (ryc. 39n).

14. Fragm. mosiężnej, czworobocznej ramy, okrągłej w przekroju. Dług. zachowana 2,7 cm, szer. 2,3 cm, średn. ramy 0,35 cm. Nr inw. 37108.

15. Fragm. mosiężnej, prawie prostokątnej ramy z falistym układem zewnętrznej linii brzegowej. Dług. 4,9 cm, przekrój ramy półkolisty: 0,2 x 0,4 cm. Nr inw. 37109 (ryc. 39k).

16. Żel. sprzączka prostokątna z nawiniętym okrągłym w przekroju kolcem i lekko poszerzoną przednią częścią ramy. Dług. 2,8 cm, szer. 2,3 cm, średn. ramy 0,25 cm, kolca 0,3 cm. Nr inw. 36650 (ryc. 39i).

17. Brąz. sprzączka podwójna z ramą w kształcie prostokąta ze ściętymi narożami. Dług. 6,1 cm, szer. 4,1 cm, przekrój ramy pięciokątny. Nr inw. 36651 (ryc. 39c).

18. Brąz. sprzączka prostokątna z otworkami na oś w połowie szerokości. Dług. 3,4 cm, szer. 2,4 cm, przekrój ramy płasko-wypukły. Nr inw. 36652 (ryc.40l).

19. Brąz., odlana rama sprzączki kwadratowej z lekko wklęsłymi bokami i faliście ukształtowanym brzegiem, zdobiona soczewkowatymi wycięciami i pseudogranulacją. W połowie szer. ramy otwory na oś. Dług. 3,2 cm, szer. 3,2 cm, przekrój ramy: 0,15 x 0,2 cm. Nr inw. 36653 (ryc. 39l).

20. Brązowa sprzączka podwójna o ósemkowatej ramie z kolcem i prostokątną, zachowaną fragmentarycznie skuwką. Rama zdobiona na kabłąku trójkątnie rozchodzącymi się nacięciami. Przekrój kolca prostokątny. Dług. 2,2 cm, szer. 1,6 cm, wymiary skuwki: 1,1 x 0,9 cm. Nr inw. 36654 (ryc. 39f).

21. Brąz. sprzączka z kwadratową ramą i podwójnym kolcem, zamocowanym na ruchomej osi umieszczonej w połowie szerokości ramy. Dług. 1,5 cm, szer. 1,3 cm, przekrój ramy: 0,1 x 0,1 cm. Nr inw. 36436 (ryc. 39g).

22. Fragm. okucia z uszkiem do mocowania szpady. Prostokątna rama zdobiona grupami poprzecznych nacięć. Dług. zachowana 3,3 cm, szer. 2,1 cm, średn. uszka 1,1 cm. Nr inw. 36607 (ryc. 39m).

23. Kółko żel. Średn. kółka 4,5 cm, drutu 0,6 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608.

24. Kółko brąz. o stykających się końcach. Średn. 4,0 cm. Wybrane z zespołu 23223-23734 (ryc. 5t).

25. Kółko mosiężne. Średn. 3,6 cm, średn. pręta 0,35 cm. Wybrane z zespołu 37151-37154 (ryc. 5w).

26. Fragm. kółka metalowego. Średn. drutu 0,4 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608.

27. Kółko żel. Średn. 3,3 cm, średn. drutu 0,5 cm. Wybrane z zespołu 18769-19570.

28. Część brąz. klamry (?) z prostokątną szczeliną do zamocowania rzemienia. Rama zdobiona dwoma półkolistymi wcięciami podkreślonymi pasmem rytych nacięć oraz poprzecznymi karbami i promieniście rozchodzącymi się żłobkami. Dług. 2,4 cm, szer. 4,2 cm, najw. grub. 0,1 cm. Nr inw. 36598 (ryc. 39j).

29. Fragm. prostokątnego brąz. okucia końca pasa z półkolistym wycięciem, zdobionego motywem wiciowym. Dług. 4,7 cm, szer. 5,4 cm. Brak nr inw. (ryc. 40e).

30. Fragm. prostokątnego brąz. zapięcia (klamry?) pasa z ażurowymi, trójkątnymi wycięciami i 2 otworami na nity (zachowany 1 nit). Powierzchnia płytki pokryta ornamentem linearnym. Dług. 4,0 cm, szer. 4,1 cm. Nr inw. 36327 (ryc. 40b).

31. Brąz. prostokątne okucie końca pasa, złożone z dwóch zewnętrznych cienkich blaszek i wewnętrznej grubszej, zaopatrzone w 2 otwory na nity, zdobione romboidalną szachownicą z wypukłymi kropkami i postrzępionymi listkami. Dług. 7,6 cm, szer. 1,1 cm. Wybrane z zespołu 36833-36841 (ryc. 40d).

32. Brąz., zniszczone, prostokątne zakończenie pasa o konstrukcji kasetonowej. Zachowała się tylko strona wewnętrzna okucia. Dług. 15 cm, szer. 2 cm. Wybrane z zespołu 27397-27413 (ryc. 54k).

33. Mosiężna rama w kształcie litery D, z kwadratowym wycięciem na kabłąku. Dług. 4 cm, szer. 1,8 cm, grub. 0,25 cm. Wybrane z zespołu 25320-25706 (ryc. 38e).

34. Kwadratowe okucie pasa z cienkiej, pozłacanej (?) blaszki, z wytłoczonym wzorem czteropłatkowego kwiatka. W narożnikach otworki na nity, w centrum większy otwór. Wymiary: 2,2 x 2,2 cm. Brak nr inw. (ryc. 40g).

35. Kwadratowe, brąz. okucie pasa, zdobione motywem wiciowym. W każdym narożniku blaszki otwór na nit. Wymiary: 4,6 x 4,7 cm. Nr inw. 36324 (ryc. 40a).

36. Okrągłe, mosiężne okucie pasa z otworem pośrodku i 2 otworkami po bokach, w jednym z nich zachował się nit. Średn. 2,0 cm. Nr inw. 36323 (ryc. 47m).

37. Łańcuch brąz. składający się z 4 omegowatych ogniwek zakończonych haczykowato. Dług. 10,2 cm, szer. ogniwka 1,9 cm. Nr inw. 36820 (ryc. 40f).

38. Łańcuszek do zawieszenia przedmiotów przy pasie, złożony z 4, różnej długości ósemkowatych ogniw, wykonanych ze spiralnie skręconego drutu miedzianego, uformowanego na końcach w uszko. Dług. 36,0 cm. Wybrane z zespołu 36332-36335 (ryc. 53e).

39. Fragm. łańcuszka brąz. złożonego z dwóch rodzajów ogniw: wydłużonych ósemkowatych, uformowanych z cienkiego drucika skręconego wokół własnej osi, oraz z esowatych ogniwek. Łańcuszek do zawieszenia puginału lub szalek wagi. Dług. 3,5 cm.

Ozdoby i przedmioty osobiste

1. Fragm. pierścionka z taśmy ołowianej, z płytkim gniazdem. Wymiary gniazda 0,5 x 0,8 cm. Wybrane z zespołu 20348-21137 (ryc. 42e).

2. Bransoleta z taśmy brąz., zdobiona ornamentem wypukłych kropek i łuczków. Średn. 7,9 cm, szer. taśmy ok. 0,6 cm. Wybrane z zespołu 16493-17082 (ryc. 42b).

3. Łańcuszek metalowy złożony z małych, ósemkowatych ogniwek. Dług. 2,7 cm. Nr inw. 36225/99.

4. Łańcuszek brąz. utworzony z esowatych ogniwek. Dług. 10,5 cm. Nr inw. 36340

5. Łańcuszek brąz. z ósemkowato uformowanych ogniwek, od których spuszczono w dół w odstępach 3 cm kolejne łańcuszki. Dług. 21,0 cm. Nr inw. 36820.

6. Łańcuch brąz. zbudowany z esowatych ogniwek. Dług. ok. 40,0 cm, wymiary ogniwka: 1,1 x 0,15 x 0,1 cm. Nr inw. 36455.

7. Łańcuszek miedziany (?), złożony z dwóch wielkości okrągłych ogniwek: większych zaopatrzonych w gwint, w który wchodziły mniejsze kółeczka. Skorodowany, zachowany w kilku fragm. Dług. zachowana 4,4 cm. Brak nr inw.

8. Krzyżyk z ołowiu z otworem, przez który przeciągnięto drucik. Wymiary: 3,3 x 3,3 x 0,1 cm. Nr inw. 36687 (ryc. 41w).

9. Pierścionek z taśmy ołowianej z gniazdem na szkiełko, zdobiony na obrączce motywem róży. Średn. 2,2 cm. Nr inw. 172/99 (ryc. 42c).

10. Zniszczony pierścionek (ołów?) z metalowym oczkiem. Średn. ok. 1,8 cm. Wybrane z zespołu 12171-12425/99 (ryc. 42d).

11. Obrączka ołowiana. Średn. 2,2 cm, szer. taśmy 0,7 cm. Nr inw. 36418.

12. Dzwoneczek ołowiano-cynowy, zakończony na szczycie krótkim trzpieniem. Wys. 1,3 cm, najw. średn. 1,0 cm. Nr inw. 36655/99 (ryc. 52j).

13. Brąz. grzebień jednostronny o sylwecie prostokąta. Dług. 5,7 cm, szer. 3,3 cm. Nr inw. 37146 (ryc. 49h).

14. Monokl z uchwytem. Szkło oprawione w metalową ramkę, połączoną z rączką za pomocą zawiasu. Dług. 6,7 cm, średn. 3,9 cm. Nr inw. 36423 (ryc. 50i).

15. Ozdoba brąz. z 3 stykających się okrągłych tarczek zakończonych półkolistymi wypustkami, połączonych u góry krótkim trzpieniem zawieszonym na ogniwku. Każda tarczka zdobiona motywem głowy ludzkiej, otoczonej wianuszkiem krótkich nacięć. Średn. pojedynczej tarczki 1,0 cm. Nr inw. 36696 (ryc. 41f).

16. Kolista plakietka metalowa z przedstawieniem jeźdźca na koniu. Wymiary: 4,5 x 3,8 x 0,2 cm. Nr inw 34810 (ryc. 42j).

17. Taśma metalowa zdobiona motywem kasetonowym. Dług. 4,4 cm, szer. 1,6 cm, grub. 0,1 cm. Nr inw. 34811 (ryc. 42o).

18. Zawieszka ołowiana w kształcie toporka z długim trzonkiem, zaopatrzona w otworek. Dług. 7,6 cm (ryc. 43j).

19. Ogniwko mosiężne zakończone z obu stron uszkami, zdobione żebrowaniem i motywem kielicha kwiatu. Dług. 2,4 cm. Nr inw. 36323 (ryc. 42f).

PORTFELE

1. Metalowa rama portmonetki z zapięciem i 10 otworami na nity. Dług. 6,9 cm. Wybrane z zespołu 22886-23064 (ryc. 52l).

2. Brąz. rama portmonetki z zapięciem i 5 nitami. Jedno ramię ułamane. Dług. 7,5 cm. Wybrane z zespołu 21138-21901 (ryc. 52m).

ZEGARKI

1. Fragm. brąz. koperty zegarka. Średn. 5,5 cm. Wybrane z zespołu 18358-18768 (ryc. 50j).

2. Metalowa, okrągła tarcza zegarka, pokryta białą emalią. Na cyferblacie godziny oznaczono cyframi rzymskimi, natomiast minuty arabskimi. Średn. 3,0 cm. Nr inw. 36886 (ryc. 50e).

3. Metalowa, okrągła tarcza zegarka, pokryta białą emalią, oprawiona w miedzianą, zachowaną fragmentarycznie ramkę. Średn. 3,6 cm. Nr inw. 36918 (ryc. 50d).

4. Metalowa koperta zegarka. Średn. 3,7 cm. Brak nr inw.

OKUCIA OBUWIA

1. Ramię podkówki żel. Płaska rama z 2 otworami na gwoździe i 1 zaczepem powstałym przez zagięcie ramion. Dług. 5,7 cm, najw. szer. ramy 0,9 cm, grub. 0,3 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608 (ryc. 46d).

2. Fragm. ramienia żel. podkówki z otworem i zaczepem. Dług. 3,2 cm, najw. szer. ramy 1,1 cm, grub. 0,15 cm. Wybrane z zespołu 18358-18768.

3. Fragm. podkówki żel. z falistym układem wewnętrznego brzegu ramy z 2 otworami na gwoździki, umieszczone w kolistych wybrzuszeniach ramion. Przekrój ramy płasko-wypukły. Dług. zachowana 5,0 cm, rozpiętość ramion 5,0 cm, najw. szer. 0,7 cm, grub. 0,2 cm. Wybrane z zespołu 25320-25620 (ryc. 46a).

4. Dwie końcówki ramion podkówek z zaczepami powstałymi przez zagięcie ramion. Dług. 3,4 cm, najw. szer. ramy 1,0 cm, grub. 0,2 cm. Wybrane z zespołu 25320-25620.

5. Przodek podkówki żel. z 7 otworkami na nity. Rozpiętość ramion 3,0 cm, szer. ramy 0,6 cm. Nr inw. 36416 (ryc. 46e).

6. Podkówka żel. z zaczepami powstałymi przez zagięcie ramion. Dług. 4,5 cm, rozpiętość ramion 5,6 cm, najw. szer. 1,3 cm, grub. 0,3 cm. Wybrane z zespołu 18769-19570 (ryc. 46b).

7. Ramię podkówki żel. z 2 otworami zaopatrzonymi w gniazda i 1 zaczepem. Falisty układ wewnętrznego brzegu ramion. Dług. 5,2 cm, szer. ramy 1,0 cm, grub. 0,4 cm. Wybrane z zespołu 19571-19864 (ryc. 46c).

8. Brąz. okucie noska buta o trapezowatym kształcie z 10 otworami na nity i 2 pierścieniowatymi zaczepami, zdobione ornamentem rytych, ukośnych kresek. Dług. 7,6 cm, rozpiętość ramion 8,6 cm, najw. szer. 1,5 cm. Wybrane z zespołu 23223-23734 (ryc. 46f).

ZABAWKI

1. Żołnierzyk ołowiany w czapce i mundurze osiemnastowiecznej armii pruskiej z ułamaną podstawką, na której stał. Wys. 5,4 cm. Wybrane z zespołu 18358-18768 (ryc. 50b).

2. Żołnierzyk ołowiany w mundurze huzara (?), umieszczony na podstawce. Na głowie czako z kitą, u boku szabla. Wys. 4,2 cm. Brak nr inw. (ryc. 47n).

3. Miniaturowa szpada ołowiana z masywną dwusieczną głownią i jelcem krzyżowo- kabłąkowym. Dług. 6,4 cm. Brak nr inw. (ryc. 53c).

4. Drzewko ołowiane umieszczone na podstawce. Wys. 3,8 cm. Brak nr inw. (ryc. 53h).

5. Fragm. figurki zwierzęcej z ołowiu. Dług 2,9 cm, szer. 1,3 cm. Wybrane z zespołu 16006-16492 (ryc. 50c).

6. Fragm. ołowianej figurki czworonogiego zwierzęcia. Wymiary: 2,1 x 1,6 x 0,1 cm. Nr inw. 37087 (ryc. 54b).

7. Przedmiot z ołowiu umieszczony na okrągłej, pogiętej podstawce w postaci trzpienia, od którego odchodzą wiciowate odnogi o karbowanej strukturze. Wys. 5,7 cm, średn. podstawki 1,5 cm. Nr inw. 36660 (ryc. 41a).

8. Przedmiot ołowiany na okrągłej podstawce, zdobiony skośnymi nacięciami i spiralnymi odgałęzieniami. Wys. 4,1 cm. Nr inw. 36661 (ryc. 41b).

9. Miniaturowa latarnia metalowa umieszczona na postumencie w kształcie ostrosłupa. Wys. 6,9 cm. Nr inw. 173/99 (ryc. 42a)

FRAGMENTY FAJEK

1. Mosiężna pokrywka główki fajki, zdobiona ornamentem wycinanych trójkątów i rytej jodełki. Z boku tulejka zawiasu. Na przeciwległej stronie wyprofilowany esowato uchwyt, zdobiony wypukłymi kulkami. Wys. ok. 1,0 cm, najw. średn. 3,1 cm. Nr inw. 37086 (ryc. 50a).

2. Zbiornik kondensatowy metalowy o beczułkowatym kształcie ze spiczastym dnem, zakończonym spiralną wypustką, zdobiony listwami plastycznymi. Ramię z wylotem do osadzenia główki fajki usytuowane powyżej połowy wysokości. Dług. 7,5 cm, średn. wylotów: 1,9 i 1,6 cm. Nr inw. 180/99 (ryc. 50f).Tabela 7. Guziki (wymiary w cm)

Tab. 7. Guziki (wymiary w cm)
Tab. 7. Knöpfe (Größe in Zentimeter)

Lp.	Surowiec / Stan zachowania	Głowka / Zdobnictwo	Średnica	Uszko	Nr inw.	Uwagi	Rycina
1	2	3	4	5	6	7	8
1	guzik cynowy	główka grzybkowata	1,8	taśmowate	12427/99		45h'
2	guzik mosiężny	płaska główka	1,7	sztabkowate	12171-12425/99		45a'
3	guzik żel. bez zachowanego uszka	główka grzybkowata	1,2		16006-16492	wys. 0,5	45c'
4	guzik żel. bez zachowanego uszka	główka grzybkowata	1,1		16006-16492	wys. 0,8	
5	guzik brąz.	główka grzybkowata	1,1	taśmowate	20348-21137		
6	podstawa metalowa	płaskie zagłębienie na wstawienie innego surowca	2,6	drucikowate, okrągłe w przekroju	36225/99		
7	guzik metalowy, uszko ułamane	płaska główka	1,8		12171-12425		45i'
8	guzik metalowy, uszko ułamane	płaska główka	1,4		12171-12425		
9	skorodowany guzik cynowy	główka zdobiona pseudogranulkami i przedstawieniem drzewa w okręgu	1,4	drucikowate, okrągłe w przekroju	17083-17754		
10	guzik mosiężny z nitem	główka grzybkowata	1,4		36323		
11	guzik-grzybek (łącznik) mosiężny	główka z wstawionym szkiełkiem mlecznego koloru (sześciokątny szlif) połączona z podstawą trzpieniem	1,6 i 1,7		12590-12734	wys. 1,2	44f'
12	guzik mosiężny z ułamanym uszkiem	płaska główka	1,6	taśmowate	12590-12734		
13	guzik-łącznik z cyny (?)	główka zdobiona motywem kwiatu z kulką na szczycie, połączona z podstawą krótkim trzpieniem	1,1 i 1,2		12429-12689	wys. 1,0	44h'
14	guzik mosiężny	główka lekko wypukła	1,7	drucikowate, okrągłe w przekroju	12429-12689		
15	guzik metalowy	główka grzybkowata	1,0	drucikowate	12429-12689		46b'
16	guzik metalowy	zdobiony dookolnymi żłobkami, z 4 dziurkami do przyszycia do materiału	1,5		36124-36149		
17	guzik brązowy	łączony z tkaniną na nit, główka zdobiona pasmem nacięć, na odwrocie napis: GILT	1,1		36124-36149		
18	ozdobny guzik cynowo-ołowiany	o sylwecie pięciopłatkowego liścia, zakończonego kolistym pierścieniem		drucikowate	36665	dług. 3,1	42ł
19	ozdobny guzik mosiężny	w formie kwiatu o ażurowych płatkach, zdobiony pseudogranulkami i ułożonymi promieniście żłobkami	2,9	drucikowate	35902		42l
20	ozdobny guzik metalowy z ułamanym uszkiem	główka w kształcie kwiatu z wypukłą tarczką pośrodku i ażurowymi wycięciami w formie liścia wierzby	3,6		36338		42k
21	guzik metalowy, pogięty	główka zdobiona ornamentem roślinnym i rzędem ukośnych nacięć	1,8	drucikowate	36605		44b

1	2	3	4	5	6	7	8
22	guzik-grzybek z cyny	wypukła główka zdobiona wyobrażeniem brodatej twarzy, połączona z podstawą trzpieniem	1,4 i 1,5		36420	wys. 1,1	44d
23	guzik mosiężny z pogiętym uszkiem	zdobiony motywem kwiatu w otoku z granulek w kształcie gwiazdy	3,2	drucikowate	37111		45r
24	guzik mosiężny, uszko ułamane	zdobiony ornamentem roślinnym	2,0		37112		45n
25	guzik mosiężny bez zachowanego uszka	zdobiony przedstawieniem gwiazdy i pasmami linii zygzakowatej		2,2	37113		45d
26	guzik metalowy	zdobiony ornamentem geometrycznym (sześciokąt) i pseudogranulacją	1,6	drucikowate	37114		45o
27	guzik metalowy	główka stożkowata z romboidalnym szlifem	1,2	drucikowate	37115		45p
28	2 guziki cynowe	wypukłe główki zdobione żłobkami otaczającymi o śmioramienną gwiazdę	1,3	drucikowate, odlane razem z główką	36413-36414		44e
29	guzik metalowy	płaska główka z napisem: LEGION i cyfrą 1 pośrodku	1,7	drucikowate, odlane razem z główką	36415		44c
30	fragm. guzika metalowego	zdobiony motywem żeberek przedzielonych pionowymi słupkami	2,4		36331		
31	fragm. guzika metalowego	płaska główka	1,6		37121		
32	fragm. guzika brąz.	płaska główka	1,6		37122		
33	guzik mosiężny	przekrój główki wklęsło-wypukły	1,7	sztabkowate	37123		45j
34	guzik mosiężny	główka grzybkowata	2,2	drucikowate	37124		45i
35	guzik mosiężny	płaska główka z fragm. napisu na spodniej stronie	1,3	drucikowate	37125		45m
36	guzik mosiężny	główka grzybkowata łączona z tkaniną za pomocą nitu	0,9		37126		45ł
37	guzik mosiężny	główka grzybkowata łączona z tkaniną za pomocą nitu	1,0		37127		
38	guzik mosiężny	główka grzybkowata łączona z tkaniną za pomocą nitu	1,0		37128		
39	guzik-grzybek mosiężny	wypukła główka połączona z podstawą za pomocą trzpienia		1,2 i 1,4	37129	wys. 0,9	
40	guzik-łącznik z mosiądzu z uszkodzoną podstawą	główka grzybkowata połączona z podstawą za pomocą trzpienia	1,5		37130	wys. 0,9	
41	guzik mosiężny	płaska główka z rytym napisem na spodniej stronie	1,7	drucikowate	36548		
42	guzik mosiężny	płaska główka z rytym napisem na spodniej stronie	1,7	drucikowate	36549		
43	guzik metalowy	zdobiony na obwodzie pasmem rytych kropek i łuczków	3,7	drucikowate	36550		45b
44	guzik mosiężny, uszko ułamane	płaska główka	2,1		36551		
45	guzik mosiężny	zdobiony rytym ornamentem: gwiazda wpisana w okrąg w otoczeniu potrójnej linii zygzakowatej	2,3	sztabkowate	36552		
46	podstawa mosiężna z odłamanym uszkiem	wgłębienie na umieszczenie innego surowca	2,4		36553		

1	2	3	4	5	6	7	8
47	guzik cynowy, bez zachowanego uszka	główka grzybkowata zdobiona dookolną linią rytą	1,8		36554	odlew	
48	skorodowany guzik metalowy	zdobiony pseudogranulkami	1,3		36555		45c
49	guzik miedziany (?)	zdobiony szachownicą z pionowych i poziomych żeberek, z pojedynczymi wypukłymi kulkami w rogach pól	1,3	drucikowate	36556		45f
50	guzik cynowy	z ząbkowanym brzegiem i 4 otworkami do przyszycia do tkaniny	1,8		36557		45e
51	guzik metalowy	wypukła główka	1,1	sztabkowate	36548-36577		45g
52	6 pogiętych guzików mosiężnych	płaskie główki łączone z tkaniną za pomocą nitu	1,0		36723-36728		
53	2 guziki mosiężne bez zachowanych uszek	główki grzybkowate	1,2		36729-36730		45w
54	guzik metalowy, uszko ułamane	główka grzybkowata	0,9		36731		
55	guzik metalowy	grzybkowata główka łączona na nit, na spodniej stronie napis JEDER	1,8		36732		
56	uszkodzony guzik metalowy	płaska główka	2,2		36733		
57	guzik mosiężny, uszko ułamane	płaska główka	1,3		3673		
58	guzik mosiężny	płaska główka	1,8	drucikowate	36735		
59	2 guziki mosiężne	wypukłe główki	1,6	iksowate	36736-36737		44b'
60	guzik metalowy	płaska główka	2,7	iksowate	36738		44s
61	guzik-łącznik metalowy	2 tarczki połączone trzpieniem (górna z facetowanym brzegiem)	0,9		36739	wys. 0,6	45d'
62	guzik mosiężny, uszko ułamane	płaska główka z daszkowato ściętym brzegiem	1,7		36740		44w
63	guzik mosiężny z ułamanym uszkiem	płaska główka, zdobiona przy krawędzi drobnymi ząbkami	1,2		36741		44a'
64	guzik metalowy, uszko ułamane	główka grzybkowata	1,5		36742		
65	guzik metalowy	główka z podniesionymi brzegami	1,8	sztabkowate	36743		
66	guzik metalowy	płaska główka zdobiona dookolnymi żłobkami	2,5	sztabkowate	36744		
67	guzik mosiężny	płaska główka	2,3	sztabkowate	36745		45s
68	guzik mosiężny	płaska główka	1,2	sztabkowate	36746		45u
69	guzik mosiężny	zdobiony dookolnymi żłobkami	1,2	sztabkowate	36747		
70	guzik mosiężny	zdobiony dookolnymi żłobkami	1,3	sztabkowate	36748		
71	guzik metalowy	główka wypukła	1,7	sztabkowate	36749		
72	guzik mosiężny	główka z obniżonym brzegiem	1,4	sztabkowate	36750		
73	podstawa mosiężna	podstawa z wgłębieniem do wstawienia innego surowca	2,4	sztabkowate	36751		

1	2	3	4	5	6	7	8
74	5 guzików mosiężnych	płaskie główki	1,5	drucikowate	36752-36756		
75	2 guziki mosiężne	płaskie główki	1,7	drucikowate	36757-36758		45t
76	5 guzików mosiężnych	płaskie główki	1,4	drucikowate	36759- 36763		
77	2 guziki mosiężne	płaskie główki	1,2	drucikowate	36764-36765		
78	guzik metalowy	płaska główka	2,3	drucikowate	36766		
79	guzik mosiężny	płaska główka	2,1	drucikowate	36767		
80	guzik mosiężny	na spodniej stronie płaskiej główki napis BIRMINGHAM GILT	2,2	drucikowate	36768		45f
81	guzik mosiężny	na spodniej stronie płaskiej główki napis BIRMINGHAM GILT	1,8	drucikowate	36769		44n
82	guzik mosiężny	płaska główka z wyrytymi literami na spodniej stronie	1,9	drucikowate	36770		
83	guzik mosiężny	zdobiony dookolnym żłobkiem	1,4	drucikowate	36771		
84	guzik metalowy	główka grzybkowata	1,2	drucikowate	36772		
85	guzik metalowy	główka grzybkowata	1,1	drucikowate	36773		
86	guzik metalowy	główka wypukła	1,8	drucikowate	36774		
87	guzik metalowy	główka wypukła z wywiniętą do dołu krawędzią	1,2	drucikowate	36775		
88	pogięty guzik metalowy	płaska główka	ok. 1,0	drucikowate	36776		
89	guzik mosiężny	stożkowata główka	1,3	drucikowate	36777		
90	guzik mosiężny	stożkowata główka	1,1	drucikowate	36778		45y
91	guzik-łącznik metalowy	płaska główka	1,4 i 1,5		36779	wys. 0,7	45z
92	guzik-łącznik metalowy	główka zdobiona sześciopłatkowym kwiatem, połączona z podstawą okrągłym trzpieniem	1,0 i 1,1		36780	wys. 0,6	45a
93	zniszczony guzik metalowy	zdobiony wycinanymi rombami o stykających się bokach	1,7		36781		44l
94	guzik metalowy z ułamanym uszkiem	główka grzybkowata zwieńczona kolistą wypustką	1,2		36782		
95	2 guziki metalowe	zdobione kolistą wypustką i żeberkami tworzącymi sześciopłatkowy kwiat	2,2	drucikowate	36783-36784		4p
96	guzik metalowy z kameą (wizerunek głowy kobiety)	gniazdo z obrzeżem w postaci łapek do przytrzymania osadzonej kamei	1,3	sztabkowate	36785		44d'
97	guzik mosiężny bez zachowanego uszka	zdobiony motywem gwiazdy wpisanej w okrąg i pasmem dookolnej potrójnej linii zygzakowatej	2,4		36786		44r
98	guzik cynowy	zdobiony ornamentem roślinnym (krzak otoczony linią falistą i ułożonymi promieniście żłobkami)	1,8	drucikowate	36789		44a
99	guzik mosiężny	zdobiony ażurową kratką z pseudo-granulek i ornamentem roślinnym	1,7	drucikowate	36790		44o

1	2	3	4	5	6	7	8
100	guzik mosiężny	główka zwieńczona kulką na szczycie	1,6	drucikowate	36791		44e'
101	guzik mosiężny	zdobiony przedstawieniem słońca	1,4	drucikowate	36792		44k
102	guzik metalowy	zdobiony rytym ornamentem linearnym (linia zygzakowata)	1,8	drucikowate	36793		44m
103	guzik mosiężny	główka grzybkowata zdobioną motywem kwiatu zwieńczonego kulką	1,3	drucikowate	36794		44i
104	guzik mosiężny	brzeg główki z dookolną linią rytą	1,3	sztabkowate	36795		44c'
105	guzik mosiężny z ułamanym uszkiem	krawędź główki pokryta motywem drobnych ząbków	1,2		36796		44y
106	skorodowany guzik metalowy bez zachowanego uszka	główka wypukła, zdobiona szachownicą krzyżujących się linii	1,8		36797		44ł
107	guzik metalowy	główka ze ściętą krawędzią, zdobiona ornamentem roślinnym	1,4	drucikowate	36798	odlew	44g
108	2 guziki metalowe	grzybkowate główki pokryte drobną szachownicą	1,25	drucikowate	36799-36800		44z
109	guzik metalowy	grzybkowata główka pokryta drobną szachownicą	1,1	drucikowate	36801		
110	guzik metalowy z ułamanym uszkiem	główka grzybkowata zdobiona motywem kwiatu z kulką na szczycie	1,3		36802		44u
111	guzik metalowy z ułamanym uszkiem	główka grzybkowata z romboidalnym szlifem zdobiona na obwodzie pseudogranulkami	1,3		36803		44h
112	guzik cynowy bez zachowanego uszka	wypukła główka, zdobiona motywem sześcioramiennej gwiazdy wpisanej w okrąg i pokrytej siecią żłobków	1,65		36804		44j'
113	skorodowany guzik metalowy	główka wypukła zdobiona motywem kwiatu i koncentrycznymi okręgami	1,6		36805		44i'
114	guzik metalowy bez zachowanego uszka	główka z ząbkowaną krawędzią, zdobiona motywem sześciokąta w otoku promienistych żłobków		1,3		36806	
115	guzik metalowy z ułamanym uszkiem	zdobiony na obwodzie ząbkowaniem, w centrum motyw kwiatu		1,3		36807	44t
116	guzik metalowy	główka z ząbkowanym brzegiem, zdobiona motywem sześciokąta	1,2	drucikowate	36808		
117	guzik mosiężny z odłamanym uszkiem	główka w kształcie prostokąta o ściętych narożach z ząbkowanymi brzegami	1,1 x 1,5		36809		44k'
118	guzik-grzybek metalowy	wypukła główka połączona z podstawą masywnym trzpieniem	1,4 i 1,5		34897-34933	wys. 0,8	45h
119	guzik metalowy	płaska główka, zdobiona ornamentem roślinnym	1,7	sztabkowate	36381-36386		44g'
120	guzik metalowy z ułamanym uszkiem	wypukła główka, zdobiona pasmami żeberek i poprzecznych nacięć	2,4		36324		45e'

Szpile

1. 3 szpile mosiężne z kolistą główką i okrągłym w przekroju trzpieniem. Dług. 6,5 cm, średn. drutu 0,15 cm. Nr inw. 36323.

2. 2 szpile mosiężne z kolistą główką zdobioną poprzecznym żłobkiem. Dług. 5,9 cm, średn. drutu 0,15 cm. Nr inw. 36323 (ryc. 43n).

3. Szpila mosiężna z ósemkowatą główką. Dług. 14,0 cm, szer. główki 1,3 cm. Nr inw. 36340 (ryc. 43d).

4. Szpila mosiężna z kolistą główką. Dług. 11,8 cm, średn. drutu 0,1 cm. Nr inw. 36340 (ryc. 43b).

5. Fragm. szpili brąz. z pastorałowatą główką. Dług. zachowana 11,8 cm, średn. drutu 0,1 cm. Nr inw. 36340.

6. Szpila brąz. z esowato uformowaną główką. Dług. 13,8 cm, średn. drutu 0,12 cm, wymiary główki: 0,8 x 1,3 cm. Nr inw. 36340 (ryc. 43c).

7. Fragm. szpili brąz. z okrągłego drutu skręconego wokół nasady trzpienia i uformowanego w pierścieniowatą główkę. Dług. zachowana 7,4 cm, średn. drutu 0,1 cm, średn. główki 1,8 cm. Nr inw. 36340 (ryc. 43e).

8. Szpila (?) mosiężna ze zwiniętą w uszko główką. Dług. zachowana 3,5 cm, średn. drutu 0,2 cm. Wybrane z zespołu 12429-12689.

9. Szpila metalowa z główką zwiniętą w uszko. Dług. 6,5 cm, średn. drutu 0,1 cm. Wybrane z zespołu 12171-12425.

10. Fragm. szpili brąz. z główką uformowaną w niedomknięte uszko. Dług. 11,8 cm, średn. 0,1 cm. Nr inw. 36340.

11. Okrągły pręt żel. zakończony kulką. Dług. 15,3 cm, średn. 0,45 cm. Wybrane z zespołu 15124-17703 (ryc. 43p).

Aplikacje, okucia ozdobne

1. Ażurowy przedmiot ołowiany w kształcie półkola zdobionego arkadkami. Dług. 6,2 cm. Nr inw. 36323 (ryc. 42m).

2. Fragm. przedmiotu z ołowiu w formie krzyżujących się okręgów, zdobionych rzędem poprzecznych żeberek. Wymiary: 4,7 x 3,7 x 0,05 cm. Nr inw. 36434 (ryc. 42h).

3. Przedmiot ołowiany. Prostokątna rama z trójkątną, ażurową wypustką, zakończona haczykiem. Dług. 8,1 cm, szer. 3,0 cm, przekrój ramy półkolisty: 0,1 x 0,2 cm. Nr inw. 36461 (ryc. 49e).

4. Ołowiana aplikacja przedstawiająca kwiat lilii. Wymiary: 2,1 x 2,0 cm. Nr inw. 36662 (ryc. 41c).

5. Fragm. ażurowego przedmiotu cynowo-ołowianego w kształcie 8 szprychowego koła z otworem w części centralnej. Średn. 2 cm. Nr inw. 36666 (ryc. 42n).

6. Aplikacja z ołowiu przedstawiająca łodyżkę z trzema pięciopłatkowymi kwiatami. Wymiary: 3,1 x 2,8 x 0,1 cm. Nr inw. 36668 (ryc. 41g).

7. Aplikacja cynowo-ołowiana w kształcie wici zdobionej na obu stronach motywem lilii i kropek. Wymiary: 4,5 x 2,2 x 0,2 cm. Nr inw. 36669 (ryc. 41i).

8. Ażurowa, uszkodzona z boku owalna płytka z ołowiu, zdobiona ornamentem linii falistej i kolistymi tarczkami, zaopatrzona w otwór na nit. Wymiary: 3,2 x 4,7 cm. Nr inw. 36671 (ryc. 41j).

9. Fragm. aplikacji z ołowiu i cyny w kształcie wici. Wymiary: 0,7 x 1,1 cm. nr inw. 36672 (ryc. 41p).

10. Ażurowa płytka ołowiana w postaci półksiężyca ze spiralnie zwiniętymi końcami. Wymiary: 1,0 x 2,8 cm. Nr inw. 36673 (ryc. 41s).

11. Ołowiana blaszka w formie stylizowanej cyfry 1. Wys. 2,0 cm. Nr inw. 36674 (ryc. 41ł).

12. Ołowiana aplikacja w kształcie lilii. Wymiary: 1,7 x 1,7 cm. Nr inw. 36675 (ryc. 41m).

13. Przedmiot metalowy w kształcie wici. Wymiary: 2,0 x 1,8 x 0,1 cm. Wybrane z zespołu 37147-37148 (ryc. 41o).

14. Tarczka okrągła z otworem pośrodku, zdobiona motywem solarnym. Średn. 3,7 cm, grub. 0,1 cm. Nr inw. 36447 (ryc. 42i).

15. Okucie cynowo-ołowiane w kształcie stylizowanego liścia z kolistą tarczką u podstawy i z 3 otworami na nity. Dług. 2,1 cm. Nr inw. 36667 (ryc. 41h).

16. Płytka ołowiana w kształcie prostokąta o ostro ściętych z jednej strony narożach, zdobiona ornamentem wiciowym, zaopatrzona w 2 półkoliste otwory. Wymiary: 5,5 x 2,8 x 0,5 cm. Nr inw. 21715 (ryc. 47o).

17. Blaszka brąz. kwadratowa o ściętych narożach z 2 otworkami. Na jednej stronie wybite litery MD, na drugiej 8G8. Wymiary: 1,9 x 1,9 x 0,05 cm. Nr inw. 36694 (ryc. 41d).

18. Okrągła, pogięta blaszka brąz. z otworkiem pośrodku i 3 otworami przy krawędziach. Średn. 5,0 cm. Nr inw. 36330 (ryc. 47l).

19. Okucie cynowo-ołowiane w kształcie wydłużonego prostokąta, zdobione ornamentem wypukłych kulek, wici i ślimacznic. Jeden koniec rozszczepiony, zaopatrzony w 2 otwory na nity do spięcia rzemienia? wprowadzonego między płytki. Dług. 8,4 cm, szer. 1,4 cm, grub. 0,7 cm. Brak nr inw. (ryc. 49d).

20. Kwadratowa blaszka brąz. z 4 wcięciami pośrodku każdej krawędzi, zdobiona 2 okręgami. W centrum okucia otwór z nitem. Wymiary: 1,5 x 1,5 cm. Nr inw. 36695 (ryc. 41e).

21. Ażurowa płytka z ołowiu w kształcie trapezu z otworem na nit, zdobiona ornamentem geometrycznym, u góry zwieńczona łukiem o ślimacznicowatych końcach. Wymiary: 3,5 x 4,8 x 0,07 cm. Nr inw. 36670 (ryc. 41k).

22. Fragm. płytki brąz. zdobionej rytym ornamentem z zachowanym 1 nitem. Wymiary: 2,1 x 1,2 x 0,3 cm. Nr inw. 36340.

23. Przedmiot metalowy ułamany na końcu, w kształcie pręcika z bocznymi odgałęzieniami, z zachowanym 1 otworem na nit. Wymiary: 1,7 x 2,8 cm. Wybrane z zespołu 37147-37148 (ryc. 41n).

24. Przedmiot metalowy zdobiony granulkami. W centrum przedstawienie korony. Wymiary:1,7 x 3,0 cm. Nr inw. 37145 (ryc. 41l).

PRZEDMIOTY RÓŻNE

Okucia

1. Taśma brąz. z otworem. Dług. 8,8 cm, szer. 1,3 cm. Wybrane z zespołu 18358-18768.

2. Blaszka z ołowiu w kształcie prostokąta z otworem pośrodku. Wymiary: 1,3 x 5,6 cm. Wybrane z zespołu 17755-18357.

3. Zniszczone okucie żel. w kształcie litery L z otworem w krótszym ramieniu. Dług. 9,0 cm, maks. szer. 2,1 cm, grub. 0,15 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608.

4. Sztabka żel. zakończona z jednej strony trapezowatą tarczką, z drugiej zaś soczewkowatą z dwoma otworami na nity. Dług. 11,5 cm, maks. szer. 0,9 cm, grub. 0,2 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608.

5. Taśma żel. skorodowana z dwoma otworami, w których tkwiły gwoździe. Dług. 9,5 cm, szer. 1,6 cm, grub. 0,1 cm, dług. gwoździ 0,7 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608.

6. Fragm. prostokątnej blaszki metalowej z 1 otworem. Dług. 1,7 cm, najw. szer. 0,9 cm. Nr inw. 36323.

7. Sztabka żel. z kolistą tarczką zaopatrzoną w otwór w którym tkwił nit. Dług. 7,0 cm, najw. szer. 1,6 cm, grub. 0,5 cm. Wybrane z zespołu 15124-17703.

8. Blacha miedziana w kształcie prostokąta zakończonego szpicem z 1 otworem pośrodku na nit. Dług. 2,7 cm, szer. 1,1 cm. Brak nr inw.

9. Blaszka metalowa kwadratowa z otworem na nit. Wymiary: 1,5 x 1,5 x 0,1 cm. Brak nr inw.

10. Blacha żel. złożona wzdłuż na pół i wygięta półkoliście, zaopatrzona w 3 otwory na nity. Dług. 12,3 cm. Wybrane z zespołu 12171-12425.

11. Fragm. okucia w formie kasetonowej z 2 otworami na nity. Dług. 7,8 cm, szer. 1,9 cm. Brak nr inw.

12. Okucie żel. ze sztabki z 3 czworokątnymi wycięciami, zakończonej 2 kolistymi tarczkami zaopatrzonymi w otwory. Dług. 10,6 cm, szer. 0,8, średn. tarczek 1,6 cm, grub. 1,3 cm. Wybrane z zespołu 17755-18357 (ryc. 38h).

13. Taśma żel. z 2 otworami na nity. Dług. 10,2 cm, szer. 1,6 cm, grub. 0,1 cm. Wybrane z zespołu 28098-28296.

14. Krążek ołowiany z wyciętymi 2 kwadratowymi otworami. Średn. 2,6 cm, wymiary otworów: 0,4 x 0,4 cm. Wybrane z zespołu 12590-12734 (ryc. 54d).

15. Fragm. okucia żel. z 3 otworami i 2 bocznymi haczykami. Dług. 13,0 cm, szer. 3,8 cm, grub. 0,3 cm. Wybrane z zespołu 21902-22214.

16. Blaszka brąz. prostokątna z otworem. Wymiary: 1,7 x 1,5 x 0,05 cm. Nr inw. 36637.

17. Płytka żel. o zwężających się końcach z nitem pośrodku. Wymiary 9,6 x 0,7 x 0,2 cm, dług. nitu 1,1 cm. Wybrane z zespołu 18358-18768.

RÓŻNE

1. Nieokreślony przedmiot z żółtego metalu, przypominający fragment kabłąka jelca broni siecznej. Dług. 8,6 cm, szer. 0,9 cm. Wybrane z zespołu 25320-25706 (ryc. 38f).

2. Tulejka ołowiana. Tok (?). Dług. 5,8 cm, średn. 2,2 cm. Wybrane z zespołu 12429-12589 (ryc. 52k).

3. Przedmiot brąz. w kształcie tulejki z małym otworem na węższym końcu. Dług. 2,1 cm, średn. 2,0 cm. Brak nr inw.

4. Przedmiot metalowy w kształcie tulejki, w której umieszczono ostro zakończony pręt. Dług. 2,5 cm, średn. 2,8 cm (ryc. 54e).

5. Przedmiot metalowy w kształcie ściętego stożka z otworem. Wys. 2,6 cm, średn. 2,4 cm. Brak nr inw. (ryc. 52c).

6. Przedmiot metalowy w kształcie cylindra na cokoliku. Wys. 2,5 cm, średn. 1,9 cm. Brak nr inw. (ryc. 52d).

7. Ołowiany ciężarek (?) w kształcie kuli z otworkiem. Średn. 1,5 cm. Wybrane z zespołu 27397-27413.

8. Fragm. przedmiotu z brązu w kształcie łuku z 3 wycięciami. Dług. 2,3 cm, szer. 0,6 cm. Nr inw. 36579.

9. Przedmiot cynowy zakończony gwintem o dzwonowato ukształtowanych ramionach. Uchwyt (?). Dług. 6,6 cm, szer. 2,8 cm. Nr inw. 12426/99 (ryc. 38c).

10. Sztabka żel. półkolista w przekroju, zagięta w formie ósemki i sklepana. Dług. 4,9 cm, wymiary przekroju: 0,5 x 0,9 cm. Wybrane z zespołu 25320-25620, 25621-25706 (ryc. 31a).

11. Przedmiot żel. z taśmowatym uchwytem. Dług. 7,0 cm, szer. 5,5 cm, grub. 0,5 cm. Wybrane z zespołu 27176-27177.

12. Przedmiot cynowy. Kolanko środkowe z otworem dla osi i odchodzące od niego dwa kielichowate ramiona. Uchwyt (?). Dług. 3,9 cm. Nr inw. 36440.

13. Fragm. metalowego przedmiotu, pokrytego białą patyną. Dług. 5,8 cm, średn. przy otworze 1,7 cm. Nr inw. 36213/99 (ryc. 52g).

14. 3 metalowe sprężynki. Dług. 1,3; 2,8; 5,1 cm. Nr inw. 36225/99 (ryc. 54f, g).

15. Sprężyna metalowa. Dług. 6,0 cm. Wybrane z zespołu 16493-17082.

16. Sprężyna metalowa. Dług. 10,6 cm. Nr inw. 36323.

17. 2 sprężynki metalowe wykonane z okrągłego drucika. Dług. 5,3 cm. Brak nr inw.

18. Brąz. sprężyna prosta w postaci wydłużonego prostokąta o zaokrąglonych narożach z otworkami na końcach. Dług. 10,5 cm, szer. 0,6 cm. Brak nr inw.

19. Sztabka żel. prostokątna w przekroju, zagięta na jednym końcu w esowate uszko. Dług. 5,5 cm, najw. przekrój: 0,4 x 0,8 cm. Wybrane z zespołu 17083-17754.

20. Przedmiot żeliwny w postaci trójramiennego krzyża zwieńczonego kulką, z 3 wycięciami w kształcie rombów. Dług, 11,4 cm, szer. 6,1 cm, grub. 0,8 cm. Wybrane z zespołu 22886-23064 (ryc. 38k).

21. Fragm. blaszki miedzianej z ząbkowanymi krawędziami zagiętymi do wewnątrz. Wymiary: 1,7 x 3,4 cm. Wybrane z zespołu 36124-36149.

22. Blaszka miedziana zdobiona półkolistymi wycięciami. Dług. 9,5 cm, szer. 0,7 cm. Brak nr inw.

23. Przedmiot mosiężny w kształcie okrągłej miseczki z otworem pośrodku. Średn. 2,9 cm, wys. 0,5 cm. Nr inw. 36329 (ryc. 47f).

24. Fragm. płytki metalowej zdobionej pięciopłatkowym kwiatem i żeberkami. Wymiary: 1,9 x 1,0 x 0,3 cm. Wybrane z zespołu 12590-12734 (ryc. 42g).

25. Blaszka brąz. w kształcie trapezu, zdobiona rzędami nakłuć. Wymiary: 1,6 x 1,4 x 0,1 cm. Nr inw. 36423 (ryc. 54c).

26. Rurka z blachy miedzianej z drewnianym palikiem wewnątrz. Dług. 12,1 cm, średn. 1,3 cm. Brak nr inw.

27. Blacha miedziana zwinięta w rurkę z końcami zachodzącymi na siebie. Dług. 5,6 cm, średn. 0,8 cm. Brak nr inw.

28. Przedmiot brąz. w kształcie łuku, zdobiony 2 pierścieniami, wykonany ze sztabki półkolistej w przekroju. Dług. 3,9 cm, szer. 0,5 cm. Brak nr inw.

29. Tuleja z blachy żel. Dług. 15,8 cm, średn. 3,1 cm. Wybrane z zespołu 27380-27396.

30. Tulejka żel. z fragm. drewnianego kołka. Dług. 3,5 cm, średn. 1,2 cm. Wybrane z zespołu 36336-36337.

31. Pręcik żel. okrągły w przekroju z końcami zwiniętymi w uszko. Dług. 4,9 cm, średn. 0,2 cm. Nr inw. 36455.

32. Przedmiot cynowy z gwintowaną zakrzywioną kątowo tuleją. Dług. 9,4 cm, średn. 1,6 cm. Nr inw. 36446 (ryc. 11d).

33. Przedmiot w kształcie litery T. Dług. 4,5 cm, szer. 3,7 cm, przekrój trzpienia: 0,9 x 1,2 cm. Wybrane z zespołu 25790-25845.

34. Haczyk żel. z drutu o przekroju okrągłym z jednym końcem ostrym, drugim zagiętym w uszko. Dług. 4,7 cm, średn. 0,2 cm. Wybrane z zespołu 16493-17082.

35. Fragm. tordowanego haka żel. wygiętego esowato. Dług. 10,5 cm, średn. 0,6 cm. Wybrane z zespołu 12429-12689.

36. Ozdobny hak żel. ze sztabki czworokątnej esowato wygiętej. Dług. 7,4 cm, najw. przekrój: 0,25 x 0,4 cm, dług. haka 3,5 cm. Wybrane z zespołu 22214-22425.

37. Hak żelazny. Półokrągłe w przekroju ramię i czworokątny trzpień. Dług. 13,4 cm, dług. haka 3,6 cm, grub. 0,3 cm. Wybrane z zespołu 19919-20017.

38. Haczyk żel. z okrągłego pręta. Dług. 7,3 cm, średn. 0,5 cm. Wybrane z zespołu 16006-16492.

39. Żel. sztabka hakowata. Dług. 11,4 cm, najw. przekrój: 0,7 x 1,4 cm, dług. haka 4,0 cm. Wybrane z zespołu 24610-25059.

40. Hak z okrągłego w przekroju pręta. Dług. 16,4 cm, średn. 0,5 cm. Wybrane z zespołu 20348-21137.

41. Hak żel. z bocznym zadziorem i 2 żłobkami na końcu, tworzącymi rodzaj gwintu. Zakrzywione ramię ostro zakończone. Przekrój poprzeczny okrągły. Dług. 7,9 cm. Wybrane z zespołu 25320-25620, 25621-25706 (ryc. 34h).

42. Fragm. haczyka mosiężnego. Dług. 1,9 cm. Wybrane z zespołu 37091-37092.

43. Pręt żel. wygięty w kształt litery S. Dług. 5,4 cm, średn. pręta 0,4 cm. Wybrane z zespołu 19571-19864 (ryc. 38i).

44. Pręt żel. zdobiony profilowanymi pierścieniami, zakończony z jednej strony półkolistym ramieniem (hakiem), na przeciwległej stronie ułamanym pierścieniem. Dług. 7,5 cm, średn. 0,7 cm. Nr inw. 36637 (ryc. 52ł).

KRĄŻKI, KÓŁKA

1. Krążek żel. z otworkiem pośrodku, skorodowany. Średn. 5,8 cm, grub. 1,0 cm. Wybrane z zespołu 22214-22425.

2. Okrągła blaszka z cyny. Średn. 4,0 cm. Wybrane z zespołu 27397-27413.

3. Pierścieniowaty przedmiot z ołowiu. Średn. 5,3 cm. Wybrane z zespołu 27397-27413.

4. Okrągła, pogięta tarczka z ołowiu. Średn. ok. 6,0 cm. Nr inw. 36441.

5. Kolista tarczka brąz. Wymiary: 2,8 x 3,0 cm. Nr inw. 36700.

6. Kółko mosiężne czworokątne w przekroju. Średn. 2,0 cm, przekrój ramy: 0,1 x 0,2 cm. Wybrane z zespołu 12429-12689 (ryc. 54j).

7. Kółko brąz. o czworokątnym przekroju. Średn. 1,3 cm, przekrój: 0,1 x 0,15 cm. Wybrane z zespołu 17755-18357 (ryc. 5s).

8. Kółko brąz. czworokątne w przekroju. Średn. 2,7 cm, przekrój ramy: 0,1 x 0,2 cm. Brak nr inw.

9. 3 kółka brąz. o czworokątnym przekroju. Średn. 2,3 cm, przekrój ramy: 0,1 x 0,2 cm. Brak nr inw.

10. 2 kółka brąz. czworokątne w przekroju. Średn. 1,9 cm, przekrój ramy: 0,1 x 0,2 cm. Brak nr inw. (ryc. 5x).

11. Kółko brąz. Średn. 2,0 cm, przekrój ramy: 0,1 x 0,2 cm. Wybrane z zespołu 36124-36149.

12. Kółko żel. z okrągłego w przekroju drutu. Miejsce styku lekko sklepane i zaakcentowane pierścieniowatym kolankiem. Średn. 3,1 cm, średn. drutu 0,5 cm. Wybrane z zespołu 19571-19864.

13. Kółko metalowe. Średn. 2,0 cm, przekrój ramy: 0,1 x 0,15 cm. Nr inw. 36225/99.

14. Kółko metalowe. Średn. 2,0 cm, przekrój ramy: 0,1 x 0,15 cm. Nr inw. 36225/99.

15. Kółko metalowe. Średn. 1,5 cm, przekrój ramy: 0,1 x 0,1 cm. Nr inw. 36225/99.

16. Kółko metalowe kwadratowe w przekroju. Średn. 1,4 cm, przekrój: 0,1 x 0,1 cm. Nr inw. 36225/99.

17. Kółko metalowe o stykających się końcach. Średn. 1,2 cm, średn. drutu 0,1 cm. Nr inw. 36225/99.

18. 2 kółka metalowe o stykających się końcach. Średn. 1,0 cm, średn. drutu 0,1 cm. Nr inw. 36225/99.

19. Kółko brązowe z okrągłego drutu o niestykających się końcach. Średn. kółka 1,1 cm. Wybrane z zespołu 16006-16492.

Ogniwka

1. Owalne, żel. ogniwko wykonane z drutu o przekroju okrągłym. Dług. 10,3 cm, szer. 4,2 cm, średn. drutu 0,4 cm. Wybrane z zespołu 15124-17703.

2. Żel. owalne ogniwko, uformowane z okrągłego w przekroju pręta. Dług. 8,4 cm, średn. pręta 0,8 cm. Wybrane z zespołu 21138-21901.

3. Owalne ogniwko żel. z okrągłego w przekroju pręta. Dług. 5,8 cm, szer. 3,6 cm, średn. 0,7 cm. Wybrane z zespołu 16006-16492.

4. Kwadratowe, ogniwko żel. Wymiary: 2,5 x 2,5 cm. Wybrane z zespołu 12429-12689.

5. Ogniwko metalowe z pręcika o przekroju czworokątnym. Wymiary: 1,1 x 1,5 cm, przekrój: 0,1 x 0,15 cm. Nr inw. 36225/99.

6. Ogniwko metalowe z okrągłego drucika z końcami skręconymi wokół własnej osi. Wymiary: 2,7 x 1,5 x 0,2 cm. Nr inw. 36225/99.

7. Ogniwko metalowe w kształcie litery S, zdobione poprzecznymi nacięciami. Przekrój płasko-wypukły. Wys. 1,7 cm, szer. 0,9 cm. Nr inw. 36225/99.

8. Ogniwko metalowe w kształcie litery S. Dług. 2,9 cm, średn. drutu 0,2 cm. Nr inw. 36323.

9. Ogniwko w kształcie ósemki z nawiniętym na kabłąk spiralnie drucikiem. Przekrój drutu okrągły. Dług. 2,1 cm. Nr inw. 36225/99.

10. Dwa metalowe esowate ogniwka. Dług. 2,6 cm. Wybrane z zespołu 37133-37137 (ryc. 41u).

11. Przedmiot w kształcie łezki, zakończony okrągłym ogniwkiem. Dług. 2,1 cm, średn. 0,3 cm. Wybrane z zespołu 37133-37137 (ryc. 41t).

Tab. 8. Odpady ołowiane (wymiary w cm)
Tab. 8. Bleiabfälle (Größe in Zentimeter)

Lp.	Surowiec / Stan zachowania	Wymiary	Nr inw.
1	placek stopionego ołowiu	6,2 x 5,0 x 0,4	36596
2	3 odpady ołowiane	5,2 x 1,8 x 0,3; 4,7 x 3,2 x 0,3	12428/99
3	odpad ołowiany	5,0 x 3,0 x 0,5	23065-23221
4	4 wytopki ołowiane		27397-27413
5	wytopka ołowiana		20348-21137
6	bryłka ołowiu	2,4 x 2,3	36225/99
7	wytopka ołowiana	2,7 x 2,1 x 0,05	12171-12425

Taśmy ołowiane

1. Taśma z ołowiu. Dług. 6,0 cm, szer. 0,4 cm, grub. 0,1 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608.

2. Podwójnie złożona taśma ołowiana zagięta kątowo w kształcie litery L. Oprawa ramki (?). Dług. 5,7 cm, szer. taśmy 0,8 cm, grub. 0,3 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608.

3. Złożona na pół taśma ołowiana z podniesionymi brzegami. Dług. 8,8 cm, szer. 1,1 cm, grub. 0,4 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608 (ryc. 37k).

4. Taśma ołowiana złożona na pół, zaopatrzona w żeberko środkowe. Dług. 4,1 cm, szer. 0,8 cm, grub. 0,2 cm. Wybrane z zespołu 24359-24608 (ryc. 53d).

5. 4 sztuki taśm z ołowiu złożone na pół, zaopatrzone w żeberko środkowe. Jedna z nich skręcona. Wymiary: 7,5-3 x 0,8-0,9 cm. Wybrane z zespołu 25320-25620, 25621-25706.

6. 7 fragm. skręconych taśm ołowianych. Dług. 2,5-8,0 cm. Wybrane z zespołu 21138-21901.

7. Pogięta taśma z ołowiu spiczasto zakończona. Dług. 20,0 cm, szer. 2,9 cm. Wybrane z zespołu 20348-21137.

8. Taśma z ołowiu złożona na pół i skręcona na końcach. Dług. 8,7 cm, szer. 3,4 cm. Wybrane z zespołu 20348-21137.

9. Taśma z ołowiu złożona na pół ż żeberkiem środkowym. Dług. 13,5 cm, szer. 1,1 cm. Wybrane z zespołu 18358-18768.

10. Taśma z ołowiu z prostokątnym otworem. Dług. 3,1 cm, szer. 2,5 cm. Wybrane z zespołu 18769-19570.

11. 2 taśmy ołowiane sklepane ze sobą. Dług. 6,0 cm, szer. 1,1 cm. Wybrane z zespołu 16006-16492.

12. Pogięta i skręcona taśma z ołowiu. Dług. 9,1 cm, szer. 1,2 cm. Wybrane z zespołu 20348- 21137.

13. 2 taśmy ołowiane złączone ze sobą. Dług. 7,8 cm, szer. 0,8 cm. Wybrane z zespołu 16493-17082.

14. Taśma z ołowiu. Dług. 11,0 cm. Wybrane z zespołu 25320-25670.

15. Taśma z ołowiu z 2 otworami na nity. Dług. 4,7 cm, szer. 0,7 cm, grub. 0,1 cm. Wybrane z zespołu 15124-17703.

16. Obręcz z ołowiu. Średn. 4,1 cm. Nr inw. 36377.

Tab. 9. Druty, pręty (wymiary w cm)
Tab. 9. Drähte, Stangen(Größe in Zentimeter)

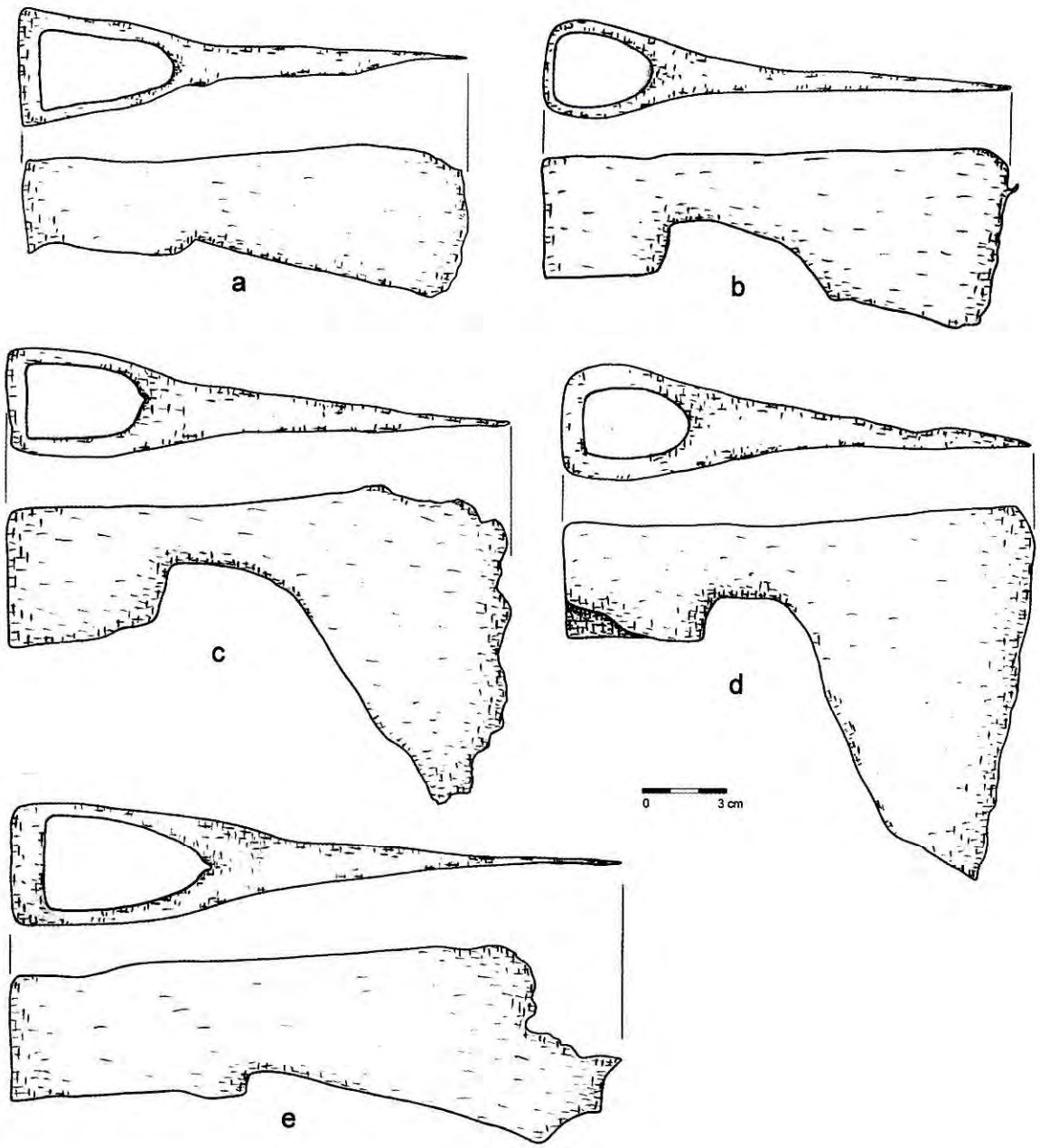
Lp.	Surowiec / Stan zachowania	Długość	Średnica	Nr inw.
1	fragm. drutu miedzianego	12,0	0,1	21138-21901
2	fragm. drutu miedzianego	16,5	0,15	22214-22425
3	2 druty miedziane skręcone ze sobą	10,5	0,15	16006-16492
4	3 druty miedziane skręcone ze sobą	12,4	0,15	16006-16492
5	skręcone 2 druty metalowe	15,2		27397-27413
6	pręt żel.	16,0	0,3	18358-18768
7	pręt żel.	6,0	0,35	24359-24608
8	drut żel.	15,5	0,1	16493-17082
9	drut miedziany	7,5	0,1	36225/99
10	skręcony drut brąz.	9,2	0,1	36340
11	drut brąz. zagięty na końcach w uszko	11,0	0,1	36340
12	drut żel.	7,1	0,2	18358-18756
13	pręt żel.	8,2	0,3	15704-16005
14	pręt żel.	12,7	0,4	15704-16005
15	drut żel.	14,8	0,1	15704-16005

Tab. 10. Sztabki (wymiary w cm)
Tab. 10. Stäbchen (Größe in Zentimeter)

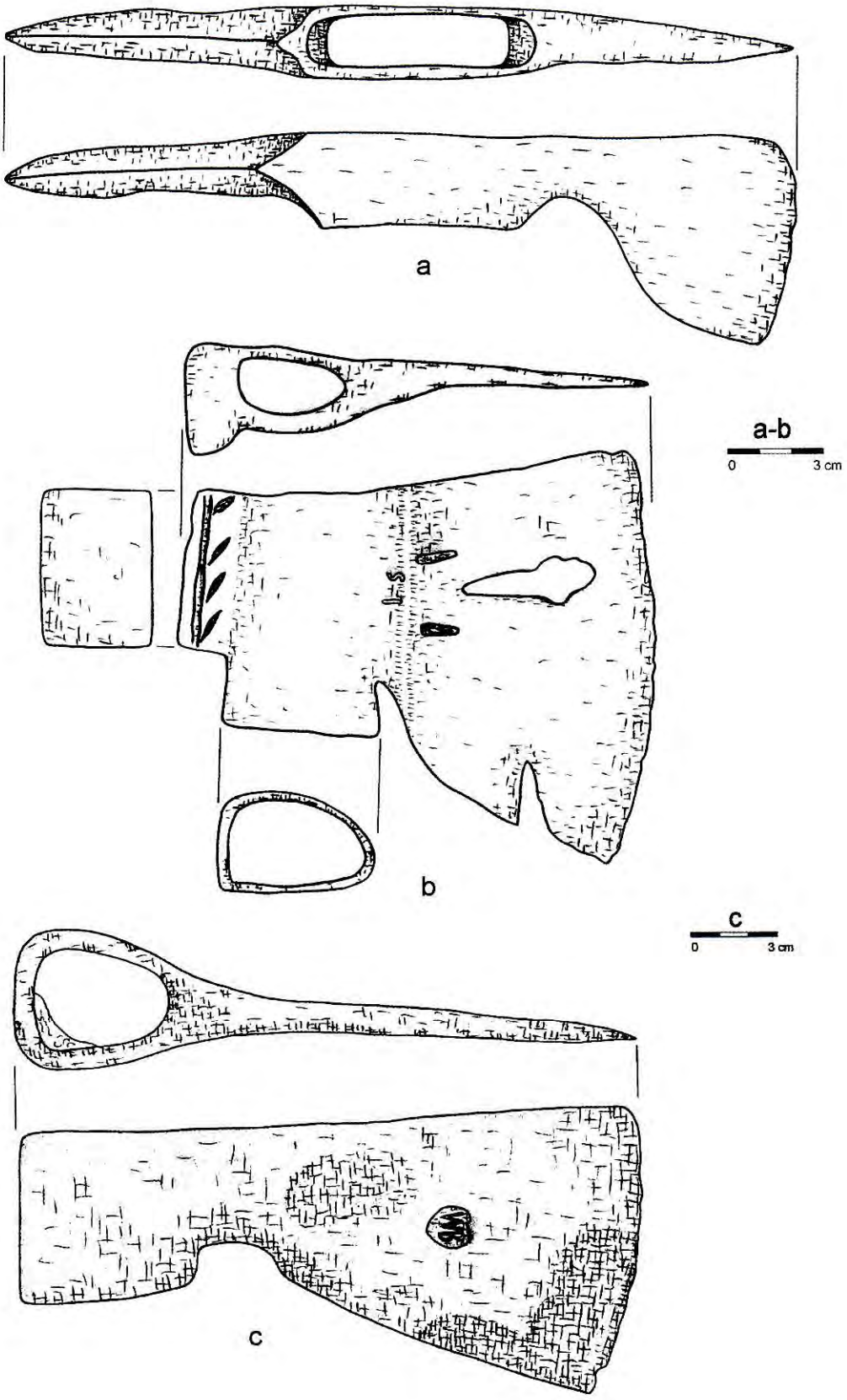
Lp.	Surowiec / Stan zachowania	Długość	Szerokość	Grubość	Nr inw.
1	sztabka żel. wygięta esowato	5,7	0,9	0,2	24359-24608
2	sztabka żel.	12,5	3,7	0,3	16006-16492
3	sztabka żel.	19,6	3,2	0,4	23223-23734
4	sztabka żel.	18,0	2,2	0,5	22886-23064
5	sztabka żel.	7,6	4,0	0,3	19919-20017
6	sztabka żel.	43,5	1,2	0,5	brak nr inw.
7	pręcik brąz. półkolisty w przekroju	10,6	0,4	0,15	25320-25706
8	sztabka żel.	7,3	1,2	0,6	12429-12689
9	sztabka żel. wygięta łukowato	11,0	3,1	0,4	19919-20017
10	sztabka żel.	11,5	1,1	0,2	19919-20017

Tab. 11. Blaszki, taśmy (wymiary w cm)
Tab. 11. Blättchen, Bände (Größe in Zentimeter)

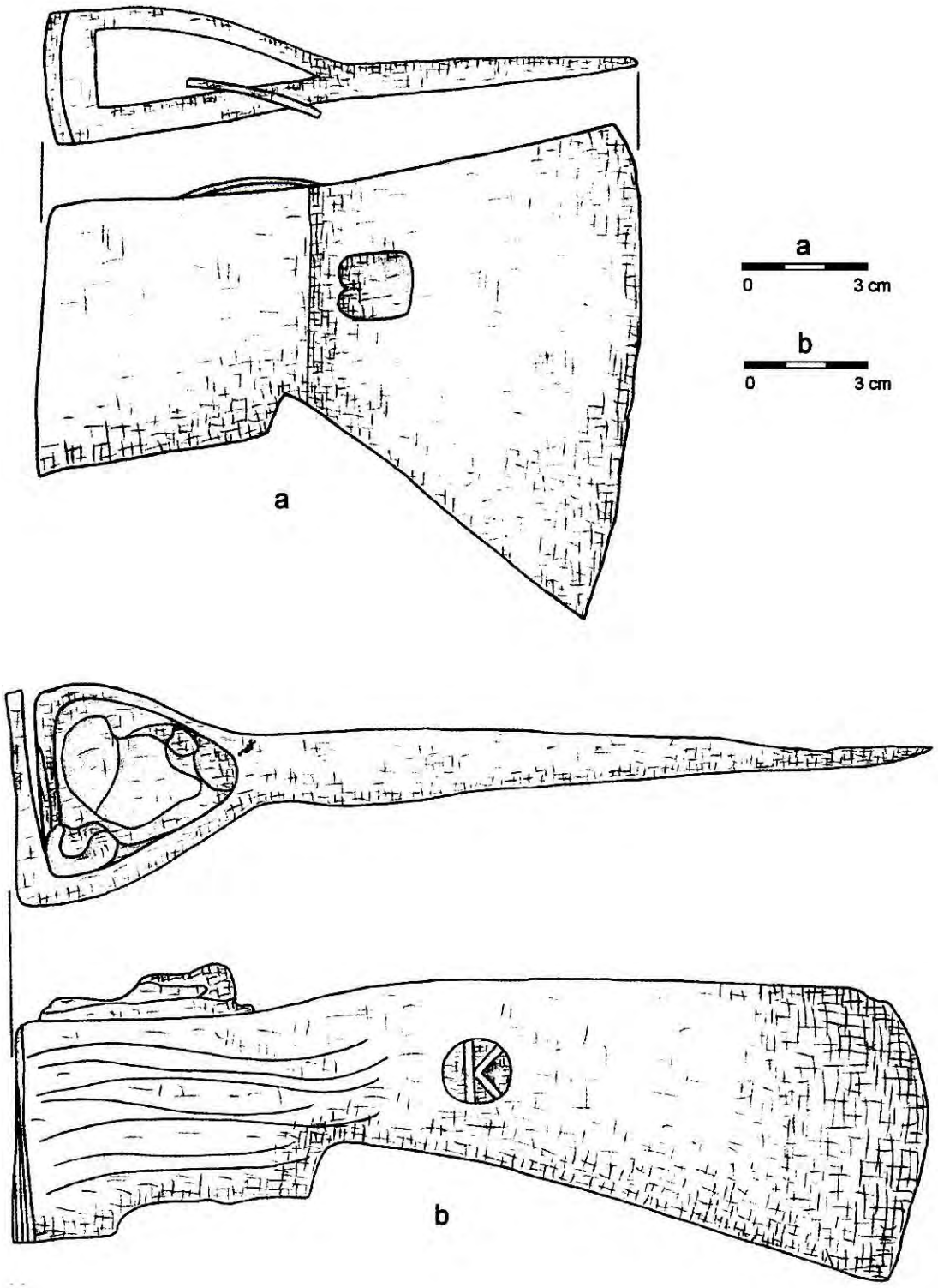
Lp.	Surowiec / Stan zachowania	Długość	Szerokość	Grubość	Nr inw.
1	blaszka żel.	4,5	2,5	0,1	24359-24608
2	blaszka żel.	4,0	2,5	0,1	24359-24608
4	blaszka żel.	5,0	2,7	0,15	16493-17082
3	blaszka brąz.	6,0	2,3	0,15	24359-24608
5	blaszka miedziana, pogięta	6,6	4,5	0,05	17755-18357
6	półkolista blaszka metalowa	4,2	2,3	0,1	16006-16492
7	pogięta blacha brąz.	5,3	3,8	0,15	18358-8768
8	pogięta taśma żel.	13,0	0,2	0,1	24359-24608
9	blaszka brąz.	5,3	3,8	0,04	36340
10	taśma miedziana	22,5	0,5	0,02	36340
11	2 taśmy brąz.	12	1,2	0,05	36340
12	taśma żel.	21,8	2,3	0,15	27380-27396
13	blacha metalowa	18	3,9	0,05	12171-12425
14	taśma miedziana	4	1,3	0,02	36328
15	blacha żel.	25,6	18,2	0,15	27380-27396
16	pogięta taśma żel.	18,5	2,2	0,05	25799-25845



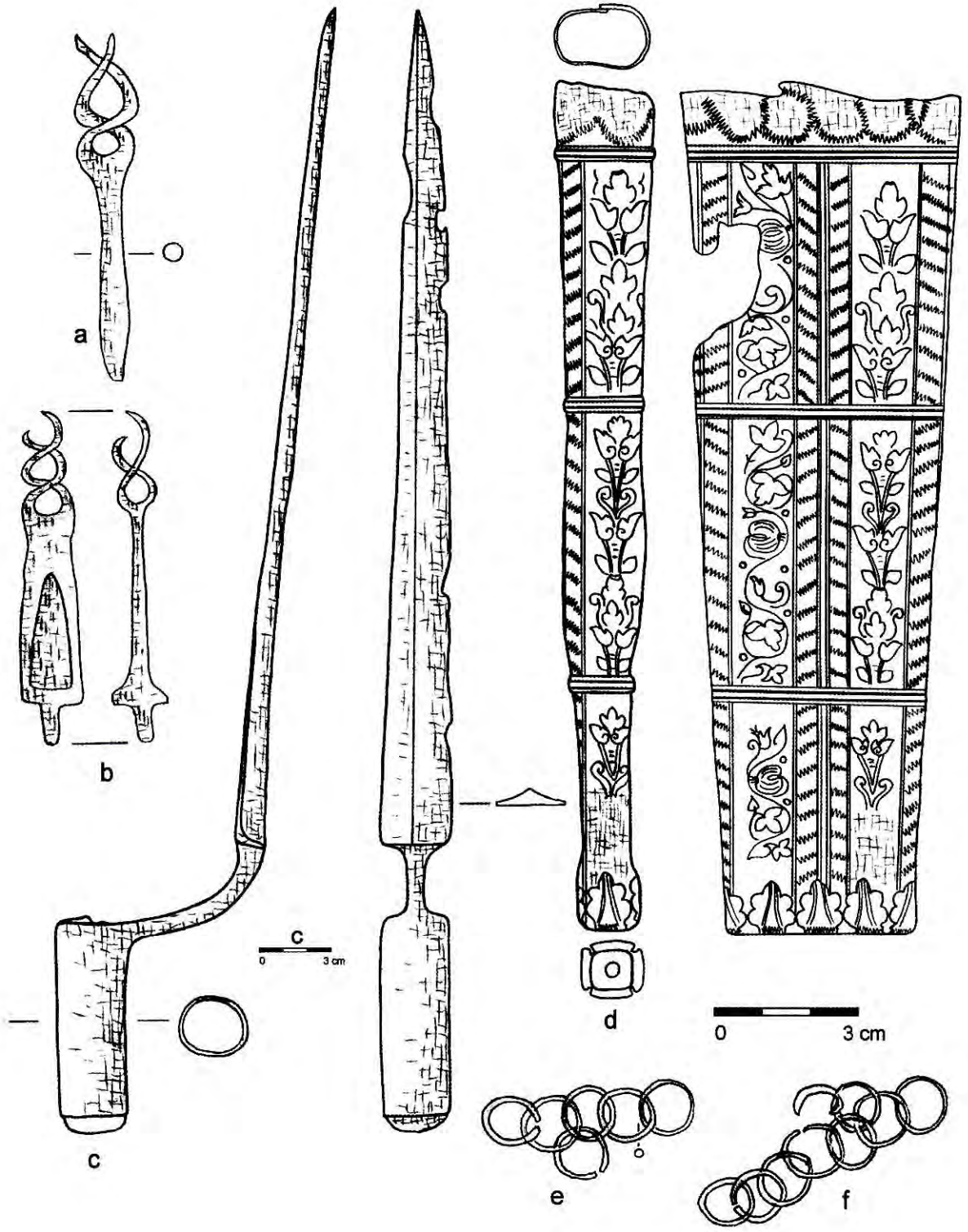
Ryc. 1. Broń obuchowa. Topory i siekiery: a, e – typ VIII; b – typ VIIIa; c – typ IX; d – typ IXa
Abb. 1. Hammerwaffen. Beile und Äxte: a, e – Typus VIII; b – Typus VIIIa; c – Typus IX; d – Typus IXa



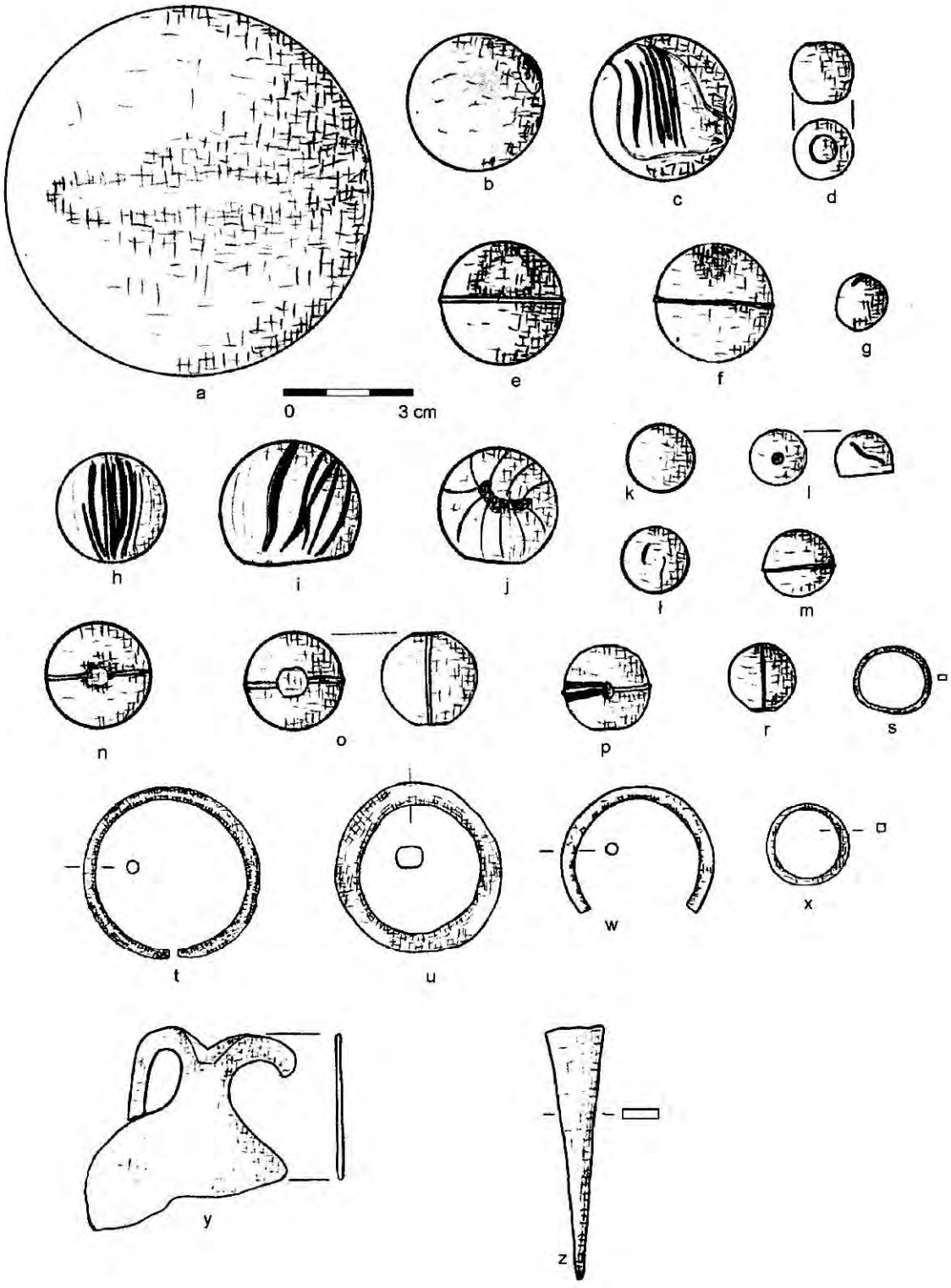
Ryc. 2. Broń obuchowa. Czekany i siekiera: a – typ Ia; b – typ Ig; c – typ VIII lub VIIIa
Abb. 2. Hammerwaffen. Streitäxte und Axt: a – Typus Ia; b – Typus Ig; c – Typus VIII oder VIIIa



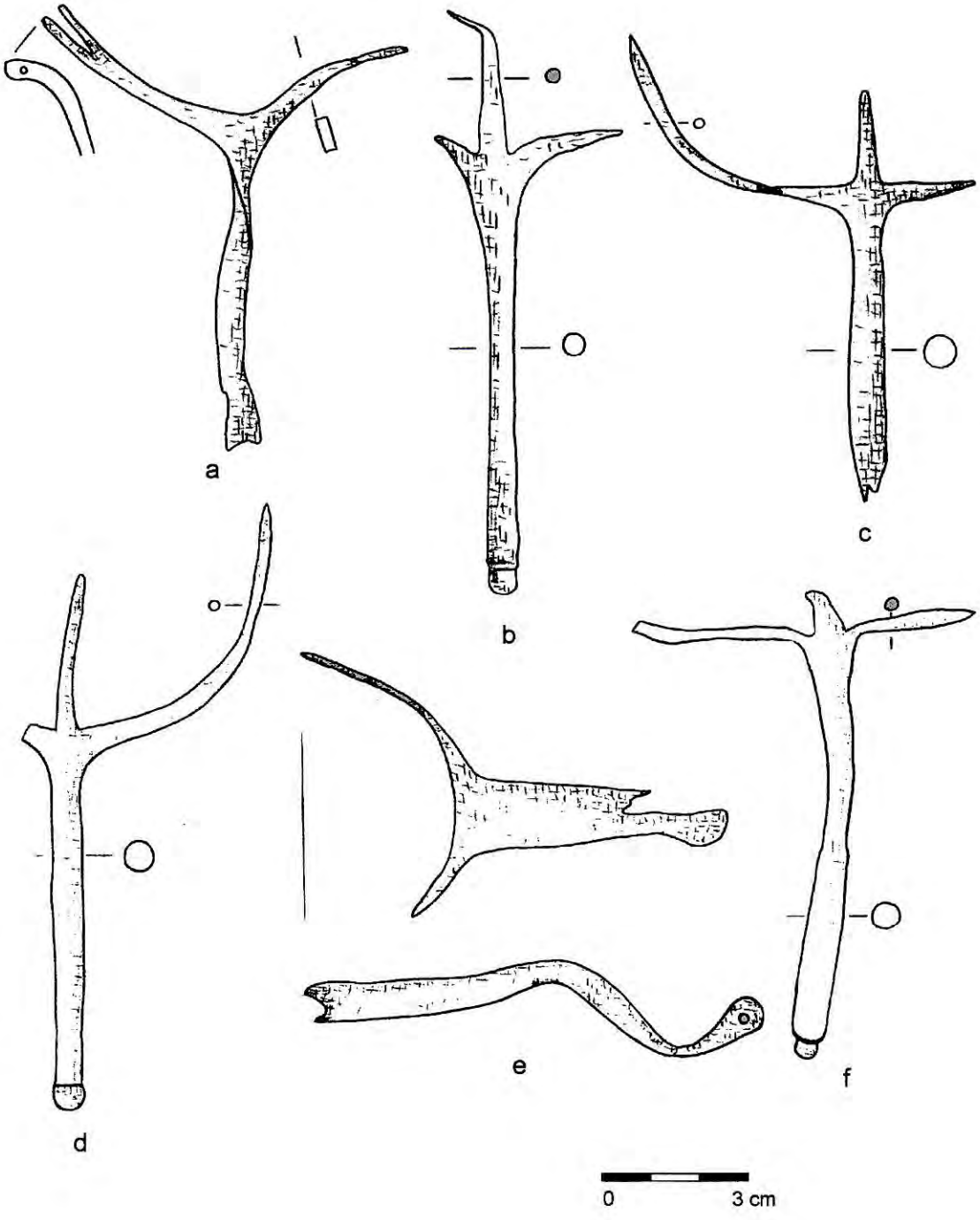
Ryc. 3. Broń obuchowa. Siekiery: a – typ IX; b – typ VIII
Abb. 3. Hammerwaffen. Äxte: Typus IX; b – Typus VIII



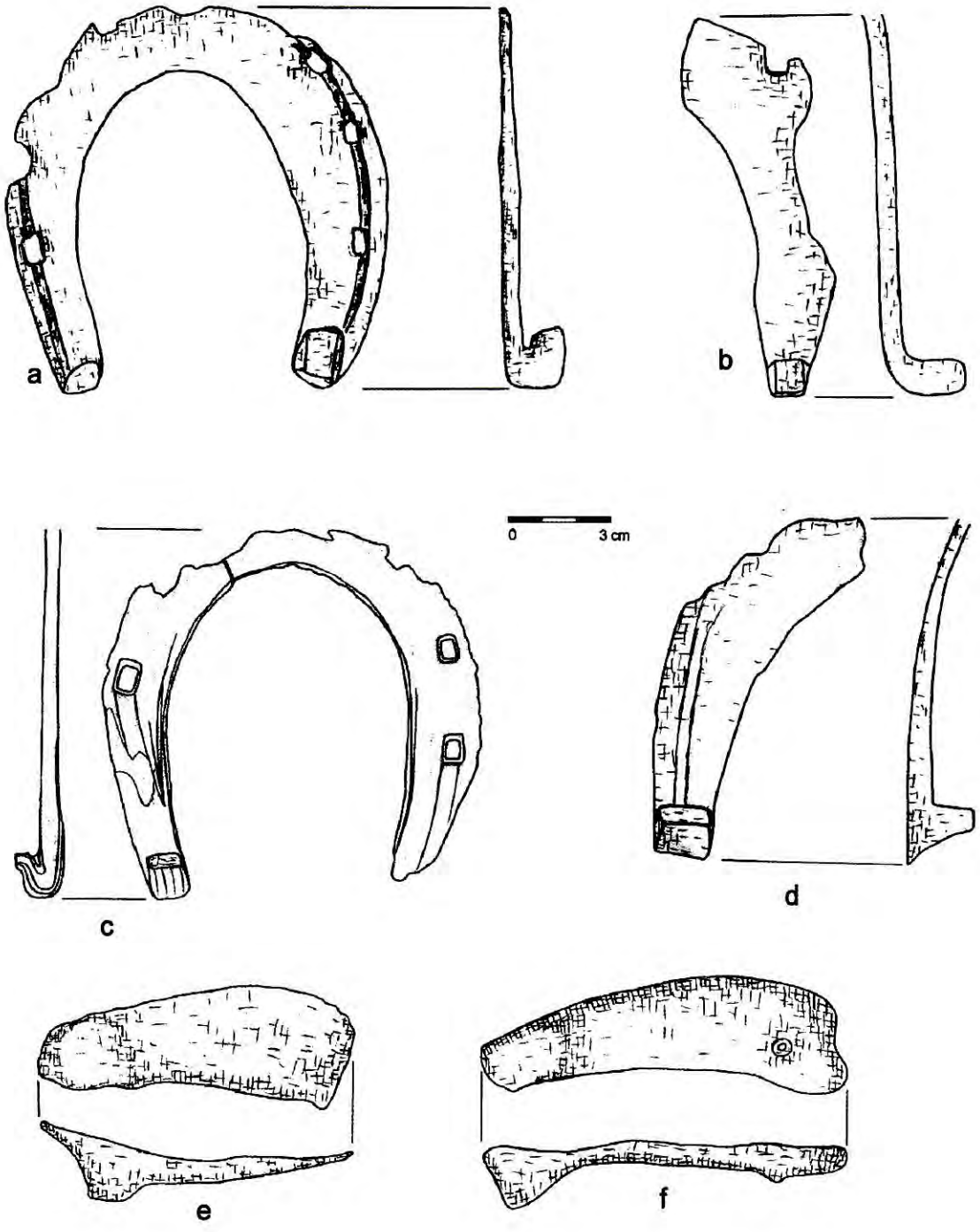
Ryc. 4. Militaria: a-b – igła do czyszczenia lufy; c – bagnet tulejowy; d – trzewik pochwy; e-f – fragm. siatki kolczej
Abb. 4. Militaria: a-b – Nadel für Säuberung des Laufes; c – Bajonett; d – Schlepper ; e-f – Fragmente des Panzerhemdes



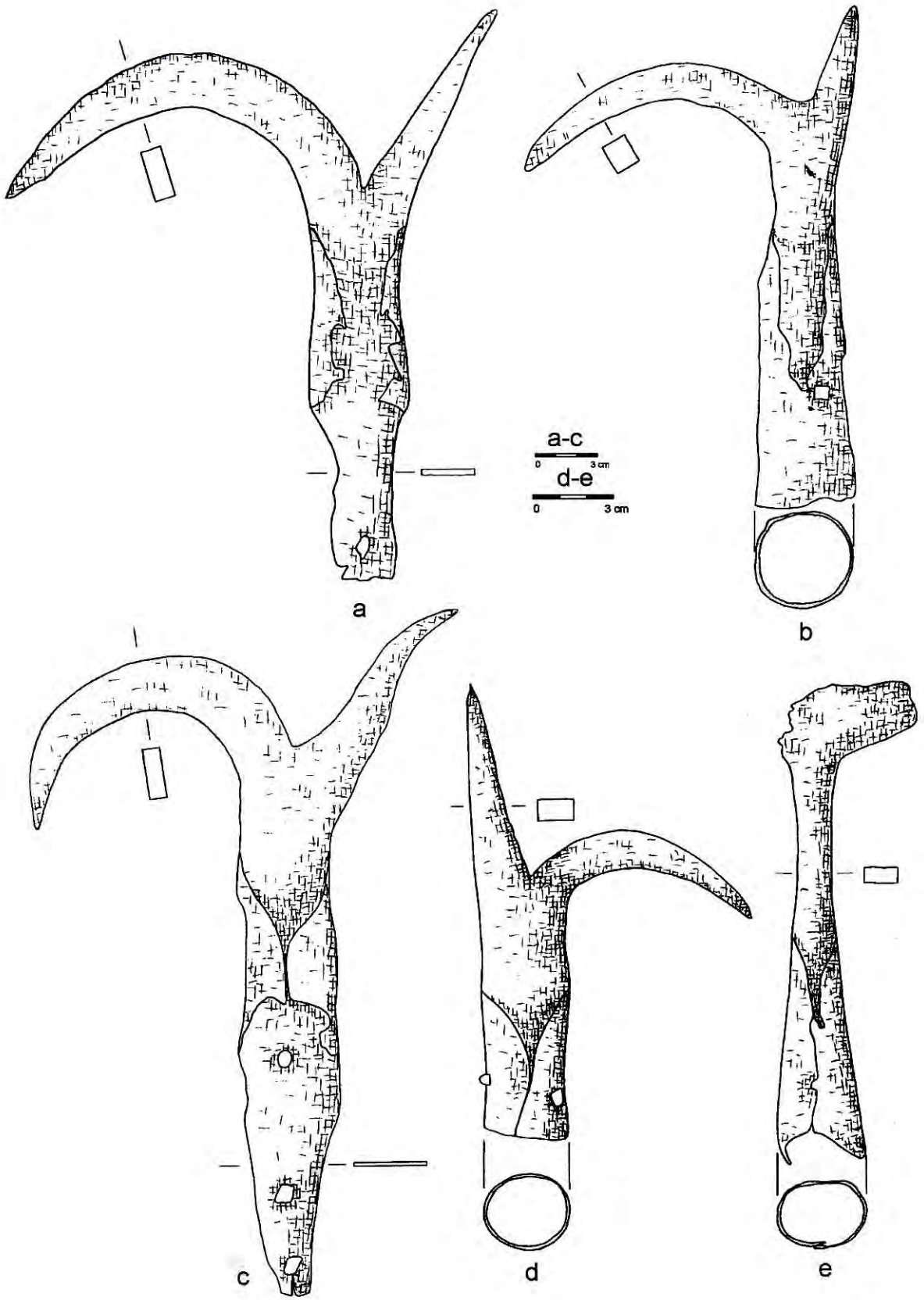
Ryc. 5. Przedmioty metalowe: a-r – kule armatnie i karabinowe; s-x – kółka; y – fragm. krzesiwa?; z – sztabka klinowata
Abb. 5. Metallgegenstände: a-r – Kanonen- und Gewehrkugeln; s-x – Rädchen; y – Fragment des Feuersteins?; z – keilförmiges Stäbchen



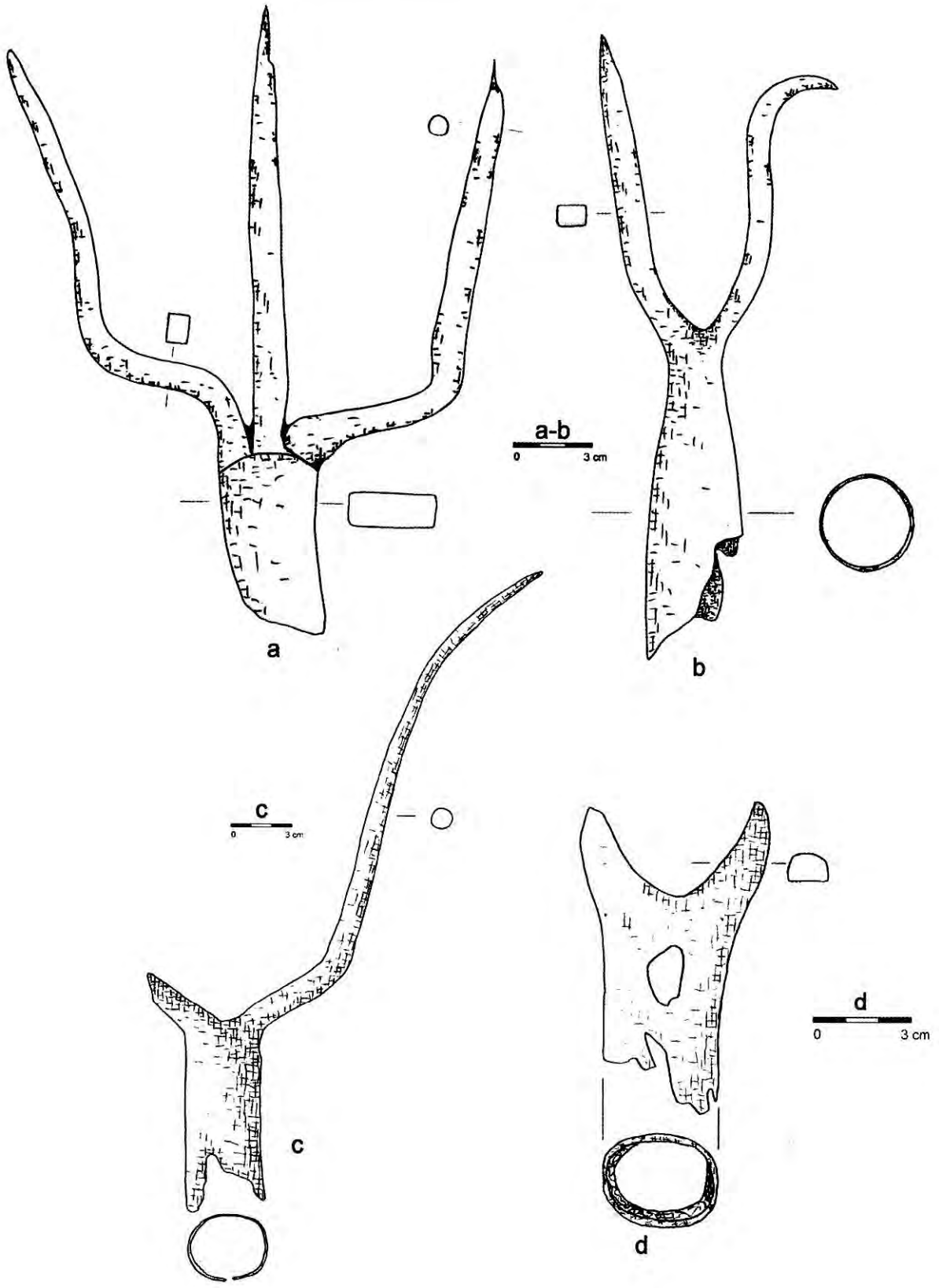
Ryc. 6. Ostrogi
Abb. 6. Sporen



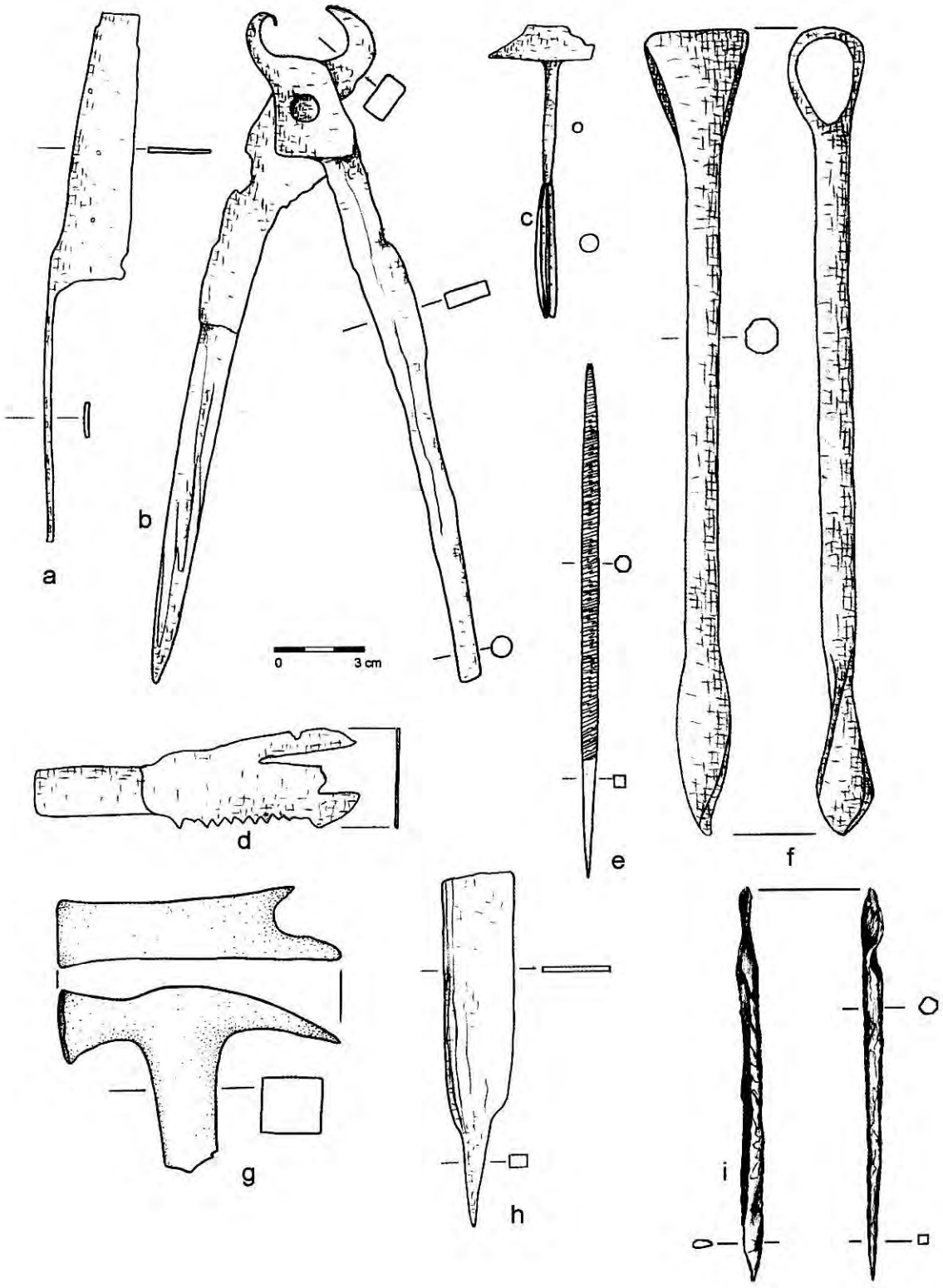
Ryc. 7. Podkowy: a – typ IV?; b – typ IV/2; c – typ III/2 lub IV/3; d – typ VI/3; e – typ VI/2 lub VI/3; f – typ IV
Abb. 7. Hufeisen: a – Typus IV?; b – Typus IV/2; c – Typus III/2 oder IV/3; d – Typus VI/3; e – Typus VI/2 oder VI/3; f – Typus IV



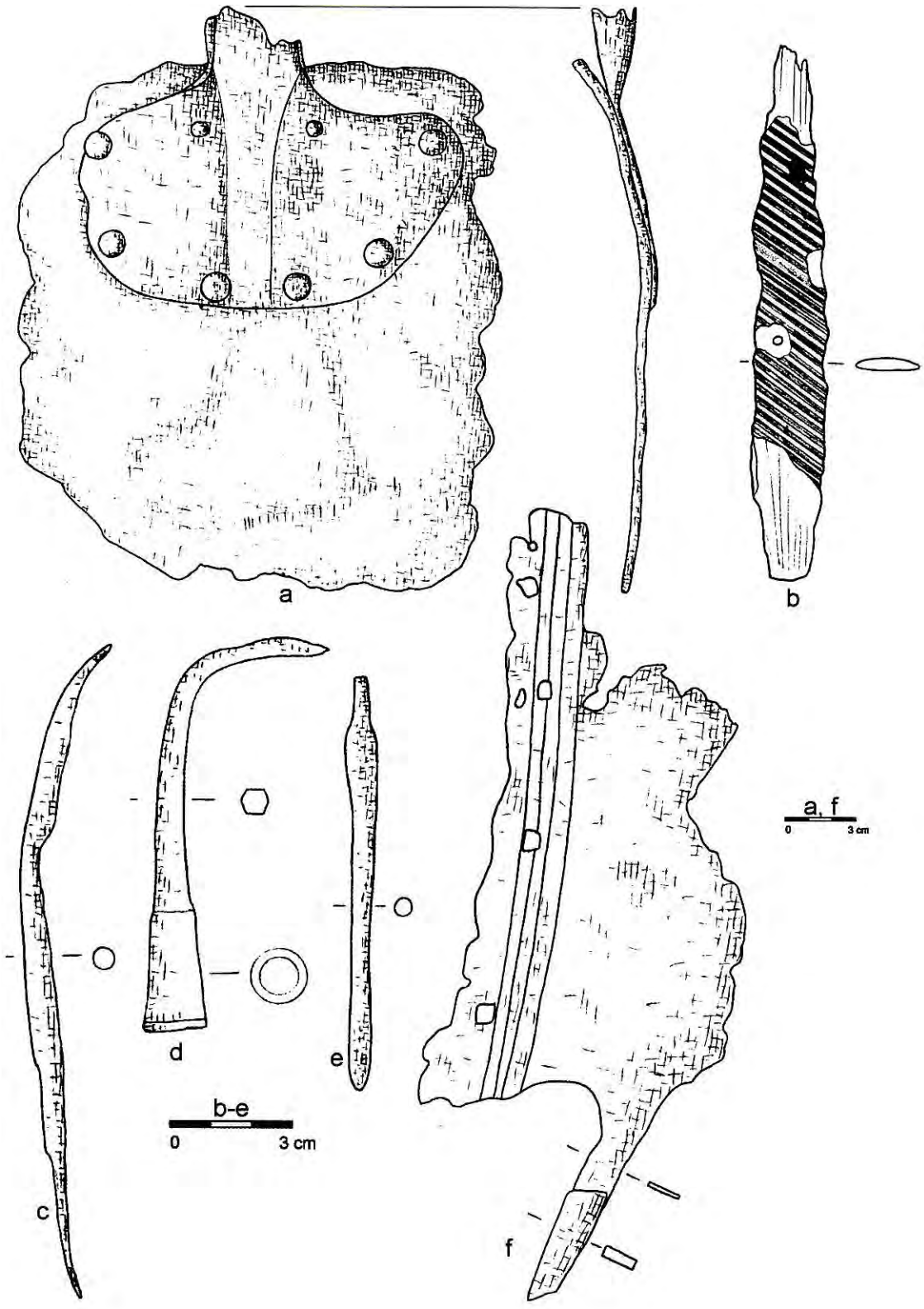
Ryc. 8. Bosaki
Abb. 8. Feuerhaken



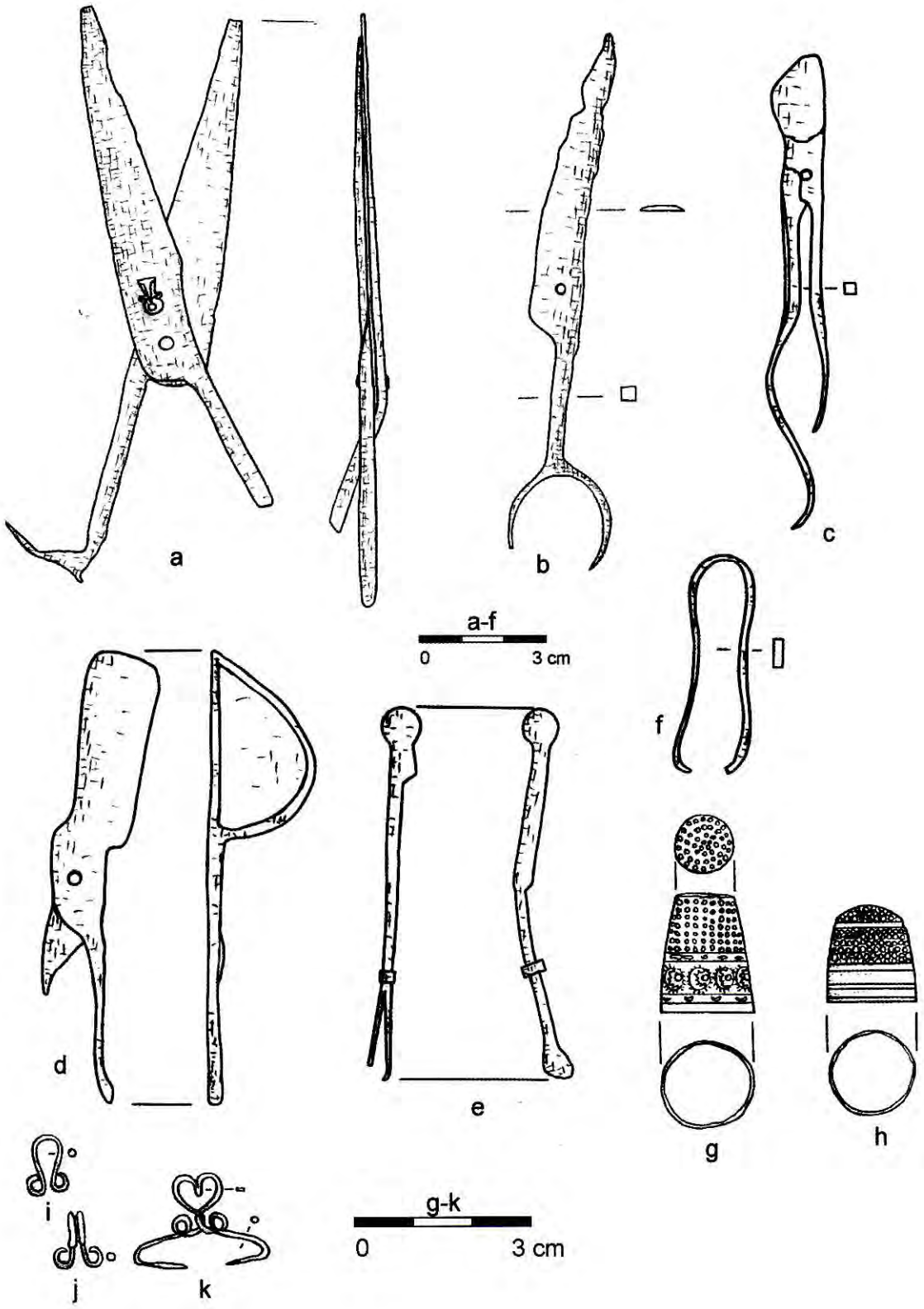
Ryc. 9. Widły: a, c – widły; b – żerdka, forkiet?; d – żerdka-pychówka
Abb. 9. Gabeln: a, c – Heu- und Mistgabeln; b – Forke?; d – Stechkahn



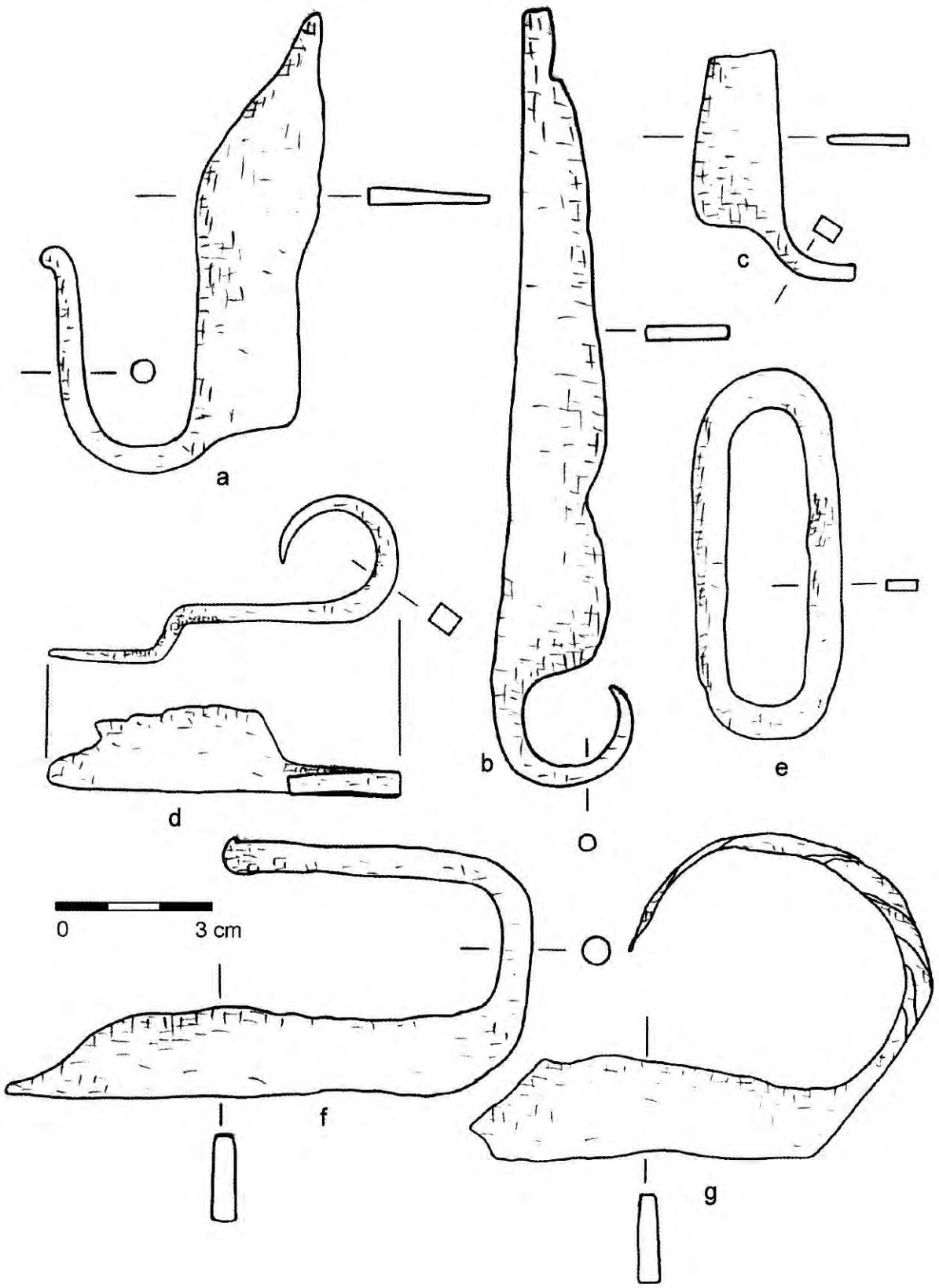
Ryc. 10. Narzędzia: a – nożyce; b – obcęgi; c, g – młotki; d – piła; e – pilnik; f, i – świdry; h – gładzik-pilnik
Abb. 10. Werkzeuge: a – Scheren; b – Zangen; c, g – Hämmer; d – Säge; e – Feile; f, i – Bohrer; h – Polierfeile



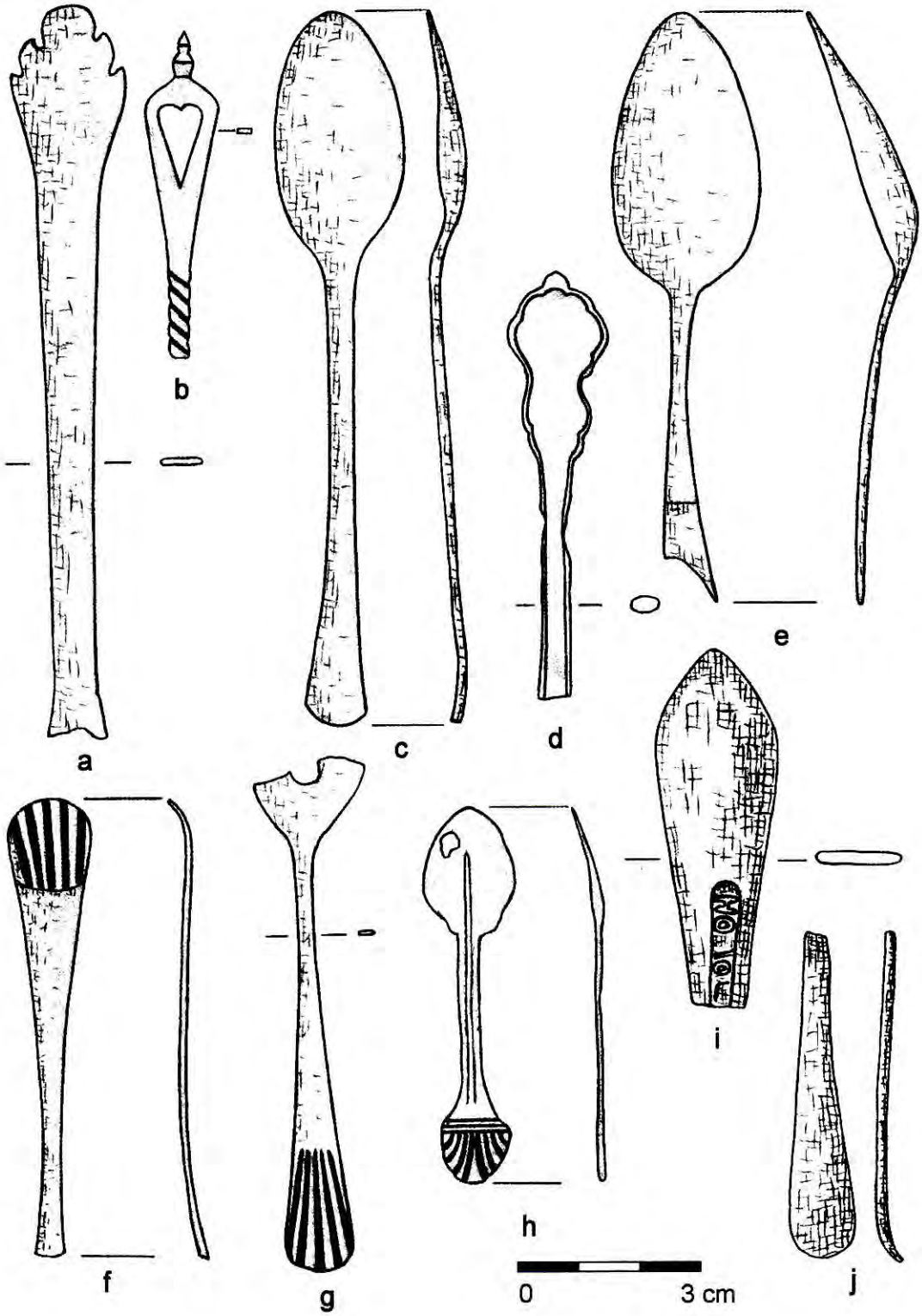
Ryc. 11. Narzędzia: a – łopata; b – pilnik; c, e – szydła; d – tulejka; f – tasak?
Abb. 11.Werkzeuge: a – Schaufel; b – Feile; c, e – Ahlen; d – Hülse; f – Hackmesser?



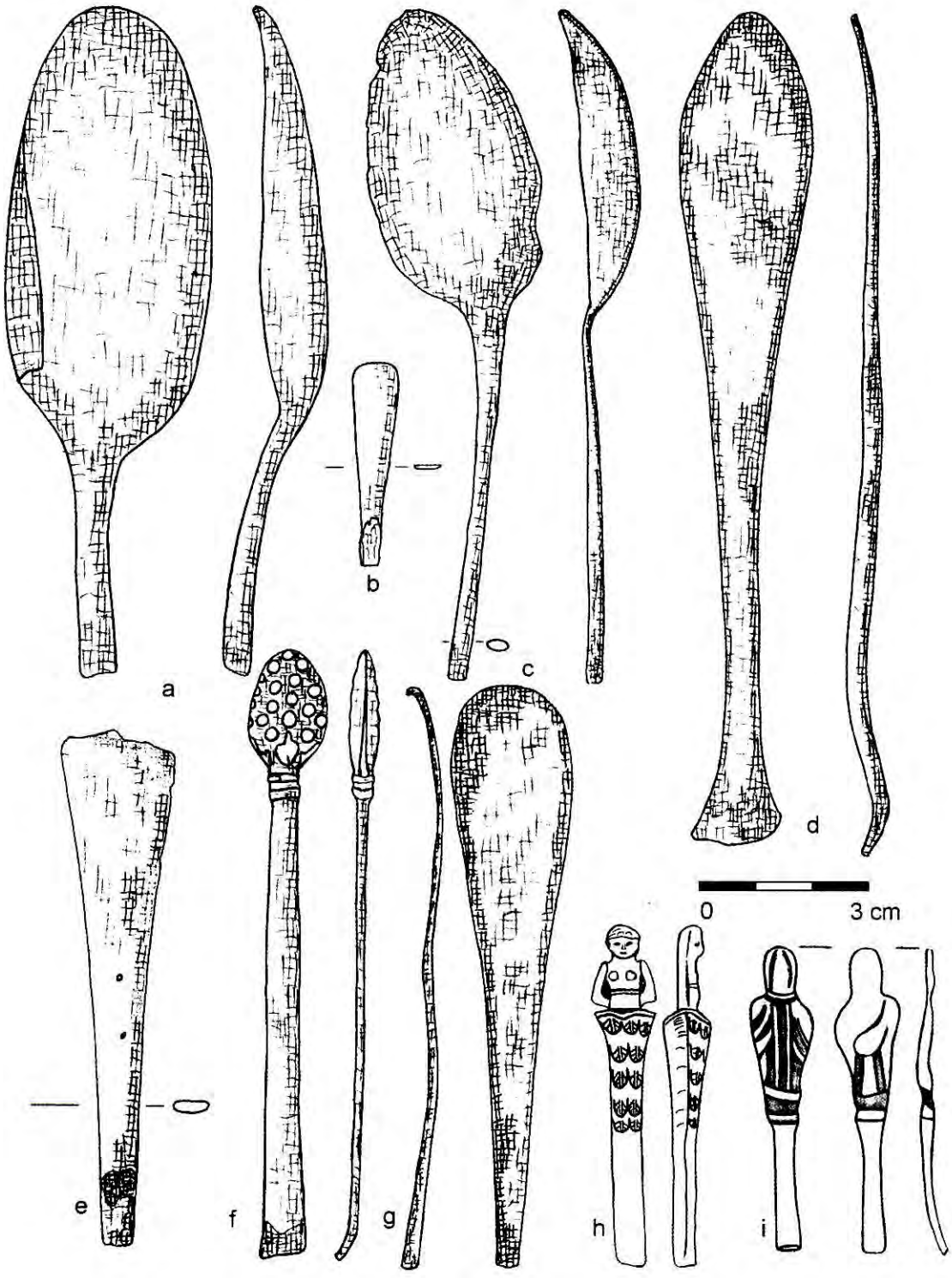
Ryc. 12. Przybory krawieckie: a-d – nożyczki; e, f – pincety; g, h – naparstki; i-k – haftki
Abb. 12. Schneiderwerkzeuge: a-d – Scheren; e, f – Pinzetten (Federzangen); g, h – Fingerhüte; i-k – Ösen



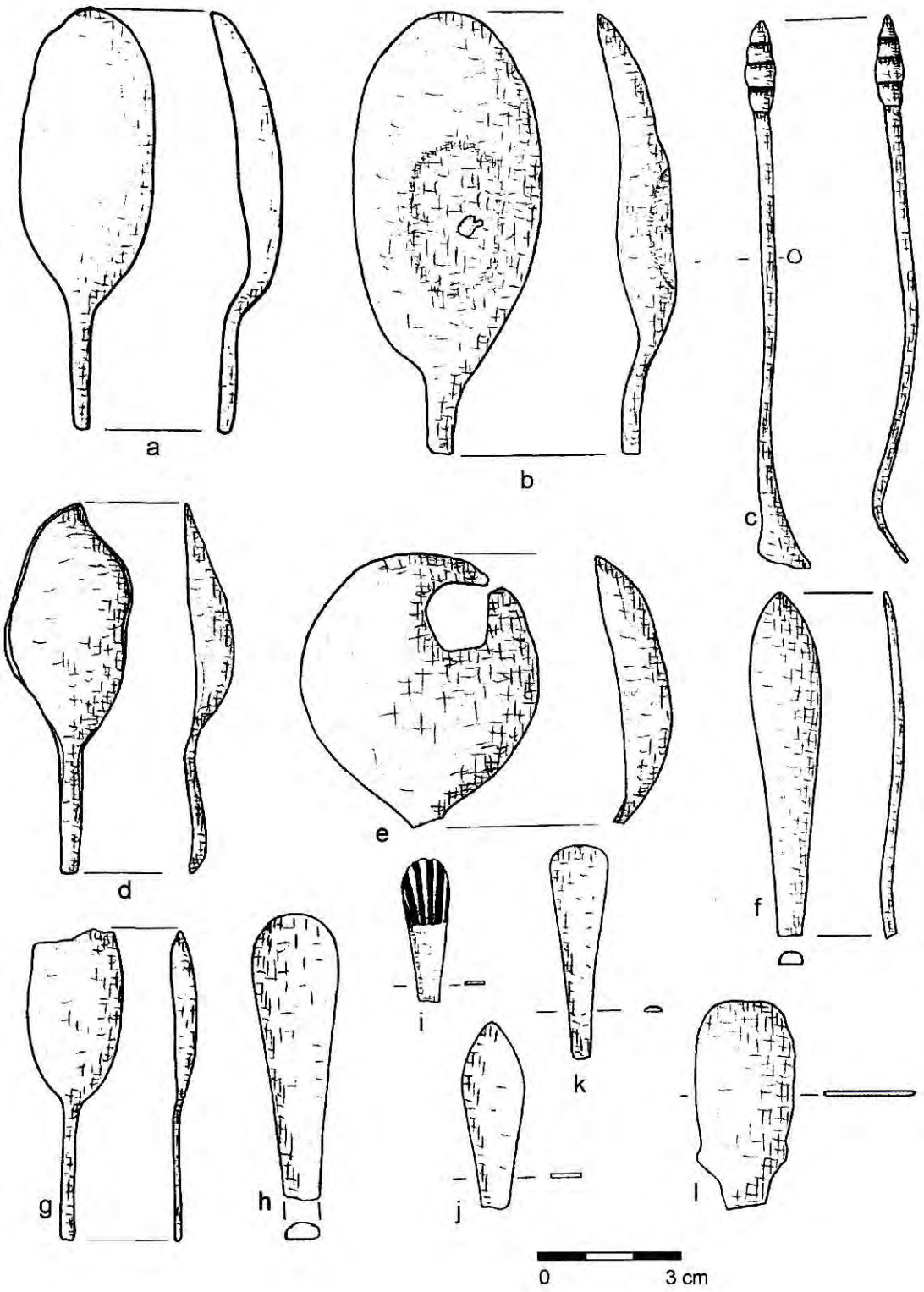
Ryc. 13. Krzesiwa: a-d, f-g – kabłąkowe; e – ogniwkowe
Abb. 13.Feuersteine: a-d, f-g – bogenförmig; e – gliedförmig



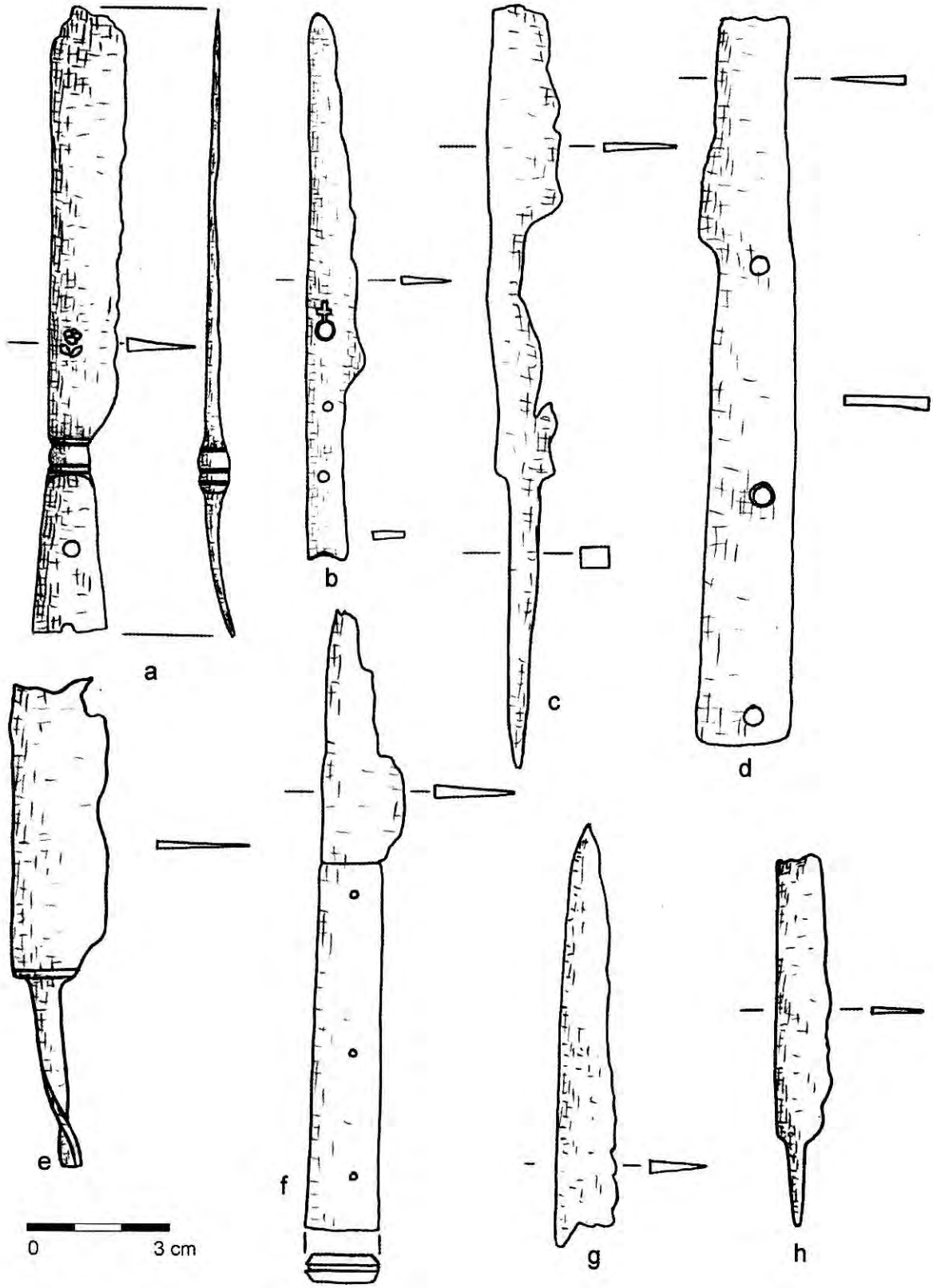
Ryc. 14. Łyżki
Abb. 14. Löffel



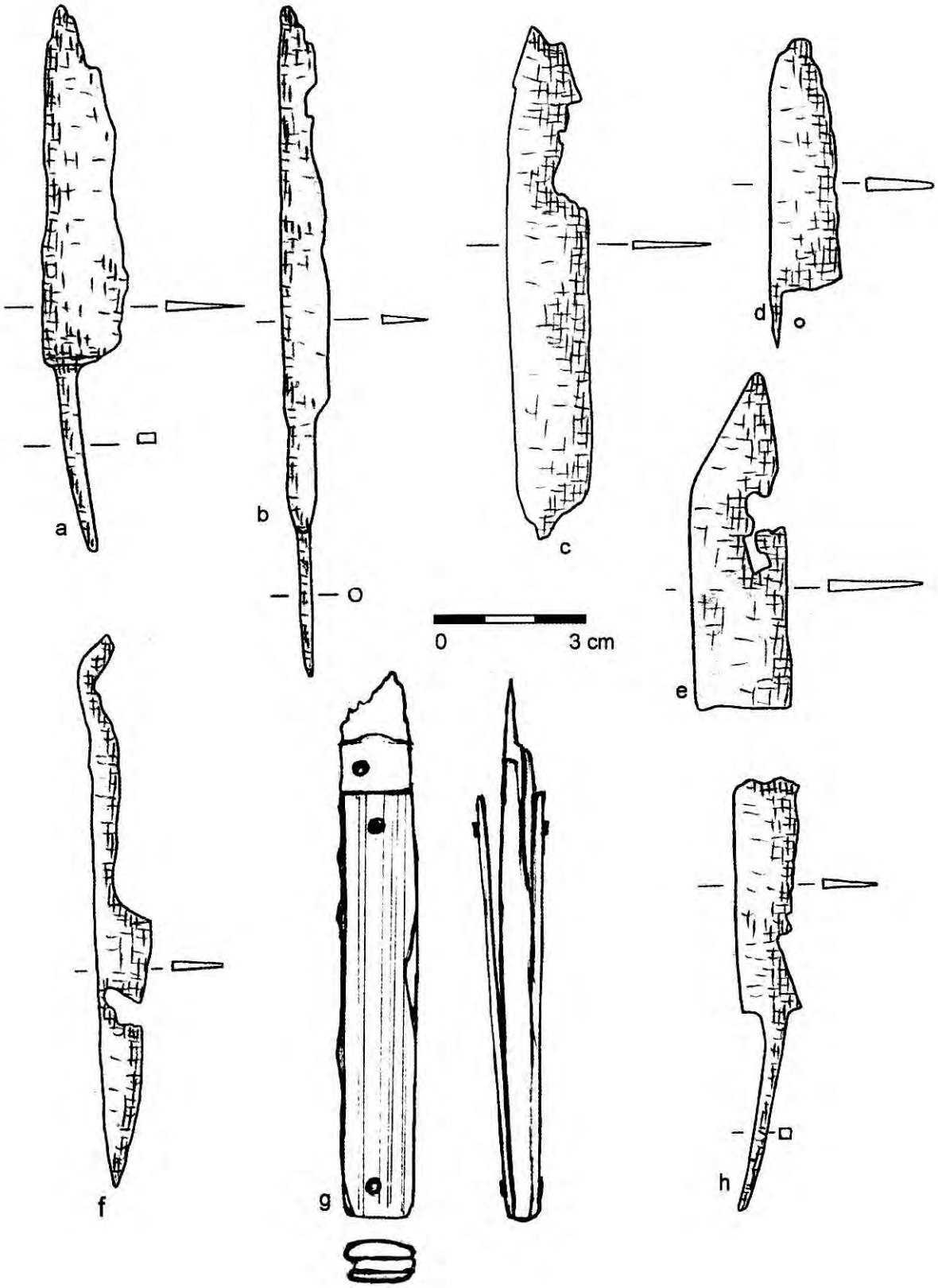
Ryc. 15. Łyżki
Abb. 15. Löffel



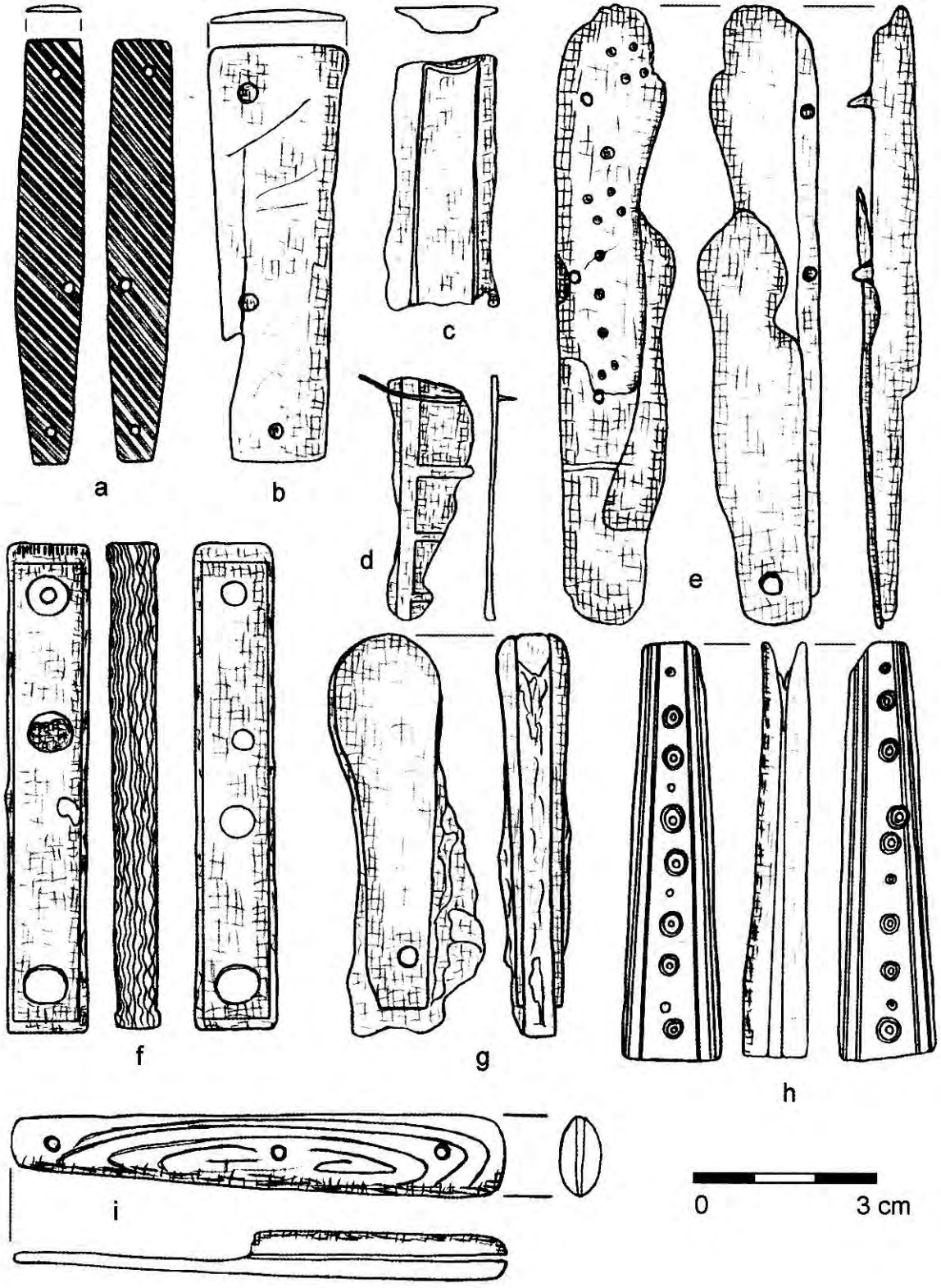
Ryc. 16. Łyżki
Abb. 16. Löffel



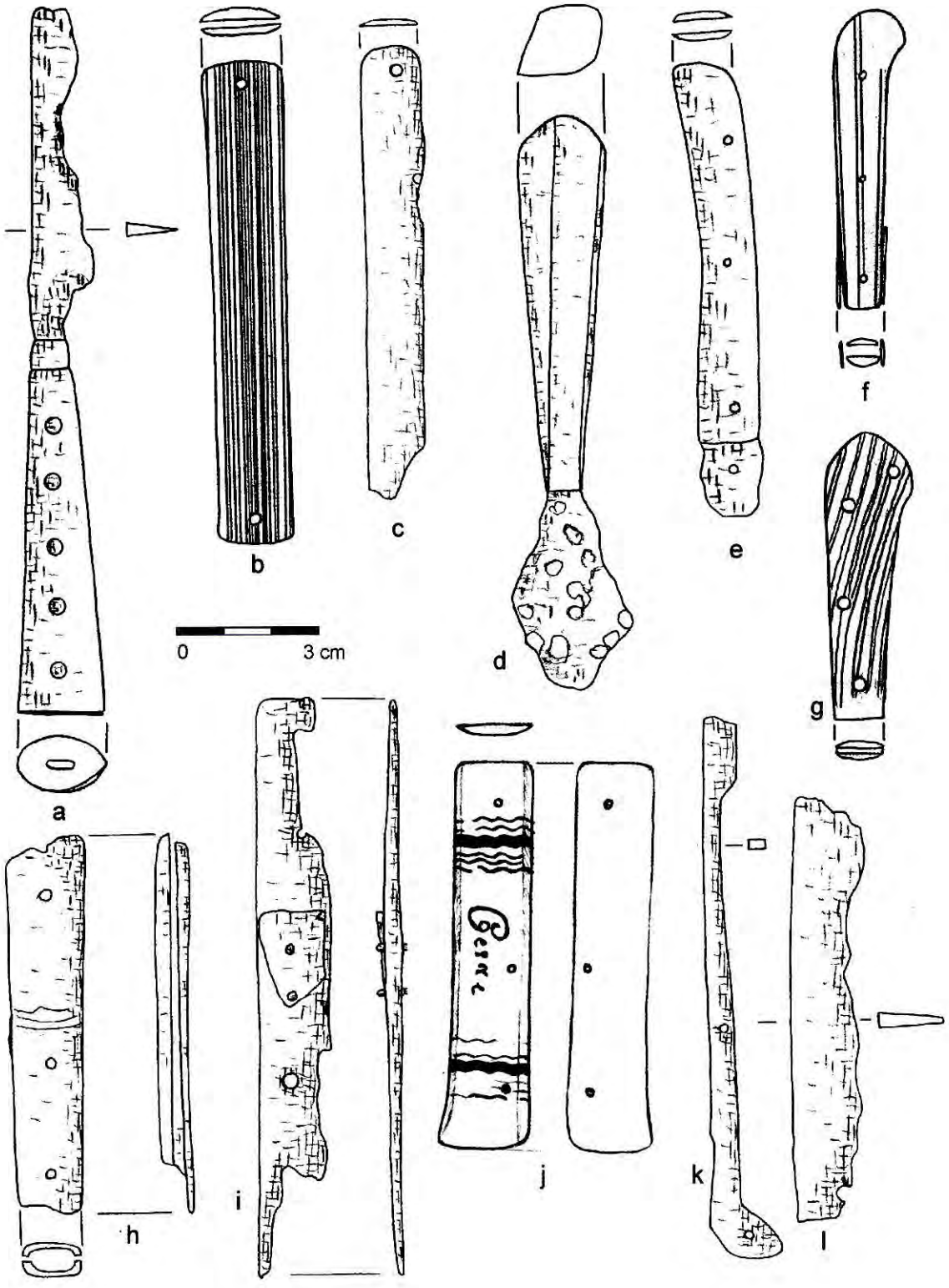
Ryc. 17. Noże
Abb. 17. Messer



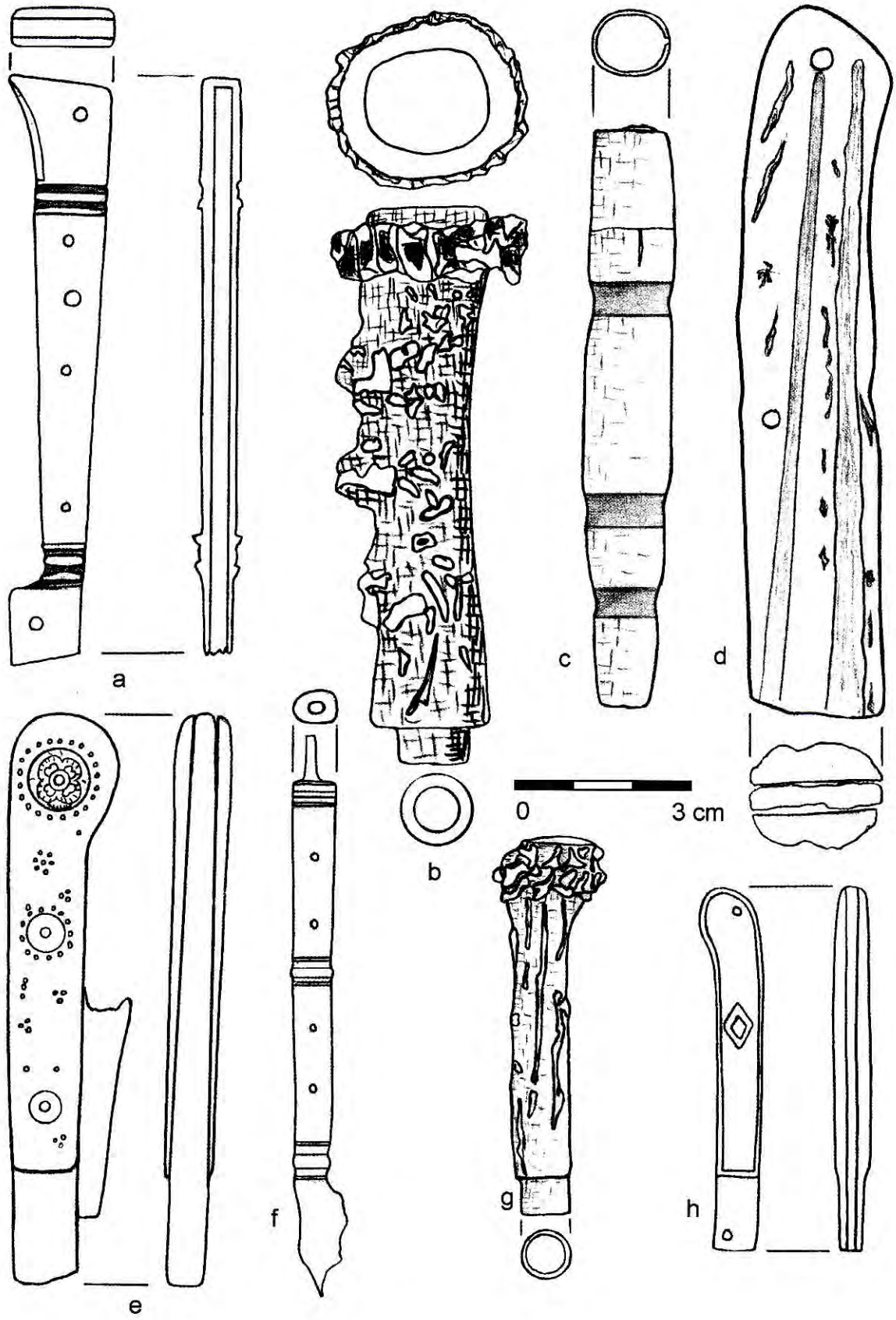
Ryc. 18. Przedmioty różne: a-e, g, h – noże; f – nożyce; g – scyzoryk
Abb. 18. Verschiedene Gegenstände: a-e, g, h – Messer; f – Schere; g – Taschenmesser(Federmesser)



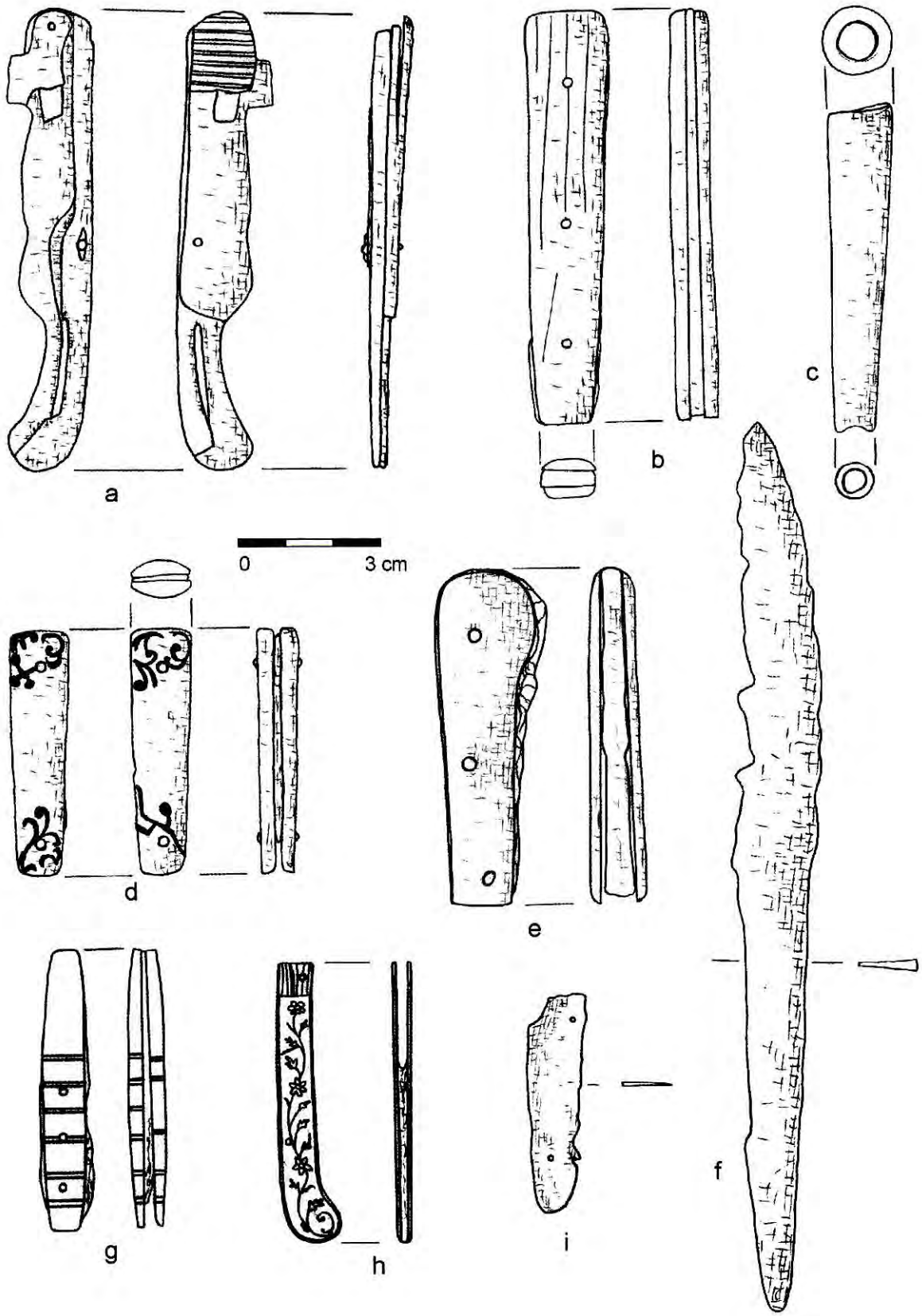
Ryc. 19. Noże i scyzoryki
Abb. 19. Messer und Taschenmesser



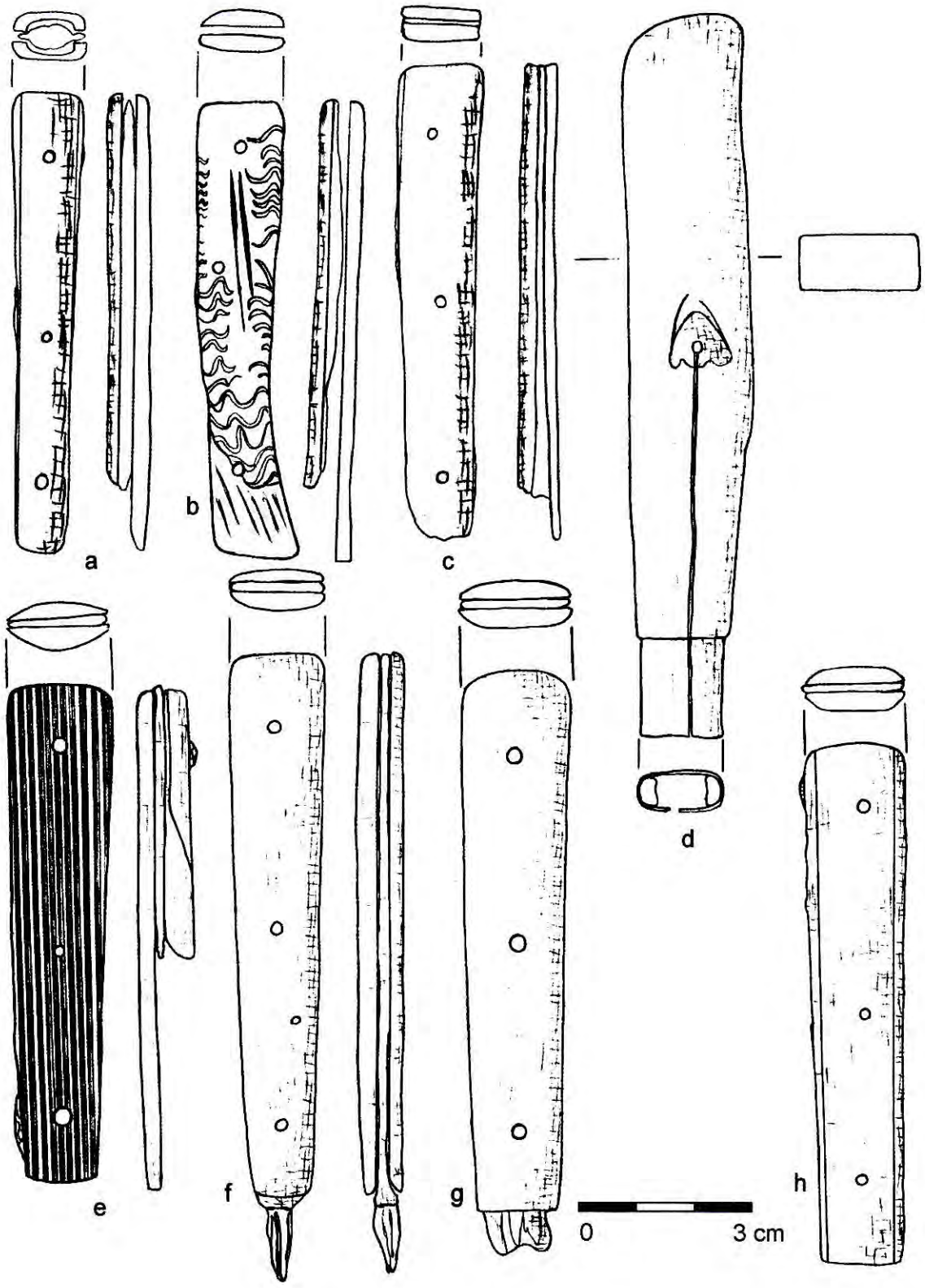
Ryc. 20. Noże i scyzoryki
Abb. 20. Messer und Taschenmesser



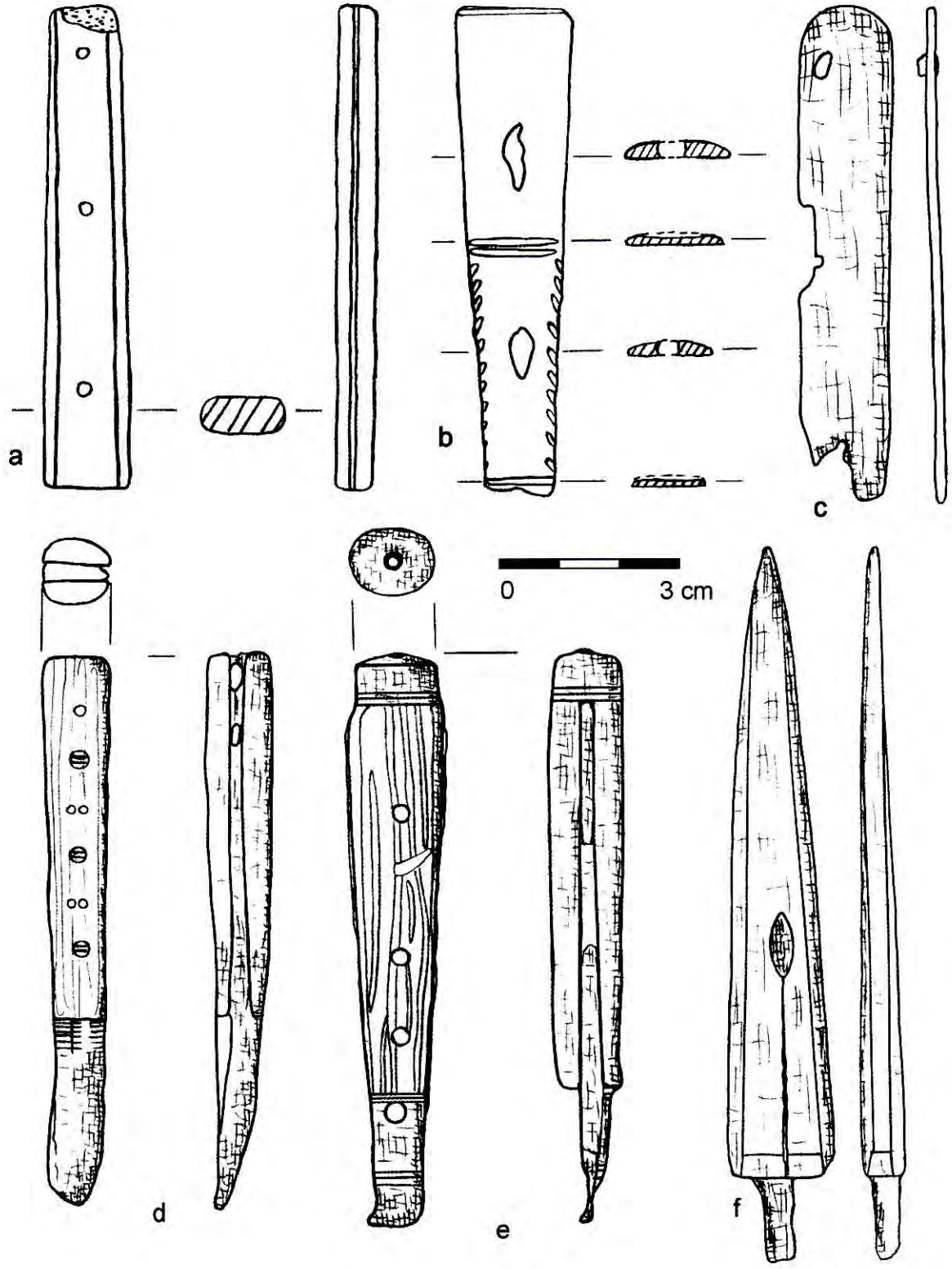
Ryc. 21. Noże i scyzoryki
Abb. 21. Messer und Taschenmesser



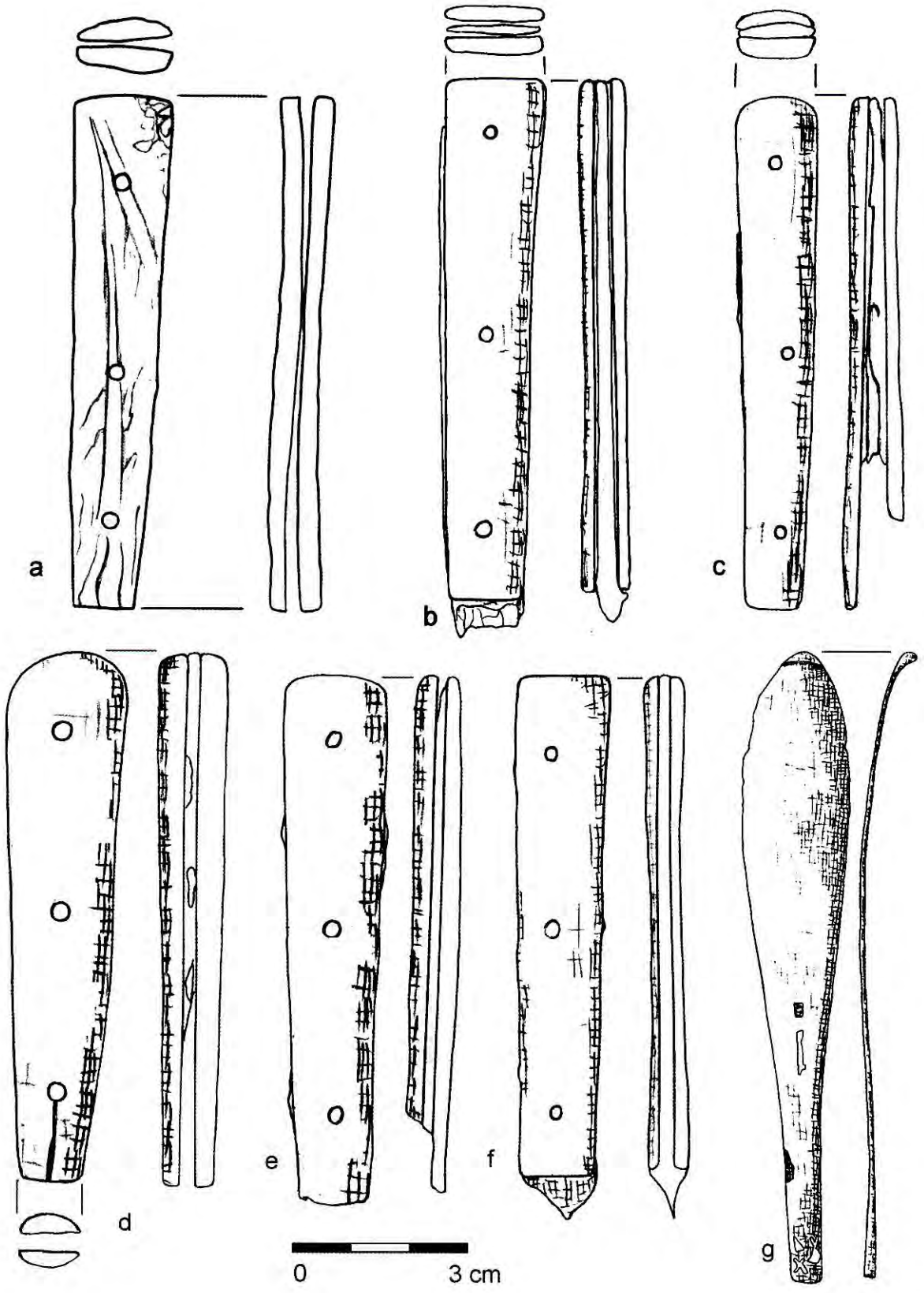
Ryc. 22. Noże i scyzoryki
Abb. 22. Messer und Taschenmesser



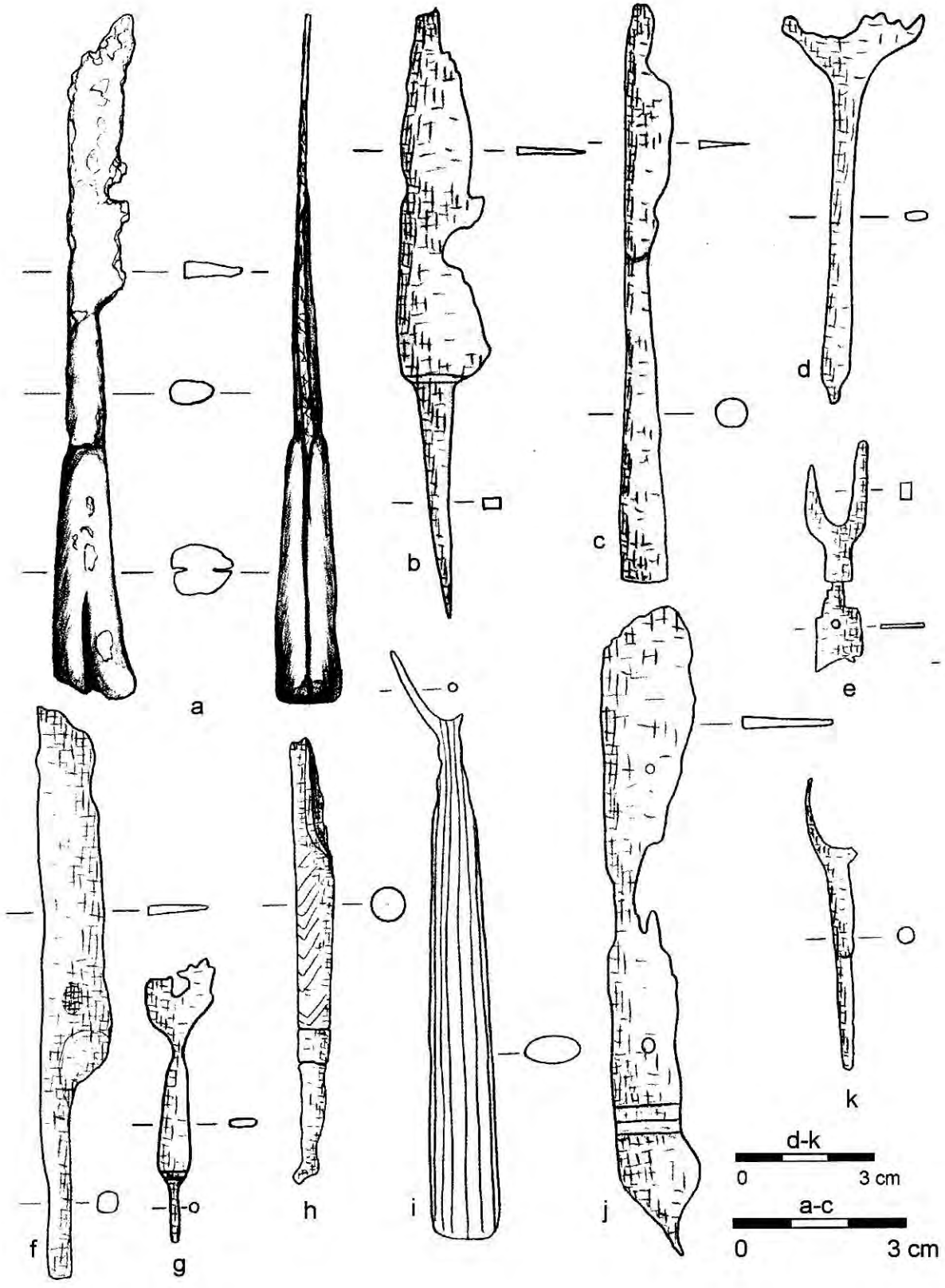
Ryc. 23. Noże i widelec (f)
Abb. 23. Messer und Gabel (f)



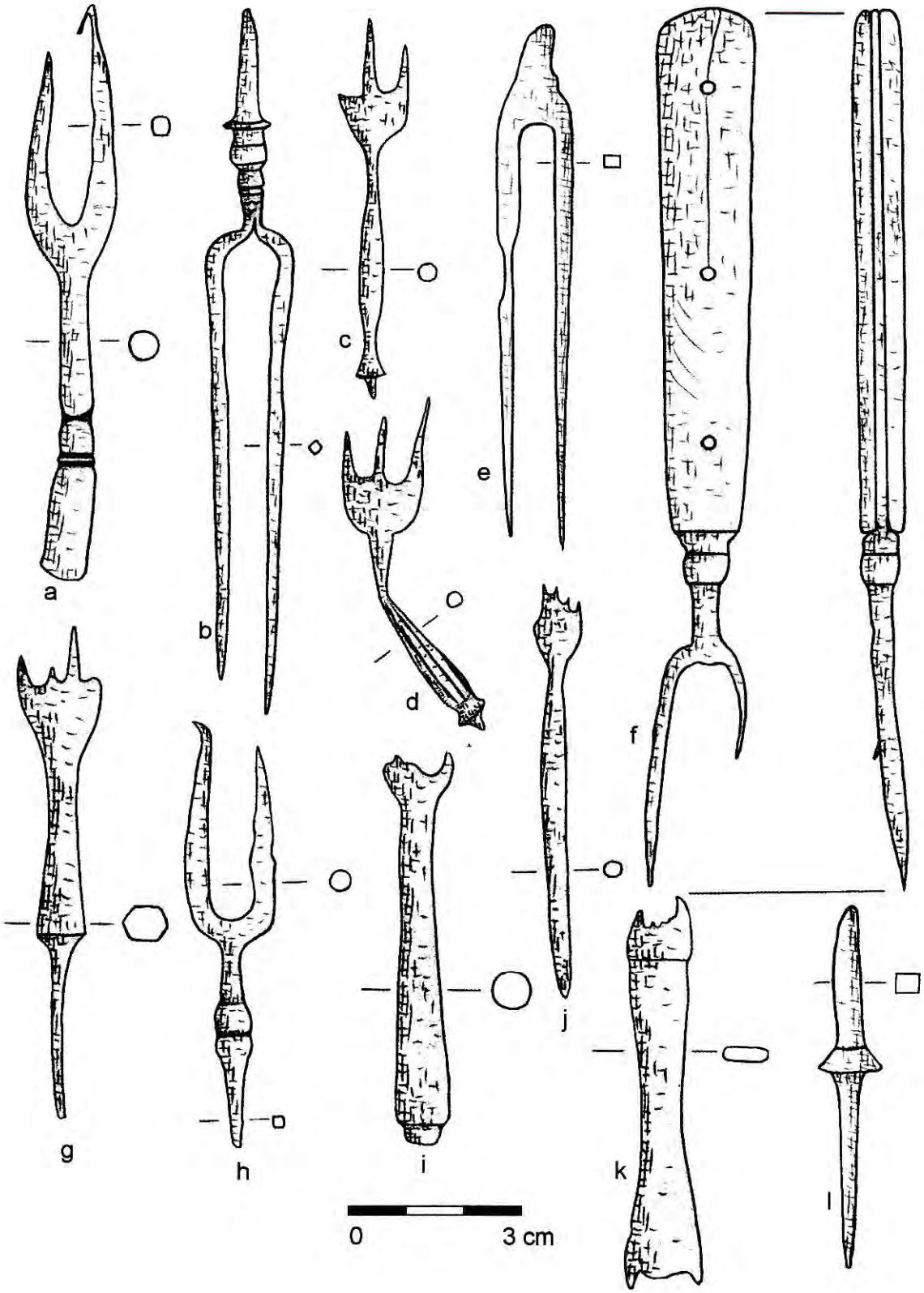
Ryc. 24. Noże i widelec (f)
Abb. 24. Messer und Gabel (f)



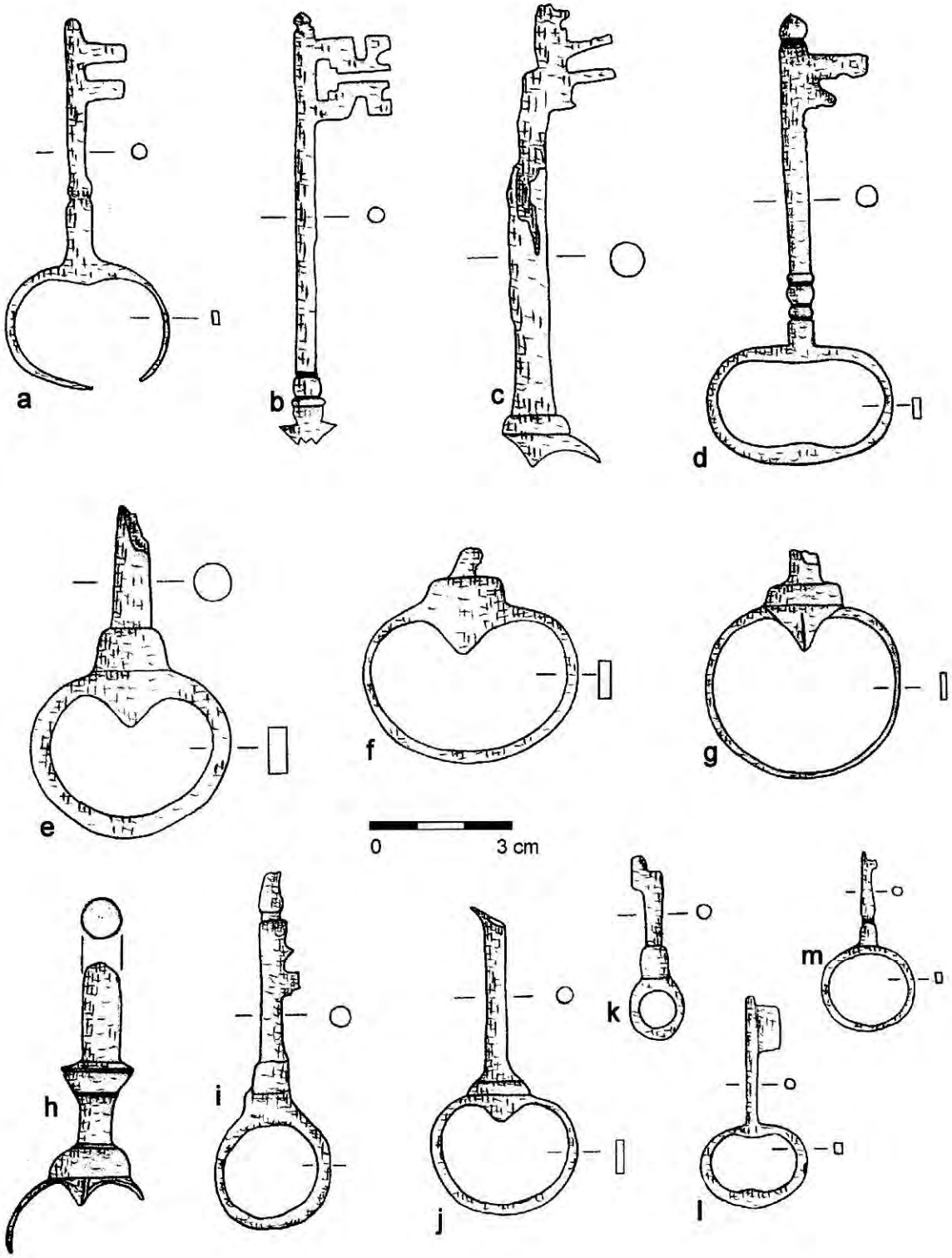
Ryc. 25. Noże i trzonek łyżki (g)
Abb. 25. Messer und Löffelgriff (g)



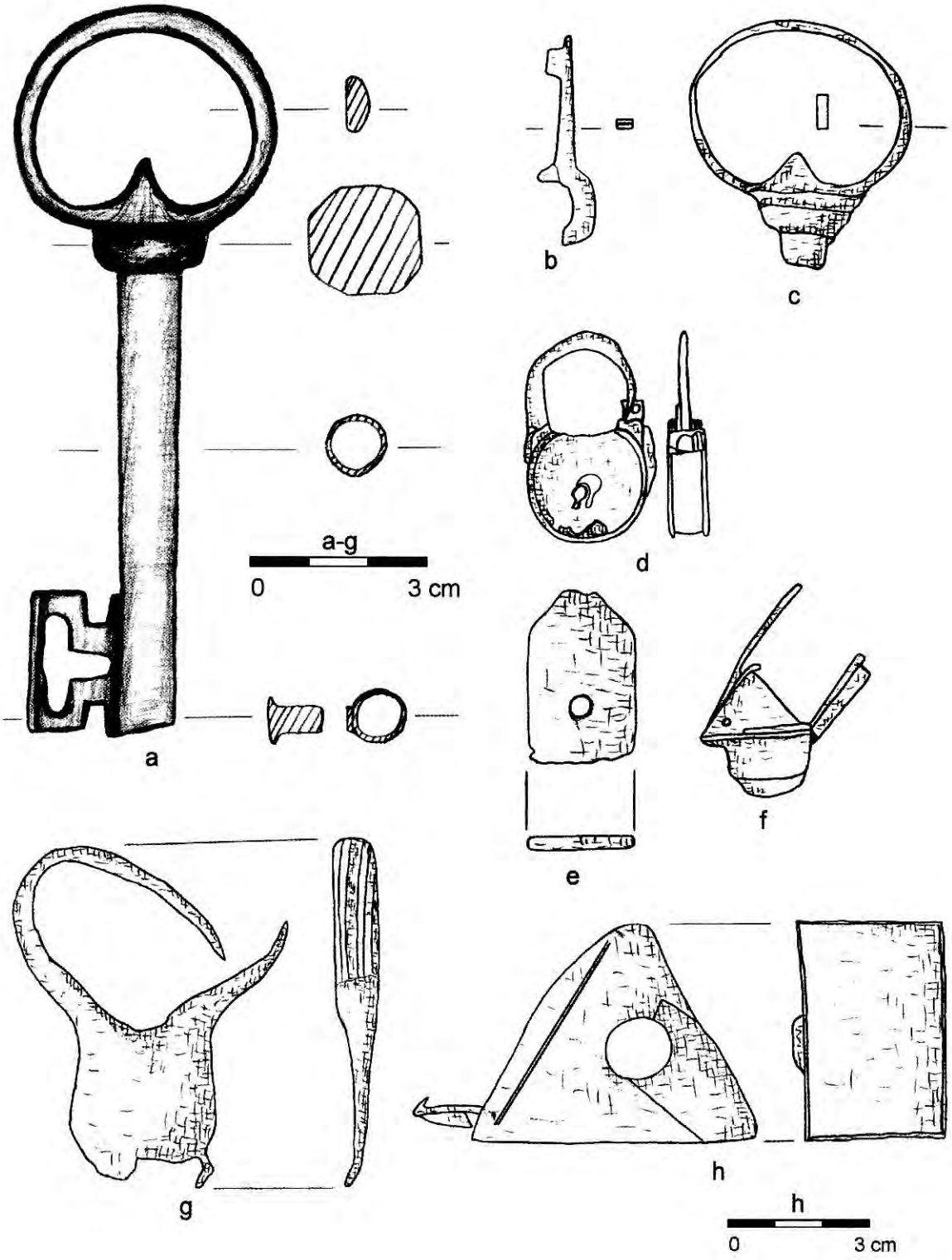
Ryc. 26. Noże i widelce
Abb. 26. Messer und Gabeln



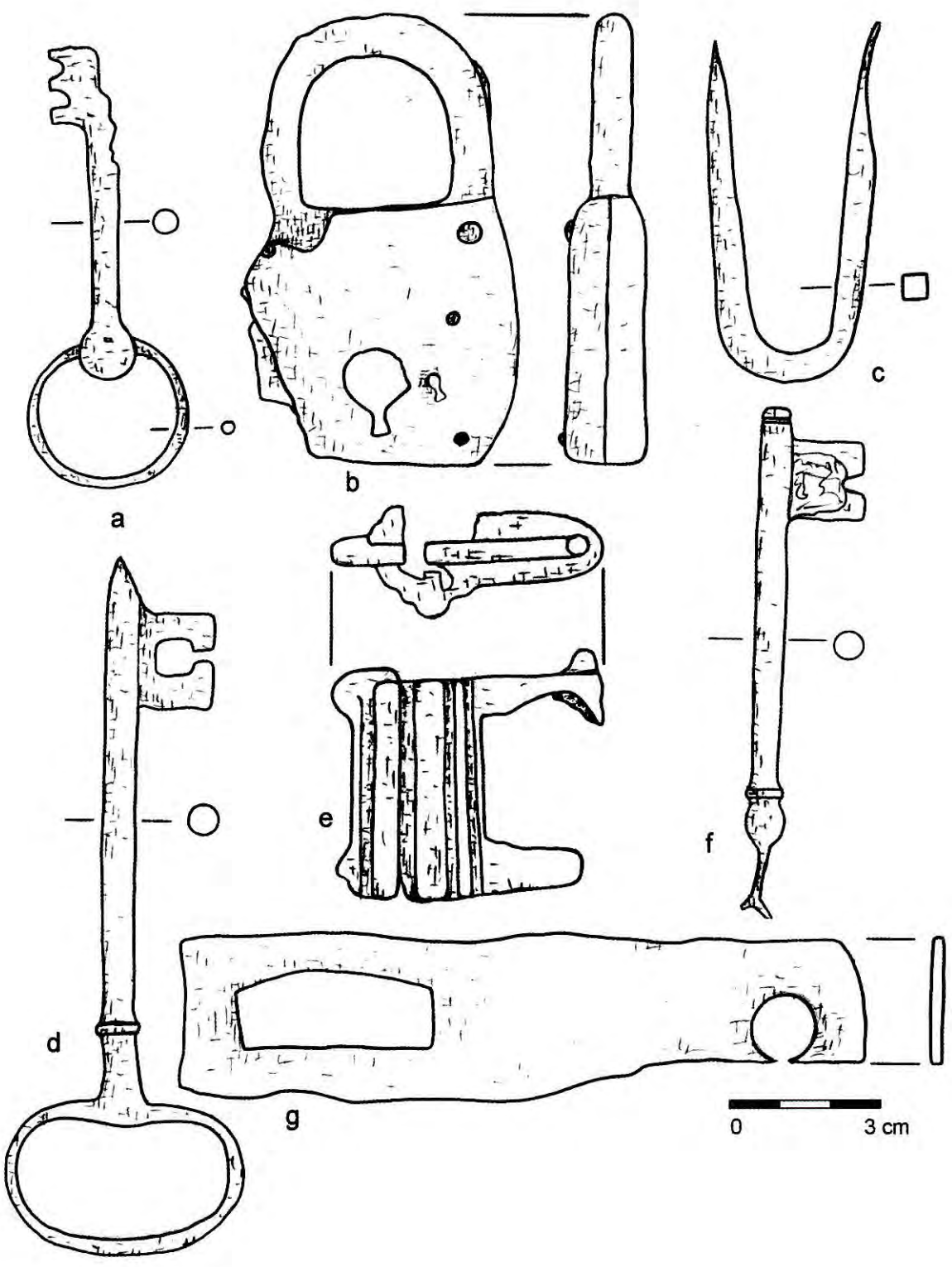
Ryc. 27. Widelce
Abb. 27. Gabeln



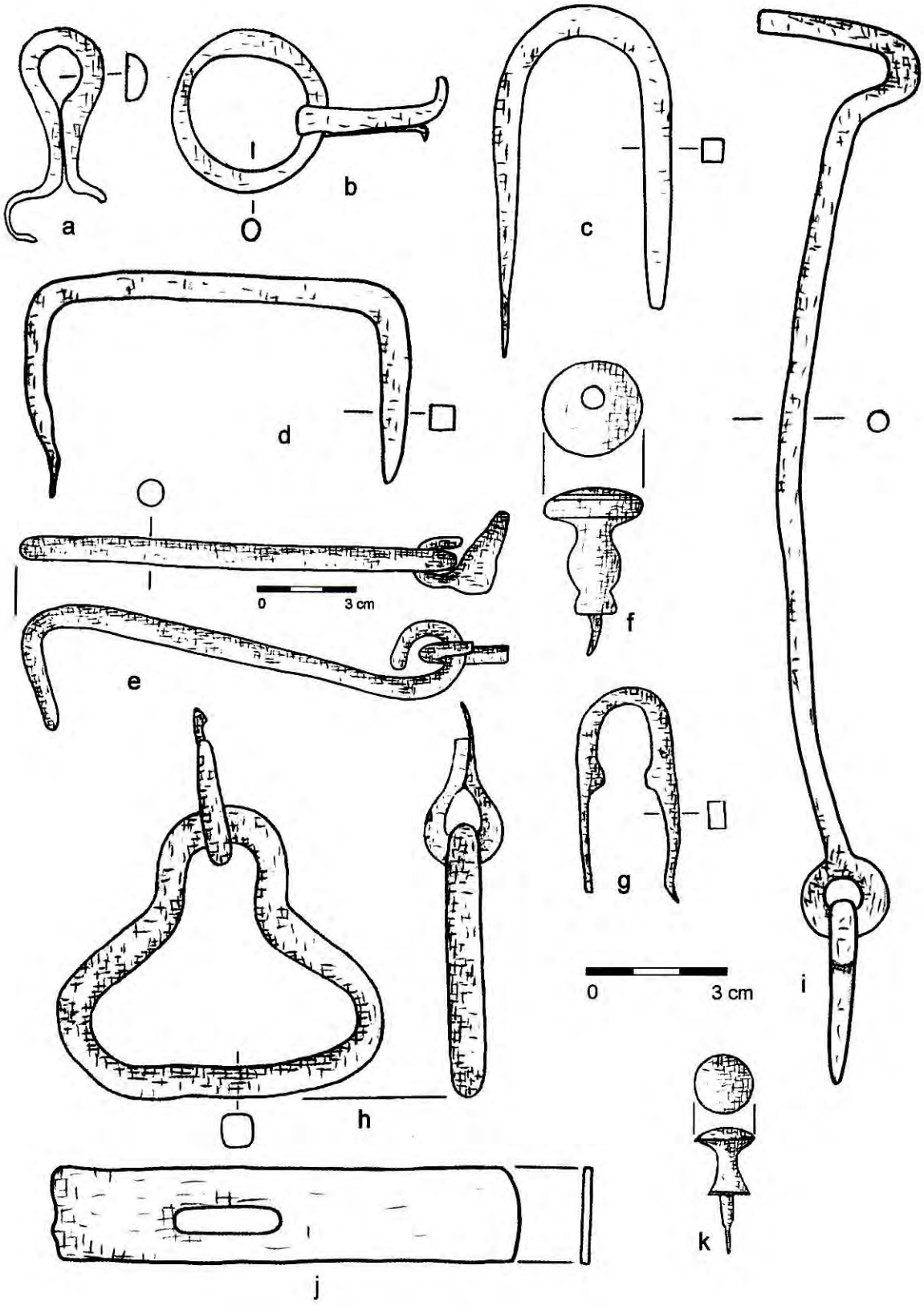
Ryc. 28. Klucze
Abb. 28. Schlüssel



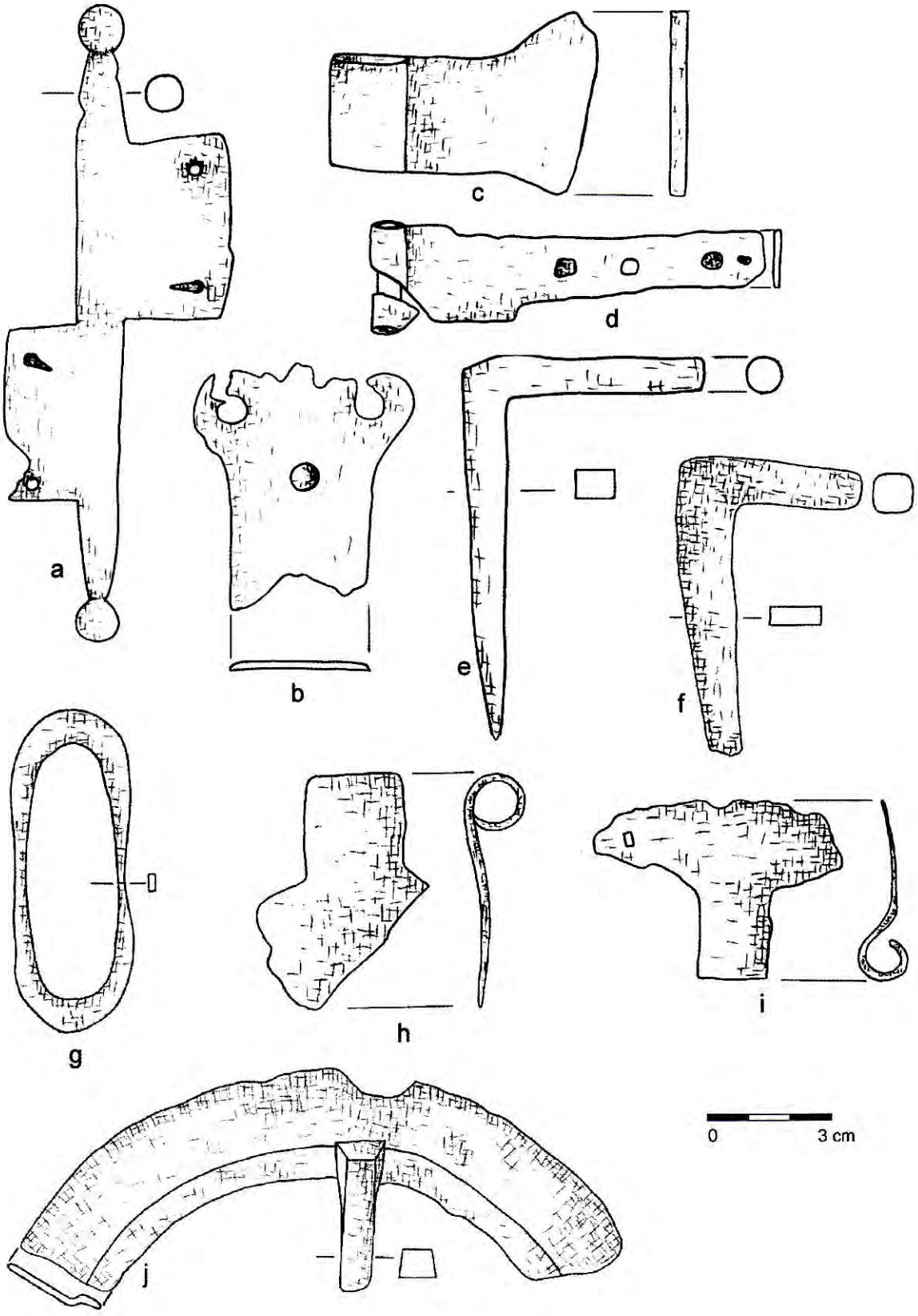
Ryc. 29. Klucze i kłódki
Abb. 29. Schlüssel und Vorhängeschlösser



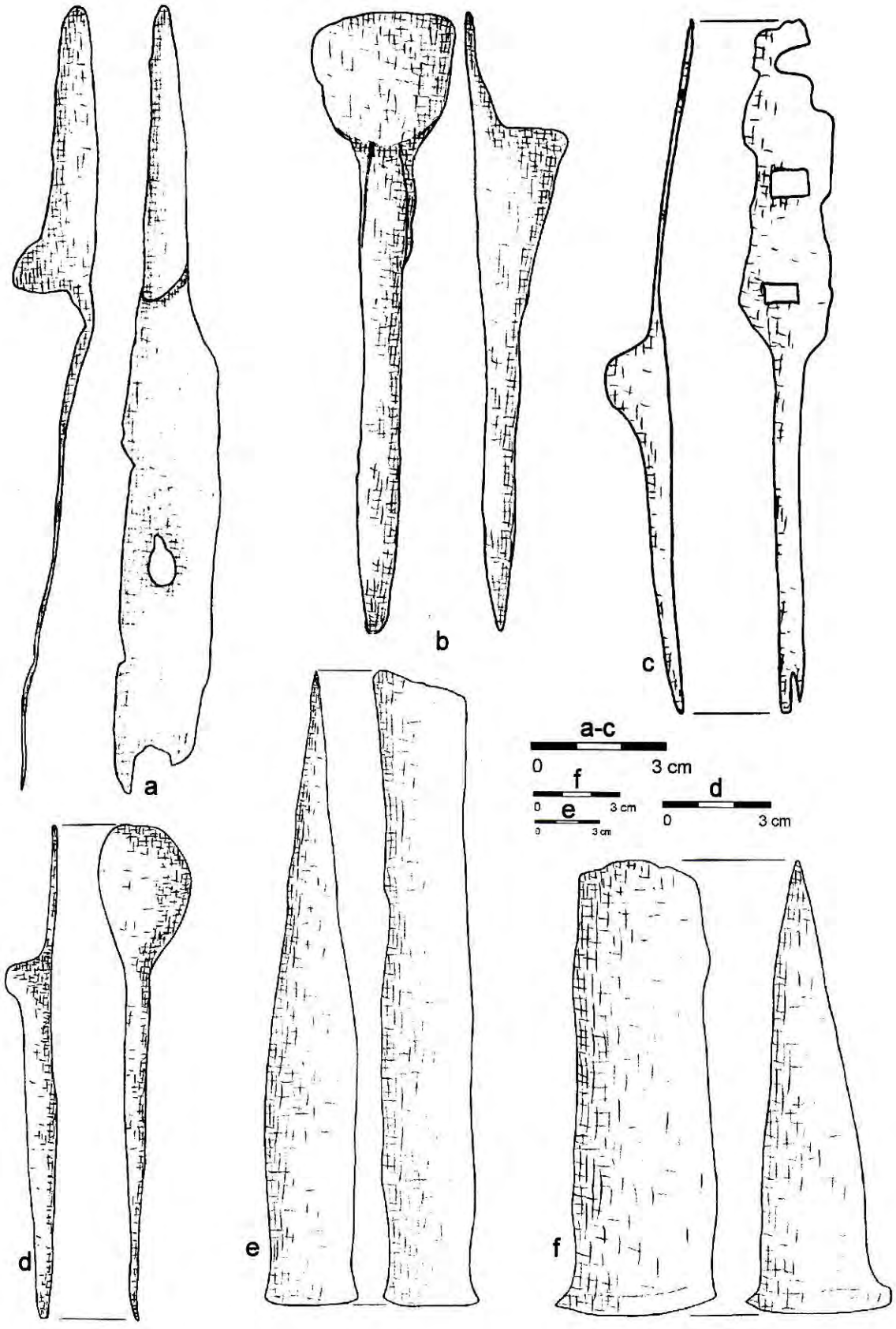
Ryc. 30. Osprzęt żelazny: a, d, f – klucze; b, e – kłódki; c – skobel; g – wrzeciądz
Abb. 30. Metallausrüstung: a, d, f – Schlüssel; b, e – Vorhängeschlösser; c – Krampe; g – Vorlegeeisen



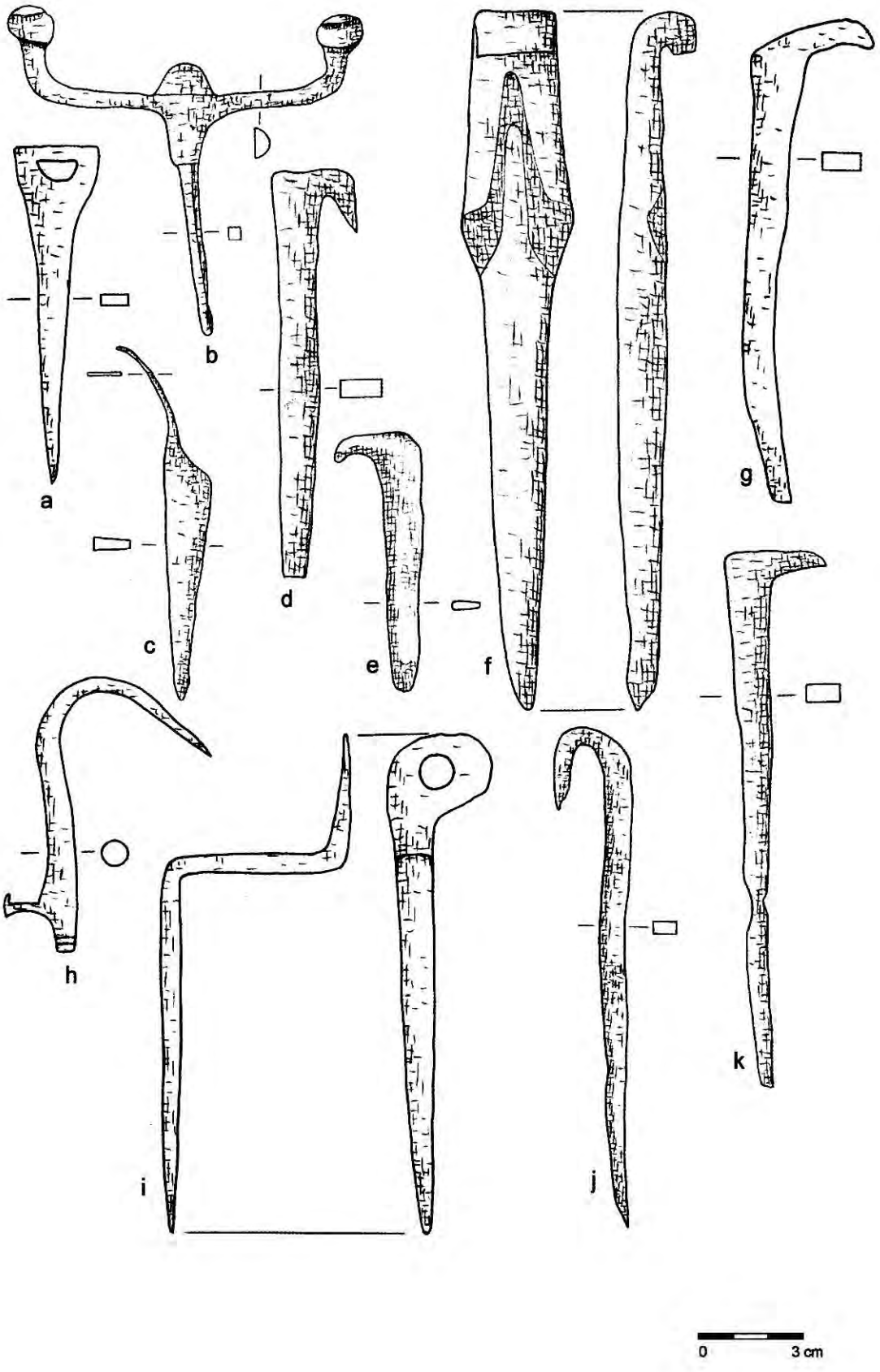
Ryc. 31. Osprzęt żelazny: a, b, h – okucia-ogniwka; c-d, g – skoble; e, i – haczyki; f, k – gałki; j – wrzeciądz
Abb. 31. Metallausrüstung: a, b, h – Beschläge; c-d, g – Krampen; e, i – Häkchen; f, k – Knäufe; j – Vorlegeeisen



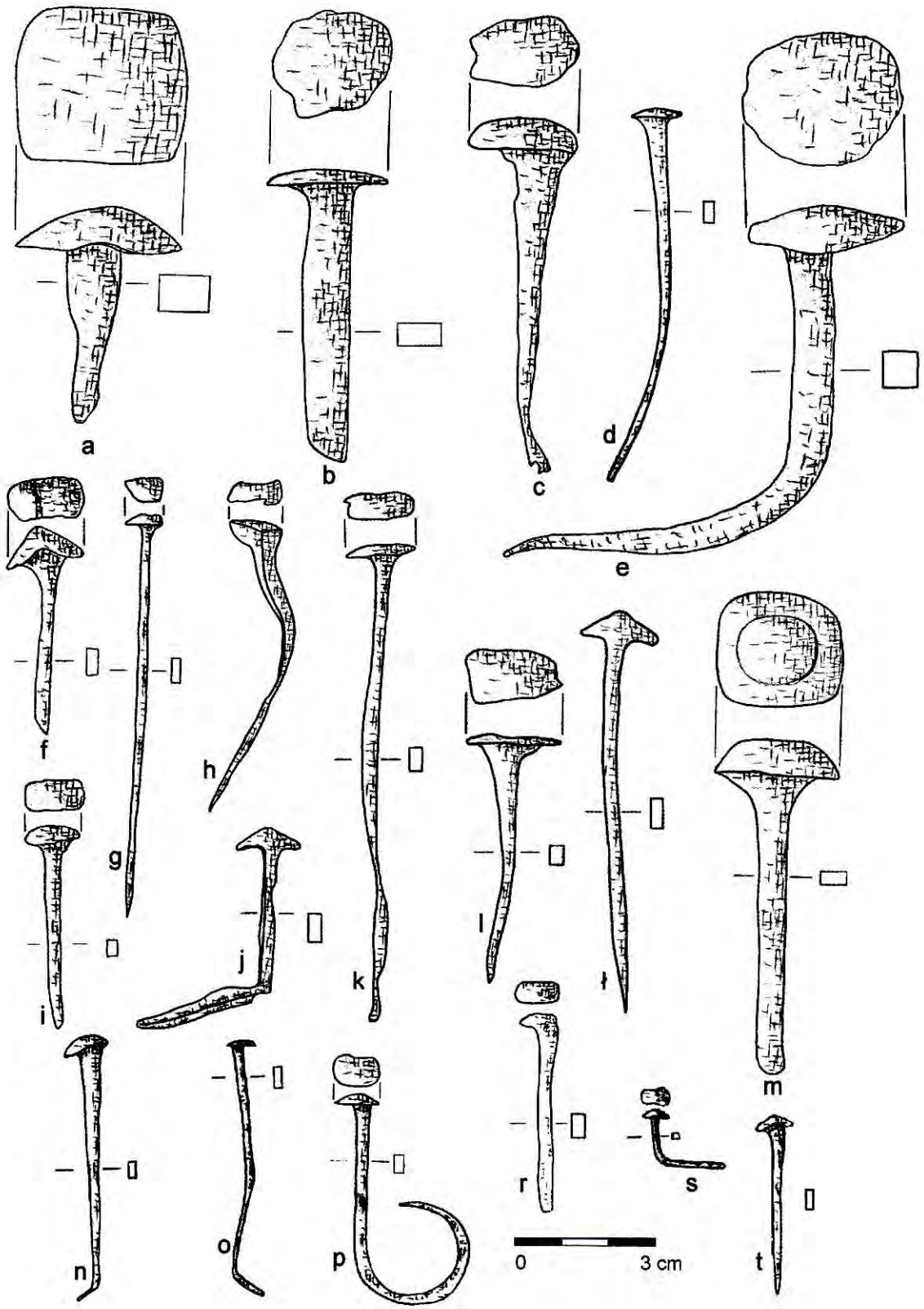
Ryc. 32. Osprzęt żelazny: a-d, h, i – zawiasy; e, f – haki zawiasowe; g – krzesiwo; j – fragm. fajerki
Abb. 32. Metallausrüstung: a-d, h, i – Scharniere; e, f – Stützhaken; g – Feuerstein; j – Fragment des Ofenringes



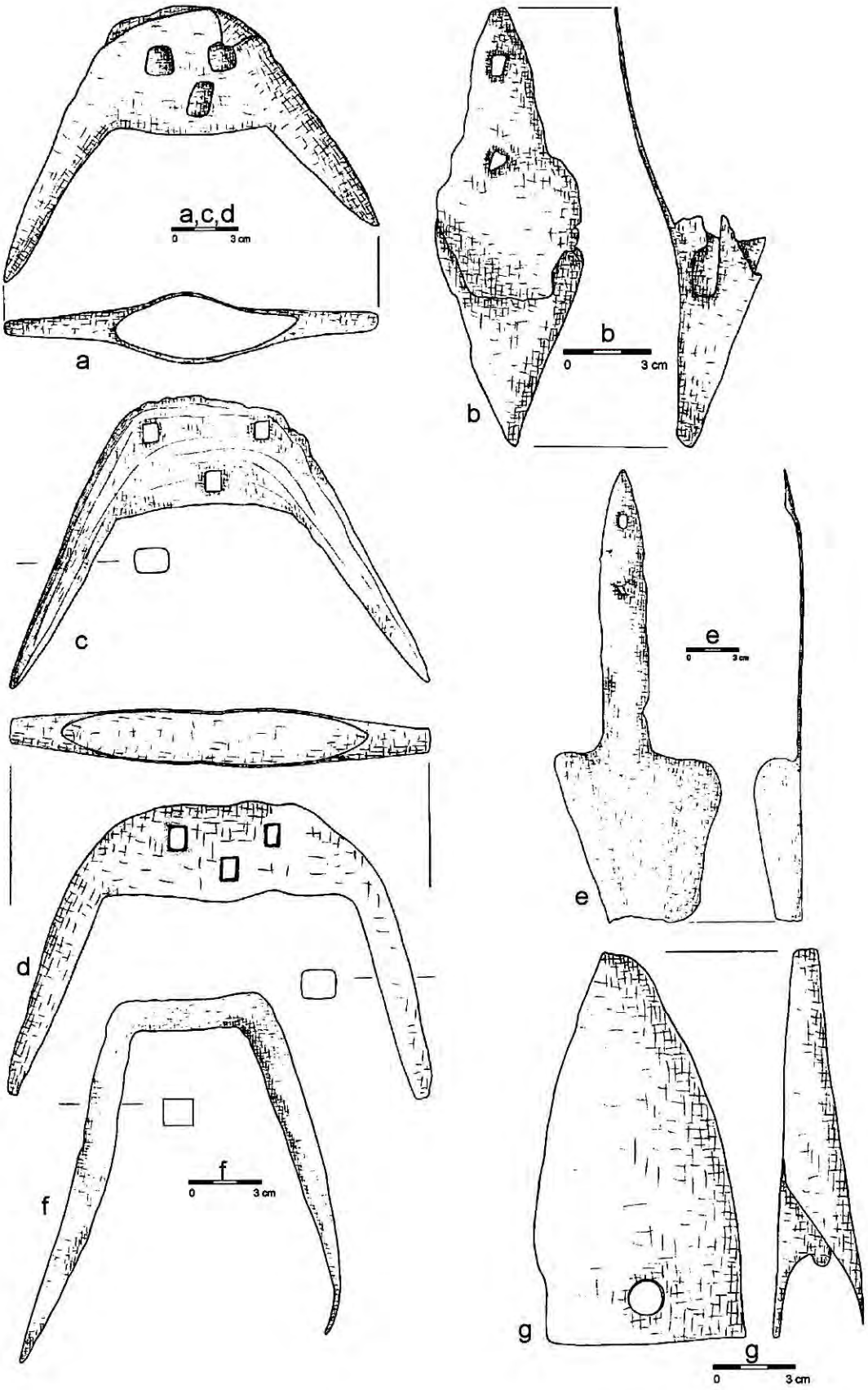
Ryc. 33. Okucia budowlane: a-d, – haki budowlane; e-f – kliny
Abb. 33. Baubeschläge: a-d – Bauhaken; e-f – Keile



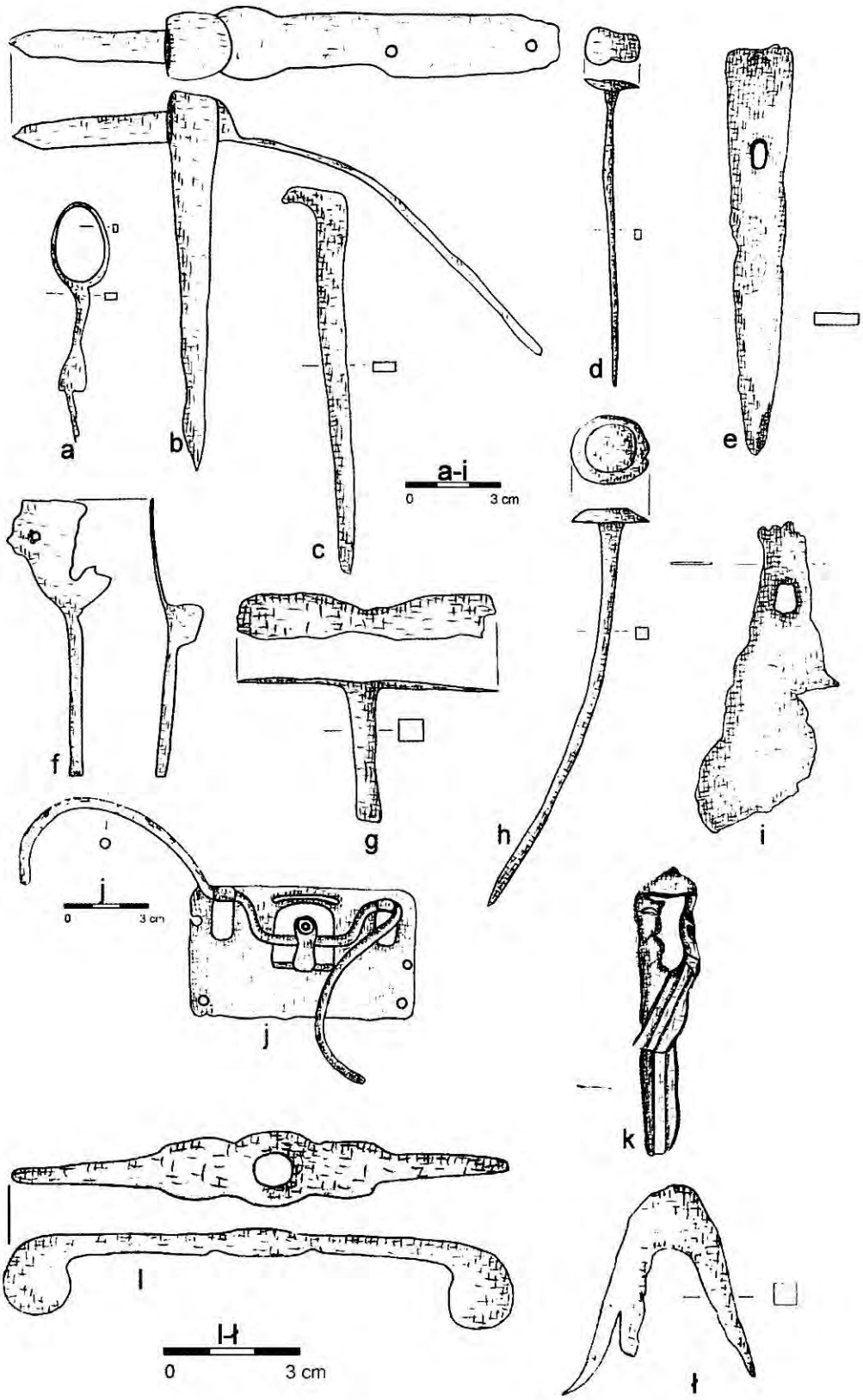
Ryc. 34. Okucia budowlane: a, c – kolce; b – okucie śmigiełkowate; d-k – haki
Abb. 34. Baubeschläge: a, c – Spitzen; b – Schraubenbeschlag; d-k – Haken



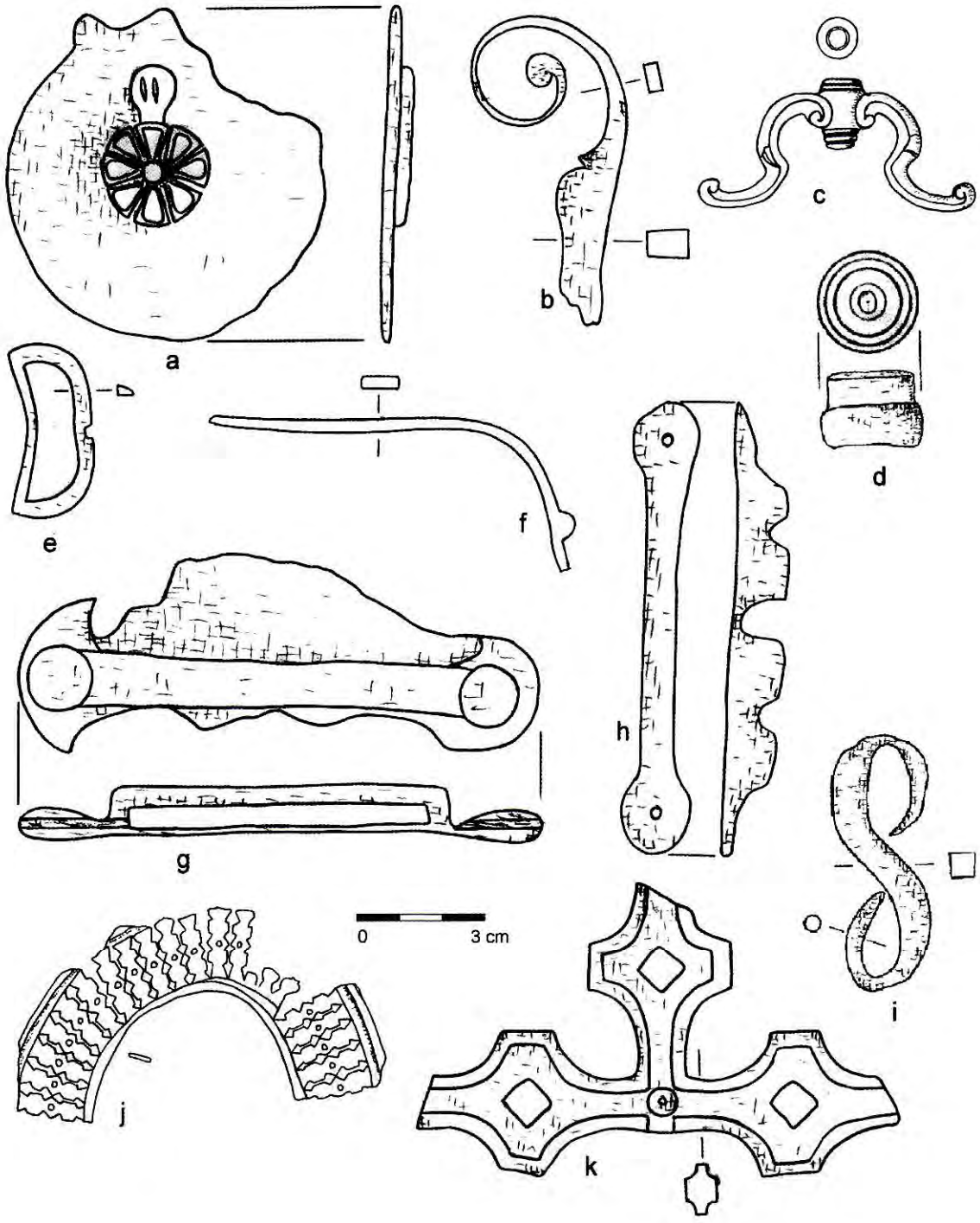
Ryc. 35. Gwoździe
Abb. 35. Nägel



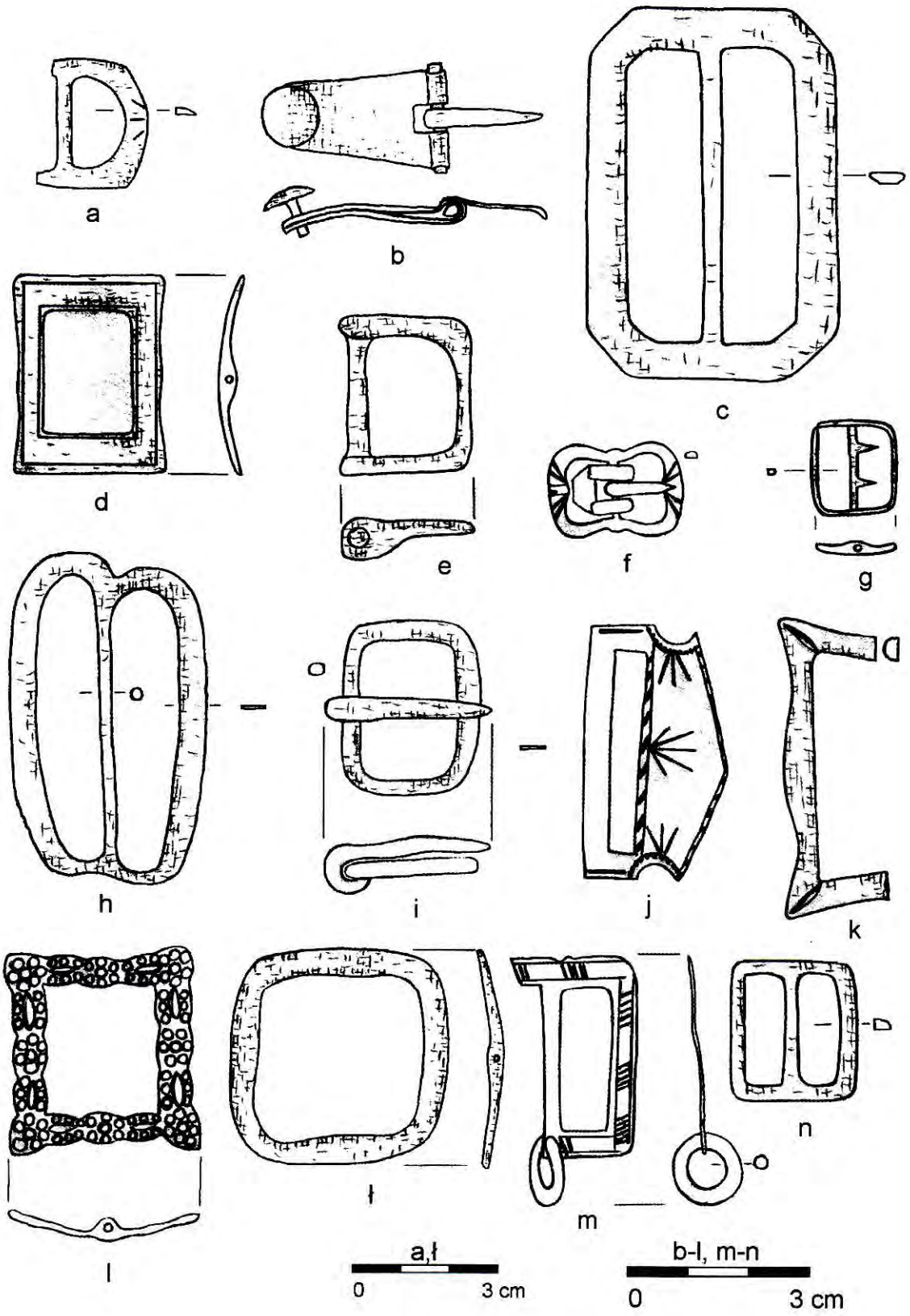
Ryc. 36. Okucia: a, c, d – okucia narzędzi?; b, e, g – okucia kołków; f – klamra do spinania belek
Abb. 36. Beschläge: a, c, d – Werkzeugbeschläge?; b, e, g – Dübelbeschläge; f – Bauklammer



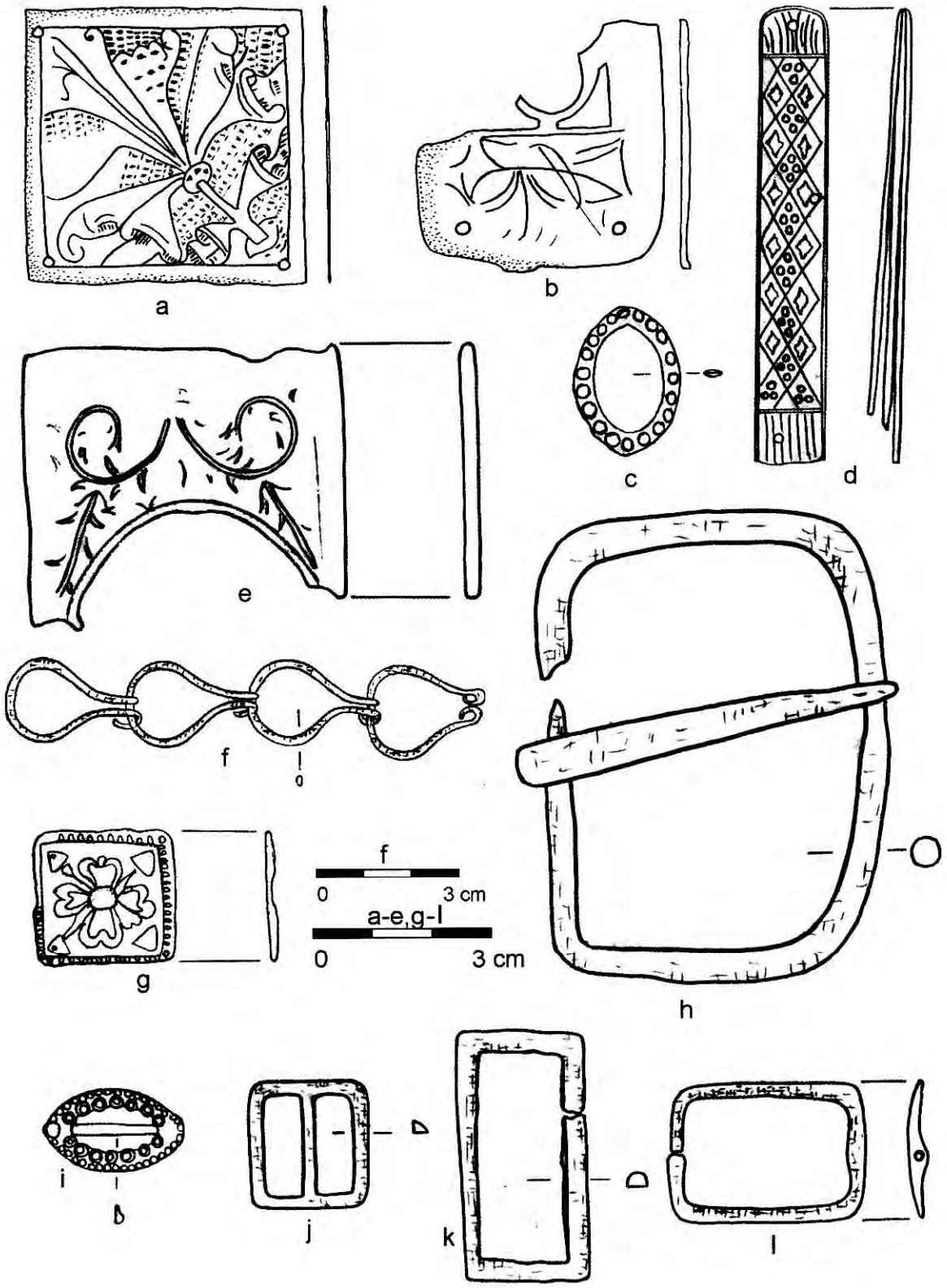
Ryc. 37. Osprzęt żelazny: a – klucz?; b, c, e,f, g, i – haki i okucia; d, h – gwoździe; j – zamek, k – taśma ołowiana, l – okucie śmigiełkowate; ł – skobel
Abb. 37. Eisenausrüstung: a – Schlüssel?; b, c, e, f, g, i – Haken und Beschläge; d, h – Nägel; j – Schloss, k – Bleiband, l – Schraubenbeschlag; ł – Krampe



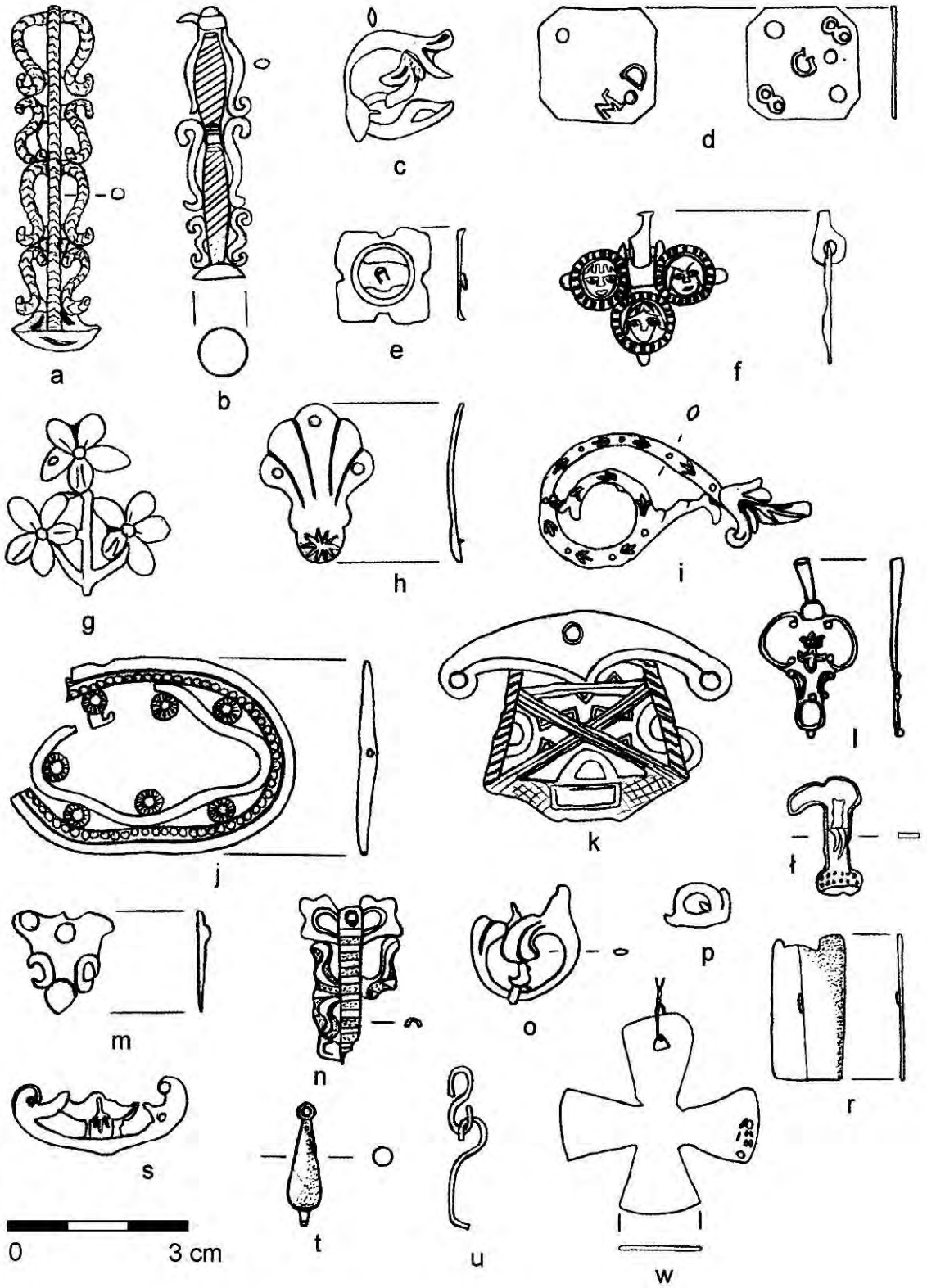
Ryc. 38. Przedmioty metalowe: a, c, e, h, k – okucia; b – krzesiwo?; g – uchwyt; i – sztabka esowata; j – koszyczek od lampy?
Abb. 38. Metallgegenstände: a, c, e, h, k – Beschläge; b – Feuerstein?; g – Ziehgriff; i – S-förmiges Stäbchen; j – Lampenkörbchen?



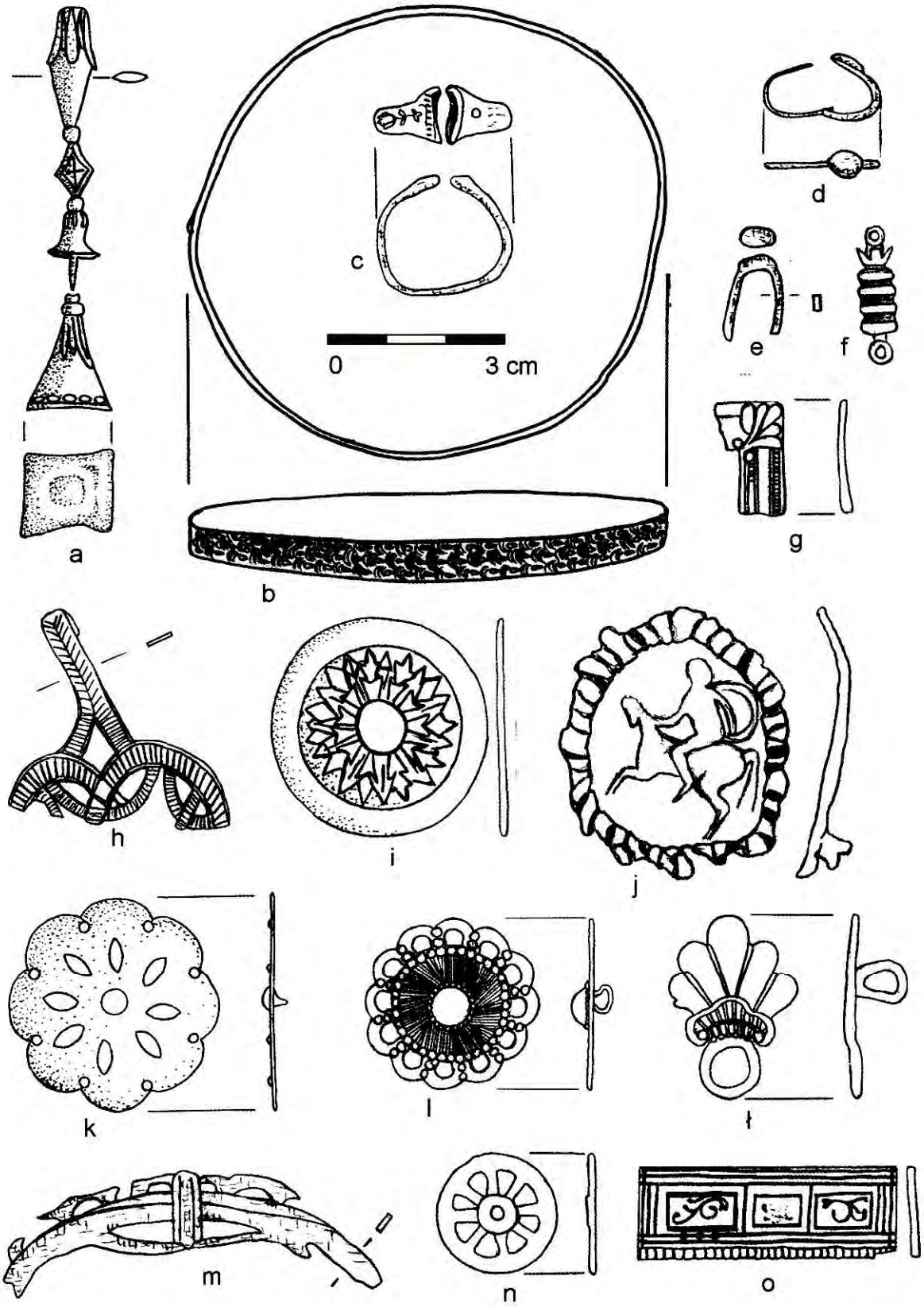
Ryc. 39. Sprzączki
Abb. 39. Schnallen



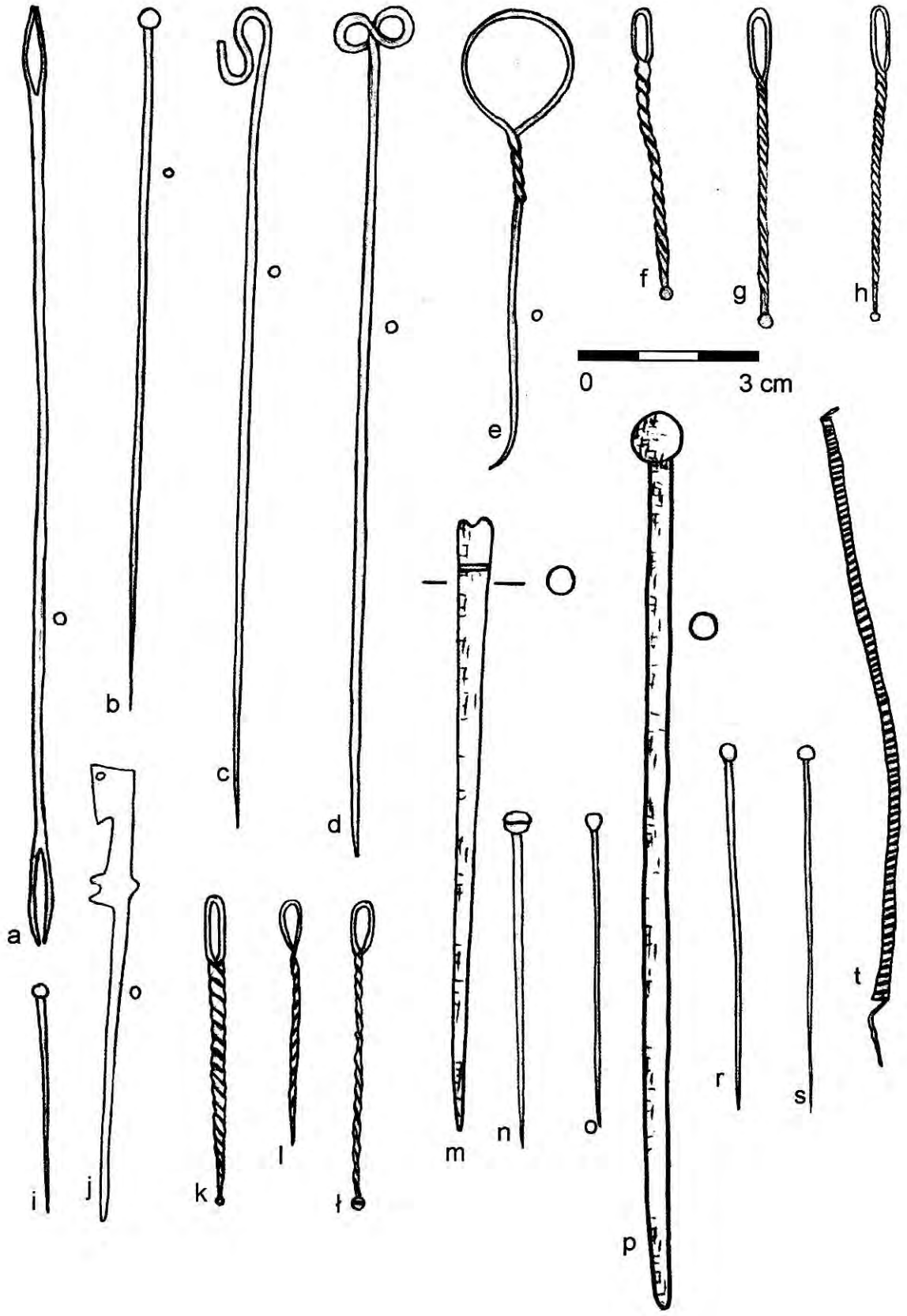
Ryc. 40. Sprzączki i okucia pasa
Abb. 40. Schnallen und Gürtelbeschläge



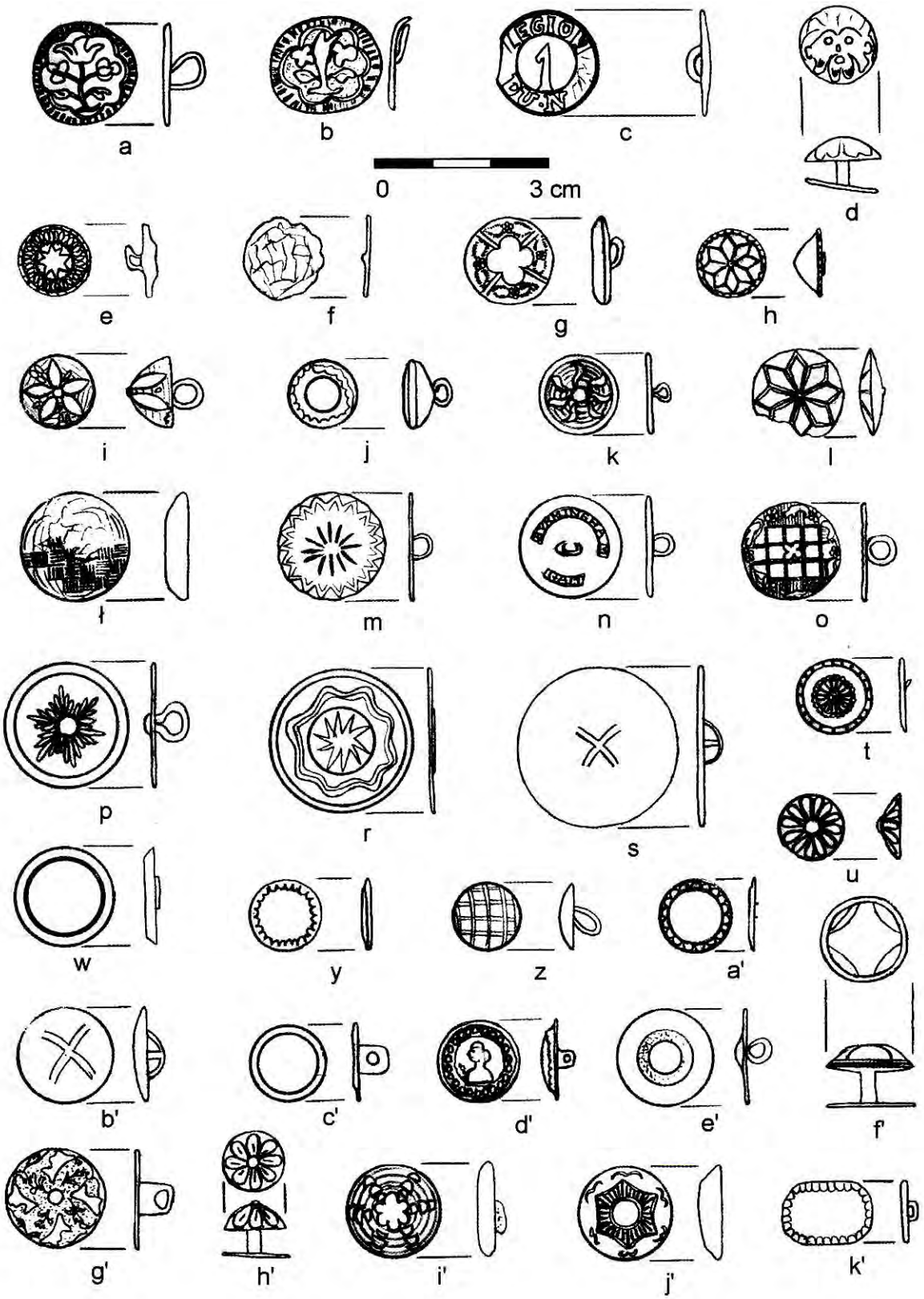
Ryc. 41. Ozdoby i aplikacje
Abb. 41. Zierbeläge und Applikationen



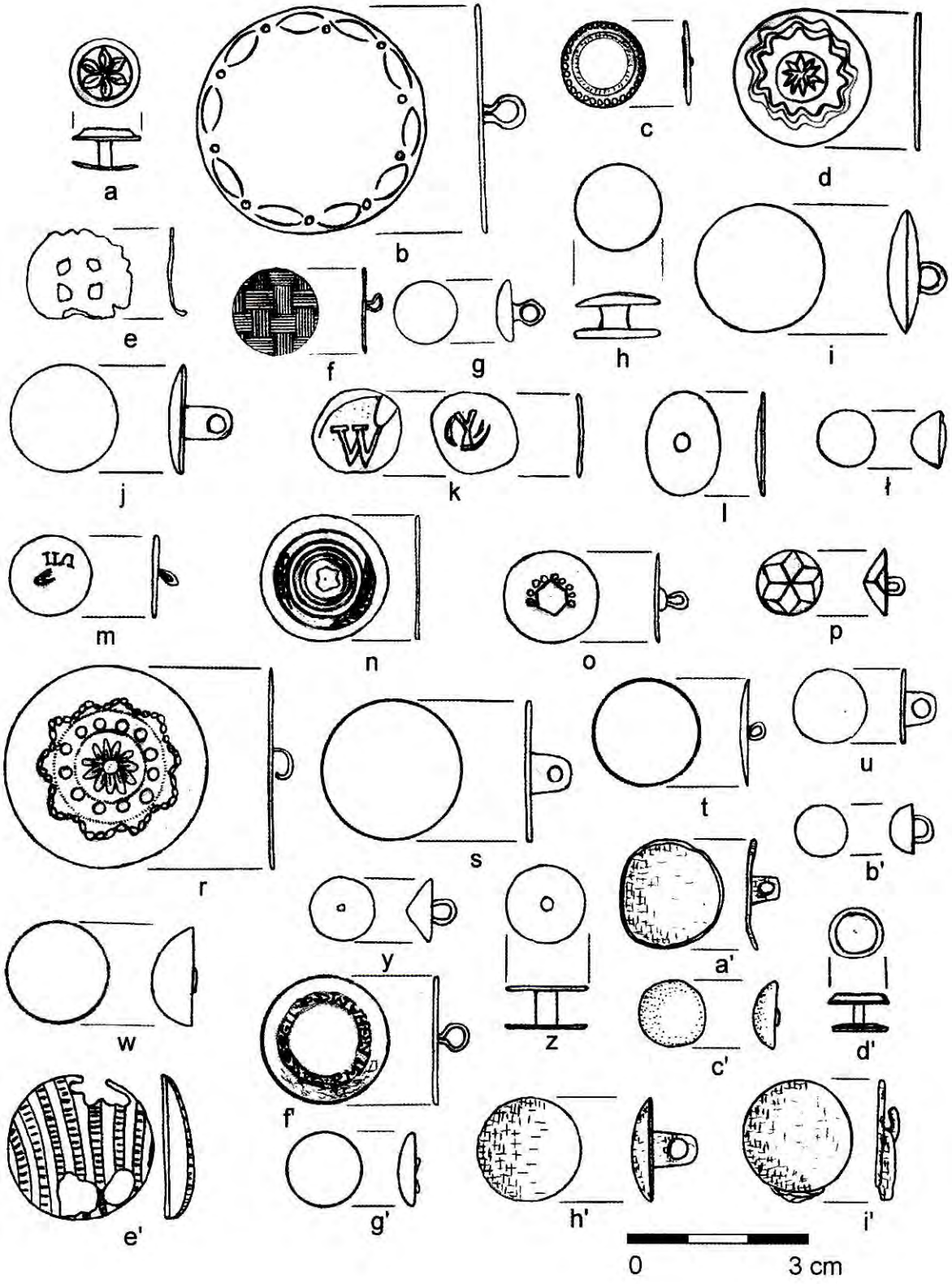
Ryc. 42. Ozdoby i aplikacje
Abb. 42. Zierbeläge und Applikationen



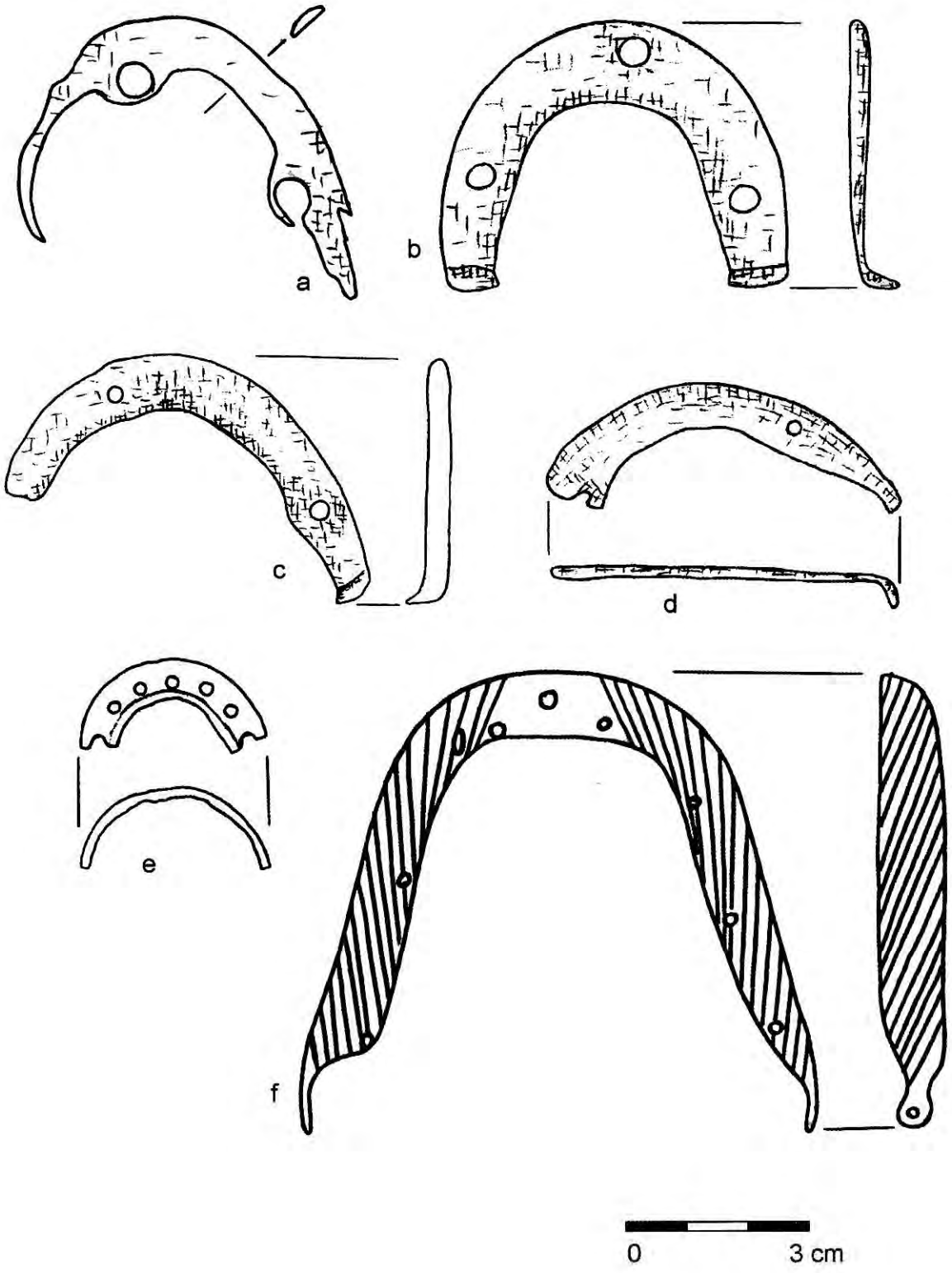
Ryc. 43. Szpile, szpilki i igły
Abb. 43. Nadeln, Stecknadeln, Nähnadeln



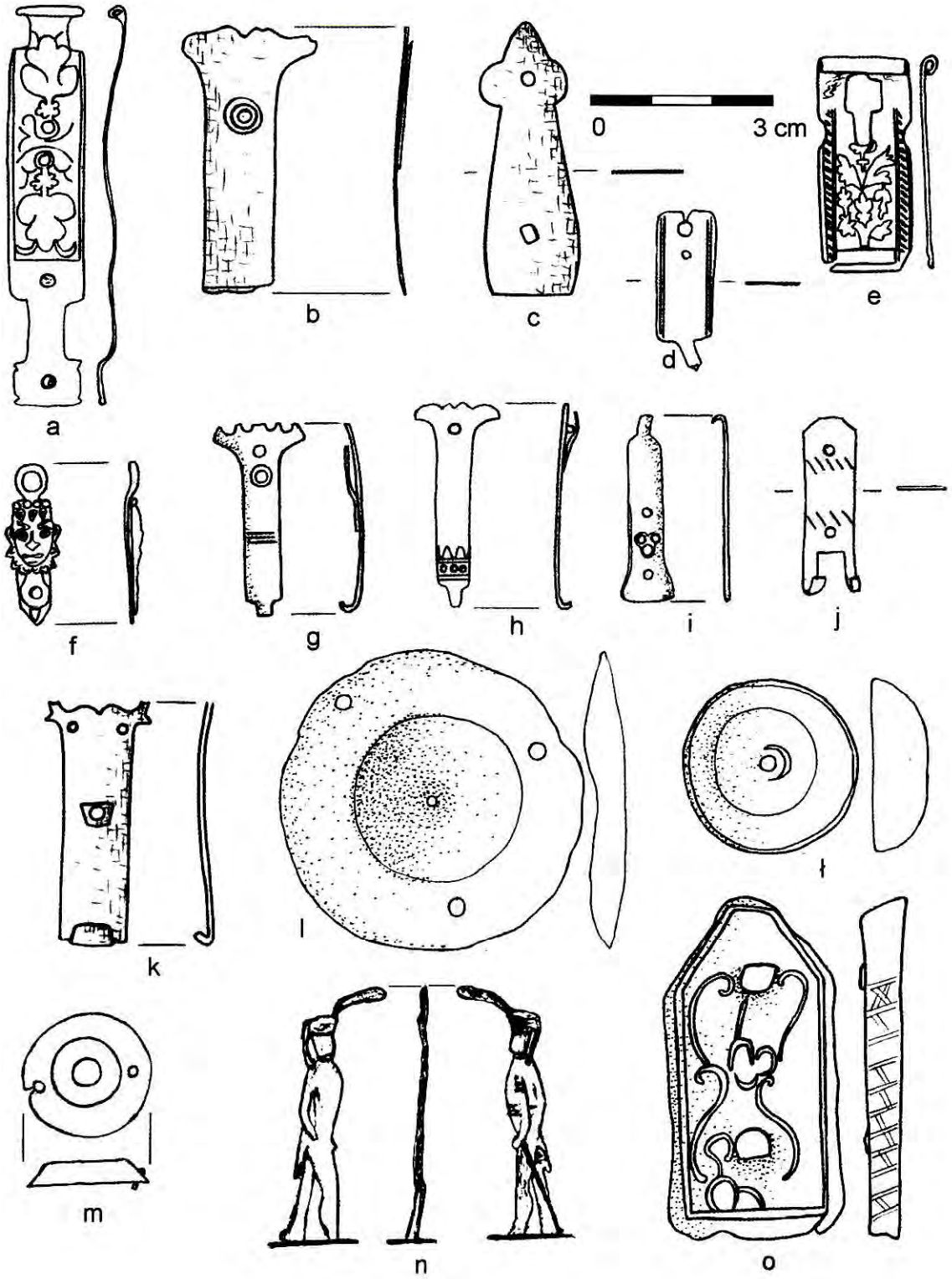
Ryc. 44. Guziki
Abb. 44. Knöpfe



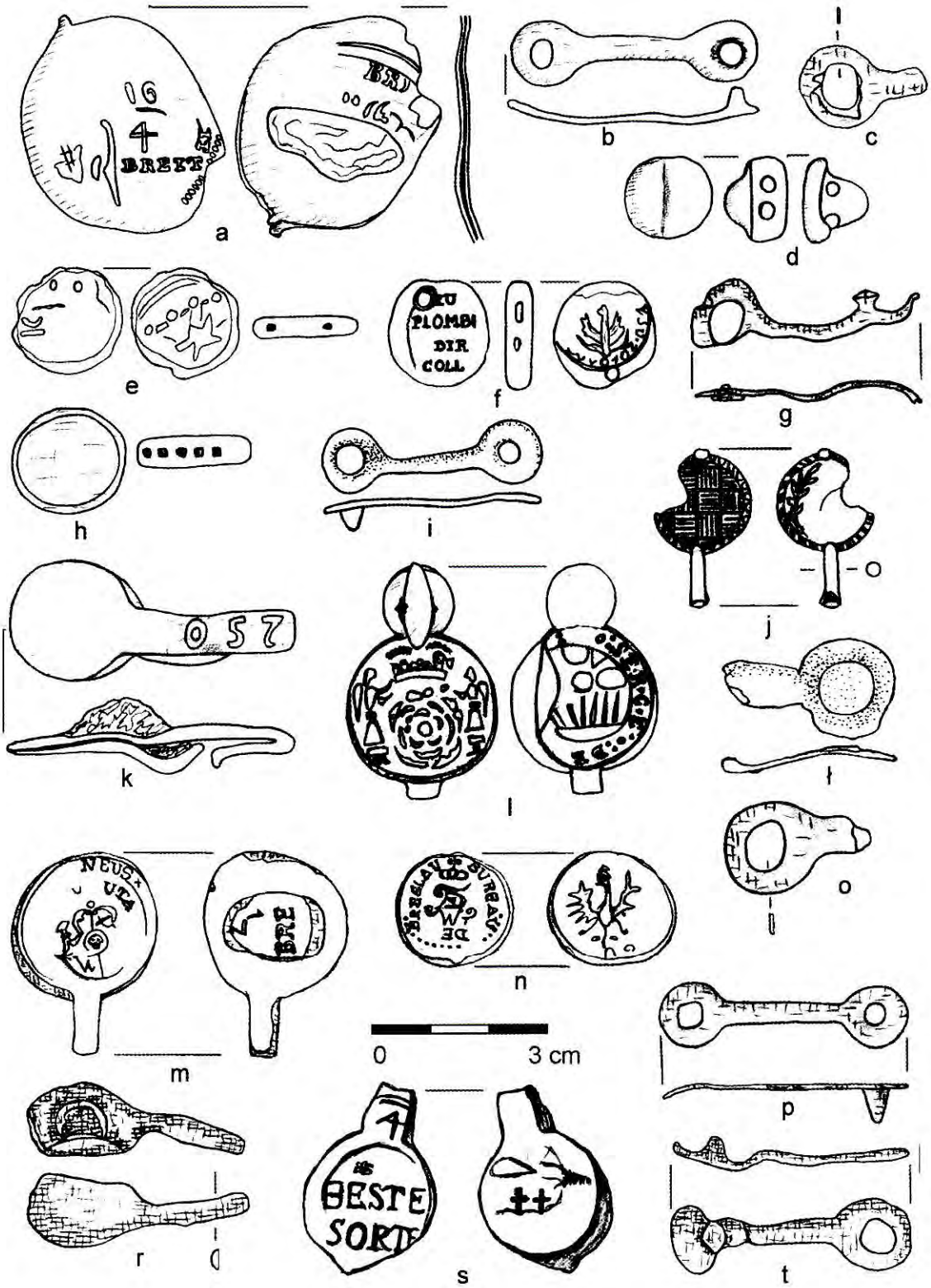
Ryc. 45. Guziki
Abb. 45. Knöpfe



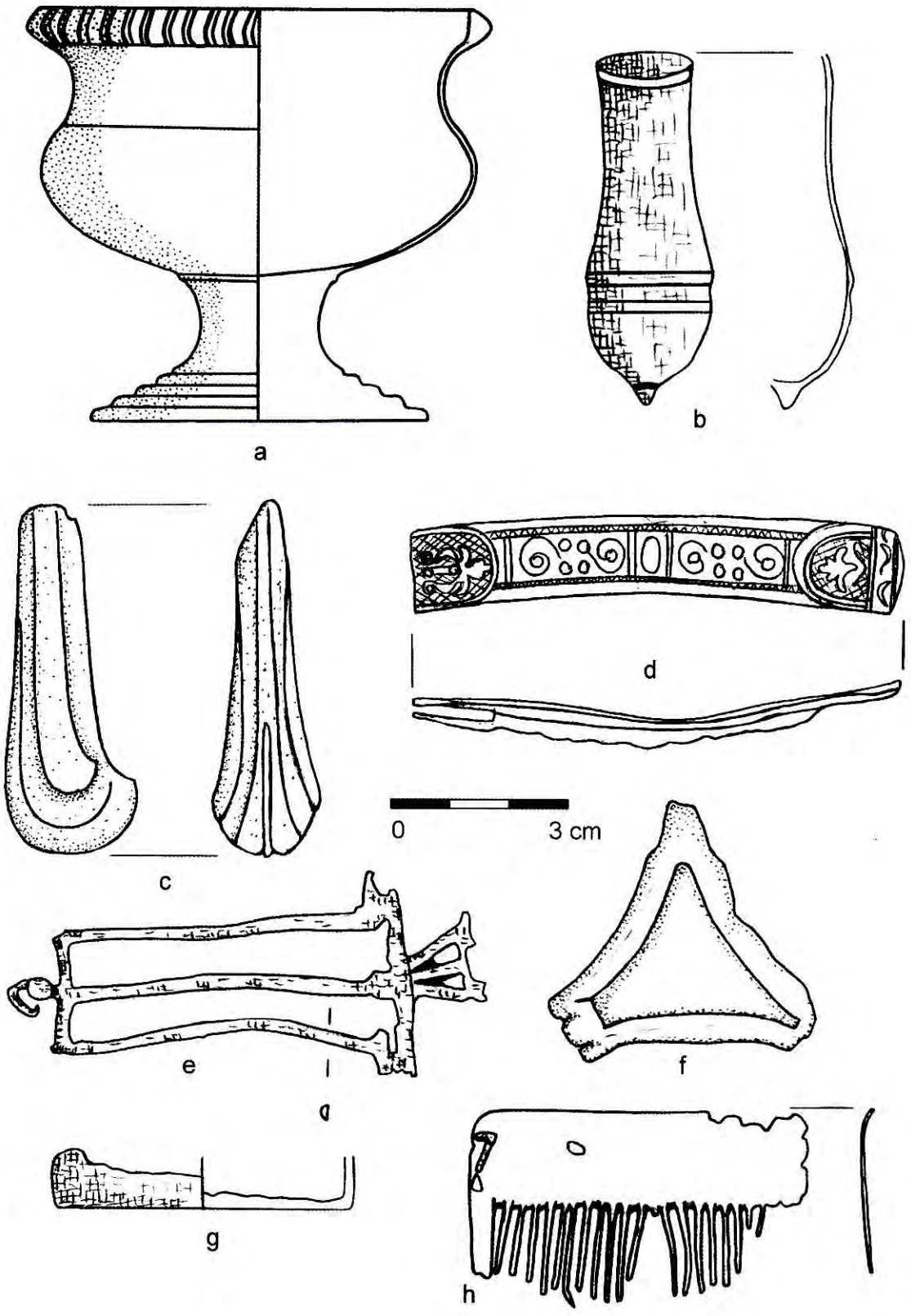
Ryc. 46. Okucia butów: a-e – podkówki; f – okucie noska buta
Abb. 46. Schuhbeschläge: a-e – Schuheisen; f – Schuhspitzenbeschlag



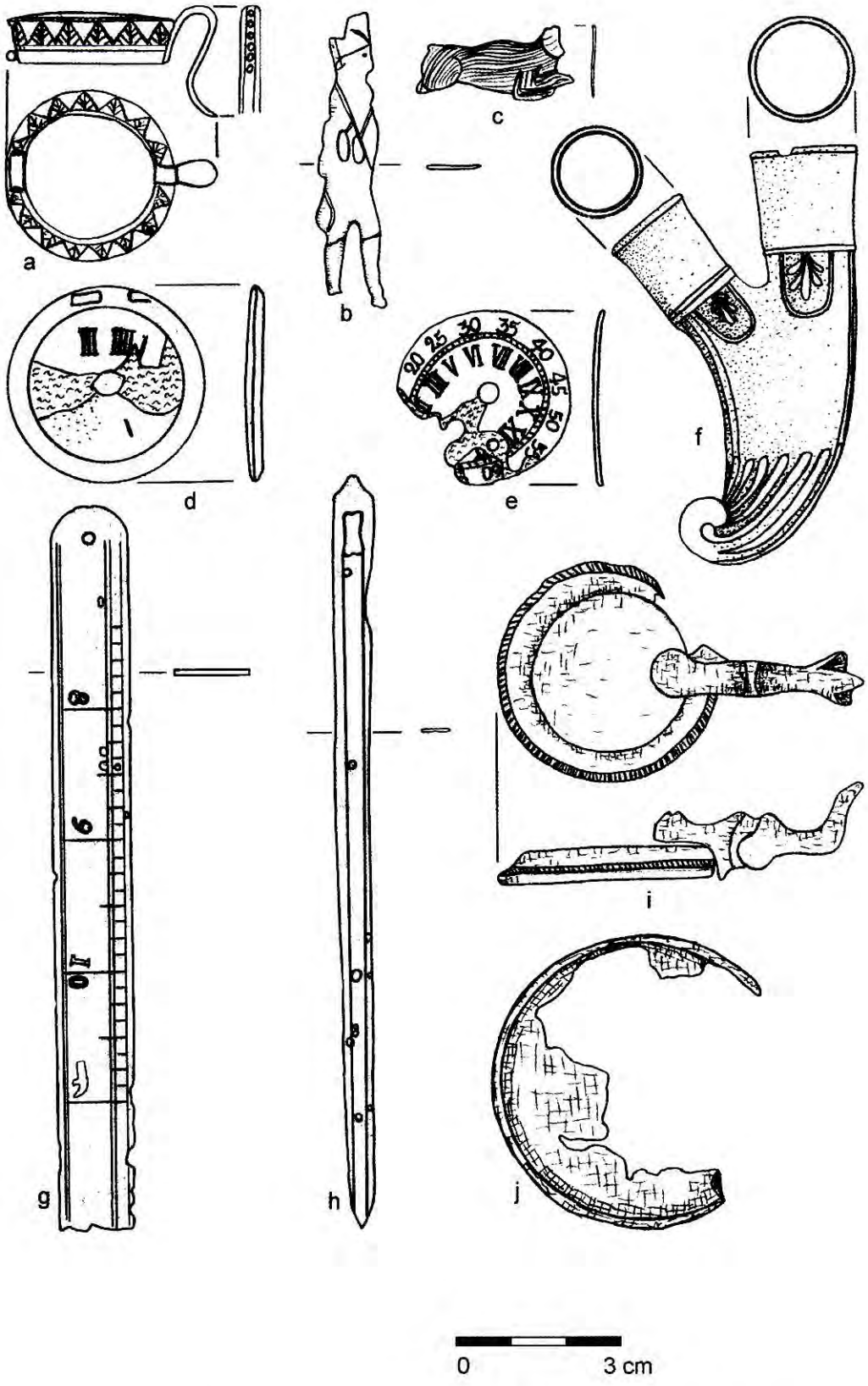
Ryc. 47. Przedmioty metalowe: a-k – okucia ksiąg; m – okucie pasa?; n – żołnierzyk ołowiany; l, ł, o – inne okucia
Abb. 47. Metallgegenstände: a-k – Buchbeschläge; m – Gürtelbeschlag?; n – Bleisoldat; l, ł, o – andere Beschläge



Ryc. 48. Plomby ołowiane
Abb. 48. Bleisiegel/Bleiplomben

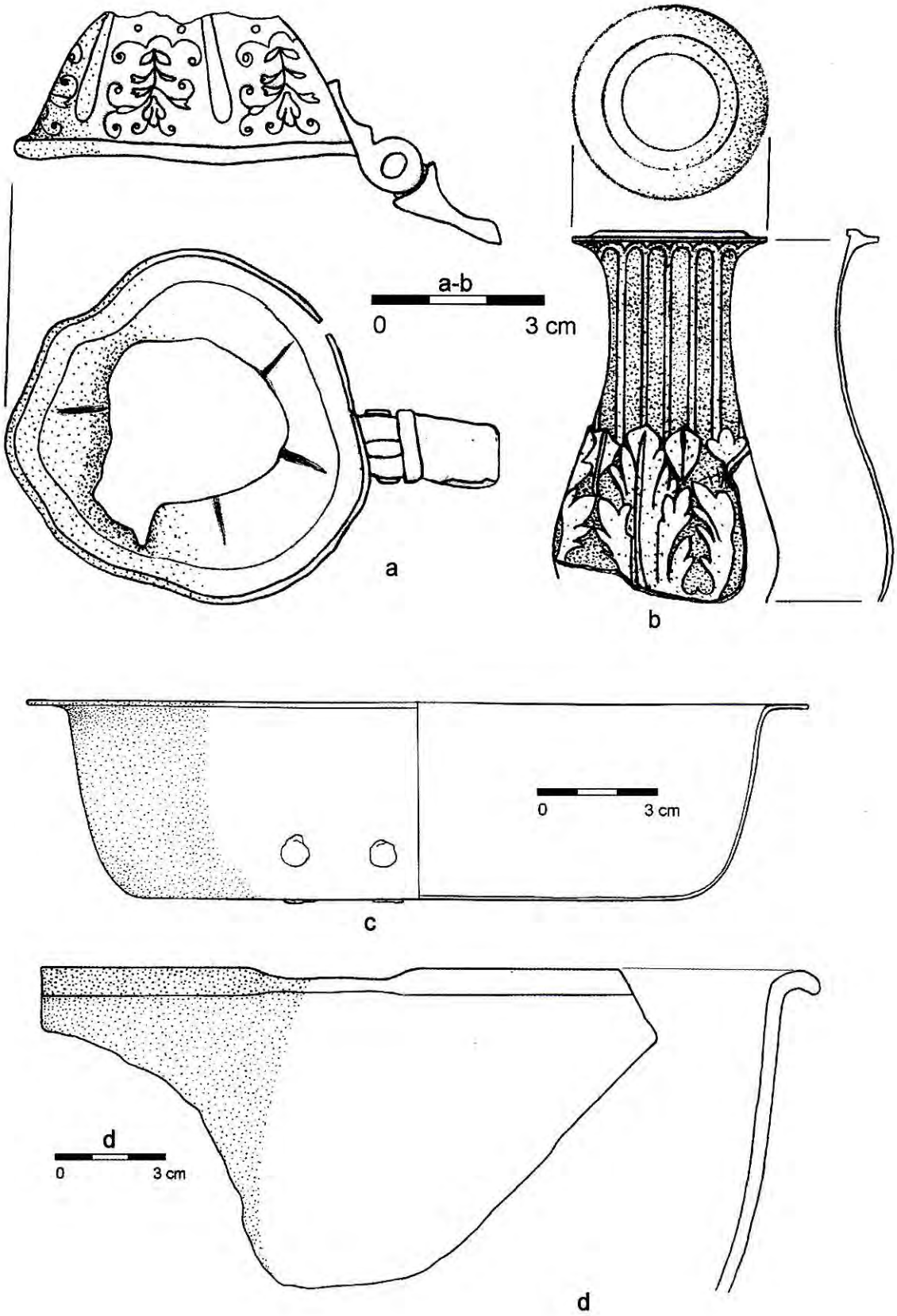


Ryc. 49. Przedmioty metalowe: a – puchar-lampka; b – igielnik; c, d, e – okucia i aplikacje; g – fragm. naczynia; f – fragm. witraża ołowianego; h – grzebień
Abb. 49.Metallgegenstände: a – Becher-Leuchte; b – Nadelbüchse, c, d, e – Zierbeläge und Applikationen; g – Gefäßfragment; f – Fragment des Fensters in Bleirahmen; h – Kamm

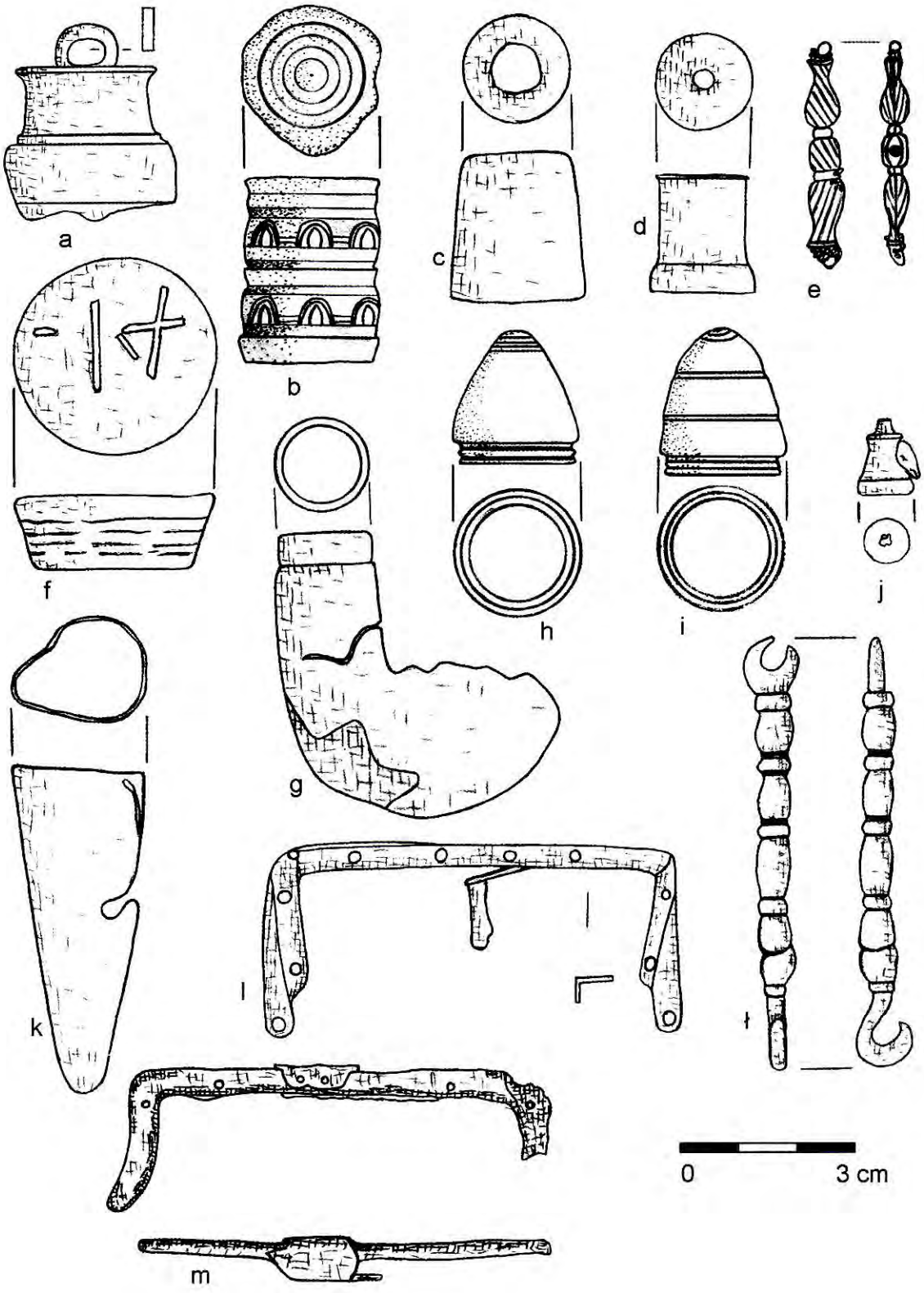


Ryc. 50. Przedmioty metalowe: a – pokrywka kufla; b , c – figurki ołowiane; d, e, j – tarcze i koperta zegarków; f – zbiornik kondensatowy; g, h – fragmenty miarek; i – monokl

Abb. 50. Metallgegenstände: a – Bierbecherdeckel; b, c – kleine Bleifiguren; d, e, j – Zifferblatt und Springdeckel der Uhren; f – Kondensgefäß; g, h – Fragmente der Maßstäbe; i – Monokel

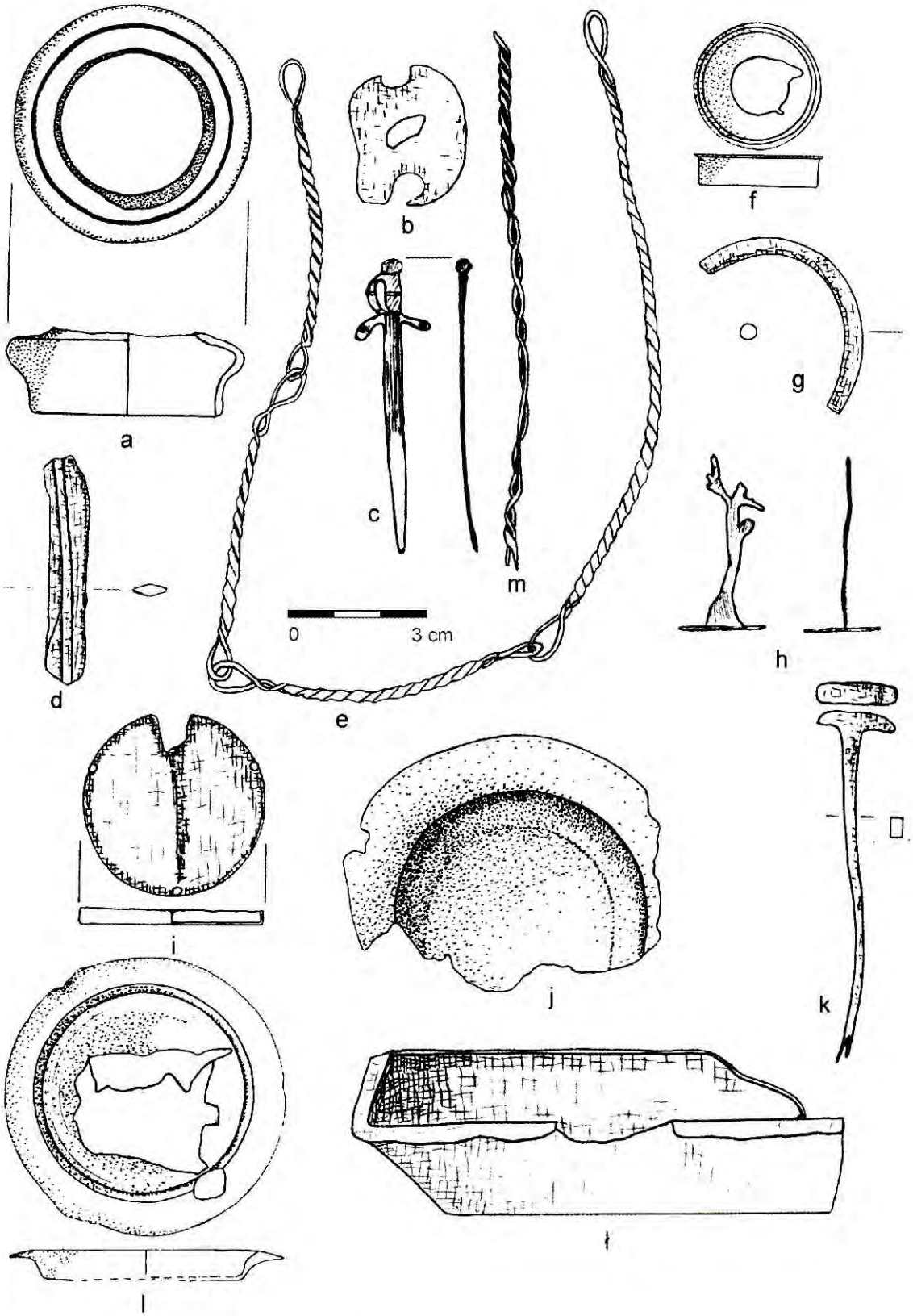


Ryc. 51. Naczynia i okucia naczyń: a – pokrywka; b – okucie szyjki butelki; c, d – misy
Abb. 51. Gefäße und Beschläge der Gefäße: a – Deckel; b – Beschlag des Flaschenhalses; c, d – Schalen

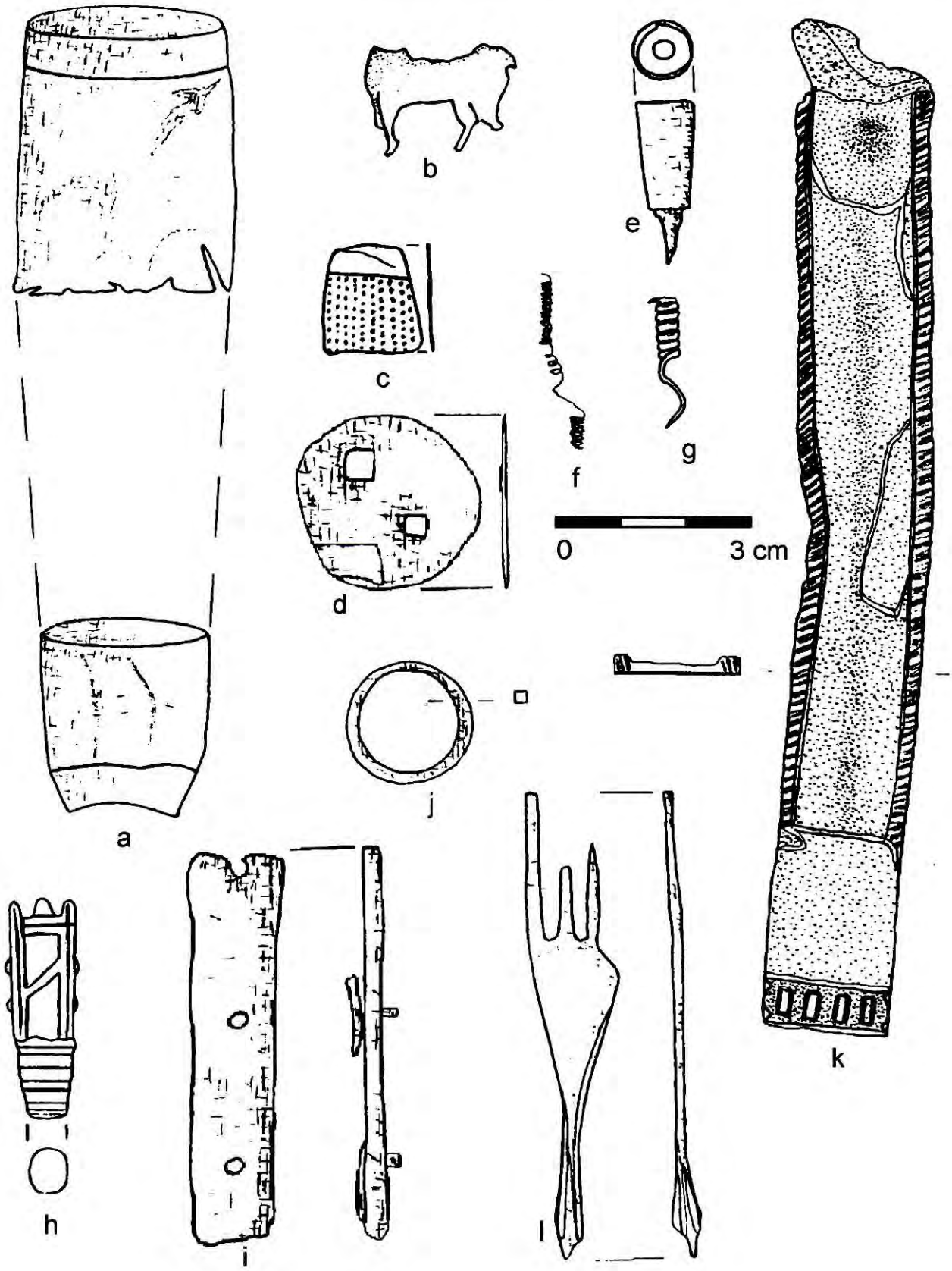


Ryc. 52. Przedmioty metalowe: a – okucie szyjki butelki; b – kieliszek; c, d, e, g – okucia i inne; f – odważnik; h, i – nakrętki igielników; j – dzwoneczek; k – tulejka; l, m – rama portmonetki; ł – haczyk

Abb. 52. Metallgegenstände: a – Beschlag des Flaschenhalses; b – kleines Trinkgefäß; c, d, e, g – Beschläge und andere; f – Gewicht; h, i – Verschlüsse der Nadelbüchsen; j – Glöckchen; k – Tülle; l, m – Rahmen einer Geldtasche; ł – Häkchen



Ryc. 53. Przedmioty metalowe: a, j, l, ł – naczynia; b – okucie; c, h – figurki ołowiane; d – taśma z ołowiu; e – łańcuch; f – zatyczka?; g – fragm. kółka; i – szalka wagi; k – gwóźdź; m – skręcony drut
Abb. 53. Metallgegenstände: a, j, l, ł – Gefäße; b – Beschlag; c, h – kleine Bleifiguren; d – Bleiband; e – Kette; f – Verschlußkappe ?; g – Fragment des Rädchens; i – kleine Waagschale; k – Nagel; m – zusammengedrehter Draht



Ryc. 54. Przedmioty metalowe: a, h – okucia pochwy; b – figurka ołowiana; c, d, e, i – okucia; f, g – sprężynki, j – kółko, k – okucie pasa, l – widelec

Abb. 54. Metallgegenstände: a, h – Beschläge der Scheiden; b – kleine Bleifigur; c, d, e, i – Beschläge; f, g – kleine Sprungfeder; j – Rädchen; k – Gürtelbeschlag; l – Gabel

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

Wykaz skrótów

AKołob – Archeologia średniowiecznego Kołobrzegu, red. M. Rębkowski, Kołobrzeg.
APolski – Archeologia Polski, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk.
KHKM – Kwartalnik Historii Kultury Materialnej, Warszawa.
PA – Przegląd Archeologiczny, Wrocław.
SA – Sprawozdania Archeologiczne, Wrocław.
SilA – Silesia Antiqua, Wrocław
ŚSA – Śląskie Sprawozdania Archeologiczne
WrA – Wratislavia Antiqua

Literatura

Augustyniak J.
1992 *Zamek w Inowłodzu*, Łódź.

Babij M., Bilińska A., Goliński M., Guszpit P., Ilkosz J., Jastrzębski A., Konczewski P., Limisiewicz A., Mruczek R. Nowosielska-Płonka K., Pieńkowski R., Stefanowicz M. Szczecińska M., Witkowska W.
2001 *Kompleksowe badania archeologiczno-architektoniczne działki nr 3 przy ul. Wierzbowej (dawne 2, 3, 4) na Starym Mieście we Wrocławiu, Część 1*, Sprawozdanie Konserwatorskie w Archiwum Wojewódzkiego Oddziału Służby Ochrony Zabytków we Wrocławiu.

Bartkiewicz M.
1979 *Polski ubiór do 1864 roku*, Wrocław.

Beranova M.
1974 *Zemedelská výroba v 11./14 stoleti na územi Československa*, Studie Archeologického Ústavu Československé Akademie Ved v Brne, R. III, z. 1.

Błaszczyk W.
1982 *Będzin przez wieki*, Poznań.

Borkowski T.
1995 *Gry i zabawy w średniowiecznym mieście na Śląsku. Ślady materialne (w:)* K. Wachowski (red.), *Kultura średniowiecznego Śląska i Czech. Miasto*, Wrocław, s. 99-105.

Buśko C.
2000 *Rynek – centrum średniowiecznego Wrocławia (w:) J. Piekalski, K. Wachowski (red.), Średniowieczny Śląsk i Czechy. Centrum średniowiecznego miasta. Wrocław a Europa Środkowa*, WrA, t. 2, Wrocław, s. 235-243.

Bykowski K., Cholewa P., Fabisiak W., Kamiński K., Konczewski P., Limisiewicz A., Płonka T., Opalińska M., Wiśniewski A., Wiśniewski Z.
2000 *Wyprzedzające, interdyscyplinarne, badania archeologiczno-architektoniczne w obrębie placu Dominikańskiego we Wrocławiu. Wyniki badań archeologicznych*, Sprawozdanie Konserwatorskie w Archiwum Wojewódzkiego Oddziału Służb Ochrony Zabytków we Wrocławiu.

Chmielowska A.
1971 *Grzebienie starożytne i średniowieczne z ziem polskich*, Łódź.

Chmielowska A., Poklewski T.
1978 *Misa gotycka z okolic Słupska*, Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Archeologiczna, t. 25, s. 87-94.

Czarniawski W.
2001 *Artyleryjskie pociski kuliste w połowie XIX wieku*, Mundur i Broń. Magazyn poświęcony historii wojskowości, z. 6, s. 49-51.

Czarnowski S.
1986 *Ozdoby złotnicze w męskim stroju polskim*, KHKM, R. 34, nr 3, s. 478-484.

Dymek K.
1999 *Piec kaflowy* (w:) C. Buśko, J. Piekalski (red.), *Ze studiów nad życiem codziennym w średniowiecznym mieście. Parcele przy ul. Więziennej 10-11 we Wrocławiu*, WrA, t. 1, Wrocław, s. 44-53.

Encyklopedia
1971 *Encyklopedia wiedzy o książce*, Wrocław.

Fingerlin I.
1971 *Gürtel des hohen und späten Mittelalters*, München.

Förster G., Hoch P., Müller R.
1978 *Uniformen europäischer Armeen*, Berlin.

Francke C.
1993 *Wstępne wyniki badań zamku Szczerba w Gniewoszowie, gmina Międzylesie*, ŚSA, t. 34, s. 339-367.

Francke Cz., Lodowski J.
1991 *Późnośredniowieczny zamek w Bardzie w świetle badań archeologicznych z lat 1982-1988* Studia Archeologiczne, t. 20, Wrocław, s. 163-201.

Gajewska E.
1996 *Nowożytne wyroby szklane z działki mieszczańskiej przy ul. Więziennej 29 we Wrocławiu*, ŚSA, t. 38, s. 281-294.

Gemsa K.
1996 *Znajomość pisma w średniowieczu na ziemiach polskich w świetle materiałów i przyborów piśmienniczych*, mps pracy magisterskiej w Bibliotece Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.

Gierlach B.
1972 *Kowalstwo mazowieckie XIII-XVIII w.*, Ciechanów.

Głosek M.
1996 *Późnośredniowieczna broń obuchowa w zbiorach polskich*, Warszawa.

Goliński M.
1997 *Socjotopografia późnośredniowiecznego Wrocławia (przestrzeń – podatnicy – rzemiosło)*, Wrocław.

Goliński M., Żerelik R.
1993 *Inwentarze zbrojowni i arsenału księcia legnickiego Ludwika IV z lat 1662-1669* (w:) *Źródła i Materiały do dziejów Legnicy i Księstwa Legnickiego*, t. 1, Legnica.

Grążawski K.
1989 *Średniowieczny gródek rycerski w Bachotku na Ziemi Chełmińskiej w świetle badań archeologicznych*, SA, t. 40, s. 317-340.

Haisig M.
1956 *Wytwory ślusarskie odkryte w Opolu na Śląsku*, Materiały Wczesnośredniowieczne, t. 4, s. 171-178.
1962 *Rzemiosła kowalsko-ślusarskie na Śląsku do połowy XVIII wieku*, Wrocław.

Heindel I.
1990 *Riemen- und Gürtelteile im westslawischen Siedlungsgebiet*, Berlin.

Herbst S.
1933 *Toruńskie cechy rzemieślnicze*, Toruń.

Hilczerówna Z.
1956 *Ostrogi polskie z X-XIII wieku*, Poznań.
Hunka J.
1999 *Nálezy olovených plomb na zaistovanie prepravovaných tovarov (14.-17. stor.) zo Slovenska*, Studijné Zvesti Archeologického Ústavu Slovenskej Akadémie Vied, t. 33, s. 295-309.
Janocha H., Lachowicz F.J., Ptaszyńska D.
1972 *Gród i zamek w Starym Drawsku*, Poznań.
Jasiewicz Z.
1963 *Studia historyczno-etnograficzne nad kowalstwem wiejskim w Wielkopolsce*, Poznań.
Kajzer L.
1990 *Zamek w Raciążku*, Łódź.
Kamińska J.
1968 *Siedlątków, obronna siedziba rycerska z XIV w.*, Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, Seria Archeologiczna nr 30, s. 15-86.
Kastek T., Mruczek R., Stojanowicz P.,
Stopczyński L., Zaradzka A.
1996 *Zamek Radosno – badania w 1995 roku*, ŚSA, t. 38, s. 255-269.
Kaźmierczyk J.
1966 *Wrocław lewobrzeżny we wczesnym średniowieczu*. Część I, Wrocław.
1970 *Wrocław lewobrzeżny we wczesnym średniowieczu*. Część II, Wrocław.
1978 *Podkowy na Śląsku w X-XIV wieku*, Wrocław.
Keckowa A., Molenda D.
1978 *Wyżywienie* (w:) A. Keckowa, D. Molenda (red.), *Historia kultury materialnej Polski w zarysie, t. 3: od XVI do połowy XVII w.*, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, s. 301-323.
Kobielski S.
1975 *Polska broń. Broń palna*, Wrocław.
Kochanowski M.
1985a *Narzędzia rolnicze i gospodarskie z grodziska w Plemiętach* (w:) A. Nadolski (red.), *Plemięta. Średniowieczny gródek w Ziemi Chełmińskiej*, Warszawa, s. 159-164.
1985b *Elementy odzieży i sprzęt gospodarstwa domowego z grodziska w Plemiętach,* tamże, s. 165 –183.
Kola A.
1985a *Żelazny osprzęt średniowiecznej wieży mieszkalnej w Plemiętach i jej wyposażenie,* tamże, s. 63–83.
1985b *Narzędzia i półfabrykaty kowalsko-ślusarskie z grodziska w Plemiętach,* tamże, s. 139–147.
1985c *Narzędzia do obróbki drewna z grodziska w Plemiętach,* tamże, s. 149 –157.
Kolčin B. A.
1959 *Železnoobrabotyvajuščije riemieslo Novogroda Vielikogo, Trudy Novogrodskoj Archieołogičeskoj Ekspedicii, t. 2,* Materiały i Issledovanija po archieołogi SSSR, nr 65, Moskva, s. 7-120.
Kołodziejski S.
1985 *Les éperons á molette du territoire de la Petite Pologne au moyen âge* (w:) Mémoires Archéologiques, Lublin, s. 161-179.
Konczewski P.
2001 *Ratownicze badania archeologiczno-architektoniczne w rejonie placu Dominikańskiego we Wrocławiu*, ŚSA, t. 43, s. 385-394.
Krabath S.
2001 *Untersuchungen zur Herstellungstechnik an einer unverzierten Hanseschale aus Höxter an der Weser* (w:) H.-G. Stephan i K. Wachowski (red.), *Neue Forschungen zur Archäologie des Mittelalters in Schlesien und Niedersachsen*, seria: Monografie archeologiczne nr 8, Wrocław, s. 139-152.
Królikiewicz T.
1998 *Bagnety*, Warszawa.
Kulak T.
1999 *Wrocław. Przewodnik historyczny*, Wrocław.
Kurnatowski S., Nalepa J.
1961 *Z przeszłości Międzyrzecza*, Poznań.
Kurpik W.
1982 *Uwagi o niektórych elementach opraw i ich roli w ochronie książki*, Ochrona Zabytków, z. 3-4, s. 208-214.
Leonhard R.
1901 *Die Entwicklung der Stromlage der Oder bei Breslau,* (w:) *Breslau. Lage, Natur und Entwicklung. Eine Festgabe dem XIII Deutschen Geographientage*, Wrocław, s. 39-47.
Madyda R.
1977 *Sprzączki i okucia pasa na ziemiach polskich w okresie rzymskim*, Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne, t.4, s.351-410.
Nadolski A.
1954 *Studia nad uzbrojeniem polskim w X, XI i XII wieku*, Acta Archaeologica Universitatis Lodziensis, nr 3, Łódź.
1984 *Polska broń. Broń biała*, Wrocław.
Nadolski A. Grabarczykowa E.
1985 *Militaria z grodziska w Plemiętach. Uzbrojenie ochronne* (w:) A. Nadolski (red.), *Plemięta. Średniowieczny gródek w Ziemi Chełmińskiej*, Warszawa, s. 85-98.
Nawrolscy G. i T.
1985 *Wstępne wyniki badań archeologicznych Starego Miasta w Elblągu w latach 1980-1982*, KHKM, R. 33, s. 383-409.
1988 *Badania Starego Miasta w Elblągu w roku 1985*, KHKM, R. 37, nr 2, s. 251-289.
de Neergaard H.
1987 The use of knives, shears, scissors and scabbards (w:) J. Cowgill, M. de Neergaard, N. Griffiths (red.), *Knives and scabbards. Medieval finds from excavation in London 1*, London.
Nowakowski A.
1976 *W sprawie datowania ostróg z gwieździstym bodźcem* (w:) Acta Universitatis Lodziensis. Zeszyty Naukowe UŁ. Nauki Humanistyczno-Społeczne, seria I, z. 2, s. 75-82.
1985 *Militaria z grodziska w Plemiętach. Elementy rzędu końskiego i oporządzenia jeździeckiego* (w:) A. Nadolski (red.), *Plemięta. Średniowieczny gródek w Ziemi Chełmińskiej*, Warszawa, s. 129 –138.
Piekalski J.
1991 *Wrocław średniowieczny. Studium kompleksu osadniczego na Ołbinie w VII-XIII w.*, Wrocław.
Piwko R., Romanow J.
1993 *Formy przeobrażenia i fazy zagospodarowania północno-wschodniej części terenu pl. Dominikańskiego w świetle wyników badań archeologiczno-architektonicznych*, SilA, t. 35, s. 71-82.

Płonka T., Wiśniewski A.
2000 *Zachodnia i północna pierzeja bloku śródrynkowego rynku wrocławskiego w świetle badań w latach 1995-1996* (w:) J. Piekalski i K. Wachowski (red.), *Średniowieczny Śląsk i Czechy. Centrum średniowiecznego miasta. Wrocław a Europa Środkowa*, WrA, t. 2, Wrocław, s. 245-257.
Poklewski T.
1961 *Misy brązowe z XI, XII, XIII wieku*, Acta Archaeologica Universitatis Lodziensis, nr 29, Łódź.
Polak Z.
1996 *Zabytki metalowe* (w:) AKołob, t. 1, s. 231-241.
1996 *Zabytki metalowe*, tamże, t. 2, s. 172-181.
1997 *Zabytki metalowe,* tamże, t. 3, s. 209-221.
Prosnak M.
1980 *Statek śródlądowy z Elbląga*, Wiadomości Archeologiczne, t. 45, z. 2, s. 95-100.
Romanow K.
1978 *Wyniki badań na Starym Mieście we Wrocławiu (wykop I), Część I: Obróbka żelaza*, SilA, t. 20, s. 169-216.
Sztetyłło J.
1978 *Rzemiosła metalowe wraz z uzbrojeniem* (w:) A Rutkowska-Płachcińska (red.), *Historia kultury materialnej Polski w zarysie, t. 2: od XIII do XV wieku*, Wrocław, s. 73-108.
Tajchman J.
1993 *Stolarka okienna. Słownik Terminologiczny Architektury*, z. 1, Warszawa.
Wachowski K.
1984 *Militaria z grodu na Ostrówku w Opolu (w:) Studia nad kulturą wczesnopolskiego Opola,* Wrocław, s. 11-112.
1994 *Sprzączki profilowane z terenu Śląska*, Studia Archeologiczne, t. 26, Wrocław, s. 247-250.
1995 *Późnośredniowieczne okucia pasa z fosy miejskiej we Wrocławiu*, ŚSA, t. 36, s. 227-229.
1996 *Renesansowe okucia do mocowania szpady z fosy miejskiej we Wrocławiu*, tamże, t. 37, s. 379-380.
1999a *Okucia budowlane i urządzenia zabezpieczające przed kradzieżą* (w:) C. Buśko, J. Piekalski (red.), *Ze studiów nad życiem codziennym w średniowiecznym mieście. Parcele przy ul. Więziennej10-11 we Wrocławiu*, WrA, t. 1, Wrocław, s. 53-58.
1999b *Elementy stroju. Pas,* tamże, s. 66-70.
Wachowski K., Kamińska H.
1993 *Średniowieczne przybory kupieckie z Trzebnicy*, KHKM, R. 41, nr 1, s. 71-83.
Witkowska T.
1998 *Fajki z badań archeologicznych na placu Dominikańskim we Wrocławiu*, SilA, t. 39, s. 283-335.
Wiśniewski Z.
1993a *Kompleksowe badania archeologiczno-architektoniczne w obrębie wschodniej części placu Dominikańskiego w latach 1992-1993*, tamże, t. 35, s. 13-22.
1993b *Inwentarz zabytków ruchomych pozyskanych podczas eksploracji zasypiska wewnętrznej fosy miejskiej w obrębie wschodniej części pl. Dominikańskiego*, tamże, t. 35, s. 331-353.
Wojtasik J.
1978 *Wyroby z metali kolorowych ze Srebrnego Wzgórza w Wolinie*, Materiały Zachodniopomorskie, t. 24, s. 115-157.
Wrzesiński J.
1994 *Lednicki przyczynek do znajomości plecionkarstwa* (w:) Studia Lednickie, t. 3, Lednica, s. 151-171.
Wyrobisz A.
1978 *Przetwórstwo surowców mineralnych i organicznych* (w:) A. Keckowa, D. Molenda (red.), *Historia kultury materialnej Polski w zarysie, t. 3: od XVI do połowy XVII w.*, Wrocław, s. 138-205.

Adres autorów:
mgr Magdalena Konczewska
mgr Paweł Konczewski
ul. Obornicka 1/5
55-100 Trzebnica